TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KURUM BAKIMINDAN AYRILAN BİREYLERİN EVLİLİK YAŞANTILARI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Metin Gani TAPAN

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Filiz YILDIRIM

ANKARA
2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KURUM BAKIMINDAN AYRILAN BİREYLERİN EVLİLİK YAŞANTILARI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Metin Gani TAPAN

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Filiz YILDIRIM

ANKARA
2021

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne, Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum "***Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Evlilik Yaşantıları Üzerine Nitel Bir Araştırma***" başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir. Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Metin Gani TAPAN

Tarih: 26.07.2021

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında
Metin Gani TAPAN tarafından hazırlanan
"***Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Evlilik Yaşantıları Üzerine Nitel Bir Araştırma***" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından DOKTORA TEZİ olarak OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi:26.07.2021

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN
Hacettepe Üniversitesi
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Filiz Yıldırım
Ankara Üniversitesi
Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Burcu ÖZDEMİR OCAKLI
Ankara Üniversitesi
Üye

Prof. Dr. Elif GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ
Ankara Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Hüsne DEMİREL
Gazi Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan ii
Kabul ve Onay iii
İçindekiler iv
Önsöz vii
Çizelgeler viii

1. GİRİŞ 1
1.1. Korunma Gereksinimi Olan Çocuk 2
1.1.1. Korunma Gereksinimi Olan Çocukların Kurum Bakımına Alınmalarına İlişkin Düzenlemeler 3
1.1.2. Ülkemizde Korunma Gereksinimi Olan Çocuklara Yönelik Kurum Bakımı 6
1.2. Sosyal Hizmet Perspektifinden Kurum Bakım Sürecindeki Psiko-Sosyal Sorunlar 8
1.2.1. Travmatik Yaşantı 10
1.2.2. Bağlanma 11
1.2.3. Yuva Hastalığı 16
1.2.4. Fiziksel Gelişim Geriliği 17
1.2.5. Bilişsel ve Sosyal Gelişim Sorunları 18
1.2.6. Okula Başlama ve Okul Ortamına Uyum 21
1.2.7. Ergenlik Dönemi Sorunları 23
1.3. Kurum Bakımından Ayrılan Bireylere Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları 29
1.3.1. Kurum Bakımından Ayrılan Bireylere Yönelik İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları 32
1.3.2. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonra Yaşanan Sorunlar 39
1.3.2.1. Barınma 40
1.3.2.2. Sosyal Destek Ağı 43
1.3.2.3. Kadına Yönelik Ayrımcılık 44
1.3.2.4. Yüksek Öğrenime Devam Edememe 46
1.3.2.5. Sosyal Dışlanma 48
1.3.2.6. Rehberlik Sorunları 51
1.3.2.7. Ekonomik Sorunlar 54
1.4. Sosyal Hizmet Perspektifinden Kurum Bakımı ile İlişkili Sorunların Evlilik Yaşantısına Etkileri 56
1.4.1. Kurum Bakımı Deneyiminin Evlilik Sürecine Yansımaları 57
1.4.2. Kurum Bakımı Deneyiminin Evlilik İlişkisine Yansımaları 59
1.4.3. Ebeveynlik Deneyimi 70
1.4.3.1. Ebeveynlik Konusunda Olumlu Deneyimler: "Annelik" 70
1.4.3.2. Ebeveynliğin Zorlukları, Engeller ve Karmaşık Deneyimler 72
1.4.3.3. Evlilikte Koruyucu ve Destekleyici Faktörler 76
1.5. Literatür Araştırması 77
1.5.1. Uluslararası Düzeyde Yapılan Araştırmalar 77
1.5.2. Ulusal Düzeyde Yapılan Araştırmalar 79

1.6. Araştırmanın Problemi 81
1.7. Araştırmanın Önemi 81
1.8. Araştırmanın Sayıltılar 82
1.9. Araştırmanın Sınırlılıkları 83
1.10. Araştırmanın Tanımları 83
1.11. Araştırmanın Amacı 84

2. GEREÇ VE YÖNTEM 85
2.1. Araştırmanın Modeli 85
2.2. Çalışma Grubu 88
2.2.1. Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler 89
2.3. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi 91
2.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu 91
2.4. Etik Süreç 92
2.4.1. Savunmasız Gruplarla Çalışmada Etik Süreçlerin Önemi 92
2.4.2. Bilgilendirilmiş Onam 94
2.4.3. Gizlilik 94
2.4.4. Olası Stres 95
2.5. Görüşme Süreci 95
2.6. Verilerin Analizi 96
2.7. Nitel Analizin Kalite ve Geçerliliği 97

3. BULGULAR 99
3.1. Evliliğin Anlamı 99
3.1.1. Zorunluluk 100
3.1.2. Sosyal Ağ 102
3.1.3. Neslin Devamı 103
3.1.4. Kutsallık 104
3.2. Evlenme Nedeni 105
3.2.1. Yaşamı Düzenleme 107
3.2.2. Özel Yaşam Alanı Edinme 108
3.2.3. Toplumda Yer Edinme 110
3.2.4. Uyumu Yakalama 111
3.2.5. Neslin Devamı 112
3.2.6. Kaçış 114
3.2.7. Dış Denetim 117
3.2.8. Duygusal Gereksinimler 119
3.2.9. Bakım ve Destek İhtiyacı 124
3.3. Evlilik Yaşamında Olumlu Deneyimler 125
3.3.1. Sosyal Bağların Gelişmesi 126
3.3.2. Paylaşım 128
3.3.3. Neslin Devamı 130
3.3.4. Güvenliği Sağlaması 131
3.3.5. Düzenli Yaşam 132
3.3.6. Duygusal İhtiyaçların Giderilmesi 134
3.4. Evlilik Yaşamında Olumsuz Deneyimler 136
3.4.1. Uyum Sorunları 137
3.4.2. Sosyal ve Ekonomik Destek Eksikliği 139

3.4.3. Sosyal Baskı 141
3.4.4. Sorumlulukların Yükü 142
3.4.5. Ekonomik Zorluklar 144
3.4.6. Ebeveynliğin Zorlukları 145
3.5. Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Hazırlık Sürecine Etkileri 147
3.5.1. Yoksunluk 148
3.5.2. Pozitif Ayrımcılık 151
3.5.3. Kaygılı ve Zorunlu Bir Tercih 153
3.5.4. Derin Korkular 156
3.5.6. Damgalanma 158
3.6. Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Etkileri 160
3.6.1. Olumsuz Benlik Algısı 161
3.6.2. Sosyal Sermayenin Katkısı 163
3.6.3. Aile Yaşam Becerilerinin Yetersizliği 165
3.6.4. Güvensiz Bağlanma 168
3.6.5. Destek İhtiyacı 171
3.7. Ebeveynliğin Anlamı 174
3.7.1. Yılmazlık 174
3.7.2. Rehberlik 176
3.7.3. Toplumsal Sorumluluk 179
3.7.4. Kutsal Değer 179
3.7.5. Koruyuculuk 182
3.7.6. Duygusal Bağ 184
3.7.7. Adanmışlık 185
3.8. Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Ebeveynliğe Etkileri 188
3.8.1. Zorlu Bir Yolculuk 188
3.8.2. Geçmişin Ödülü 192
3.8.3. Geçmişin Tekrarı 193
3.8.4. Destek İhtiyacı 197

4.TARTIŞMA 200
5. SONUÇ VE ÖNERİLER 212
5.1. Kurum Bakımından Ayrılan Bireyler İçin Evliliğin Anlamı ve Evlenme Nedeni 212
5.2. Evlilik Deneyimleri 213
5.3. Kurum Bakımının Evlilik Deneyimine Etkileri 214
5.3.1. Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Hazırlık Sürecine Etkileri 214
5.3.2. Kurum Bakımı Deneyiminin Evlilik Yaşamına Etkileri 215
5.4. Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Ebeveynliğe Etkileri 217
ÖZET 219
SUMMARY 220
KAYNAKLAR 221
EKLER 248
Ek-1. GAYADER İzin Belgesi 248
Ek-2. Etik Kurul İzin Belgesi 249
Ek-3. Veri Toplama Aracı 250
Ek-4. Bilgilendirilmiş Onam Formu 252
ÖZGEÇMİŞ 253

ÖNSÖZ

Doktora eğitimim boyunca gece gündüz demeden sabır ve azimle bana destek olan bir teşekkürden fazlasını söylemek istediğim kıymetli danışmanım Doç.Dr. Filiz YILDIRIM'a şükranlarımı sunarım.

Çalışmanın son aşamasına kadar değerli önerileri ve katkılarını hissetiğim tez izleme komitesi üyeleri değerli hocam Prof.Dr. Yasemin ÖZKAN ve Doç.Dr. Gonca POLAT hocam'a teşekkür ederim.

Tez çalışmasına koşulsuz destek sağlayan GAYADER Dernek Başkanı Halil YOLALAN ve benimle yaşamını paylaşan değerli katılımcılara, çalışmam boyunca sürekli desteğini hissettiğim arkadaşlarım Öğretim Görevlisi Gülşen ÖZTÜRK'e ve Aykutcan DEMİREL'e,

Maddi ve manevi desteğini hissettiğim değerli eşim ve kızlarıma sonsuz teşekkür ederim.

ÇİZELGELER

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılanlara ait demoğrafik ve tanıtıcı bilgiler. 90
Çizelge 3.1. Evliliğin anlamına ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 100
Çizelge 3.2. Evlenme nedenlerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 106
Çizelge 3.3. Evlilik yaşamında olumlu deneyimlere ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler 126
Çizelge 3.4. Evlilik yaşamında olumsuz deneyimlere ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 137
Çizelge 3.5. Kurum bakımı deneyiminin evliliğe hazırlık sürecine etkilerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 147
Çizelge 3.6. Kurum bakımı deneyiminin evliliğe etkilerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 160
Çizelge 3.7. Ebeveynliğin anlamına ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 174
Çizelge 3.8. Geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkilerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler. 188

1. GİRİŞ

Ülkemiz, çok hızlı bir toplumsal değişim süreci geçirmekte ve bu süreçte çeşitli sosyal sorunlar yaşanmaktadır. İşsizlik, yoksulluk, kırsal bölgelerden kente göç, çarpık kentleşme, parçalanmış aile sayısındaki artış, bireysel ve toplumsal şiddet, alkol ve madde bağımlılığı, ruh sağlığı sorunları bu sorunlar arasında sıralanabilir. Bu sorunlar, kırılgan grupları daha fazla etkilemektedir. Özellikle çocuklar, bu hızlı değişim süreci ve beraberinde getirdiği sorunlara karşı savunmasızdırlar. Ailenin parçalanması, ebeveynlerin ruhsal sorunları, alkol ve madde bağımlığı, yoksulluk gibi sorunlar özellikle korunma gereksinimli çocukları daha fazla etkilemektedir (Tuncer ve Erdoğan, 2016). Teknolojik gelişmeler, gelir dağılımındaki adaletsizlikler, aile içi iletişim ve ekonomik sorunlar, göç, eğitimsizlik, yoksulluk ve fırsat eşitsizliği ailenin bütünlüğünü tehdit etmektedir. Böylece aileden kopan, koparılan veya koparılması zorunlu olan çocukların sayısı artmaktadır (Yalçın, 2011).

Korunma gereksinimli olan çocuk olgusu, aile yapı ve işlevlerinde görülen değişimin önemli bir sonucudur (Yüceer, 2012). Aile kurumunun toplumun en temel bileşeni olduğu bilinmekte, bu anlamda ailede yaşanan sorunlar daha büyük sosyal sorunlara neden olabilmektedir. Aile bütünlüğünün ve işlevlerinin bozulması sonucunda çocukların bakım ve korunma ihtiyaçlarının, kök(en) ailesi tarafından karşılanmasının mümkün olmadığı durumlarda kurum bakımı hizmetleri alternatif hizmet türü olmaktadır.

Kurum bakımı deneyimi, çocukların kurum bakım sürecindeki psikososyal gelişimlerini ve kurum bakımı sonrasındaki yaşamlarını da etkilemektedir. Aile yaşamı, çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bir aile sistemi içerisinde yaşamını sürdürememek ya da ihmale/istismara maruz kalmak nedeni ile kurum bakımı sistemine dâhil olan çocukların sonraki yaşamlarında da geçmiş yaşamlarının etkilerini görmek mümkündür.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin büyük oranda aile parçalanması sonucunda korunma altına alınması, kuruma geldiklerinde kritik bir gelişim aşamasında olması, kurumda uzun yıllar kalması ve farklı bakım verenler tarafından büyütülmesi bu bireylerin pek çok psikososyal sorunları deneyimlemesine neden olmaktadır. Bu bağlamda kurum bakımı deneyiminin etkileri karmaşık ve çok boyutlu olabilmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin çocukluk dönemindeki travmatik yaşam olayları ile ilişkili ruhsal, kişilerarası iletişim, iş/mesleki sorunları, alkol/madde kullanımını, yasa dışı davranışları ve evlilik yaşamında bazı sorunları yetişkinlikte yaşadıklarını gösteren araştırmalar (Anghel, 2011; Stein, 2006; Jackson, 2002) bulunmaktadır. Ayrıca aile ve sosyal destek sistemlerinden uzakta büyümüş olan bu bireylerin evliliklerinde bazı sorunlar görülmesi de muhtemeldir. Ancak bu sorunları kurum bakımı deneyimi ile ilişkilendiren sınırlı sayıda araştırma (Beuhler ve ark., 2000; Benedict ve ark., 1996; Quinton ve Rutter, 1984) bulunmaktadır. Bu noktada bireyin gözünden evliliğin ne anlama geldiğini, evlilik öncesi ilişkilerden ailenin kurulmasına ve sonrasında yaşananları bütüncül biçimde değerlendirmek bu bireylerin sosyal hizmet gereksinimlerini ve bu gereksinimler odağındaki mesleki müdahale önerilerini belirlemek açısından da önem arz eder. Bu noktadan hareketle mevcut araştırmanın konusu, kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik yaşantılarının ve bu kapsamdaki deneyimlerinin evlililik yaşantılarına yansımalarının onların gözünden anlaşılmasıdır.

1.1. Korunma Gereksinimi Olan Çocuk

Çocuğun yetiştirilmesinde, birinci derece yükümlülük normal koşullar altında aileye; ailenin olmaması, dağılması veya herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi durumunda devlete düşer. Bu nedenle aile bakımından ve eğitiminden yoksun kalmış olan çocuklara "korunmaya muhtaç çocuklar" adı verilir (Bıyıklı, 1995). Ancak son yıllarda bu kavram korunma gereksinimli çocuk olarak ifade edilmektedir.

Çocukların korunması açısından topluma önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumluluk bir kamu hizmeti olarak gönüllülük veya zorunluluk esasıyla yerine getirilir. Çocukların korunması açısından gönüllü kamu hizmetleri, isteğe bağlı olarak özel ve tüzel kişilerce yani Sivil Toplum Kuruluşları tarafından yapılır. Zorunlu kamu hizmetleri ise "sosyal hizmet" olarak devletin denetiminde ve gözetiminde çeşitli kurum ve kuruluşlarca üstlenilir (Yolcuoğlu, 2009).

Her dönemde toplumlar bu sorunu çözebilmek ve çocuklara gerekli koruma ve bakımı sağlayabilmek için farklı yöntemlere başvurmuşlardır. Sosyal politika ve sosyal hizmet disiplinlerindeki yenilik ve gelişmeler korunma gereksinimi olan çocuklar sorunu ve bu sorun için geliştirilen çözüm yöntemlerini de dönüştürmüş, farklı koruma ve bakım sistemleri, tartışmaların odağında yer almıştır. Bu nedenle tarihsel süreç içerisinde çocukluk kavramına bakış, korunma gereksinimli çocuklara ilişkin yaklaşım ve bu kapsamdaki sorunlara yönelik çözüm yöntemleri de farklık göstermiştir.

1.1.1. Korunma Gereksinimi Olan Çocukların Kurum Bakımına Alınmalarına İlişkin Düzenlemeler

Ülkemizde farklı nedenlerle korunma gereksinimi olan veya suça sürüklenme nedeni ile haklarında yasal süreç başlatılan çocuklar ya 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na (SHK, 1983) ya da 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na (ÇKK, 2005) göre koruma altına alınmaktadır. Çocukların bakımı ve korunmaları ile ilgili çeşitli düzenlemeleri içermesi, ayrıca içeriğinin güncel olması nedenleri ile 2005 yılından sonra ilgili mahkemelerin, karar verme sürecinde 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na (ÇKK, 2005) göre karar aldıkları bilinmektedir.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na (2005) göre korunma gereksinimi olan çocuk*"Bedensel, zihinsel, ahlâkî, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade eder"* biçiminde tanımlanmıştır (ÇKK, 2005, m.3/a1).

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na (ÇKK, 2005, m.45/1) göre koruyucu ve destekleyici tedbir kararları ilgili kanunun 45. maddesine göre" *Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının hangi kurumlar tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Çocuk koruma kanunun 45. maddesine göre mahkemeler tarafından: Danışmanlık tedbiri, Eğitim tedbiri, Bakım tedbiri, Sağlık tedbiri ve Barınma tedbiri olmak üzere beş tür koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilmektedir"*

Koruma ve bakım tedbirlerini almaya yetkili mahkemeler arasında Çocuk Mahkemeleri, Aile Mahkemeleri ve her ikisinin de bulunmadığı yerlerde Asliye Hukuk Mahkemeleri vardır. Ayrıca Nöbetçi Cumhuriyet Savcılıkları tarafından da istisnai durumlarda 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca doğrudan koruma ve bakım tedbir kararları alınabilmektedir (ÇKK, 2005, m.6).

5395 saylı Çocuk Koruma Kanunu'na göre alınan tedbir kararları üçer aylık periyotlarla yeniden değerlendirilmektedir. Yapılan değerlendirme sonucunda koruma ve bakım ihtiyacının devam ettiği çocuklar hakkında tedbir kararının devamı yönünde hazırlanan sosyal incelemelere göre tedbir kararları üç ay uzatılmaktadır (ÇKK, 2005).

Korunma gereksinimi olan ya da suça sürüklenme nedeni ile bakım hizmeti alması gerektiği mesleki çalışma sonrasında tespit edilen çocuklar, sosyal inceleme raporu doğrultusunda 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (SHK, 1983) ya da 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (2005) kapsamında ya da Acil Valilik Onayı ile koruma altına alınmaktadırlar.

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre "*Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olmak koşuluyla; ana veya babasız, ana ve babasız çocuklar; ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan çocuklar; ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen çocuklar; ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocukların korunmaya ihtiyacı vardır''*(SHK, 1983, m.3).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (SHK, 1983) kapsamında korunma kararı uzatılabileceği gibi 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK, 2005) kapsamında alınan bakım tedbir kararlarının uygulanması on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona ermektedir. İlgili birey hakkında alınan bakım tedbiri, bireyin reşit olmasından sonra eğitimlerinin devamlılığının kurum bakımı çatısı altında devam edebilmesi için söz konusu bakım tedbir kararı rızası alınmak suretiyle belli bir süre daha devam edebilmektedir. On sekiz tamamlamış korunma gereksinimli bireyler iki şekilde kurumda kalmaya devam edebilmektedirler. Öncelikle ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar, Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilmektedir (ÇKK, 2005).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu (SHK, 1983) ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK, 2005) kapsamında hakkında korunma ve bakım tedbiri alınan çocuk, reşit olana kadar kurum bakımında ya da yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda uygun hizmet modeli belirlenerek yaş ve gelişim özelliklerine uygun bir kurum bakım hizmet modelinden yararlandırılmaktadır (ÇHGM, 2021).

Ülkemizde korunma gereksinimi olan çocukların bakım ve temel ihtiyaçları Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarca karşılanmaktadır. Merkez ve taşra teşkilatında ilgili genel müdürlüğe bağlı olarak hizmet vermekte olan Çocuk Evleri, Sevgi Evleri Sitesi, Çocuk Destek Merkezlerinde koruma ve bakım hizmetleri yürütülmektedir (ÇHGM, 2021).

Son yıllarda kuruluş bakım hizmetlerine alternatif olarak ortaya çıkmış olan aile temelli bakım hizmetleri olan koruyucu aile, evlat edindirme ve aile yakınlarının yanında bakım hizmetleri de aynı kurumsal yapı altında yürütülmektedir (ÇHGM, 2021).

1.1.2. Ülkemizde Korunma Gereksinimi Olan Çocuklara Yönelik Kurum Bakımı

Ülkemizde çocukların korunması ile ilgili kurumların önde geleni Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü sosyal hizmetler ve yardım uygulamalarıyla Korunma gereksinimi olan çocuklara Korunma ve bakım hizmetleri sunmaktadır. Bu koruma ve bakım hizmetleri aile destek hizmetleriyle çocukların aile yanında bakımı biçiminde olabileceği gibi, koruyucu aile uygulaması ve evlat edindirme uygulamaları aracılığıyla da sunulabilmektedir. Bazen de korunma gereksinimi olan çocuklar kurum bakımına alınmakta çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, çocuk evlerinde bakım ve koruma hizmeti verilmektedir (Yazıcı, 2012).

2021 yılı itibari ile toplam 1369 yatılı sosyal hizmet kuruluşundan hizmet alan çocuk sayısının 13.867 olduğu bildirilmektedir (ÇHGM, 2021). Ülkemizde korunma gereksinimli çocuklara yönelik bakım hizmetleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı kuruluşlar tarafından yürütülmektedir (ÇHGM, 2021).

Korunma gereksinimli ve/veya suça sürüklenen çocuklar, haklarında mahkeme kararı alınıncaya ya da uygun sosyal hizmet modelleri belirleninceye kadar bakım ve barınma gereksinimlerinin karşılanması için Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı Çocuk Koruma İlk Müdahale Birimleri (ÇOKİM)'ne yerleştirilmektedirler. Çocuk Koruma ve İlk Müdahale Birimleri tarafından çocuğun koruma altına alınması, aileye teslim ya da farklı sosyal hizmet modellerinden yararlandırılmaları için gerekli değerlendirmeler yapılmaktadır (ÇHGM, 2021).

İlk Müdahale Birimleri (ÇOKİM) tarafından Korunma gereksinimli ve/veya suça sürüklenme nedeniyle psikososyal desteğe gereksinimleri olduğu tespit edilen çocuklar hakkında 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca koruyucu/destekleyici tedbir kararları alınmaktadır. Sonraki aşamada çocuklar yaş,

cinsiyet, suça sürüklenme durumlarına göre Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Sitesi ve Çocuk Destek Merkezlerine yerleştirilmektedirler (ÇHGM, 2021).

Çocuk evleri, yurt tipi toplu yaşam alanlarına göre daha küçük birimlerde bakım hizmeti verilmesi amacıyla, her ilin sosyokültürel ve fiziki koşulları göz önüne alınarak açılan, şehir merkezlerine yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde hizmet veren en fazla 7 çocuğun barındığı ev tipi sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Korunma gereksinimli çocukların sosyal açıdan dışlanmalarını engellemek ve toplumla bütünleşmelerini sağlamak amacıyla yaygınlaştırılan çocuk bakım modelidir. 2020 yılı sonu itibariyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet vermekte olan 1192 Çocuk Evi (0-18) bulunmakta ve bu bakım hizmet modelinde toplamda 6164 çocuğa bakım hizmeti verilmektedir (ÇHGM, 2021).

Çocuk Evleri Sitesi Korunma gereksinimli çocukların yaş ve cinsiyete göre ayrıldığı, aynı yerleşkede birden fazla evin bulunduğu kuruluşlardır. Çocuk Evleri Siteleri, yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası gibi tek bir binada birçok çocuğun bir arada büyümesinden kaynaklanan sorunların en aza indirgenmesi amacıyla aynı yerleşkede bağımsız birimler olarak inşa edilmiş yapılardan oluşan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 2020 yılı sonu itibariyle korunma gereksinimli çocuklara hizmet vermek üzere 112 çocuk evleri sitesinde (593 Villa Tipi Ev) toplam 6164 çocuğa fiilen bakılmaktadır (ÇHGM, 2021).

Çocuk Destek Merkezleri ise çocukların suça sürüklenmesi, suç mağduru olmaları ya da sokakta yaşamaları nedeniyle haklarında Çocuk Koruma Kanunu uyarınca bakım tedbir kararı alınan çocuklara yönelik hizmet vermektedir. Çocuk Destek Merkezleri çocukların bakım ve temel gereksinimlerinin karşılandığı, psikososyal destek hizmetleri sağlandığı kuruluşlardır. Ayrıca çocukların suça sürüklenme, madde kullanımı, suç mağduriyet ve cinsiyete göre yapılandırılan ya da ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. 2020 yılı sonu itibariyle suça sürüklenen, suç mağduru, sokakta risk altında bulunan ve refekatsiz çocuklara

yönelik hizmet vermek üzere 65 Çocuk Destek Merkezinde toplam 1571 çocuğa fiilen bakılmaktadır (ÇHGM, 2021).

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında 2015 yılında 1233 kuruluşta 12.667, 2016 yılında 1270 kuruluşta 13.319, 2017 yılında 1.368 kuruluşta 14.189, 2018 yılında 1.366 kuruluşta 14.214, 2019 yılında 1369 kuruluşta 13867 çocuğa fiilen koruma ve bakım hizmeti verilmektedir (ÇHGM, 2021).

1.2. Sosyal Hizmet Perspektifinden Kurum Bakım Sürecindeki Psiko-Sosyal Sorunlar

Çocukluk, önemli yaşam evrelerinden biri olup bu dönemin sağlıklı bir biçimde geçirilmesi oldukça önemlidir. Aile kurumunun yapı ve işlevlerinde değişimlerin olduğu günümüzde bazı çocukların ideal aile ortamında büyüme imkânları bulunmamaktadır. Korunma gereksinimli çocukların aile yaşam deneyimleri ve kurum bakım ortamındaki koşullara bağlı olarak bazı psiko sosyal sorunları yaşadıkları bilinmektedir.

Psikososyal sorunları olan çocuklarla mesleki çalışmada çocuk/ergen gelişim dönemlerinin bilinmesi, kurumsal yapı ve çocuğun bireysel özellikleri göz önüne alınarak müdahalenin planlanması oldukça önemlidir. Kurum bakımı sürecindeki çocukların psikososyal sorunlarına mesleki müdahale, sosyal hizmet etik ilkeleri odağında planlanmalıdır. Sosyal hizmet uzmanı, bir çocuğa yardım için girişimde bulunduğu ortamda tek başına çalışmaz, çocuğun yüksek yararı ilkesine uygun olarak diğer meslek elemanları ile işbirliği içerisinde vaka çalışanı olarak da hizmet edebilir (Webb, 2018).

Sosyal hizmet uzmanlarının olumlu değişim ajanları olduğundan hareketle sosyal hizmet müdahaleleri başlangıçtan itibaren değişimi desteklemek veya istenilen yönde bir etkiye sahip olmak için tasarlanmıştır. Kurum bakımı ortamında sosyal

hizmet uzmanlarının bakım ve destek sağlama rolleri; sosyal ve duygusal gelişimi teşvik etme, çocukların katılımını sağlama, bakıcı personeli destekleme ve travma ile baş etme becerilerinin geliştirilmesini içerir (Everychild, 2012).

Kurum bakımında bakım sürecinin etkileri ve çocukların bireysel özelliklerine bağlı farklı türden psikososyal sorunların yaşandığı görülmektedir. Bu nedenle de kurum bakım ortamında sosyal hizmet uygulaması diğer meslek elemanları ile birlikte planlanmalı; bireysel özelliklere, okul ortamı, aile ilişkilerine, zihinsel/ruhsal/fiziksel özelliklere dikkat edilmeli ve çocukların güçlü yönlerinin ortaya çıkarılmasına yönelik müdahaleler yapılmalıdır.

Aile bütünlüğünün bozulmasına bağlı olarak çocukların bakım ve korunma ihtiyaçlarının düzenli olarak karşılanmasında bazı aksamalar olduğu bilinmektedir. Bu durum, çocukların gelişim süreçlerine bağlı olarak psikososyal açıdan bazı sorunları yaşamlarına neden olmaktadır. Literatür incelendiğinde kurum bakımı sürecindeki çocukların travmatik yaşantı (Conn ve ark., 2014; Crockenberg ve ark., 2008; Hermenau ve ark., 2014; Kočovská ve ark., 2013; Pears ve ark., 2010; Woodhead, 2015), bağlanma (Goldberg, 2014; Kočovská ve ark., 2013; Zeanah ve Smyke, 2015), yuva hastalığı (Öztürk, 2001), fiziksel gelişim geriliği (Geurts ve ark., 2012; Van IJzendoorn ve ark., 2011; Van IJzendoorn ve ark., 2007; Zeanah ve Gleason, 2015), bilişsel ve sosyal gelişim sorunları (Kumsta ve ark., 2015; O'Connor ve ark., 2014; Sloutsky, 1997; Smyke ve ark., 2012), okul ortamına uyum sağlayamama (Cluver ve ark., 2007; Dockrell ve Hurry, 2018) ve ergenlik dönemi (Chuprova, 2007; Ellis ve ark., 2004; Kočovská ve ark., 2013; Mikhaylova, 2004; Pears ve ark., 2010; Shvets, 2011; Şimşek ve ark., 2008) sorunlarını deneyimledikleri anlaşılmaktadır. Bu sorunlar aşağıda kapsamlı olarak sosyal hizmet perspektifinden açıklanmıştır.

1.2.1. Travmatik Yaşantı

Kurum bakım süreci öncesi ve bakım sürecinde çocuklar ebeveynlerinden birinin vefatından şiddet içerikli olaylara, ikamet yeri değişikliği ve bakım hizmeti sorunlarına kadar birçok türden travmatik olaylar yaşayabilmektedirler. Bu olaylar çocukluk döneminde fiziksel, ruhsal ve sosyal sorunların görülmesine neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalar kurum bakımında büyüyen çocukların aile yanında büyüyen çocuklara göre daha fazla saldırgan davranışlar, depresyon, anksiyete, hiperaktivite gibi duygusal ve davranışsal sorunları deneyimlediğini ortaya koymaktadır (Conn ve ark., 2014; Crockenberg ve ark., 2008; Hermenau ve ark., 2014; Kočovská ve ark., 2013; Pears ve ark., 2010; Woodhead, 2015).

Kurum bakımına alınan çocukların birçoğu kurum bakımına alınmadan önce de travmatik yaşam olaylarına maruz kalabilmektedir. Böylece kurum bakımına alınma sürecinde zorluklar ve uyum sorunları görülmektedir. Bu çocuklar terk edilme, ihmal, reddedilme ve yetersiz eğitim alma gibi sorunlarla mücadele etmektedirler. Erken çocukluk döneminde yaşanan olumsuz yaşam olayları ile ruhsal bozukluklar arasındaki ilişki bazı çalışmalarda ortaya konulmuştur (Lionetti ve ark., 2015; Milot ve ark., 2010).

Çocukların travmatik yaşam olaylarından etkilenme durumları bireysel özellikler açısından farklılık göstermektedir. Çocukların psiko sosyal sorunları farklı biçimlerde yaşamalarında yaş, cinsiyet, engellilik durumu, karşılaşın güçlükler ve kurum bakımına girişteki yaş evresi gibi durumların belirleyici etkenler olduğu söylenebilir.

Kurum bakımındaki çocukların çok farklı travmatik yaşam olaylarını deneyimledikleri bilinmektedir. Bu nedenle de çocuğun kuruluş bakımı sürecinde bakım personeli, hemşire ve diğer görevliler tarafından gözlemlenmesi gereklidir. Bu gözlem bilgileri çocuğa tedavi ve yardım sürecinin planlanması açısından önemlidir. Sosyal hizmet uzmanı psikiyatri kliniği ve rehber öğretmenden değerlendirme alabilir. Böylelikle çocuğun kurum bakımında ve okul ortamında yaşamına daha

sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi mümkün hale gelebilir (Silverman ve ark., 2008).

Travmatik yaşantıları olan çocuklarla çalışma sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının savunucu rolünün ön plana çıktığı görülmektedir. Travma sonrası çocukların çoğunlukla savunmasızlık yaşadıkları bilindiğinden sosyal hizmet uzmanlarının; çocukların günlük yaşam aktivitelerine katılımı, okul ortamına uyum sağlamaları ve psiko-sosyal gereksinimlerinin karşılanması konularında çalışma yapmaları gerekmektedir. Travmatik yaşantıları olan çocuklara yönelik müdahalelerde; mentör desteği sağlamalı, okul sonrası programlar ve aktiviteler oluşturmalı, bakım personeline eğitim vermeli ve iyi bir bakım süreci oluşturulmasına destek sağlamalıdır (Levenson, 2017).

Travmatik öyküleri olan çocuklarla çalışırken sosyal hizmet uzmanları, vaka yöneticisi ve danışman rolü ile mesleki müdahalelerde bulunabilirler. Bu çocukların sosyal hizmet uzmanları tarafından kurum içerisinde ve okul ortamlarında takiplerinin yapılması ayrıca psikiyatrik tedavi de dâhil sürecin vaka değerlendirmesi açısından raporlaştırılması gerekmektedir. Vaka değerlendirme sürecinin diğer çalışanlarla birlikte yapılması, ilerleme durumu ya da olumsuz gelişmelere göre farklı stratejilerin planlanmasının faydalı olabileceği söylenebilir.

1.2.2. Bağlanma

Erken çocukluk döneminde bakım verenler, çocukların gelişimsel uyum yetenekleri üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar davranış ve fizyolojik düzenlemelere yardımcı olmaları için neredeyse tamamen bakıcılara bağımlı olarak doğabilirler. Kurum bakımında olan birçok çocukta olduğu gibi birincil bakıcıların olmadığı durumlarda gelişimsel süreç sekteye de uğrayabilir (Conn ve ark., 2014).

Yaşamın ilk birkaç yılı boyunca temel görevler, birincil bağlanma şekillerine göre bağlanma oluşturmak ve fizyoloji, dikkat ve davranışı düzenlemek için

yetenekler geliştirmeye başlamaktır (Dozıer ve ark., 2012; Howard ve ark., 2011). Bu görevler birbirleriyle bütünleşik olarak ilişkilidir. Bakıcı, bebek için "eş-düzenleyici" olarak işlev görerek bebeğin davranışsal ve fizyolojik olarak homeostatik bir duruma dönmesine yardımcı olmaktadır. Zamanla davranış ve fizyolojiyi başarıyla düzenleyen birçok deneyimin ardından bebek/küçük çocuk davranış ve fizyolojiyi daha fazla düzenleyebilir hale gelir (Dozıer ve ark, 2012).

Bu süreç Bowlby'nin "sistem" eki olarak (1988) tanımladığı yapı tarafından korunmaktadır. Bebeğin bakıcıya bağlanması, ilk yılın sonunda açıkça görülen birincil bağlanma düzeyinde yapılan uyum süreci ile birlikte yaşamın ilk yarısında gelişir. Bebek yaşamının birinci yılında tercih edilen bakıcı ile bağlanmayı geliştirmektedir (Ainsworth ve ark., 2015; Bakermans-Kranenburg ve ark., 2011). Bu durumda bağlanma; çocukların, muhtemel tehdit edici durumlara karşı bakıcılarına yakınlık göstermelerini, bakıcı olmadığı durumda ise herhangi bir yakınlık ilişkisinin olmadığı bir sürece dönüşür. Normal koşullar altında gelişen bebekler, bağlanma kalitelerinde (yani, bağlanma güvenliği ve düzenlenmesi) farklılık gösterir, ancak neredeyse evrensel olarak spesifik, tercih edilen bakıcılara açık bağlanma geliştirmektedirler (Bakermans-Kranenburg ve ark., 2011). Böylece kurumsal bakım koşulları çocukların bakıcılarına net, sınıflandırılabilir bağlanma, yaşa uygun davranışsal ve fizyolojik düzenlemeler geliştirmeleri açısından olumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir.

Çocuk gelişimi açısından bebeklik döneminde (0-2) çocuğun gelişimsel olarak motor, bilişsel ve dil gelişim gereksinimlerinin düzenli bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Henüz becerilerinin yeterli derecede gelişmemiş olmasına bağlı olarak bebeğin, kendisine bakım veren kişiye bağımlı olduğu görülür. Bu bağımlılık sürecinde bakım verenle kurduğu birebir ilişki ise, onun zihinsel ve duygusal gelişimi için son derece önemlidir. Bazı araştırmacılar bağlanmanın bu dönemde gerçekleştiği ve sağlıklı bağlanmanın bireyin yaşamı üzerinde birçok durum üzerinde belirleyici etkiye sahip olduğunu ifade etmektedirler (Carter ve ark., 2012; Goldberg, 2014; Lee ve Stone, 2012).

Bağlanma süreciyle ilgilenen pek çok kuramcı, bireyin erişkinlik döneminde diğer insanlarla kuracağı ilişkilerin niteliğini ve insanlardan beklentilerinin belirleyicisinin, bireyin yaşamının erken dönemlerinde annesiyle kurduğu bağlanma ilişkisi olduğu kabul etmektedirler. Çocuğa bakan kişi ise, anne - baba ya da bakıcı bunu yalnızca bir görev olarak algılamakla kalmaz. Bu eylemlerden mutluluk ve tatmin de sağlar. Bu etkileşim de onların arasındaki bağı giderek güçlendirir. Ancak bağlanmanın oluşmasında bebeğin bazı davranışları özellikle etkili olmaktadır. Bebeğin, anne-babasıyla iletişimde kullandığı ve hayatının ilk dokuz ayında geliştirdiği davranışlarına bağlanma davranışları denir. Emme, sokulma/uzanma, bakış, gülümseme ve ağlama bebeğin başlıca bağlanma davranışlarıdır (Venta ve ark., 2014).

Bowlby (1988), insanlarda bağlanmanın bunun ötesinde bir işleve sahip olduğunu vurgular. İnsan hayatı için bağlanmanın üç temel işlevi vardır. Dünyayı keşfederken geri dönülebilecek güvenli bir liman olma, fiziksel gereksinimleri karşılama, hayata dair bir güvenlik duygusu geliştirebilme şansının bulunması bu üç temel işlevi ifade eder. Bowlby, bu gereksinimler yeterli düzeyde karşılanmadığı takdirde çocukta oluşan özbenlik algısıyla bağlantılı olarak patoloji gelişebileceğini öne sürmektedir (Lee ve Stone, 2012).

Güvenli bağlanma duygusal sağlığın bir kaynağı olarak görülür. Çocuğa "ötekinin" onun için orada olacağı ile ilgili güven verir ki bu da bireyin ilerleyen yaşamında tatmin edici ilişkiler kurma kapasitesine zemin oluşturur (Akhtar, 2012).

Bebeklik döneminde kurum bakımına alınma; anneden ayrılma ve farklı bakım verenlerle geçirilen bir yaşam dönemini ifade etmektedir. Bakım sürecinin çocukların güvensiz bağlanmalarına, bu durumun ise ilerleyen yaşamlarında kişilik sorunları ve ruh sağlığı sorunlarına neden olabileceği belirtilmektedir (Goldberg, 2014).

Çocuğun kendine güveni ve diğer insanlara bağlanma, güvenebilme, onlarla ilişki kurabilme, uyumlu olabilme kapasitesi de erken dönemde bir yetişkinle kurulan

bağ üzerinden şekillenerek gelişir (Woodhead, 2015). Başka bir deyişle çocuklar için, duyarlı, hassas, sıcak ve duygusal dayanak olabilecek bir veya birden fazla yetişkinle sabit, süreklilik gösteren bir ilişkinin kurulması hem sosyal hem de duygusal gelişim için çok önemlidir. Yetişkin; duyarlılığını, çocuğun işaretlerini, mesajlarını ve ihtiyaçlarını doğru okuyarak bunlara yerinde karşılıklar vererek ve duygusal açıdan her zaman ulaşılabilir olarak ortaya koymalıdır (Conn ve ark., 2014).

Kurum bakım sisteminde farklı bireyler tarafından bakım hizmetleri yürütülür. Bakım personellerinin değişimi ve vardiyalar halinde çalışmaları çocukların farklı bireylerle karşılaşmaları anlamına gelir. Bu durum, çocuk ve bakım veren arasında düzenli, sıcak ve dengeli bir ilişkinin kurulmasına engel olabilir. Ayrıca bu durum çocukların iletişim becerilerinin gelişimini de olumsuz etkileyebilmektedir (Kočovská ve ark., 2013).

Kurum bakımı, kurumdan kuruma hatta aynı ortamda büyüyen çocuklar açısından da birçok farklılıkları içeren bir sistem olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte bu uygulamaların evrensel özellikleri bulunmaktadır. Bunlar genel olarak yüksek sayılarda bakım hizmeti alan çocukların bulunması; düşük ücretli ve vardiya sistemi ile çalışan eğitim seviyesi düşük bakım personelleri, gruplaşmanın olduğu, bireyselleşmenin olmadığı ve psikolojik girişimlerin yapılmadığı durumlar olarak tanımlanmaktadır (Zeanah ve Smyke, 2015).

Kurum bakımının nitelikleri, çocukların gelişiminde bazı zorlukları ortaya çıkarmaktadır. Daha büyük çocuklar, yakın bakım desteği olmayan ortamlarda yeterince gelişme gösterebilirler. Bununla birlikte tutarlı ve istikrarlı bakım personeli ile etkileşimler, küçük çocukların gelişiminde kilit öneme sahiptir (Vanderwert ve ark., 2016; Zeanah ve Gleason, 2015).

Kurum bakım sürecinde çocuklar ile bakım personeli arasında sıcak, şefkatli, hassas ve karşılıklı etkileşimin olması psikososyal gelişim açısından oldukça önemlidir. Aynı zamanda bu ilişkinin kurum kültürüne dönüştürülmesinin çocukların

en temel gereksinimleri olan temel güven ve bağlanmayı sağlayabileceği bildirilmektedir (Rutter, 2000). Destekleyici kurum bakım kültürünün oluşması için çalışanların tutum ve davranışlarının geliştirilmesi önemli görülmektedir. Kurum bakım ortamında çocuklar ve bakım verenler arasında istikrarlı ilişkilerin geliştirilmesi için sosyal hizmet uzmanları bu sürece personel geliştirici rolü ile katkı sağlayabilirler (Maschi ve Youdin, 2012).

Bağlanma, bireylerin yaşamları boyunca eğitim, iş, evlilik ve sosyal yaşamlarını etkileyen bir durumdur. Bağlanma teorisi, kurum bakımından ayrılan bireylerin birçoğunun deneyimlerini anlamlandırılması için bir çerçeve sunmaktadır. Stein (2006)'in ifade ettiği gibi, yılmazlık ve bağlanma teorisi arasında bir "kavramsal örtüşme" bulunmaktadır.

Kurum bakımında büyüme; bireyin zarar verici aile geçmişinden uzaklaştırılması, 'yeni' ailelerle, topluluklarla yaşama ve eğitim potansiyellerini geliştirme fırsatı vermesi açısından dönüm noktası olarak kabul edilebilecek bir süreçtir. Bu grupta yer alan bireyler başka bir deyişle, yılmazlığı arttırıcı faktörler biriktirmişlerdir (Dumaret ve ark., 1997).

Kurum bakımına alınan çocuklarda bağlanma sorunları olduğu ve güvenli bağlanma ilişkisinin kurulması için çocukların öncelikle koruyucu aile bakımına yönlendirilmeleri, mümkün olmadığı durumlarda bakım verenlerin güvenli bağlanma figürü olabilmeleri için bilgilendirilmelerinin faydalı olabileceği bildirilmektedir (Harden, 2004). Güvenli bağlanma ilişkisinin kurumsal ortamda sağlanabilmesi için sosyal hizmet uzmanının bakım personeli ve diğer görevlileri belirli aralıklarla bilgilendirmesi, çocukların bakım ortamının sıklıkla değiştirilmemesine özen gösterilmesinin faydalı olabileceği söylenebilir.

Çocuk bakım hizmetlerinde güvenli bağlanma ilişkisinin sağlanması açısından sosyal hizmet uzmanlarının çocuk bakım personellerinin davranışlarına çok dikkat etmeleri gerekmektedir. İstikrarsız bir ilişki biçimi oluşmaması, terepötik bir ortam ve güvene dayalı ilişkilerin oluşturulması için sosyal hizmet uzmanlarının

danışmanlık yapmalarının önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca sosyal hizmet uzmanının, vaka yönetimi sürecinde çocuğun bağlanma ilişkisini destekleyebilecek etkinlikler planlaması, aile ve yakın çevresi ile iletişimin sürdürülmesi için girişimlerde bulunmasının da güvenli bağlanma ilişkisinin geliştirilmesine katkı sağlayabileceği söylenebilir (Chinnery, 2016).

1.2.3. Yuva Hastalığı

Kurum bakımında bulunan çocuklarda ruhsal bozuklukların beraberinde uzun süreli anne yoksunluğunda hospitalizm/yuva hastalığı görülebilir. Bu sorun bebeklik döneminde ailelerinden ayrılıp yetiştirme yurtlarına verilen ya da uzun süreli hastanede kalan çocuklarda görülen bir sorundur. Bu sorun anne ya da anne yerine geçen yetişkin ile ilişkiden yoksun olan çocuğun duygusal gelişiminde gerilikle ilişkili olduğu söylenebilir (Sargın, 2015). Bu çocuklar uyarılara güç ve geç cevap verirler, çevreye ilgisizdirler. Oturdukları yerde sallanma ve vurma hareketleri görülür. Özellikle parmak emer ve sallanır. İlk yaşlarda yuvalara verilen çocuklar 3-4 yaşlarında tekrar evlerine dönseler de zekâları normale dönmeyebilir. Beslenme ve bakım yönünden iyi yaşam şartları içinde bulundukları halde hastalanma ve ölüm oranları yüksektir. Yürüme, konuşma, tuvalet eğitimleri geridir. Boyları ve kiloları normal gelişimin altındadır (Yurdakul, 2016).

Hosbitalizm'in (yuva hastalığı) anne yoksunluğuna bağlı olduğu ve ilerleyen yaşlarda tepkisel bağlanma bozukluğuna dönüştüğü değerlendirilmektedir (Öztürk, 2001). Özellikle kurum bakım sürecine bebeklik döneminde alınan çocuklar, anne ya da anne yerine geçen bakım personeli ile birebir ilişki kuramadığında duygusal olarak yoksunluk yaşayabilirler. Bu durum, ilerleyen süreçte sosyal ilişkilerden kaçınmaya ve tepkisel davranmaya neden olabilir (Kay ve Green, 2013).

Sosyal hizmet uzmanları bu çocuklara müdahale sürecinde psikiyatrik değerlendirme, izlem ve farmakolojik yaklaşımı kullanabilir Değerlendirme sürecinde çocuğun farklı patolojilerinin, bireysel özelliklerinin ve riskli durumlarının

göz önünde bulundurulması gerekir. Sosyal hizmet uzmanı tarafından çocuğun kurum ortamına uyum sürecinin sağlanması için girişimde bulunması ve bakım personelinin sorumlulukları belirlenmelidir. Çok boyutlu bir sorun olması nedeni ile bu süreçte yoğun terepötik müdahale gerekir (O'Connor ve ark., 1999).

1.2.4. Fiziksel Gelişim Geriliği

Akranlarına göre atipik olarak kısa boy, düşük ağırlık ve küçükbaş çevresi fiziksel gelişim geriliğinin önemli göstergeleri arasında yer alır (Geurts ve ark., 2012; Zeanah ve Gleason, 2015). Smyke ve ark. (2002), çalışmasında kurumlardaki bebeklerin ve küçük çocukların boy, kilo ve baş çevresinin normal gelişim standartlarının altında olduğu belirlenmiştir.

Symke ve ark. (2012), ilerleyen yıllarda Romanya'daki çocuklar üzerinde yaptıkları bir araştırmada her 3 aylık kurumsal bakım için çocukların yaklaşık 1 aylık büyüme kaybettikleri belirlenmiştir. Eski Sovyetler Birliği'ndeki çocukların her 5 aylık kurumsal bakım için ise 1 aylık büyümenin geciktiğini tespit etmişlerdir. Van IJzendoorn ve ark. (2007), tarafından yapılan meta-analiz çalışmasında, bebeklerin daha uzun süre kurumsal bakımda kaldıklarında normal büyüme parametrelerinden daha farklı gelişme gösterdikleri ve beslenme ihtiyaçlarının düzenli karşılandığı kurumlarda bile fiziksel gelişimlerinin geri olduğu saptanmıştır.

Bazı araştırmalar çocuklar kurumdan ayrıldıktan sonra hızlı bir şekilde fiziksel gelişim gösterdiklerini ortaya koymaktadır (Van IJzendoorn ve ark., 2011; Van IJzendoorn ve ark., 2007). Kumsta ve ark. (2010), tarafından yapılan bir araştırmada Bükreş erken girişim programı kapsamında koruyucu aile hizmetlerinin yaygınlaştırıldığı, kurum bakımından koruyucu aile aile yanına yerleştirilen çocukların bir yıl içerisinde normal gelişim seviyelerine ulaştıkları saptanmıştır.

Sosyal hizmet uzmanlarının fiziksel engeli olan ve rehabilitasyona gereksinim duyan çocuklara yönelik güncel uygulamaları dikkatle takip etmeleri gerekir

(Beaulaurier ve Taylor, 2001). Kurum bakımında olan çocukların fiziksel engel türü, yaş ve bireysel özelliklerine göre rehabilitasyon hizmetlerine yönlendirilmeleri ve bakım planlanmalarının yapılması gereklidir. Fiziksel engeli bulunan her çocuğun bakım ve rehabilitasyon süreçlerinin, başta sağlık çalışanları olmak üzere diğer çalışanlarla birlikte takip edilmesi önemlidir. Ayrıca vaka takip sürecinin raporlaştırılması ve ihtiyaç duyulması halinde diğer hizmetlere havale edilmelerinin de önemli olduğu bilinmektedir (Connors ve Stalker, 2007).

1.2.5. Bilişsel ve Sosyal Gelişim Sorunları

Çocuk gelişimi dönemlerinden 2-6 yaş arası dönem okul öncesi dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönem çocukların bilişsel, motor, dil ve sosyal becerilerinin geliştiği ve ileri yaşlardaki temelin oluştuğu dönem olarak tanımlanmaktadır (Bee ve ark., 2009). Okul öncesi yaş grubunda olan çocukların kurum bakımına alınma ve kök(en) aileden ayrılma süreci çocukların eğitsel faaliyetlere katılımlarını engelleyebilmektedir. Bu yaş grubu çocukların yetersiz eğitsel ve sosyal destek almaları özellikle de akademik başarılarını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu nedenle kurum bakımındaki bu yaş grubu çocukların akranlarına göre bilişsel ve sosyal açıdan gelişimsel sorunları olduğu söylenebilir.

Romanya yetimhanelerinde kalan 2-6 yaş arası çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin incelendiği bir çalışmada, okul öncesindeki bu çocukların, psiko-sosyal gelişimlerinin yetersiz olduğu bulunmuştur (Kumsta ve ark., 2015).

Romanya'da yapılan başka bir çalışmada kurum bakımındaki çocukların zekâ puanlarının, bilişsel ve sosyal becerilerinin düşük olduğu, empatik tepkilerinin yeterince gelişmediği tespit edilmiştir. Bu durumun kurumlardaki sosyal ve duygusal yoksunlukla ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca çocuğun kuruma çok küçük yaşta yerleştirilmesinin ve kurumda uzun süre kalmasının zekâ puanları üzerinde olumsuz etki yarattığı, kurumda kalış süresiyle gelişimsel gerilik seviyesi arasında bir ilişki olduğu belirlenmiştir (Sloutsky, 1997).

Son çocukluk dönemi 6-12 yaş olarak tanımlanmakta olup bu yaş grubu çocukların motor ve dil gelişim açısından belirli bir yeterliğe ulaştıkları, aynı zamanda psiko-sosyal açıdan belirli bir uyum düzeyinde olmaları beklenir (Bee ve ark., 2009). Bu dönem, çocukluktan ergenliğe doğru bir geçişin olduğu dönemdir. Fiziksel büyümenin artarak devam ettiği bu dönemde bilişsel, sosyal ve duygusal süreçler sürekli etkileşim halindedir. Bu dönemde sosyal davranışların cinsiyet ve yaş grubu içerisinde oyun içerikli faaliyetler biçiminde gerçekleştirildiği söylenebilir.

Bu yaş gurubu çocuklarda bakım sürecinin olumsuz etkileri "gelişigüzel sosyal davranış" eksikliği olarak tanımlanmıştır. Bu davranış türü çocukların yabancı yetişkinlere karşı suskunluk, yaklaşma/ilgi gösterme isteksizliği ve tanıdık olmayan ortamlarda bağ kuramama anlamına gelmektedir. Ayrıca bu davranış modeline sahip çocuklar arasında sosyal sınırların olmadığı da vurgulanmaktadır (O'Connor ve ark., 2014; Zeanah ve ark., 2016).

Konu ile ilgili Zeanah ve ark. (2005), tarafından yapılan bir araştırmada kurum bakımındaki çocuklardan % 44'ünün, kurum bakımında olmayan çocukların % 18'ine oranla daha fazla gelişigüzel sosyal davranış eksikliği gösterdikleri saptanmıştır. Yapılan bir araştırmada bu yaş döneminde kurum bakımda büyüyen çocuklarda dikkat eksikliği, hiperkativite bozukluğu, aşırı hareketlilik ve dürtüsellik gibi okul döneminde de devam edebilen davranış problemleri görülebilmektedir (Vanderwert ve ark., 2016).

Ergenlik öncesi dönemde kurum bakımında bulunan çocuklar okula başlama, okula devam etme ve yetişkinlerle dramatik olaylar yaşamaları nedeni ile yaşamlarındaki günlük "güçlüklerden" daha olumsuz bir biçimde etkilenirler (Itzin, 2018). Ön ergenlik ve ergenlik döneminde kurum bakımında büyüyen çocuklarda, entelektüel ve bilişsel gelişimde çok önemli eksiklikler görülmektedir (O'Connor ve ark., 2014; Smyke ve ark., 2007). Kumsta (2010) tarafından yapılan bir çalışmada, Romanya'da kurum bakımdan ayrılanların ortalama zekâ seviyelerinin genel popülasyona oranla çok düşük seviyelerde olduğu saptanmıştır.

Van IJzendoorn ve ark. (2008), tarafından konu ile ilgili yapılan 75 çalışmanın incelendiği meta-analiz çalışmasında kurum bakımında olan çocukların, zekâ puanlarının ailesi ile birlikte yaşayan çocuklara oranla 20 puan daha düşük olduğu saptanmıştır.

Bilişsel ve sosyal gelişime yönelik yapılacak müdahalelerde çocuğun yaş ve diğer bireysel özellikleri ile gelişim kuramlarının bilinmesi önemlidir. İlk çocukluk döneminde oyun etkinlikleri, dil gelişimi, kavram öğretimi gibi konularda eğitsel etkinliklerin planlanması gerekir (Bacanlı, 1999). Orta çocukluk dönemi, ilk çocukluk döneminde gerçekleşmiş bütün değişimlerin üzerine kurulmuş bir dönemdir. Somut işlemler dönemi olarak da bilinen bu dönem, bilgiyi işleme, bellek, düşünme ve dil gelişimine önem verilmesi gereken bir yaşam evresidir (Bee ve Boyd, 2009). Ergenlik döneminde psikososyal gelişim aşamaları; bedensel ve cinsel gelişim, duygusal gelişim, ahlaki gelişim, sosyal gelişim ve kimlik gelişimi başlıkları altında değerlendirilmektedir (Koç, 2004).

Kurum bakımındaki çocukların bilişsel ve sosyal gelişimlerine yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin planlanabilmesi için öncelikle çocukların yaş, cinsiyet, zekâ ve diğer bireysel özelliklerinin değerlendirme sürecinde göz önünde bulundurulması gereklidir. Ayrıca kurum bakımı ortamına ilişkin gözlemler, okul ortamında akademik ve sosyal becerileri ile öğretmen gözlemlerinin de alınması önemlidir (Webb, 2018).

Kurum bakımındaki çocukların bilişsel ve sosyal becerilerini artırmaya yönelik yapılacak müdahalelerde; sosyal hizmet uzmanları tarafından çocukların gelişim özelliklerine uygun beceriler kazanabilmeleri için müdahalelerin planlanması, kurum çalışanlarının da sürece dâhil edilmeleri ve belirtilen becerilerle ilgili kurum personeline hizmet içi eğitimler verilmesinin faydalı olacağı söylenebilir.

Kurum ortamında fazla sayıda bakım personelinin çocuğa hizmet vermesi çocukların fiziksel ve sosyal gereksinimlerinin yeterli ölçüde karşılanamamasına neden olabilir. Günlük yaşam programında bakım personellerinin sorumlu olduğu

çocuklarla duyarlı ve hassas bir iletişim biçimi geliştirmeleri, özbakım gereksinimlerini geciktirmeden karşılamaları çocukların bilişsel ve sosyal gelişimlerine önemli katkılar sağlayabilir (Groark ve ark., 2005). Bu nedenle bakım personellerinin çalışma koşullarının iyileştirilmesi, motivasyonlarının artırılması ve süpervizyon almaları; destekleyici kurum kültürü oluşturulması ve çocukların daha nitelikli hizmet alabilmeleri için önemli olduğu bildirilmektedir (Mwoma ve Pillay, 2015).

1.2.6. Okula Başlama ve Okul Ortamına Uyum

Örgün eğitim sistemine giriş çocuk tarafından yaşamında ilk büyük geçiş dönemi olarak algılanabilir. Çocukların okula giriş için uygun bir biçimde hazırlandığı ve okul öncesindeki zorlukların üstesinden gelmek için daha donanımlı olmaları önemlidir. Çocukların etkin başa çıkma stilleri geliştirmeye başlamaları, bu sorunlara alternatif çözümler üretebilme, görevleri ile ilgili bilgilere odaklanmaya devam etme ve problem çözme stratejilerini kullanmaları yaşamlarını şekillendirmeleri açısından belirleyicidir (Clarke, 2015).

Çocukların okula başlama döneminde sınıf kültürünün gerekliliklerinin sağlanması için yaş, cinsiyet ve özel durumlarına göre sınıflandırılmaları istemeden koruyucu değil risk artırıcı bir işlev görebilir. Bağımsız öğrenme yerine yardım arama davranışına değer verme ve akran öğrenme gruplarının kullanımı etkili koruyucu mekanizmalardır. Bu mekanizmalar hem yetişkinlerle hem de diğer çocuklarla sosyal ilişkilerde daha iyi becerilerin gelişmesine katkı sağlayabilir (Rause, 2001).

Kurum bakımında olan ergenlerde okul devamsızlığı ve bazı akademik sorunların yaşandığı bilinmektedir. Okul performansı önemli bir koruyucu faktördür ve yılmazlığın gelişimi ile güçlü bir ilişkiye sahiptir (Dockrell ve Hurry, 2018). Bu ergenlerin duygusal, davranışsal, sosyal ve akademik sorunlarına yönelik yapılacak sosyal hizmet müdalelerinin (rehberlik, akran desteği ve destekleyici okul ortamı

oluşturulması) yılmazlığın geliştirilmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Uygulama sürecinde Sosyal hizmet uzmanı çocuğa vaka yöneticisi ve savunucu rolü ile destek olabilir. Ayrıca çocukların okul ortamına uyumlarını kolaylaştırmak için eğitimcilerle işbirliği yapılması, sosyal ve sportif faaliyetlere ağırlık verilmesi önemlidir. Müdahale planında ise her çocuğun bireysel özellikleri, ilgi ve yeteneklerine uygun aktivitelere yönlendirilmeleri gerektiği bildirilmiştir (Gilligan, 2004).

Kurum bakımındaki çocukların okul ortamlarında sosyal damgalanma yaşadıkları ve bu duruma bağlı olarak okul ortamına uyum sağlamada bazı zorlukları deneyimledikleri, eğitsel faaliyetlere katılım konusunda isteksizlik yaşadıkları bildirilmektedir. Sosyal hizmet uzmanlarının çocukların okul ortamında dışlanmamaları için eğitsel aktivitelere katılmaları konusunda öğretmenlerle birlikte çalışmalarının; ayrıca onların sosyal dışlanmalarına neden olabilecek tutum ve davranışlar hakkında öğretmenleri bilgilendirmelerinin önemli olduğu söylenebilir (Cluver ve ark., 2007).

Kurum bakımındaki çocukların okul ortamına uyum sağlamaları ve sosyal dışlanmanın önlenmesi için akran desteğinin önemli olduğu bildirilmektedir. Okul ortamında akran desteği ile sosyal dışlanmanın önlenmesine ve sorun çözme becerilerinin geliştirilmesine yönelik bazı etkinlikler önerilmektedir. Bu etkinlikler aşağıda özetlenmiştir:

1) Sorunu açıkça ortaya koyan resim, rol yapma, şiir, hikâye veya oyunlar gibi konunun kodlanmış biçimde sunulması gerekir.

2) Kurum bakımındaki çocukların hissettikleri fakat ifade edemedikleri sorunların altta yatan nedenlerini tanımlamaları (ör. Resimler, rol yapma, şiirler, hikâyeler) için aktivitler yapılmalı, gerçek sorun tespit edilinceye kadar uygulamalara devam edilmelidir.

3) Aynı sorunun kurumda, okulda ve/veya toplumda yaşanıp yaşanılmadığının araştırılması, yaşanıyor ise deneyimlerinin tespit edilmesi önemlidir.

4) Sorunun nedenleri üzerinde fikir yürütülmeli, çocukların sorun hakkında neler hissettikleri açığa çıkarılmalıdır.

5) Kurum bakımındaki çocuklara sorunun bireysel ve sosyal açıdan etkilerinin sorulması gerekir. Son olarak sorun çözümü için bireysel ve okul ortamında neler yapılması gerektiği akranlarla birlikte kararlaştırılmalıdır (Kumakech ve ark., 2009).

Kurum bakımında olan ergenler arasında okula uyum sorunları ve okul terkinin olduğu belirlenmiştir. Bu sorunlar okul sosyal hizmeti kapsamında değerlendirilmelidir. Öğrencilerin yaşadıkları sorunların belirlenebilmesi için okul sosyal hizmeti ekolojik yaklaşımla öğrencilerin çevresine odaklanabilir (Özkan ve Selcik, 2016). Kurum bakımındaki çocukların okul sorunlarının belirlenmesi sonrasında, öğrenciler için savunuculuk yapma, çocukları güçlendirme, okul-kurum arasında işbirliğini artırma, kurum ortamında eğitim ortamı ve gereksinimlerinin karşılanması, gerekli durumlarda farklı hizmetlere havale etme gibi pek çok sorumluluğu sosyal hizmet uzmanları gerçekleştirebilir (Özbesler ve Duyan, 2010).

1.2.7. Ergenlik Dönemi Sorunları

Literatürde ergenlik dönemi 10-19 yaş arasını kapsayan bir yaşam evresi olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1993). Bu yaş gurubu insan yaşamında çocukluk ile olgunlaşma evresi arasında birçok psikolojik, fiziksel ve sosyal değişimin yaşandığı bir evredir. Ergenin yaşadığı bu değişimler sonucu ortaya çıkan sorunlara ek olarak kurum bakımının getirdiği farklı sorunların eklenmesi kaotik bir süreci beraberinde getirebilir.

Ergenler içinde bulundukları dönemin özellikleri itibari ile bağımsız olma, aynı zamanda akademik, sosyal ve psikolojik açıdan sağlıklı gelişim gösterebilmeleri için

rol model olabilecek bireylerle bir arada bulunma gibi gereksinimlere ihtiyaç duyabilirler. Ancak kurum bakımında bakım sürecinin kesintiye uğraması, stres içeren birçok faktörün bulunması, sosyal desteğin yeterli olmaması, akademik ve sosyal yetersizlikler nedeni ile kurum bakımındaki ergenlerde birçok farklı sorunların görülmesine neden olabilir.

Pek çok çalışma kurum bakımındaki ergenlerin; ruh sağlığı sorunları, suç içerikli davranışlar ve alkol/madde kullanımı (Conn ve ark., 2014; Crockenberg ve ark., 2008; Ellis ve ark., 2004; Hermenau ve ark., 2014; Kočovská ve ark., 2013; Pears ve ark., 2010; Şimşek ve ark., 2008; Woodhead, 2015), akademik /sosyal sorunlar (Arslan, 2009; Juffer ve Series 2008; Kaur ve ark., 2018; Rajalekshmi, 2017; Saçan ve Şimşek, 2014; Taukeni, 2015;) yaşadıklarını göstermektedir. Akranlarına oranla zihinsel gelişim hızlarının yavaş olduğu ve düşük IQ seviyesi (Bardyshevskaya ve Lebedinsky, 2003), duygusal ve uyumsal bozukluklar (Koltinova, 2013) bunun yanı sıra düşük benlik saygısı (Karnaukh, 2006; Shvets, 2011) yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca yetişkinlere yönelik kaygı ve düşmanlık ile akranlarına göre daha düşük sosyal statü (Karnaukh, 2006), öz kontrol becerilerinin zayıf olması (Chuprova, 2007; Mikhaylova, 2004; Shvets, 2011), sosyal olarak kabul edilmeyen davranışlar (Muhamedrahimov ve ark., 2014) ile kimlik gelişiminde sorunlar (Savkova, 2013) bu ergenlerin sorunları arasında sıralanmaktadır.

Ergenlik döneminde aile yaşam deneyiminin olmayışı, duygusal alanın gelişiminde yıkıcı bir etkiye sahiptir (Mikhaylova, 2004; Mukhamedrakhimov, 2006; Shulga, 2013). Bu ergenlerin düşük benlik algısına sahip olduğu (Gee ve ark., 2013; Tottenham ve ark., 2011) ve kendini ifade etmede güçlükler yaşadıkları (Proselkova, 2013), başkalarıyla güvenilir ilişkiler kurma becerilerinin yetersiz olduğu saptanmıştır. Ayrıca davranışsal ve psikosomatik sorunlar deneyimledikleri belirlenmiştir (Chuprova, 2007; Kozlovskaya, 2013).

Esposito ve Gunnar (2014) kurum bakım deneyimi olan ergenlerin, sosyal yaşam ve aile ilişkilerinde çok önemli bir yeri olan uzlaşma, işbirliği ve empati kurma gibi birçok sosyal becerilerinin yeterli düzeyde gelişmediğini savunmaktadır.

Bu gurupta yer alan ergenlerde diğer sosyal eksikliğin, çoklu rollerin gözlenmesindeki yoksunluk olduğu söylenebilir. Zira aile ortamında büyüyen çocuklar, aile bireylerinin sergiledikleri çoklu rollere tanıklık ederler. Bu açıdan kurumda yaşayan çocuklar ise çoklu rollere tanıklık edemez. Çünkü kurumdaki bakım personelleri sürekli olarak değişir ve bu çocuklar bakım personellerinin çoklu rollerini deneyimleyemezler (Kaur ve ark., 2018).

Aile yaşam deneyimi olmayan ergenlerin, diğer ergenlere göre daha fazla korunma gereksinimleri olduğu bildirilmektedir. Bu özellik kişisel özerkliğin oluşumunu olumsuz biçimde etkileyebilmekte, ergenin bağımsızlık için isteksizliğe, kişisel olgunlaşmanın ve sosyalleşmenin olmamasına neden olabilir. Kendinden şüphe duyma, çocuğun gelişiminin tüm aşamalarında yakın yetişkinlerle derin, güvenilir bir ilişki ihtiyacı için yeterli yanıtın bulunmamasına bağlanabilir. Ergen açısından sürekli hayal kırıklığı, dünyayı tahmin edilemez ve tehlikeli olarak algılamaya yol açar. Böylece ergenin yaşamında güven temelli ilişkilerin gerçekleşmesi güçleşir (Rajalekshmi, 2017).

Kurum bakım süreci toplumsal cinsiyet rolleri etkisi ile kız ve erkek ergenler açısından farklı sonuçlar da doğurabilir. Doğumdan itibaren kurumlarda yetişen ergen kız çocuklarında, aile yoksunluğu nedeni ile feminen özelliklerin düşük seviyede olduğu söylenebilir. Bir yetişkin hassas bir şekilde bebeğin sinyallerine yeterince tepki veriyorsa, kadınlık gelişimi doğal olarak bu sinyallerin taklit edilmesi yoluyla gerçekleşir. Bir yetişkinle olan istikrarlı ilişki, çocuğa olan duygusal bağları, dünyadaki güveni oluşturmaya ve kadınsı özellikleri (yumuşaklık, hassasiyet, incelik, samimiyet vb.) ifade etmeyi öğrenmeye yardımcı olur. Yaşam boyunca ebeveyn bakımından yoksun bırakılan ergen kız çocukları, sosyal gelişim açısından kritik dönemlerde, yakın bir yetişkin desteğine daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Özellikle bu grupta sağlıklı duygusal bağlantının gelişmemesi, feminen davranışlar ve cinsiyet rollerinin sergilenmesini de engelleyebilir (Kaur ve ark., 2018).

Ergenler açısından ebeveynler tarafından kabul ya da reddedilme deneyimi, çocuğun diğer insanlara karşı algılarını, iletişimde endişelere ve reddedilme

korkusuna yol açmaktadır. Bu durum birçok yaşam deneyimini etkiler ve diğer insanlara karşı sürekli temkinli bir tutum gerektirir. Aynı zamanda çocuğun diğerleri ile ilişki kurma ve kabul görme ihtiyacı artarak devam etmekte; ancak çocuğun girişimleri engellenmektedir. Bu anlamda kurum bakımındaki ergenlerde reddedilme korkusu nedeni ile kaçınan iletişim tarzı benimsenmektedir. Bu durum ergenlerde bireyselleşme ve iletişim sınırlarının net olmaması gibi sorunlara yol açmaktadır (Sheftall ve ark., 2014).

Diğer yandan aile yaşam deneyimi olmayan ergenler diğerlerinden daha saldırgan olabilir. Bu durum, çevrenin tehlikesine ve dengesizliğine verilen bir yanıt olarak düşünülebilir. Doğumundan itibaren kurumlarda yaşayan ergenler yıkıcı çatışmalara başlamaya daha meyilli olabilirler ve başkalarıyla daha az işbirliği yapabilirler. Bu ergenlerde düşmanca davranışların nedeni, bir yetişkinle yakın ilişkilerin olmamasından ya da yaşadıkları sorunları aile ve/veya bakım verenleri sorumlu tutmalarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu durum onların hayal kırıklığına uğramış olmalarının, yaşama dair eksik kalan temel güvenin bir sonucudur (Juffer ve Series, 2008).

Ergenlik dönemi bakım sürecinin son evreleri olarak tanımlanabilir. Bu süreçte ergenler eğitim yaşantılarında bazı sorunlarla karşılaşabilirler. Melgosa ve Melgosa (2011)'ya göre ergenlik dönemi yaşam döngüsü boyunca en zor evredir. Bazı çalışmalar ergenlik dönemindeki kurum bakımında olan çocukların okul ortamında genel uyum sorunları (Cheung ve ark., 2012; Pecora, 2012; Sanders, 2013), devamsızlık ve okuldan kaçma (Beker ve Maier, 2014; Cheung ve ark., 2012; Gabriel ve ark., 2009; Jolly ve ark., 2014) ve düşük akademik başarı (Ergene, 2011; Steels ve Simpson, 2017; Koşay, 2013; Thapa ve ark., 2013; Van Ijzendoorn, 2005) gibi sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Bu çocukların akademik ve bilişsel gelişim sorunlarının, çocuğun yaşam öyküsünde tanık olduğu olaylarla doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu durum bilişsel gelişimde yaşanan sorunların etkilelerine bağlanabilir. Ayrıca çocuğun ebeveynlerle hiç ilişkisinin olmaması ve ebeveynlerin ölümü bilişsel sorunlarının temelini oluşturmaktadır (Schoenmaker, 2015).

Steels ve Simpson (2017)'ın yaptığı çalışmada, kurum bakımında bulunan ergenlerin baş etme becerilerinin ve akademik başarılarının bakım deneyimi olmayan ergenlere göre daha düşük olduğu saptanmıştır. Kurum bakımında bulunan çocukların ortaokul döneminde sosyal dışlanma yaşadıkları bilinmekte olup bu durum yılmazlıklarının gelişimi yönünde önemli bir engel olarak değerlendirilmektedir. Bu grupta yer alan çocukların okuldan dışlanması veya anti-sosyal davranışlar geliştirdiği durumlarda rehberlik yapabilecek nitelikli bir personelin desteğinin, önleyici bir çalışma modeli olduğu yönünde destekleyici araştırmalar bulunmaktadır (Yendork ve Somhlaba, 2014).

Ortaokuldan liseye geçiş, çocuğun gelişimsel yörüngesinde çok önemli bir geçiş noktasıdır, özellikle de akademik zorluklar nedeniyle dışlanma riski taşıyan veya suçlu akran gruplarına karşı hassas olan çocuklar için çok önemlidir. Bu geçişin etkili bir şekilde yönetildiği yerlerde çocuklar, akranları ve öğretmenleri arasındaki ilişkilerin sürekliliğine özel önem verilmesi önemlidir. Böylece daha iyi akademik başarı, daha az devamsızlık, daha fazla özgüven ve okula karşı daha olumlu bir tutum geliştirilmesi muhtemeldir (Taylor ve ark., 2017).

"Yılmazlık eğitimi" düzenlemelerde risk yönetimi ile ilgili bir ortam yerine, demokratik bir öğrenme topluluğu bağlamında ergenlerin karar verme kapasitelerini destekleyen bir müfredat olarak tanımlanmıştır. Ebeveynlerin ve daha geniş toplulukların katılımını teşvik eden, ergenlerde sportif faaliyetleri ve öğrenme fırsatları sağlayan geniş kapsamlı bir müfredat, daha fazla sosyalleşmeyi sağlayabilir ve çoğu çocuğun en az bir boyutta başarılı olabilme ihtimalini artırabilir (Burthe ve ark, 2016).

Okul yaşamı yılmazlığın geliştirilmesinde önemli alanlardan biridir. Başta duygusal ve davranışsal problemleri olanlar olmak üzere, belirli zorluklarla karşılan çocukların eğitsel, sosyal ve kültürel faaliyetlere aktif katılımları önemli görülmektedir (Kuldas ve ark., 2015). Bakım sistemi içerisindeki çocuklar, belirli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ebeveyn desteği ve olumlu eğitim deneyimleri sergileme, bireysel kapasitelerini artıran önemli yılmazlık faktörlerinin çoğuna sahip

olabilirler. Okul ortamlarında yılmazlığın geliştirilmesini destekleyen sosyal hizmet müdahaleleri, risklerin azaltılması ve koruyucu faktörlerin teşvik edilmesi açısından önemli uygulamalardır (Arincorayan ve ark., 2017).

Kurum bakımındaki ergenlere yönelik sosyal hizmet müdahalelerinin disiplinlerarası bakış açısı ile planlanması gerekmektedir. Özellikle okul yaşamında akademik sportif, kültürel aktivitlere katılımın sağlanması, kimlik gelişimine önem verilmesinin yılmazlığı artırabileceği düşünülmektedir. Bu müdahalelerin kurum bakımındaki ergenlerin psikososyal işlevselliklerine katkı sağlayabileceği öngörülmektedir (Gilligan, 2004).

Ergenlerle sosyal hizmet uygulamaları diğer yaş guruplarında olduğu gibi ergenin bireysel, duygusal ve sosyal özellikleri, eğitim yaşamı ve aile/sosyal ilişkileri bağlamında ele alınmalıdır. Değerlendirme sürecinde ekolojik yaklaşımın kullanılması ve her sorun alanına yönelik özel uygulamalara yer verilmesi önemlidir.

Ergenlerde yılmazlığın geliştirilmesi için üç tür koruyucu ve önleyici müdahalenin onların psikososyal iyilik durumlarını geliştirdiği saptanmıştır (Luthar ve ark., 2000). Birincisi mizaç faktörleri, sosyal yönelim ve değişime duyarlılık, bilişsel yetenekler ve başa çıkma becerileri dahil olmak üzere bireysel eğilimlerin geliştirilmesini içeren müdahale sürecidir. İkinci faktör aile ortamıyla ilgilidir, ergenlerin en az bir aile üyesi ile olumlu bir ilişki geliştirilmesi teşvik edilmelidir. Aile bağlantısında ihmalin olmamasına dikkat edilmeli; uyum, samimiyet ve rehberliğin bulunmasına önem verilmelidir. Son olarak üçüncü faktör aile dışı sosyal çevrenin özelliklerini kapsamaktadır. Bunlar, dış kaynakların ve geniş sosyal desteklerin bulunmasının yanı sıra ergenin bu tür kaynakları kullanmasını içerir. Çocukluk ve ergenlik boyunca yılmazlığın en önemli iki belirleyicisi; en az bir bakımveren yetişkinle güçlü sosyal ilişki ve entelektüel yeteneklerinin geliştirilmesidir (Masten ve Coatsworth, 1998).

1.3. Kurum Bakımından Ayrılan Bireylere Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları

Ülkemizde son yıllarda farkı nedenlerle kurum bakımına alınan çocuk sayısının hızlı bir biçimde arttığı görülmektedir. Aynı zamanda bu durum, kurum bakım geçmişi olan birey sayısının da artması anlamına gelmektedir. Bu açıdan kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşadıkları sorunların tespiti, önleme çalışmaları ve müdahalelere yönelik sosyal politika uygulamalarının geliştirilmesi daha fazla öne çıkmaktadır.

Diğer yandan kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik bazı yasal düzenlemelerin olduğu bilinmektedir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca koruma altında bulunan çocuklardan, eğitimlerine devam edenlerin talepleri halinde koruma kararları uzatılmakta ve kurumda kalmaya devam edebilmektedirler. 3413 sayılı kanun kapsamında, en az iki yıl süre ile kurum bakımında kalmış ayrıca kurumda reşit olan kişiler başvuru yapmaları halinde kamu kurumlarında kura çekimi yöntemi ile memur statüsünde istihdam edilmektedirler (SHK, 1983).

Diğer bir düzenleme kurum bakımında ayrılanlara yönelik izleme ve değerlendirme çalışmasıdır. Mevcut yönergeye göre kurum bakımından ayrılan bireylerin talep etmeleri halinde en son hizmet aldıkları kuruluşta görev yapan meslek elemanı tarafından belirli periyotlarda iletişime geçtikleri bilinmektedir (ÇHGM, 2021).

İzleme ve değerlendirme çalışmalarının günümüz şartlarında işlevsel olmadığı alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları tarafından vurgulanmakta, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının kurumdan ayrılan bireylere yönelik daha farklı bir sosyal hizmet uygulamalarının da olmadığı görülmektedir.

Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik litaratürde farklı sosyal politika uygulamalarının bulunduğu görülmektedir. İngiltere başta olmak üzere Avrupa

Birliği Ülkelerinde ilgili yasal mevzuatın bulunduğu ve geniş bir uygulama yelpazesi oluşturulduğu, kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından aktif olarak yürütülen birçok farklı uygulamanın yürütüldüğü göze çarpmaktadır.

İngiltere'de kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik uygulamaların denetim, takip ve koordinasyonunun Çocuk Bakanlığı birimlerince yapıldığı bilinmektedir. Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik çalışmalar 2004 yılında güncellenen Çocuk Kanunu'na göre yürütülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar ile ilgili olarak yıllık raporlar yayınlanmaktadır (Barnardos, 2019).

Çocuk Kanunu'na göre İngiltere ve Kuzey İrlanda'da belirli bir süre kurum bakımında kalan ve 16 yaşından sonra ayrılan bireylere yönelik farklı sosyo ekonomik destek hizmetleri sunulmaktadır. 2018 yılında yayınlanan raporda mevcut uygulamalar; sosyal hizmet yardımı, konut desteği, eğitim öğretim desteği, sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlikten yararlanma olarak tanımlanmaktadır (CM, 2019).

İngiltere'de yaklaşık 150 yıldır çocuk koruma hizmetleri vermekte olan Barnardos Vakfı'nın, başta kurum bakım hizmetleri olmak üzere farklı hizmet modellerinde çalışmalar yaptığı bilinmektedir. İlgili Vakıf, kurum bakımı hizmetinden yararlanmış olup 16 yaşını tamamlayarak ayrılan gençlere yönelik psikososyal ve finansal destek, eğitim/öğretim ve istihdam desteği vermektedir. Belirtilen destek hizmetleri 25 yaşına kadar sürdürülmektedir (Barnardos, 2019).

Kurum bakımından ayrılış için hazırlık ve sonrası için yasal düzenlemeler ile ilgili Avrupa ülkelerinde farklı uygulamaların olduğu bilinmektedir. Komünizm sonrası ülkelerde, bakımdan ayrılma planı, bakım sonrası sosyo-ekonomik destek hizmeti ve özel bir mevzuatın olduğu görülmektedir (Stein ve Verweijen-Slamnescu, 2012).

Kominizm sonrası bazı Avrupa ülkelerinde mevcut yasal hükümlerin daha genel sosyal bakım ve çocuk bakım hizmetlerini içerdiği anlaşılmaktadır. Bu

ülkelerde bakımdan ayrılma süreci için temel hazırlık olarak genel bir değerlendirme ve bakım planlaması için yasal mevzuat bulunmaktadır. Örneğin, Arnavutluk'ta "yol planı" Hırvatistan'ın "hazırlık görevi" ve Polonya'nın ''kendine güvenen'' isimli ayrılış planları bulunmaktadır (Stein ve Verweijen-Slamnescu, 2012).

Özellikle Doğu Avrupa Ülkeleri'nde kurum bakımından ayrılan gençlere eğitimlerine devam etmeleri koşulu ile finansal destek sağlanmaktadır. Rusya Federasyonu'nda bu durumda olan gençlere yönelik istihdam hizmetleri verilmekte, Çek Cumhuriyeti ve Polonya'da kurum bakımından ayrılan ve eğitimine devam eden gençlere barınma, istihdam ve danışmanlık hizmetleri verilmektedir (Anghel, 2011).

Fransa, İrlanda, Norveç, İsveç ve İngiltere'de bakım sonrası yaşama yönelik özel bir yasal çerçeve olduğu bilinmektedir. Almanya, Hollanda, İspanya ve İsviçre'de bu konuda herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik özel bir mevzuatın bulunduğu İngiltere ve İrlanda'da bu alan zorunlu hizmet sağlama görevi olarak kabul edilmekte, eğitim, istihdam, barınma ve bireysel danışmanlık hizmetleri verilmektedir (Ward, 2008).

Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi gelişmiş ülkelerde kurum bakımından ayrılanlara yönelik geniş kapsamlı sosyal politika uygulamaların olduğu görülmekte, bu uygulamalar ülke koşullarına göre içerik ve kapsam açısından farklılık göstermektedir. Ayrıca bakım sonrası hizmetlerin sunumunda Ülkenin sosyoekonomik koşulları ve sosyal refah sistemlerinin belirleyici bir etkiye sahip olduğu değerlendirilmektedir.

Ülkemizde kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik mevcut sosyal politika uygulamaların istihdam, süreli ekonomik yardım ve izleme/değerlendirme çalışmaları ile sınırlı olduğu görülmektedir. Kurum bakımından ayrılan bireyler yalnızca kamu kurumlarında kura yolu ile istihdam edilmekte ve ayrılış sonrası asgari ücret oranının 1/3 oranında bir yıl süreli ekonomik destek alabilmektedirler. İzleme/değerlendirme çalışmalarının en son hizmet alınan kurumlardaki sosyal çalışma görevlileri tarafından gerçekleştirildiği bildirilmiştir (ÇHGM, 2021).

1.3.1. Kurum Bakımından Ayrılan Bireylere Yönelik İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

Ülkemizde kurum bakımından ayrılma süreci 5395 sayılı Çocuk Kanununa göre düzenlenmiştir. İlgili kanuna göre 18 yaşını tamamlamış olan eğitimine devam etmeyen ve engellilik durumu bulunmayan çocukların kurumdan ayrılışları yapılmaktadır. Ayrılış süreci çocuklar açısından risk içeren zorlu bir sürecin başlaması anlamına gelmektedir.

Kurum bakım ayrılış sonrası süreci çocuklar açısından stres içeren birçok kaotik durumu da beraberinde getirmektedir. Bu süreç yeni bir ikamet yerinden ekonomik güçlüklere, istihdam sorunlarından eğitim sürecinin aksamasına kadar geniş bir alanda tasvir edilen problematik bir durumdur. Bu durumda ergen bu denli büyük sorunlarla çoğu zaman baş etmede zorlanmakta ve bu süreçte yaşanan zorluklar ilerleyen yaşamda daha farklı sorunlara neden olabilmektedir.

Bakımdan ayrılanlar homojen bir grup değildir; her gencin özel ihtiyaçları, yetenekleri, umutları, beklentileri vardır ve geçmiş deneyimleri yaşamlarına yön vermektedir. Engelli, ruh sağlığı sorunları ve etnik farklılıkları olan gençler ek zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Liabo ve ark., 2017). Kurum bakımdan ayrılan birçok genç, yeni bir yaşam biçimi için sosyal refah kaynakları ve profesyonel desteğe bağımlıdır (Doyle ve ark., 2012).

Ülkemizde bakım sürecinin sonlandırılmasından sonra çocuklara yönelik izleme ve rehberlik çalışmaları, kurum bakım hizmetlerini yürüten Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Rehberlik ve Toplumsal Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı aracılığı ile yürütülmektedir. Bu idari yapılanmanın alt birimleri aşağıdaki gibidir:

1- Toplum İçinde İzleme İşe Yerleştirme Birimi

2- Çocukların Hayata Hazırlanması ve Eğitim Birimi (ÇHGM, 2021).

Bu birimler sosyal hizmet kuruluşlarında bakım ve koruma altında bulunan ve ayrılan çocuklara yönelik öncelikli olarak eğitim alanında, spor, sanat ve kültürel çalışmaların etkin bir şekilde yürütülebilmesi amacı ile programlar hazırlamak amacı için çalışmalar yürütmektedirler. Rehberlik ve Toplumsal Destek Hizmetleri Daire Başkanlığına bağlı toplum içinde izleme ve işe yerleştirme birimi ve bakım sonrası rehberlik hizmetleri birimi öncelikli olarak 3413 sayılı kanun kapsamında istihdam hizmetlerinin yürütülmesi alanında çalışmalar yürütmektedir. Ayrıca bakım sonrasında gençlerin izleme çalışmaları da Toplum İçinde İzleme İşe Yerleştirme Biriminin sorumluluk alanında yer alır.

İngiltere ve İrlanda'da bir kamu yükümlülüğü olarak kabul edilen kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamaları yasal mevzuata uygun ilkelere göre yürütülmektedir. Bu uygulamalar bakımdan ayrılan bireylerin ayrılış planından istihdama, geçici ikametten mentörlük hizmetine kadar birçok boyutu içerdiği görülmektedir. Belirtilen çalışmaların bakım sonrası yaşam için uzmanlaşmış meslek elemanları tarafından yürütüldüğü de ifade edilmektedir. Ayrıca izleme ve değerlendirme faaliyetlerinin kamu kurumları ve akredite edilmiş vakıflar tarafından ortak mevzuata uygun yapıldığı da belirtilmektedir (Barnardos, 2019).

Bakım sürecinin başlangıcından sonlanmasına kadar geçen sürede gençlerin temel yaşam becerilerinin yeterli ölçüde gelişmemiş olması, düşük eğitim düzeyi ve sosyal yaşamdan uzak bir biçimde büyümeleri bakım sonrası süreçte savunmasızlığı beraberinde getirmektedir. Bu duruma yeterli aile desteğinin olmaması da eklendiğinde kurum bakımından ayrılanlar için sosyal yaşamın büyük krizlerle dolu bir süreç olduğunu söylemek mümkündür (Cashmore, 2014).

Ülkemizde kurum bakımı hizmetlerinin sonlandırılması sonrasında gençlerin yaşamlarında bazı sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Bakım sonrası yaşamda yeterli desteğin sağlanamadığı için eğitim, sağlık, sosyal destek ve ikamet yeri sağlanması ile ilgili sorunlar yaşanıldığı söylenebilir. Bu sorunlar göz önüne alındığında on sekiz yaşının kurumdan ayrılış için erken olduğu düşünülmekte ve bu durum alanda faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşları tarafından da ifade edilmektedir. 2018

yılında yapılan yasal değişiklik ile İngiltere ve İrlanda' da kurum bakımından ayrılış yaşı yirmi beş olarak yeniden tanımlanmış olup koruyucu aile modeli ya da kurum bakımında olanlar için on sekiz yaş sonrası için yarı yol evi hizmeti ile diğer yardım hizmetleri verilmektedir (CM, 2019).

Gilligan (2008), uzun vadeli ve güvenilir bir sosyal ağa duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Ayrıca gençlerin yılmazlığının olumlu okul deneyimleri, insiyatif alma, özgüven ve özgüven için kapasite geliştirme ile güçlendirilebileceğini öne sürmektedir. Pinkerton (2011)'a göre bakım sonrası rehberlik faaliyetleri sosyal sermaye ve yılmazlık kavramları bağlamında, özel aile destek müdahaleleri gençlerin başa çıkma becerilerini artıracak bir yöntemdir. Bu modelin temelinde, sistem kuramı çerçevesinde aile ve gençlerin birlikte düşünülmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca Wade (2008) sosyal destek ağlarının pratik yardım ve duygusal güvence için etkili olduğunu, bu ağları güçlendirecek süreçlerin bakım sonrası ayrılış planları için önemli bir özellik olarak vurgulanması gerektiğini savunmaktadır.

İzleme ve değerlendirme sürecinin öncesinde iyi bir ayrılış planı yapılması gerekmektedir. Ayrılış öncesi gençlerin sürece hazırlanması bu açıdan önem taşımaktadır. İyi bir hazırlık olası birçok sorunun yaşanmasına engel olabilmektedir (Liabo ve ark., 2017).

Kurum bakımından ayrılış planlaması bakımdan ayrılanların yaşamlarını çeşitli açılardan ele aldığından, izleme detaylarına dikkat edilmesi esastır. Bakım hizmetinden ayrılış modeli, erişkinliğe geçişle ilişkili maddi ve psikososyal deneyimlerin birbiriyle etkileşimde bulunan iki ayrı uygulama özelliğini içerir. Bu planlamada sağlık, istihdam, eğitim, ekonomik destek, eğitim ve ikamet yeri desteği yer almaktadır. Ayrca psikososyal açıdan kimlik, kendine güven, yetişkin desteği, sosyal yeterlilik, akran desteğini ve komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi de önemlidir (Mendes ve ark., 2014).

Bakım sonrası izleme ve değerlendirme hizmetleri olarak tanımlanan kurumsal desteğin, gençlerin yaşamlarında çok önemli bir yerinin olduğu değerlendirilmektedir (Butterworth ve ark., 2017). Literatürde kurum bakımı sonrası izleme/rehberlik faaliyetlerinin İngiltere ve İrlanda' da bir kamu görevi olarak yürütüldüğü görülmektedir (CM, 2019).

İngiltere ve Amerika'da çocuk bakım hizmetleri alanında yaklaşık yüz elli yıllık bir geçmişi olan Barnardos Vakfı (2019), bakım sonrası izleme ve değerlendirme çalışmalarını temel olarak gerçekleştirmektedir.

- Öncelikle gençlere yönelik bakım sonrası planlama yapılması gerekmektedir.
- Gerekli hazırlıklar yapılmadan kurum bakımından ayrılış yapılmamalıdır.
- İkamet edilecek konut tipinin belirlenmesi önemlidir.
- İkamet yerinde sorun olması halinde acil durum planı olmalıdır.
- Açık bir finansal desteğin sunulması gereklidir.
- İkamet yerindeki gelişmelerle ilgili vaka sorumlusunun bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Bakım sonrası izleme ve değerlendirme çalışmalarının etkili olabilmesi için planlama sürecine gençlerin dâhil edilmeleri, diğer kurumlarla bağlantılar kurmaları ve net hedeflerin ortaya konulması önemlidir. Çalışmalarda esnek olunması ve gençlerin güçlü yönlerine vurgu yapılması gerekmektedir. Her şeyden önce istikrarlı bir ikamet yeri, sürekli izleme ve aile bağları çok önemlidir. Aile üyeleri veya daha önce bakım verenler tarafından desteklendiğini ve teşvik edildiğini hisseden gençlerin, karşılaştıkları büyük değişikliklerle başa çıkma olasılıkları daha fazladır (Pinkerton ve Rooney, 2014).

İzleme ve değerlendirme süreci ile ilgili gelişmiş uygulamalarda da görüldüğü gibi süreç kurum bakımından ayrılış planı önemlidir. Her bireyin bireysel özelliklerine göre hazırlanan planlarda düzenli bir ikamet yerinin sağlanması, eğitim, finansal destek ve aile ya da sosyal destek unsurlarının da bulunması önem taşımaktadır. Bu anlamda Ülkemizde eksikliği hissedilen izleme ve değerlendirme çalışmalarının, bu modeller uyarınca yeniden kurgulanmasının daha işlevsel olabileceği değerlendirilmektedir. Ayrıca bu model geliştirme çalışmalarında alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları gibi pek çok paydaşın katılımı da önemlidir.

Kurum bakım sürecinin sonlanmasından sonra bu gençlere yönelik sosyal desteğin sağlanması amacı ile ülkemiz genelinde birçok sivil toplum kuruluşunun dernekler biçiminde faaliyet gösterdikleri bilinmektedir. 2013- 2018 yılları arasında ülke genelinde bu alanda hizmet veren dernekler farklı hizmet kollarında sendikalaşmışlardır. Kurum bakımından ayrılan bireylerin istihdamının farklı kamu kurumlarında olması nedeni ile farklı sendika türlerinin kurulduğu görülmektedir. Bu sendikalar Yurt Sendikası olarak isimlendirilmiş; Yurt-Eğitimsen, Yurt-Ay Sağlıksan, Yurt-Bürosen, Yurt -Aytarım sen gibi alt sendika kolları ile çalışmalarını yürütmektedir (Yurt Sendikaları, 2019).

Örneğin Gaziantep Yurttan Ayrılanlar Derneği'nde (GAYADER) halen Yurt Sendikaları'na bağlı olarak hizmet vermektedir. Dernek 2002 yılında faaliyete başlamış, kurulduğu tarihten bu zamana kadar koruma bakım altında olan ve ayrılan bireylere sosyal desteğin sağlanması amacı ile faaliyetlerini yürütmektedir. Derneğin çalışma amacı tüzükte''*Yetiştirme Yurtlarında barınmaları sona eren ve halen yurtlarda koruma altında bulunan kişilerin yardımlaşma ve dayanışmalarını sağlamak, sağlık, sosyal ve kültürel gelişimlerine katkıda bulunmak, eğitim, spor, mesleki beceri kazanma faaliyetlerinde bulunmak, üyelerinin yaşam kalitesini yükseltmek ve bunlar için gerekli tüm girişimlerde bulunmak''* olduğu belirtilmektedir.

Türkiye genelinde yurttan ayrılanlar gençlere yönelik faaliyet gösteren derneklerin benzer amaçlarla kurulduğu ve faaliyetler gerçekleştirdikleri

bilinmektedir. Örneğin Gaziantep Yurt Ay-Der 23 maddeden oluşan çalışma alanları tüzükte belirtilmiş olup bu amaçlardan bazıları şu şekilde özetlenebilir; Derneğin yurttan ayrılanlarla ilgili araştırmalar yapması, kurs, seminer ve konferans gibi etkinliklerin düzenlenmesi, üyelere yönelik lokal, eğitim evi gibi tesislerin kurulması, konser, spor, tiyatro ve gezi gibi sosyal aktivitelerin yapılması, dernek üyelerinin acil ihtiyaçlarının sağlanması için döner sermaye kurulması, üyelere hukuki yardımın sağlanması ve S.H.Ç.E.K (Mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu) ile eşgüdüm halinde çalışmaların yapılması ilgili tüzükte belirtilmektedir (GAYADER, 2019).

Mevcut durumda kurum bakımından ayrılanlar yılda üç defa yapılan kura yolu ile istihdam edilmektedirler. İzleme çalışmalarının içeriğinin kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşadıkları sorunlara yönelik etkin müdahale için yeterli olmadığı, alanda faaliyet gösteren bazı sivil toplum kuruluşları (Hayat Sende, 2016) tarafından ifade edilmektedir.

Bakım sonrası süreçte gençlerin farklı sorunları yaşaması izleme ve değerlendirme sürecinin etkin bir şekilde yürütülmesi için farklı sosyal hizmet uygulamalarına olan ihtiyacı da ön plana çıkarmaktadır. Ülkemizde kurum bakımından ayırılan bireylere yönelik kısıtlı uygulamaların kamu kurumları tarafından yapıldığı, bu uygulamaların istihdam ve izleme çalışmaları biçiminde yürütüldüğü bilinmektedir. Konu ile ilgili daha farklı sosyal hizmet uygulamalarının yapılması konusunda bazı sivil toplum kuruluşlarının (Hayat Sende, 2016) bazı taleplerinin de olduğu görülmektedir. Bakım sonrası süreçte yeterli sayıda meslek elemanı ile rehberlik hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütülmesine gereksinim olduğu belirtilmiştir. Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı ve alanda faaliyet gösteren Sivil Toplum Kuruluşlarının Rehberlik ve İzleme çalışmalarının yeniden yapılandırılması sürecinde işbirliği yapmalarının önemli olduğu vurgulanmıştır.

Bakım hizmetleri sonrasında gençlerin yaşadıkları sorunlarla ilgili çalışmaları olan ve kurum bakımından ayrılanlara yönelik hizmetleri bulunan Hayat Sende Derneği tarafından (2016) konu ile ilgili bir çalıştay düzenlemiştir. Çalışmada kurum

bakımından ayrılış sonrasında intihar oranlarının %10, fuhuşa sürüklenen genç kız çocuklarının oranının %14 olduğu, suça sürüklenenlerin oranının %20, 2500 kişinin işe yerleştirildikten sonra farklı nedenlerle işten çıkarıldığı ve her yıl ortalama 700 gencin kurumdan ayrıldığı bilgilerine yer verilmiştir. Çalıştay' da bakım sonrası yaşamla ilgili güncel sorunların alanda çalışanların katılımı ile paylaşılması açısından önemli olduğu söylenebilir. Çalıştay'a Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı temsilcileri, akademisyenler ve alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları katılmışlardır. Çalışmada bakım sonrası yaşamda gençlerin karşılaştıkları sorunlar farklı açılardan ele alınmış olup sorun alanları şu şekilde belirtilmiştir:

- Derneğin kurumsal yapısından kaynaklanan sorunlar nedeni ile rehberlik ve izleme faaliyetlerinin yapılamadığı,

- Bakım sürecinin etiketlenme ve sosyal dışlanmaya neden olduğu, bu durumun bakım sonrası yaşamı olumsuz etkilediği,

- Kurum bakımından ayrılan bireylerin sağlık hizmetlerine erişim sorunu yaşadıkları, bakım sonrası yaşamda tıbbi desteğin verilmesi için gerekli çalışmaların yapılması gerektiği,

- Kurum bakımından ayrılan bireylerle kök(en) aile ve kurum arasındaki işbirlikliğinin zayıf olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca bu durumun bakım sonrası rehberlik faaliyetlerini olumsuz etkilediği,

- Bakım sonrası yaşamda izleme ve rehberlik çalışmalarını yürüten meslek elemanlarının sayı ve nitelik açısından yetersiz olduğu belirtilmiş ve bu durumun rehberlik ve izleme çalışmalarının yetersiz olmasına neden olduğu ifade edilmiştir.

Savunmasız gruplardan birisi olan kurum bakımından ayrılan bireylerin bakım sonrası yaşama hazırlanmaları, geçici ikamet sağlanması, tıbbi ve ekonomik desteğin belirli bir süreçte verilmesi gibi sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu uygulamaların yapılabilmesi ve kurum bakımı sonrası yaşamın

düzenlenmesi için izleme ve değerlendirme çalışmalarının önemli olduğu görülmektedir (Ward, 2008).

Bakım sonrası izleme/değerlendirme çalışmaları kurum bakımından bağımsız yaşama geçiş için hazırlık çalışmaları ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal hizmet uzmanları tarafından bireysel koşullar göz önüne alınarak bağımsız yaşama geçiş için hazırlık yapılması, bakım sonrası yaşamda hangi başlıklar altında izlemenin yapılacağını belirleyecektir. İzleme çalışmaları psikososyal destek, yükseköğrenime devam, istihdam, sosyal ilişkiler başlıklarında her gencin bireysel gereksinimleri odağında yürütülebilir (Day, 2006).

1.3.2. Kurum Bakımından Ayrıldıktan Sonra Yaşanan Sorunlar

Kurum bakımından ayrılma yaşam boyu deneyimlerin bir parçası ve stresli bir süreçtir. Bu süreç eğitimden işe, farklı konut türlerine, finansal bağımlılıktan bağımsızlığa, kendi öz bakımını yapmaya, toplu yaşamdan şehir değişikliğine, arkadaşların geride bırakılmasına ve yeni arkadaşlar edinmeye kadar birçok değişikliği içeren bir durumdur (Stein, 2006).

Kurum bakımının amacı çocukları ve gençleri hayata hazırlamak iken; bu gençler 18 yaşına kadar kuruluşta bakıldıktan sonra hayata tamamen hazır hale gelmeden ve birçoğunun kalacak yeri yokken kuruluştan ayrılmaktadırlar. Korunma gereksinimli bireylerin işe yerleştirilmelerine yönelik yasa değişikliğinden önce korunma kararının kalkması ile kurum bakımından ayrılan bireyler toplumsal yaşama uyum sorunları yaşamaktadırlar. Ayrıca düzenli bir yaşama sahip olamadığı için çeşitli fiziksel, cinsel ve sosyal istismarla karşılaşabilmektedirler. Bu gençler toplumsal normlardan saparak suça yönelme, fuhuş yoluyla cinsel istismar objesi haline gelme gibi pek çok riski deneyimlemektedirler (Cılga, 1994).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin bağımsız yaşama geçiş sürecinde çoğunlukla savunmasızlık yaşadıkları ve bakım sonrası yaşamda farklı

gereksinimlerinin ortaya çıktığı değerlendirilmektedir. Bu nedenle bakım sonrası yaşamda bireysel özellikler ve mevcut sosyal politika uygulamalarına göre müdahalelerin planlanmasının önemli olduğu birçok araştırmacı tarafından vurgulanmıştır (Arnau-Sebates ve Gilligan, 2015; Biehal ve ark., 1995; Barn, 2010). Özellikle kurumda çalışan sosyal hizmet uzmanları tarafından iyi bir ayrılış planı yapılması önemlidir. Ayrılış planı; barınma durumu, eğitim olanakları, kök(en) aile/yakın çevre ilişkilerinin geliştirilmesi, ekonomik destek verilmesi ve acil durumlarda bağlantı kurulabilecek personelin görevlendirilmesini içerebilir. Sosyal hizmet kurumları ve bakımdan ayrılan müracaatçının karşılıklı sorumluluklarının belirlenmesi ile ayrılış planı uygulanmaya başlayabilir (Liabo ve ark., 2017). Çünkü kurum bakımdan ayrılan gençlerin "riskli topluluklar" olması nedeni ile başa çıkma becerilerinin zayıf olduğunu ve sıklıkla yaşamlarının birçok alanında kırılganlıklara maruz kaldıkları vurgulanmaktadır (Pinkerton ve Rooney, 2014). Zira yapılan çalışmalar kurum bakımından ayrılan bireylerin barınma (Dutta, 2017; Jackson, 2002; Rutter ve ark., 1998), sosyal destek ağı (Melkman ve Benbenishty, 2018; Refaeli ve Zeira, 2019; Sulimani-Aidan ve Melkman, 2018), kadına yönelik ayrımcılık (Dutta, 2016; Sulimani-Aidan, 2014; Zeira ve ark., 2014) yükseköğrenime devam edememe (Dutta, 2016; Zeira ve ark., 2014), sosyal dışlanma (Barn, 2010; Wade ve Dixon, 2006) ve rehberlik sorunları (Cashmore, 2014; Gilligan, 2008; Sulimani-Aidan ve ark., 2013) ile bu kırılganlıklarının pekiştirildiğini göstermektedir.

1.3.2.1. Barınma

Gençler kurum bakımından ayrılış sonrasında yaşamlarında düzeni sağlayabilmek amacı ile öncelikli olarak ikamet sorunlarını çözmeye çabalamaktadırlar (Dutta, 2017). Kurum bakımından ayrılan bireyle sıcak ve tatmin edici bir ilişki kurmayı sağlayacak güvenli bir yerleşim yerinin olması önemlidir (Rutter ve ark., 1998). Zira farklı koşullara sahip olsalar da dezavantajlı yaşam öyküsüne sahip bireylerde bu ihtiyacın karşılanması sağlıklı yaşam biçiminin devamlılılığı için gereklidir (Jackson, 2002).

Gençler açısından yeni bir ikamet yeri içeren düzen kurma süreci kimi zaman birçok karmaşık ve sorunlu yaşantıları beraberinde getirmektedir (Sulimani-Aidan, 2015). Bakım sürecinin etkileri bireysel özelliklere göre değişim gösterebilmektedir. Bu etkiler koruyucu aile ya da kurum bakımından hizmet alınması, kuruma giriş yaşı, aile üyeleri ile iletişim ve olumsuz yaşam deneyimlerinin varlığı gibi bireysel özelliklere göre farklılaşmaktadır. Belirtilen faktörlerin aynı zamanda bakım süreci sonrasında yaşamın düzenlenmesi ve yeni bir yaşam biçimi oluşturulmasında belirleyici etkiye sahip olduğu ifade edilebilir.

Uzun süre aile bireyleri ile birlikteliğin olmayışı bazen uyum sürecinin zorlu geçmesine neden olabilmekte, herhangi bir aile üyesi ile yaşamayan özellikle kız çocukları için güvensiz barınma durumları da ortaya çıkabilmektedir. Kız çocukları açısından kurum bakımından ayrılış, yeni bir yaşam biçiminin oluşturulması anlamına gelmektedir. Bakım süreci sonrasında genç kız çocukları öncelikle kök(en) ailesi ile birlikte yaşama için girişimlerin olduğu bilinmektedir. Aile ilişkilerinde sorunların olması, aile üyelerine ulaşılamaması ve birlikte yaşama imkânının olmadığı durumlara rastlanılmaktadır. Yarnell ve ark. (2018), göre bu durum sürekli yer değişikliği ile birlikte istikrarsız bir yaşam biçimine dönüşmektedir. Bu süreç yeni bir ikamet yerinin sağlanması, sağlık hizmetlerine erişim ve sosyal destek ihtiyaçlarını ön plana çıkarmaktadır. Belirtilen ihtiyaçların düzenli bir biçimde karşılanması kurum bakımından ayrılanlar için hayati önem taşımaktadır.

Biehal ve ark. (1995), tarafından yapılan araştırmada 1990'lı yıllarda kurum bakımından ayrılan bireylerin çok sık yerleşim yeri değişikliği yaptıkları saptanmıştır. Çalışmada her on kişiden birinin aynı yerleşim yerinde kaldığı tespit edilmiştir. Katılımcıların üçte birinin birçok defa yerleşim yerini değiştirdiği saptanmıştır. Benzer bir çalışmada (Stein, 2006) kurum bakımından ayrılan %30-40 oranında bireyin aynı yıl içinde dörtten fazla yer değişikliği yaptığı yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Gençlerde ikamet yerinin olmamasının güvenli sosyal ağlara sahip olma durumu üzerinde olumsuz etkisinin olduğu saptanmıştır. Gençler aşırı özgüven sahibi

olsalar da sosyal ağlara sahip olamayabilirler ve güvenli başa çıkma yöntemleri geliştiremeyebilirler. Kalıcı bir ikamet yerinin sağlanmasının başta eğitim, çalışma ve güvenli ilişkilerin geliştirilmesi açısından kilit öneme sahip olduğu bilinmekte, bu durumun bakım sonrası yaşamda gençlerin yılmazlıklarının geliştirilmesinde temel işleve sahip olduğu söylenebilir (Bellıs ve ark., 2017).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin barınma ihtiyacının karşılanması öncelikle onların yaşamlarındaki istikrarın sağlanması açısından önemlidir. İstikrar iyi bir yaşam stilinin temel taşıdır. Kurum bakımından ayrılan bireylerin istikralı bir yaşam biçimine sahip olmaları; eğitim ve iş yaşamlarında başarılı olmaları, bakım sonrası yaşam alanlarının kontrolünü sağlamaları, kendilerini daha iyi hissetmeleri ve tatmin edici sosyal bütünleşmeyi sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Zira kurum bakımından ayrılış sonrasında yaşamlarında istikrar olmayan bireylerin yaşamlarının ilerleyen evrelerinde sosyoekonomik ve duygusal sorunlar yaşadıkları vurgulanmaktadır (Barn ve ark., 2005; Biehal ve ark., 1995; Dumaret ve ark., 1997; Jackson, 2002). İstikrar ve olumlu yaşam deneyimleri arasındaki karmaşık bir ilişkinin olduğu bilinmekle beraber, düzenli yaşamın kişilik ve eğitim başarısına potansiyel olarak katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Stein, 2006). Bu nedenlerle ayrılış sonrası kamu ya da sivil toplum kuruluşları tarafından belirli bir süre barınma desteğinin sağlanmasının, gençlerin yaşadıkları zorluklarla başa çıkmalarını kolaylaştırdığı bildirilmiştir (Pinkerton ve Rooney, 2014).

İngiltere'de ayrılış sonrası belirli bir süre ikamet desteğinin sağlanmakta diğer Avrupa ülkelerinde barınma desteğinin verildiği ile ilgili bilgiye ulaşılamamıştır (Barnardos, 2019). Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik barınma desteğinin verilmesi sosyal politika uygulamalarının odağında olması gereken önemli bir konudur. Ülkemizde yükseköğrenime devam etmeyen bireylerin 18 yaşında kuruluştan ayrılışları yapılmakta ve herhangi bir barınma desteğinin de sağlanmadığı bilinmektedir. Ülkemizde bakım sonrası ikamet sorunları olduğu belirlenen bireylerin istihdam edilinceye kadar kurum ortamlarında barınmaları ya da kira desteği verilmesi gibi sosyal hizmet müdahalelerine gereksinim olduğu anlaşılmaktadır.

1.3.2.2. Sosyal Destek Ağı

Sosyal destek ağlarının varlığı kurum bakımıdan ayrılanlar için son derece önemlidir. Özellikle geçiş döneminde bu durum daha fazla önem taşımaktadır. Bu süreç aynı anda duygusal olarak kurumdan ayrılma sürecinde farklı duygusal yükler anlamına da gelmektedir. Kurumlarda çalışan personel ve arkadaşlarının, ergenlerin geçiş sürecine uyum sağlamaları için acil gereksinimlerini karşılamaları çok önemlidir. Böyle bir destek ağının varlığı, duygusal ve pratik olarak bu dönemin zorluklarının aşılmasına yardımcı olabilir. Bazı araştırmalar, gençlerin yaşamlarındaki farklı destek kaynaklarının bulunmasının zorluklarla başa çıkma yeteneklerinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir (Refaeli, 2017; Webb ve ark, 2017).

Dutta (2016)' ya göre bakım sonrası yaşamda genç yetişkin kadınlarda, olumlu sosyal sermaye önemlidir. Bilindiği gibi bakım sonrası yaşamda aile ilişkisi olmayan kız çocukları büyük bir yalnızlık yaşamaktadırlar, bu anlamda sosyal destek bulmak bu grup için önemlidir. Melkman ve Benbenishty (2018)' ye göre kurum bakımından ayrılan genç yetişkin kadınlarda yardımsever arkadaşlar ve destekleyici aile üyeleri ile sürekli iletişimin; ikamet temini, iş bulma ve iyi bir hayat arkadaşı bulma konusunda önemli etkileri bulunmaktadır.

Kurum bakımından ayrılanlara yönelik profesyonel sosyal hizmet desteğinin bireylerin yaşamlarında fark yarattığı yönünde araştırma sonuçları bulunmaktadır. Ayrıca bu bireylerin aile desteğine veya sosyal ağlara sahip olmalarının baş etme becerilerini geliştirdiği düşünülmektedir (Biehal ve ark., 1995; Clayden ve Stein, 2005; Chambers, 2014).

Kök(en) aile ya da sosyal çevre ile ilişkilerin gelişmesi bakım sonrası yaşamda duygusal ve sosyal destek sağlayabilir. Bu nedenle kurum bakımından ayrılış öncesi süreçte, sosyal hizmet uzmanları tarafından aile ve yakın çevre ile ilişkileri geliştirmeye yönelik müdahalelerin yapılması önemli görülmektedir. Ayrıca sosyal destek unsurlarının daha işlevesel hale gelmesi, bireylerin karşılaştıkları büyük

değişimler karşısında başa çıkma olasılıklarını artırabilir (Sulimani-Aidan ve Melkman, 2018).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin aile ilişkilerinin zayıf ve sosyal destek kaynaklarının yetersiz olduğu bilinmektedir. Bu durum ayrılış sonrası duygusal sosyal destek yetersizliğine neden olabilmektedir. Bakım sonrası yaşamda sosyal hizmet uzmanları öncelikle aile ilişkilerini geliştirmek için girişimlerde bulunabilir. Ayrıca izleme/değerlendirme çalışmaları kapsamında en son hizmet alınan kurumlarda görevli personel ile belirli aralıklarla iletişim kurulmasının, duygusal ve sosyal destek sağlama işlevi görebileceği değerlendirilektedir (Atkinson ve Hyde, 2019).

Son yıllarda ülkemizde kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik hizmet veren sivil toplum kuruluşları mentörlük, hizmetlere erişim sağlama ve savunuculuk, sosyal destek sağlama amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların, bakım deneyimi olan bireylerin yeni sosyal ağlara katılımlarını kolaylaştırmaya ve sosyal destek gereksinimlerini karşılamaya katkıda bulunduğu söylenebilir.

1.3.2.3. Kadına Yönelik Ayrımcılık

Bir toplumda kadına ve erkeğe yüklenen anlam ve beklentiler toplumların sosyal ve kültürel yapılarından oldukça etkilenir. Bazı araştırmalarda kadınların duygusal, duygularını kontrol edemeyen, çabuk etkilenen, pasif, eve bağlı, çabuk kırılan, zor karar veren, çabuk ağlayan, liderlik becerisi sınırlı, kendine güveni düşük, bağımlı, maceracı olmayan, dış görünüşe önem veren, matematikten ve fen bilimlerinden hoşlanmayan bireyler olarak görüldükleri ortaya çıkmıştır (Haines ve ark., 2016; Yarnell ve ark.,, 2018). Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılığın, derin ve çok boyutlu bir toplumsal farklılığa dönüşmesi her anlamda kadın hayatını tehdit etmekte, kadını ikincilliğe zorlamakta ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirmektedir (Eliuz, 2011).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği eğitim, istihdama dâhil olma, kişilerarası ilişkiler gibi pek çok açıdan kadını olumsuz etkileyerek pek çok ayrımcılığı yaşamasına neden olmaktadır (Şimşek, 2011). İsrail'de yapılan bir araştırmada cinsiyet ve etnik faktörlerin bakım sonrası yaşama geçiş sürecinde daha farklı sorunları beraberinde getirdiği saptanmıştır. Cinsiyet faktörünün bakım sonrası yaşamda istihdam, eğitim ve sosyal yaşamın yeniden düzenlenmesi sürecinde etkili olduğu ve genç kız çocuklarının erkeklere göre bakım sonrası süreçte daha fazla zorluklarla başa çıkmak durumunda kaldıkları vurgulanmaktadır (Zeira ve ark., 2014).

Sulimani-Aidan (2014) tarafından İsrail' de yapılan bir çalışmada kurum bakımından ayrılan genç yetişkin kadınlarda olumsuz ilişki deneyimlerine çok sık rastlandığı saptanmıştır. Bu grubun uyum sorunları, aile içi şiddet, cinsiyet farklılığı kaynaklı önyargılar ve sosyal damgalanma ile evliliklerinde sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Dutta (2016) tarafından Hindistan'da yapılan benzer bir araştırmada kurum bakımından ayrılan genç yetişkin kadınlardan bazılarının ise aile için vahşi cinayetler sonucunda öldükleri bulunmuştur.

Kurum bakımından ayrılan genç kadınlar bazı kültürel önyargılara da maruz kalabilmektedirler. Bu durumun gençlerin kültürel normlara uygun davranışlar sergileyememesi ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir (Sulimani-Aidan, 2015). Sosyal ilişkilerin öğrenilmesi bakım veren ebeveyn ya da bakım personeli ile sağlanan nitelikli bir ilişki ile geliştirilebilir. Bu anlamda kurum bakımında büyüme sürecinde bakım veren kişilerin sürekli değişmesi bu ilişkilerin yeterince gelişememesine bağlı olabilir.

Kadınların ayrımcılık temelinde yaşadığı sorunlar odağa alındığında kadınların kurum bakımı sürecinde toplumsal yaşama hazır olma durumlarının kapsamlı olarak değerlendirilmesi önemlidir. Hem kadın hem de erkeklerin toplumsal yaşama geçiş yapmadan önce özellikle eğitimlerinin sürdürmelerinin önemi bu hazırlık sürecinde anlatılmalıdır.

Kadına yönelik ayrımcılık konusunda feminist sosyal hizmet müdahalelerine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Dominelli ve Campling (2002) uygulama sürecinde üç temel yaklaşımın işlevsel olduğunu vurgulamıştır. Bu yaklaşımlar terepötik, bakım/koruma ve özgürleştirici yaklaşımlar olarak açıklanmıştır. Terepötik müdahale; bireylerin psikososyal iyilik hallerinin geliştirilmesi için kuramsal bilgilere dayalı psikolojik yardım süreci olarak tanımlanabilir. Müracaatçının kendini ve diğerlerini anlama odağında aile/ yakın çevresi ile daha sağlıklı ilişkiler geliştirmesi için sorun çözme becerilerinin geliştirilmesini içerir. Bakım/koruma; sosyal hizmet uzmanları müracaatçıların kaynaklara ve fırsatlara erişim sağlaması için aracılık edebilir. Özgürleştirici yaklaşım; sosyal adalet ve sosyal refah kavramına odaklanır. Müraccatçının kendi durumunu kavraması, kendi ve diğerleri arasındaki güç ilişkilerini anlaması ve yaşamının kontrolünü sağlayabileceği bilgi/becerilerle donatılmasını amaçlar. Bireysel ve sosyal değişim bu yaklaşımın temelini oluşturur (Dominelli ve Campling, 2002).

Sosyal yapılar sürekli değişir ve sosyal hizmet uzmanları her zaman dinamik durumlarla çalışır. Baskı altındaki müracaatçıların sorunlarına yönelik müdahale sürecinde; Özsaygı ve güven oluşturma ve değişim/dirençle çalışma başlığında iki temel müdahale önerilebilir. Birincisi İnsanların benlik saygısı geliştirmelerine ve hayatlarını kontrol etmek için daha fazla güven kazanmalarına yardımcı olmak, eğitim de dâhil olmak üzere çeşitli kaynakları gerektirebilir, ancak ilk adımlar genellikle kişisel ilişkilerde atılmalıdır. Değişim/dirençle çalışma sürecinde sistem teorisine göre müracaatçının sorunları değerlendirilebilir, sorun oluşturan yapılarla ilgili müracatçının farkındalık kazanması sonrasında değişime yönelik terepötik müdahaleler uygulanabilir (Day ve Langan, 2002).

1.3.2.4. Yüksek Öğrenime Devam Edememe

Hindistan'da kurum bakımından ayrılan genç kız çocukları arasında, üniversite eğitimine devam edenlerin etmeyenlere oranla sosyal açıdan daha avantajlı oldukları saptanmıştır. Aynı araştırmada eğitime devam etmeyen kız çocuklarının sosyal

yaşamda dışlanma ve düşük sosyo ekonomik yaşam biçiminin yanında güvensiz sosyal ilişkilere sahip oldukları belirlenmiştir (Dutta, 2016).

Kurum bakımı süreci sonrasında genç yetişkin kadınların yükseköğrenime devam etme ve istihdam olanaklarına erişim konusunda bazı zorlukları da yaşadığı belirlenmiştir. Bu bireylerin kuruluştan ayrıldıktan sonra özellikle hiçbir ebeveyninin olmadığı durumlarda tam zamanlı yükseköğrenime devam etmelerinin zor olduğu, günlük gereksinimlerini karşılamak durumunda kaldıkları saptanmıştır (Zeira ve ark., 2014).

Ülkemizde kurumdan ayrılış sonrasında genç kız çocuklarından eğitimine devam edenler kurumda kalmaya devam etmekte, eğitimlerine devam etmeyenler ise barınma ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için öncelikle kamuda işe yerleştirilme sürecini beklemektedirler. Bu süreçte eğitimlerine devam etmeleri zor olmakta ve genellikle geçici işlerde çalışmaktadırlar. Bu durum aynı zamanda güvenli olmayan sosyal ilişkilere de yol açabilmektedir.

Kurum bakımındaki çocukların devamsızlık, uyum sorunları ve okul terki gibi akademik sorunlarının olduğu da bildirilmektedir (Dockrell ve Hurry, 2018). Bu durum, ilerleyen süreçte yükseköğrenime devam edememeyi beraberinde getirebilmektedir. Ayrıca ülkemizde kurum bakımından ayrılan bireylerin eğitim düzeyine bakılmaksızın kamu görevlisi olarak istihdam edilmelerinin, kurum bakımındaki çocukların eğitim yaşamına katılımlarında isteksizlik yaşamalarına ve yükseköğrenime devam etmemelerine neden olduğu söylenebilir.

Ulusal Literatür' de kurum bakım deneyimi olan bireylerin yükseköğrenim durumları ile ilgili yeterli sayıda akademik çalışmanın olmadığı görülmüştür. Bu durumun gençlerin yükseköğrenim süreci ve sonrasında meslek yaşamları ile ilgili kanıta dayalı bilgi eksikliğine neden olduğu söylenebilir. Yaşanan sorunlar odağında gençlerin yükseköğrenime devam edebilmeleri için mevcut sosyal hizmet uygulamalarının etkinliğinin akademik açıdan değerlendirilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Kurum bakımından ayrılış öncesinde yapılacak planlamada yükseköğrenime devam konusunun da ele alınması önemli görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanı tarafından gençlerin yükseköğrenime devam etmeleri için teşvik edilmeleri ve bireysel ilgi/yeteneklerine göre meslek yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla rehberlik çalışmalarının yapılmasının yükseköğrenime geçiş için destekleyici çalışmalar olduğu söylenebilir. Ayrıca yükseköğrenim sürecinde barınma, ekonomik ve duygusal desteğin olası güçlüklere karşı koruyucu bir işlevinin olduğu değerlendirilmektedir (Harvey ve ark., 2015).

Kurum bakımından ayrılan gençlerin yükseköğrenime başlamaları ve istikrarlı bir biçimde devam edebilmeleri için; rol modeli bir yetişkinle iletişimlerinin devamı, istikrarlı okul deneyimleri, destekleyici sosyal ağlara katılım, ders dışı sosyal faaliyetler ve gönüllük çalışmalarının etkili sosyal hizmet müdahaleleri olduğu söylenebilir (Stein, 2008).

1.3.2.5. Sosyal Dışlanma

Kurum bakımından ayrılan bireyler toplumdan dışalanabilmektedirler (Elçin, 2002). Korunmaya muhtaç çocukların aile yoksunluğu yaşamaları ve kurum bakımının duygusal, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamaması, toplumla bütünleşmelerini zorlaştıran önemli faktörlerdir. Dışlanma, hem toplumun yerleşik zihniyet ve bakış açısından hem de çocukların topluma katılamamasına neden olan psiko-sosyal nedenlerden kaynaklanabilir. Diğer bir ifadeyle toplum, bu çocukları kabullenmede tereddüt ederken çocuklar ise tam bir sosyalleşme sürecinden geçemedikleri için topluma katılım konusunda çekince ve güvensizlik yaşayabilirler (Kalaycı, 2007).

Çakır (2002)'a göre sosyal dışlanmayı ortaya çıkaran unsurlar ekonomik dışlanma, sosyal ilişkilerin zayıflaması ve sosyal destek yoksunluğu ile kurumsal dışlanma/kurumsal destekten yoksunluk biçimindedir. Sosyal destekten mahrum

olanların sosyal dışlanma ile karşılaşma riskinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Sosyal destek; formel ve informal destek kaynaklarından oluşmaktadır.

Aile, akrabalar, iş arkadaşları, okul arkadaşları gibi enformel destek kaynakları ve toplum adına çalışan kurum ve hizmet sağlayıcıları, sivil toplum örgütleri gibi formel kaynaklar bireyin toplumla bütünleşmesini sağlamaktadır (Boduroğlu, 2016). Bakım sisteminden yetişkin bağımsızlığına geçiş süreci, tipik olarak gençlerin sosyal destek ağlarından yoksun olmaları anlamına gelmektedir. Bu gençler yetişkinliğin bağımsızlık yönünden komşular, öğretmenler, spor koçları, dini/kültürel ortaklar ve geniş aile/arkadaş desteği ve daha geniş sosyal destek kaynaklarından izole bir biçimde yaşamaya başlamaktadırlar (Cashmore, 2014; Knight, 2013). Bu nedenle kurum bakımından ayrılan bireylerin sosyal destek kaynaklarının yeterince işlevsel olmadığı söylenebilir.

Kurum bakımından ayrılan baş etme becerileri gelişmiş bireyler, esas olarak sosyal yaşamlarında istikrar sağlamışlardır. Bu gruptaki bireylerin daha iyi bir yaşam biçimi oluşturabilmeleri için sorun çözme becerilerine sahip olması önemlidir. Kurum bakımından ayrılan bireylerin uzun süreli desteklenmeleri ve güvenli sosyal ağlara katılımları muhtemel sosyal sorunlarının önlenmesi açısından da gereklidir (Jackson, 2002).

Bakım sonrasında yükseköğretime devam etme, güvenli sosyal ilişkilerin kurulması ve istihdam desteğinin sağlanmasının yılmazlığı artırdığı ve sosyal sorunların önlenmesine de katkı sağlayabileceği bildirilmektedir (Barn, 2010). Bu bağlamda yılmazlığın artırılmasının bakım sonrası ihtiyaçların sağlıklı bir biçimde karşılanmasına bağlı olduğu, bu gereksinimlere göre sosyal hizmet desteği verilmesinin sosyal dışlanma sorunlarının çözümüne katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan bu bireylerin yaşadıkları damgalanma; eğitim, sosyal ilişkiler ve çalışma yaşamlarında bazı zorlukları beraberinde getirebilir. Toplumsal algı,

engellilik, bilgi eksikliği, bakım yaşamının getirdiği sosyal izolasyon ve kurban rolü bu damgalanma ve dışlanmanın nedenleri olabilir (Wade ve Dixon, 2006).

Bakım sonrası yaşamda sosyal dışlanma ve damgalanmanın önlenmesi amacıyla bazı sosyal hizmet müdahalelerinin yararlı olabileceği düşünülmektedir. Öncelikle sosyal dışlanmaya erken müdahale edilmeli ve aile/bakım verenlerin desteği alınmalıdır. Bakım sürecinin son dönemlerinde nitelikli bakım hizmeti sağlanmasına özen gösterilmeli ve eğitim eksikliği telafi edilmelidir. Bakım sonrası yaşama kademeli geçiş uygulanmalı ve psikososyal desteğin sürekli olarak sağlanmasına önem gösterilmelidir (Stein ve Munro, 2008).

Dezavantajlı grupların hizmetlere erişememe sorunları yaşandığı bilindiğinden, sosyal hizmet uzmanlarının ayrımcılık karşıtı uygulama yapmaları son derece önemlidir. Bu nedenle de ayrımcılık ve önyargı konusunda farkındalık arttırıcı, bilinç yükseltici bireysel çalışmaların ve grup çalışmalarının yapılması büyük önem kazanmaktadır. Ayrımcılığa maruz kalan birey, grup ve toplulukların kendilerini "güçsüz ve kurban" olarak tanımladıkları ve düşük benlik saygısına sahip oldukları gerçeği karşısında özellikle mikro düzeyde çalışırken ayrımcılığa maruz kalanların bu özelliklerini ayrımcılık nedeniyle geliştirdiklerini, yapısal boyutlar çerçevesinde ele alacak ve onların eleştirel bilinç geliştirmeleri sağlayacak programlar geliştirilmelidir. Böylece hem mikro düzeyde ayrımcılığın sonuçlarını fark edip müdahale edebilmeli hem de makro düzeyde sosyal hizmet uygulamalarına dayanak oluşturan yasaları ayrımcılık bağlamında sürekli gözden geçirerek savunuculuk uygulamalarını gerçekleştirmelidir (Cankurtaran ve Beydili, 2016).

Thompson (2017)'a göre ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet müdahalelerinde; müracaatçıların güçlendirilmesi, çalışma sürecine ortaklık/katılımın sağlanması, bilinçlendirme ve siyasal çalışmalara katılım temelinde uygulamalar yapılması önemlidir. Sosyal dışlanma yaşayan gruplarla çalışma sürecinde güçlendirme bireysel, sosyal ve sosyopolitik değişime giden bir süreci ifade etmekte, bu nedenle de gruplarla çalışmanın önemli olduğu görülmektedir. Gruplarla çalışmada yalnızca psikoterepötik müdahale yeterli değildir, dışlanma yaşayan grupların sosyoekonomik

düzeylerinin güçlendirilmesi ve politik baskıya odaklanılması da gereklidir (Morgaine ve Capous-Desyllas, 2014).

Sosyal dışlanma yaşayan bireylerle ya da gruplarla çalışmada müracaatçılara, hizmetlerin pasif alıcıları olarak davranmak yerine onların bilgi ve anlayışları temel alınmalıdır. Güçlendirme müracaatçıların kendilerine yardım etmelerinin teşvik edildiği ve desteklendiği bir düzeyde bir yol olarak tanımlanabilir. Dışlanma yaşayan birey ve grupların sosyal hizmet desteği olmadan yaşamlarını bağımsız bir biçimde sürdürmelerini sağlayabilecek ‘’anahtar’’ sosyal sermaye sağlanmasıdır (Okitikpi ve Aymer, 2009).

1.3.2.6. Rehberlik Sorunları

Kurum bakımından ayrılan bireylerin rehberlik sorunları yaşadıkları bilinmektedir. Coşkun (2006)’a göre rehberlik; bireye yönelik, bireyin gelişim ve topluma uyumu için ona gerekli her türlü yardım ve yönlendirme hizmetlerini kapsamaktadır. Kurum bakımına alınan ve uzun yıllar kurum bakımında kaldıktan sonra ayrılan bazı bireyler aile ve akraba gibi sosyal destek kaynaklarından yoksun bir biçimde toplumsal yaşama uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Aile bireylerinin hayatta olmaması, birbirlerinden çok uzaklaşarak birer yabancı haline gelebilmektedirler. Bu durum aile bireylerinin birbirlerini kabullenememelerine neden olabilmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile ve akrabalarından yeterince destek görememesine ve uzak kaldığı ailelerinin/akrabalarının rehberliğinden ve danışmanlığından yoksun kalmasına neden olmaktadır.

Başta İngiltere, Avusturalya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri’nin bazı eyaletlerinde rehberlik çalışmalarında mentörlük programları etkin bir biçimde yürütülmektedir. Bu programların ilki İngiltere'de Prens Trustand Ulusal Çocuk Bürosu tarafından 1998 yılında kurulmuş ve sosyal dışlanma yaşayan gençlere yönelik müdahalelerin temel bir bileşeni olarak çalışmalarına devam etmektedir (Cathcart-Rake ve Robinson, 2018; Newton ve ark., 2017).

Mentörlük, gönüllü yardım profesyonelinin daha genç veya daha az deneyimli bir bireye rol modellik yoluyla destek ve teşvik sağladığı bire bir ilişki olarak tanımlanabilir. Bazı mentörlük programları; akran mentörlüğü, grup mentörlüğü, mentör ekipleri ve internet yolu ile iletişime dayalı e-programları içermektedir (Philip ve ark., 2004). Mentörlük ilişkisinin temel özellikleri arasında gönüllü ve yargılayıcı olmayan nitelik ve mentörün güvenilirliği yer almaktadır. Mentörlük tamamlayıcı; ancak profesyonel yardımdan farklı bir ilişki biçimi olarak değerlendirilmektedir (Cathcart-Rake ve Robinson, 2018; Gilligan ve Arnau Sabatés, 2017).

Mentörlük çalışmalarının ortaya çıkışı yılmazlık teorisinden açık bir biçimde etkilenmiştir. Yılmazlık bazı gençlerin dezavantajlı geçmiş yaşamları ile bağlantılı güçlük ve zorlukların üstesinden gelmelerini ayrıca yaşamlarında başarıya ulaşmalarını sağlayan kişisel nitelikleri ifade etmektedir. Bazı araştırmalarda aile dışından destekleyici bir yetişkinin varlığının, ihmal ve istismar deneyimi olan gençlerin yılmazlıklarının geliştirilmesine olumlu katkılarının olduğu bildirilmektedir (Driscoll, 2013; Garza, 2017; Schwartz ve ark., 2013).

Mentörlük programları; okuryazarlık gibi eğitim becerilerin geliştirilmesi, istihdam olanaklarının arttırılması, ebeveynlik kapasitesinin güçlendirilmesi veya suça yönelik davranışların azaltılması gibi ‘zor’ hedefleri içerebilir. Aynı zamanda arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı gelişimi gibi kişisel gelişim boyutunda ‘kolay’ hedefleri içeren görev odaklı çalışmalardan oluşan çalışmalardır (Bellis ve ark., 2017; Weiler ve ark., 2015).

Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik mentörlük hizmetleri İngiltere’de sivil toplum kuruluşları tarafından organize edilmekte ve gönüllülük esasına göre yürütülmektedir. Mentör adaylarının öncelikli olarak eğitim almaları sağlanmakta eğitim sonrası kurum sosyal hizmet uzmanları tarafından eşleştirme yapılmaktadır (Barnardos, 2019). Mentörlerin çalışma biçimi ve görevleri ana hatları ile aşağıda özetlenmiştir.

- Bakımdan ayrılan gençlerle istikarlı bir ilişki geliştirilmesine özen gösterilmelidir.

- Temel yaşam becerileri öğretilmelidir.

- Yeni fırsatlar ve etkinlikler planlanmalı ve birlikte yapılmalıdır.

- Uygulanabilir eğitim ve istihdam planlaması yapılmalıdır. Süreç mentör tarafından takip edilmelidir.

- Tavsiye verme ve etkin dinleme süreçlerine dikkat edilmeli, pozitif bir rol model olmaya dikkat edilmelidir.

- Gençlerin yeni bir kimlik kazanmaları ve yaşamlarının kontrolünü sağlamaları için desteklenmeleri, bakım sonrası yaşamda rehberlik uygulamalarının başlıca hedefleridir (Cathcart-Rake ve Robinson, 2018).

Bakım sonrası yaşamda istihdam sürecinden eğitim yaşamına kadar geniş bir alanda gençlerin profesyonel bir desteğe ihtiyaç duydukları bilinmektedir. Bu ihtiyacın gönüllü bir rehber tarafından düzenli karşılanması gençlerin güçlendirilmesi ve yılmazlıklarının artırılmasına önemli katkıları olduğu bazı araştırmalarda vurgulanmaktadır (Cashmore, 2014; Nagington ve ark., 2017).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin rehberliğe gereksinimlerinin olduğu ve sosyal hizmet uzmanlarının desteğinin sosyal sermaye kaynağı olarak görüldüğü bazı çalışmalarda da ortaya çıkmıştır (Gilligan, 2008; Sulimani-Aidan ve ark., 2013). Arnau-Sabatés ve Gilligan (2015) tarafından bakım sonrası yaşamda rehberlik uygulamalarının; istihdam, eğitim danışmanlığı, duygusal ve sosyal sorunlarla ilgili alanlarda yapılması önerilmektedir.

Rehberlik sürecinin iki aşamalı olarak planlanması gerekmektedir. Öncelikle kurum bakımında iken geleceğe hazırlama planlarının bir sistematiğe kavuşturularak

işlevsel kılınmasıyla birlikte bu planlar, bakım sonrasında yapılması gereken rehberlik hizmetlerinin etkili ve verimli olmasını kolaylaştıracaktır. Yani hem sürecin başında planlı hareket edilmesine ek olarak sürecin sonrasında yapılacak takip ile sistemin bir bütün olarak ele alınması ve yarattığı etkinin çok boyutlu bir biçimde değerlendirilmesi sağlanmış olacaktır. Böylelikle verilen hizmet enine boyuna değerlendirilerek eksikleri ortaya çıkarılacak, bu süreç de hizmetin kalitesini artıracaktır (Erbay ve Çelik, 2018).

Ülkemizde kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik, mentörlük ya da farklı bir profesyonel destek programının olmadığı bilinmektedir. Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik sivil toplum kuruluşları tarafından bazı çalışmalar yürütülmekte, bu çalışmaların gençlerin bakım sonrası yaşamda ihtiyaç duydukları desteği ne derece karşıladığı da tartışılmaktadır. Bu nedenlerle bakım sonrası yaşamda mentörlük programları geliştirilmesi için sosyal politika düzenlemelerine gereksinim olduğu düşünülmektedir.

1.3.2.7. Ekonomik Sorunlar

Kurum bakımından ayrılan bireylerin 3413 sayılı Kanundan yararlanarak istihdam edilebilmeleri için başvuru ve kayıt işlemleri Aile ve Soysal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır. Ayrıca 2010/08 sayılı genelge ile gençlerin bakım sonrası yaşama hazırlanması amacı ile bütçe planlama, kredi kartı kullanma, ev kiralama, elektrik, su, gaz, faturalarını yatırma, vb. konularında gerekli becerilerin kazandırılması amacıyla bakım kurumları tarafından bazı çalışmaların yapılması gerektiği belirtilmektedir. Bu genelge kapsamında kurumdan ayrılan gençlere yönelik üçer aylık periyotlarla izleme ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi gerektiği belirtilmiştir (SHÇEK, 2010).

Elçin (2013)'e göre kurum bakımından ayrılan genç, 3413 sayılı kanun kapsamında işe yerleştikten sonra aldığı ilk maaştan itibaren kendisini ekonomik açıdan bağımsız hissetmekte ve bu durum gencin kendisine daha çok güvenmesini ve

hayata daha umutla bakmasını sağlamaktadır. Ancak kurumdan ayrılarak işe yerleşen gençlerin birçoğu ilk maaşla birlikte ekonomik açıdan ciddi sorunlar yaşamaya başlamaktadır. Çoğu zaman ekonomik bağımsızlığını kazanan genç; yeterli birikim yapamamakta, kazandığı parayı nasıl harcayacağını bilememekte, kredi kartından yaptığı alışverişler sonrasında banka borçlarını ödeyememekte ya da yeterince tanımadıkları bireylere kefil olarak uzun yıllar bankalara borç ödemek durumunda kalmaktadırlar. Gençlerin yurtta bütçe yönetimi konusunda yeterince eğitim alamamaları, yurttan ayrıldıktan sonra para harcama, tasarruf yapma konusunda kendilerini yönlendirebilecek kimsenin olmaması, yurt yaşamının etkisiyle kısa zamanda herkese güvenmeleri gibi nedenlerle bu sıkıntıları yaşamaktadırlar. Bütçesini dengeleyemeyen genç; zaman zaman icra takibine maruz kalmakta ve bu durum işten çıkarılmaya kadar varabilmektedir (Elçin, 2013).

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin bir işlerinin olması ekonomik bir gelire sahip olmalarını, bu da insan yaşamında en önemli sosyal destek sistemlerinden biri olan aile sisteminin içinde yer alabilmelerini yani bir aile kurabilmelerini de sağlamaktadır (Yüceer, 2012).

Bazı araştırmalarda (Dixon, 2008; Stein, 2006; Turgut ve Özkan, 2019) kurum bakımından ayırlan bireylerin ekonomik sorunlar ve işsizlik yaşadıkları vurgulanmıştır. Bakım sonrası yaşamda ekonomik yetersizliklerin gençlerin yaşamlarında daha savunmasız hale gelmelerine neden olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenlerle bakım sonrası yaşamda ekonomik desteğin sağlanması için sosyal hizmet politikalarının güncel gelişmelere göre belirli aralıklarla revize edilmesinin yararlı olacağı söylenebilir (Del Valle ve ark., 2008).

Kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik finansal destek, ülke ekonomisinin genel görünümü ve sosyal politika uygulamaları doğrultusunda verilmektedir. İngiltere'de 16-25 yaş aralığındaki gençlerin eğitim düzeylerine göre ekonomik destek yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Üniversite öğrencilerine ise barınma gereksinimi için ek ödeme verilmektedir. Yapılan bir araştırda, bakımdan ayrılanlara yönelik ekonomik yardımın, bakım sonrası yaşamda eğitim ve

sosyal yaşamın düzenlenmesi sürecine önemli katkılar sağladığı da belirlenmiştir (CM, 2019).

Bakım sonrası yaşamda ekonomik yardımın, diğer gereksinimlerin karşılanması ve istikrarlı yaşama kavuşmak için öncelikli destek türü olduğu söylenebilir. Ekonomik yardım süreci bireysel özelliklere göre belirlenmeli ve her gencin farklı oranlarda desteğe gereksiniminin olduğu unutulmamalıdır. Ekonomik desteğin süresi, miktarı ve kullanım biçimi müracaatçıya bildirilmeli, aynı zamanda müracaatçıdan taahhüt alınmalıdır. İyi bir planlama ile ekonomik destek, bakımdan ayrılan gençlerin yaşamlarında psikososyal iyilik halini geliştirebilir (Cameron, 2007).

Ülkemizde kurum bakımından ayrılan bireylere sosyoekonomik destek yönetmeliğinin 6/1 maddesi uyarınca sosyoekonomik destek yapılmaktadır (SHK, 1983). Yardım miktarının asgari ücret tutarının altında olmasının bakım sonrası yaşamda ekonomik sorunların yaşanmasına neden olduğu söylenebilir. Bu nedenlerle ekonomik destek miktarının günümüz koşullarına göre yeniden belirlenmesine gereksinim olduğu görülmektedir.

1.4. Sosyal Hizmet Perspektifinden Kurum Bakımı ile İlişkili Sorunların Evlilik Yaşantısına Etkileri

Kurum bakım hizmetinin sonlandırılması sonrasında gençler savunmasız bir biçimde toplumsal yaşama geçiş yapmaktadırlar. Genel olarak kurum bakım sürecinde çocukların psikososyal gelişimlerinin yeterli ölçüde karşılanamadığı ve güvenli sosyal ilişkiler geliştiremedikleri bilinmektedir. Bu durum bakım sonrası evlilik ya da güvenli/istikrarlı yakın ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi açısından bazı dezavantajlar oluşturabilmektedir.

Kurum bakımında büyümek aynı zamanda farklı bakım verenler tarafından farklı ebeveynlik biçimleri ile yetiştirilmek olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle

bakımverenin ebeveynlik becerisinin niteliği, bireyin psikososyal gelişiminden ebeveynlik sürecine kadar etkili olabilmektedir. Bu nedenle farklı nedenlerle kurum ortamında büyümüş olmak birçok farklı bakım ortamından, bu ortamlardaki bakım verenden ve bu ortamlardaki deneyimlerden etkilenmek olarak değerlendirilebilir. Evlilik/flört gibi yakın ilişkiler kurulmasında ve sürdürülmesinde özellikle kurum bakım deneyimi, bu bireylerin yaşamlarını etkilemektedir. Buradan hareketle kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşamları ile ilişkili kuramsal/kavramsal çerçeveyi oluşturabileceği düşünülen bilgiler bu bölümde; evlenme süresi ve ebeveynlik deneyimi başlıkları kapsamında açıklanmıştır.

1.4.1. Kurum Bakımı Deneyiminin Evlilik Sürecine Yansımaları

Kurum bakımına girmeden önce bir çocuk; fiziksel, cinsel ve duygusal istismara/ihmale maruz kalmış olabilir. Aynı zamanda iyileşme süreci devam edebilir. Bu duruma ek olarak kurum bakım deneyiminden dolayı gençler kendilerini suçlayabilirler (Cashmore ve Paxman, 1996). Bu ayrılık ve reddedilme deneyimleri, destekleyici bir aile geçmişinden gelen çocuklara ve gençlere kıyasla devam eden sosyal ve duygusal rahatsızlıklara, gelişimsel gecikmelere ve önemli davranışsal zorluklara katkıda bulunabilir. Önemli sayıda bakım deneyimi olan bireyin belirli fiziksel ya da zihinsel sorunlara sahip olduğu bilinmektedir (Stein, 2006).

Birçok genç düşük kaliteli bakım hizmeti ve sürekli yer değişikliği, okullar ve çalışanlardan kaynaklanan bazı yetersizlikler yaşamış olabilir. Ayrıca bazıları cinsel, fiziksel saldırı ve duygusal kötü muamele de dâhil olmak üzere açık bir istismar yaşamış olabilirler. Bu istikrar, süreklilik, tutarlılık eksikliği; sosyal ve eğitim/öğretim fırsatlarını zayıflatmakta ve bakım sonrası bağımsızlığa başarılı bir geçiş yapma kapasitelerini engelleyebilir. Sosyal hizmet uzmanları ve diğer önemli kişilerle devam eden olumlu ilişkiler de dâhil olmak üzere destekleyici ve istikrarlı yerleşimler yaşayan gençlerin, bakım deneyimlerinden kaynaklanan olumsuzlukların üstesinden gelme ve bakımdan ayrıldıklarında başarılı olma olasılığı ise daha yüksektir (Cashmore ve Paxman, 1996). Yani kurumsal ebeveyn olarak devlet,

çoğunlukla kök(en) aile tarafından sunulan sürekli finansal, sosyal, duygusal destek ve beslemeyi sağlayamayabilir. Bu desteğin sona ermesi eğitim yaşamına devam, istihdam ve sosyal yaşama katılım anlamında önemli dezavantajlar oluşturabilmektedir (Blome, 1997).

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin, çocukluk dönemlerinde sağlıklı ve ideal bir aile ortamından yoksun büyümeleri, bireylerin hem çocukluk dönemlerindeki gelişimlerini olumsuz etkileyebilmekte hem de ileride kuracakları aile yaşantılarına örnek teşkil edecek aile modelinden mahrum olmalarına neden olabilmektedir. Bu durum başta aile yaşamı ve diğer sosyal ilişkilerde bazı sorunları beraberinde getirmekte özellikle eş seçimi ve aile kurma sürecine hatta erken ebeveynliğe de neden olabilmektedir.

Özellikle erken gebelik ve ebeveynlik, cinsel istismar yaşayan genç kadınlar başta olmak üzere bakımdan ayrılan gençler arasında daha yaygındır. Bu duruma neden olan faktörler arasında cinsel eğitim eksikliği, yalnızlık ve izolasyon bulunmaktadır (Stangler ve Shirk, 2004). Örneğin, Amerika Birleşik Devletlerin'de kurum bakımından ayrılan kadınlarla yapılan araştırmada yüzde 60'ının, genel popülasyondaki genç kadınların yüzde 24'üne oranla en az bir çocuk sahibi oldukları bulunmuştur (Cook, 1994).

Birleşik Krallık'ta kurum bakımından ayrılan bireylerin 18-24 ay boyunca izlendiği boylamsal bir bir araştırmada genç kadınların yaklaşık yarısının anne olduğu, erkeklerin ise üçte birinin ebeveyn olduğu bulunmuştur (Biehal ve Wade, 1996). Benzer şekilde Avustralya'da yapılan çalışmalarda, bakımdan ayrıldıktan kısa bir süre sonra üç genç kadından birinin hamile olduğu veya bir çocuğu olduğu yönünde belirlenmiştir. Bu kadınların bir kısmına devlet tarafından çocuklarıyla birlikte koruyucu tedbirler uygulanmıştır (Cashmore ve Paxman, 1996).

Bakım deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşamla ilişkili dezavantajlarına bağlı olarak yeni sosyal ilişkiler kurma ve bu ilişkileri istikrarlı olarak sürdürmede başarısız oldukları bildirilmektedir. Özellikle sosyal destek yoksunluğu, rehberlik ve

arkadaş çevresi eksikliğinin eş seçimi ve aile kurma sürecinde olumsuz etkileri olabilmektedir (Biehal ve Wade, 1996). Ülkemizde aile kurma sürecinde kültürel ritüellerin farklı biçimlerde devam ettiği bilinmektedir. Bakım deneyimi olan aynı zamanda yeterli sosyal desteğe sahip olmayan bireyler aile kurma ve evlilik öncesi süreçte de ekonomik zorluklar, evlilik hazırlıklarının yapılamaması, duygusal sorunlar ve damgalanma ile ilişkili bazı zorlukları deneyimlemektedirler.

Kurum bakımından ayrılış öncesi sosyal hizmet uzmanları tarafından aile ve yakın sosyal çevre ile ilişkilerin geliştirilmesi evlilik sürecinde eksikliği hissedilen duygusal/sosyal gereksinimleri karşılayabilir. Aynı zamanda aile ve yakın çevre ile ilişkilerin geliştirilmesi evlilik hazırlıklarının yapılmasına destek olabilir, sosyalleşme sürecine de katkı sağlayabilir. Kurum bakımından ayrılış öncesi ve sonrası yürütülen danışmanlık hizmetlerinde para kullanma, tasarruf ve borçlanma konusundaki eğitimlerin; evlilik sürecinde borçlanma ve ekonomik sorunların önlenmesine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan evliliğe hazırlık eğitimlerinin, evlilik yaşamında karşılaşılabilecek olumsuz durumların önlenmesine faydalı olabileceği bildirilmektedir (Silliman ve Schumm, 1999). Bakım sonrası yaşamda izleme birimlerinde görevli sosyal hizmet uzmanları tarafından evliliğe hazırlık konusunda danışmanlık yapılmasının, bireylerin evliliğe hazır hale gelmelerine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca evliliğe hazırlık eğitimlerinin, evlilik sonrası süreçte yaşanabilecek olası durumlarla ilgili farkındalık sağlayabileceği ve olası sorunlarla başa çıkma konusunda destekleyici olabileceği söylenebilir.

1.4.2. Kurum Bakımı Deneyiminin Evlilik İlişkisine Yansımaları

Evlilik, bireyin geçmişi ve sonraki yaşamı arasında köprü olarak ifade edilebilecek önemli bir yaşam olayıdır. Bu nedenle bir bireyin geçmiş yaşam deneyimleri, avantaj ve dezavantaj olarak tanımlanabilecek etkenlerle farklı biçimlerde evlilik yaşamına yansımaktadır. Evlilik yaşamı; evlilik süresince evlilik

ilişkisinin nasıl olduğu, eşlerin bu konuda ne hissettiği ve bu durumdan nasıl etkilendiği ile doğrudan ilişkilidir (Yılmaz, 2001). Rao (2017)'ya göre evlilik ve aile kurmak isteğe bağlı değildir; çünkü gerekliliktir. Bireyin en temel ihtiyaçları olarak bilinen arkadaşlık, sevgi ve cinselliğin ifadesini güvenli ve korunaklı bir biçimde sağlaması nedeni ile tercih edilen sosyal ilişkidir.

Argyle ve Furnham (2013)'a göre evlilik, çoğu insan için sosyal destek kaynağı olması nedeni ile tercih edilen önemli bir sosyal ilişkidir. Evlilik; eşler için cinsellik ve eğlence enstrümanlarından daha fazlasını barındıran doyum sağlayıcı sosyal bir ilişkidir. Evliliğin bireysel mutluluğu arttıran en az iki nedeni vardır. Birincisi sade bir evlilik, eş ve ebeveyn rolü ile sosyal destek kaynağıdır. Diğeri ise eş rolünün benlik saygısını artırıcı bir özelliğinin bulunmasıdır (Kennedy ve Ruggles, 2014).

Geçmiş yaşam deneyimlerinin olumsuz etkilerinin, ilerleyen yaşam evrelerini etkilediği psikolojinin uzun süredir gündeminde yer alan konularından birisidir. Psikoanalitik teori ve bağlanma kuramında, geçmiş yaşam deneyimlerinin eş seçiminden evlilik ilişkilerine kadar olan sürece etkilerinin farklı şekillerde değerlendirdiği bilinmektedir (Godbout ve ark., 2014).

Kurum bakımı sürecinin yansımaları, kurum bakımından ayrılış sonrası yeni bir yaşama geçişin tüm evrelerinde görülebilmektedir. Evlilik yaşamının kendi dinamiğinin yanı sıra bakım hizmetinin etkileri de bireyin evlilik yaşamını pekçok açıdan etkileyebilmektedir. Her ne kadar bu etkilenme bireysel olarak farklılık gösterse de kurum bakımı deneyiminin, evlilik yaşamına etkilerini bireyin tüm evlilik yaşamında gözlemlemek mümkündür.

Psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'a göre evlilikte partner seçimi, evlilik ilişkileri ve evliliğin sonlanması çok önceden belirlenmektedir. Evlilik ilişkileri; bireyin çocukluğunda ebeveynleri ve önemli kişilerle olan ilişkileri temelinde şekillenmektedir. Bu ilişkiler özellikle çocukluk döneminde ebeveyn kalıplarıyla olan ilişkilerin tekrarı biçiminde işleyen bir süreçtir. Partner seçiminde iki temel öge göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi bireyin gelecekte ne olmak istediğine dair

narsist beklenti, diğeri ise bağımlı olunan ebeveynde gözlemlenen narsist ebeveyn figürüdür (Marković, 2000).

Freud'a göre eş seçiminde erkeklerde oedipus kızlarda ise elektra karmaşasının önemli bir faktör olduğu değerlendirilmektedir. Oedipus karmaşasının çocuk tarafından atlatılması bir bakıma anneye olan ilginin sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesi, utanç ve suçluluk duygularının çocuğun benliğine zarar vermemesi durumunda sağlıklı özdeşim kurulacak bir eş tercih edilmektedir. Kızlar açısından karmaşa dönemi, baba ile sağlıklı bir ilişkinin geliştirilmesi biçiminde zarar vermeden atlatılabilir. Bu tercih süreci, anne ve baba figürünün ideal eş seçimine etkisi olarak nitelendirilebilir (Greenson, 2016).

Psikodinamik modele göre evlilik uyumunda hipotetik bilinç kavramı önemli bir yere sahiptir. Bilinçaltı ve bilinç dışı süreçler evlilik uyumunda belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu yaklaşıma göre insanlar bilinçli ya da bilinç dışı ihtiyaçları karşılayan ortakları seçerler. Bu durum narsistik ihtiyaçların dinamik olarak bastırılması ile iç içe geçmiş bir durum olarak insanları ihtiyaçlarının yerini alan eşleri tercih etmeye yönlendirmektedir. Bir eşin baskın olması diğerinin ise itaatkâr olması örnek olarak gösterilebilir (Gurman ve Fraenkel, 2002).

Psikodinamik yaklaşıma göre erken çocukluk döneminde kız/erkek çocuğun birincil bakım verenlerle ilişkileri ilerleyen yaşamlarında evlilik yaşamı üzerinde oldukça belirleyici bir etkiye sahiptir. Kız çocukları açısından baba ile güvene dayalı açık iletişimin olduğu bir ilişki, evliliğin uyumlu olarak sürdürülmesini sağlayabilir. Aynı şekilde erkek çocuğun anne ile ilişkisinde utanç döneminin sağlıklı atlatılması ile normalleşen ilişki, sonraki yaşamında evliliği olumlu yönde destekleyebilir (Marković, 2000). Bireylerin evlilik tercihlerini bilinçaltı ve bilinç dışı süreçlerin etkisi ile açıklayan psikodinamik yaklaşım, evlilik uyumu konusunda narsist bilişsel yapı ve kişiliğin önemli bir yeri olduğu üzerinde durmaktadır. Aynı zamanda evlilik yaşamında bilinçaltı ve bilinçdışı ihtiyaçların çok önemli bir yeri olduğunu vurgulanmaktadır.

Erken çocukluk döneminin yetişkinlik dönemi romantik ilişkilere etkisini inceleyen bazı çalışmalarda (Davies ve Cummings 1994; Senchak ve Leonard, 1992) geçmiş yaşamlarında birincil bakıcılarla kurulan ilişkinin romantik ilişkiler üzerinde doğrudan etkili olduğu belirlenmiştir. Çocukluk döneminde bakım verenlerle kurulan bağlanma biçimlerinin bireylerin ilerleyen yaşamlarındaki romantik ilişkilerde benzer biçimlerde tekrarladığı ifade edilmektedir. Psikodinamik yaklaşımın evlilikte eş seçimi ve eş ile olan ilişkilerde geçmiş yaşamın etkileri üzerinde durduğu görülmektedir. Aynı zamanda evlilik sonrası ya da partnerle olan ilişkilerin de geçmişte bakım verenlerle kurulan ilişkinin niteliği üzerinden açıklanmaktadır.

Evlilik yaşamı ve eş ile ilişkileri belirleyen etkenlerle ilgili Psikodinamik yaklaşımda "düşmanca ve bağımlı" ilişki türü olarak bir tanımlama yapılmıştır. Bu ilişki biçimi yaşamın erken dönemlerinde güvenlik ihtiyacı karşılanmayan kişiler tarafından kurulur. Çünkü bu insanlar, köklü güvensizliğe ve diğer insanlara karşı düşmanlığa bağımlı hale gelmişlerdir. Bu tür insanlar benzerliklerinden dolayı, çekişmeli ve düşmanca bağımlı ilişkiler (sadomazoşist denge) kurmaktadırlar. Evlilik, karşılıklı düşmanlıklar ve eşlerin birbirlerini kontrol etme eğilimiyle doludur. Bu tür evlilik ilişkilerinin tipik bir örneği mazoşist, çaresiz bir kadın ve saldırganlığı fiziksel saldırı biçiminde ifade eden bir erkeğin evlilik ilişkisi örneğidir. Her ne kadar bu evlilik türü düşmanca bir atmosfer olarak karakterize edilse de ortaklar ifade ettikleri bağımlılık ile birlikte yaşamaya devam edebilirler (Marković, 2000).

Ayrıca sosyal öğrenme teorisi ise evlilik yaşamı ve uyumunu etkileyen faktörleri özellikle davranışsal boyutta açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre evlilik ilişkisi üzerinde bilişsel ve davranışsal etkenlerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Bilişsel özellikler başarılı bir evlilik ve uyum üzerinde çok etkili olup aynı zamanda bilişsel kurulum eş ile ilişkileri belirleyici bir etkiye sahiptir. Bilişsel yapı davranışlar üzerinde etkili olduğu için karı-koca ilişkilerini belirleyici bir yönü de bulunmaktadır (Crosbie-Burnett ve Lewis, 2009).

Eşlerden birisinde ya da her ikisinde çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyiminin olması; ruhsal ve fiziksel bir sorunla bağlantılı olarak evlilik doyumunu

olumsuz etkileyebilmektedir. Başa çıkma becerilerinin yetersiz olması aile içi sorunların uygun bir biçimde çözümlenmesine engel olabilmekte, bu durum stresin artmasına ve bu durumla ilişkili çatışmaların yaşanmasına neden olabilmektedir (Feeney ve Collins, 2015).

Buehler ve ark. (2000), tarafından ‘’Kurum bakımının uzun süreli etkileri’’ adlı meta analiz çalışmasında 19 yaşından önce kurum bakımı hizmetinden yararlanmış 101 birey, karşılaştırma grubunda ise rastgele seçilen 101 birey olmak üzere toplam 202 birey üzerinde araştırma yapılmıştır. İki grup arasında yetişkin yaşamında uyum sınıflandırılmasında ana göstergeler olarak kabul edilen öz yeterlilik, davranışsal uyum, aile ve sosyal destek durumu ve öznel iyi oluşun hissedilmesine odaklanılmıştır. Araştırma sonucunda, kurum bakımı deneyimi olan bireylerle kurum bakımı deneyimi olmayanlar arasında istatiksel bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Ayrıca bu araştırmada boşanma oranlarının kurum bakımı hizmeti almamış bireylere göre daha yüksek oranlarda olduğu saptanmıştır (Buehler ve ark., 2000).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşamlarında şiddet içerikli davranışlara da rastlanmaktadır (Benedict ve ark., 1996). Ayrıca genel olarak aile ve yakın ilişkilerle ilgili bazı belirsizliklerin ve anlaşmazlıkların gözlemlendiği de bildirilmektedir (Rest ve Watson, 1984; Stein ve Carey, 1986).

Evlilik yaşamının ilerleyen evreleri ve bireylerin yaşlanması sonucunda evlilik yaşamında karşılaşılan sorunların da doğru orantılı olarak arttığı ifade edilmektedir. Kurum bakımından ayrılan ve kurum bakım geçmişi olmayan bireyler arasında evlilik doyumu açısından istatiksel açıdan bir farklılaşma olduğu, bu bireylerin evlilik doyum düzeylerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir (Buehler ve ark., 2000).

Yerleşim yeri değişikliği ve istikrarlı yaşam biçimi, aile kurma sürecinde romantik ilişkilerden evlilikle ilgili ritüellerin tamamlanmasına kadar olan süreci olumsuz bir biçimde etkilediği söylenebilir. Yapılan bir araştırmada çocukluk

çağında olumsuz yaşam deneyimleri olan ve kurum bakımında büyüyen bireylerin, evlilik kurma konusunda isteksiz oldukları ve romantik ilişkilerde kendilerini yeterli hissetmedikleri belirlenmiştir (Cashmore, 2014). Boşanma oranlarının yüksek ve evlilik doyumlarının da düşük olduğu saptanmıştır (Foran ve ark., 2015; Lilly ve Valdez, 2012; Ogle ve ark., 2013). Bunun yanı sıra bu bireyler arasında aile içi şiddet olaylarının görüldüğü ve kaçınan bağlanma stilini benimsedikleri saptanmıştır (Ein-Dor ve Hirschberger, 2016).

Evlilik yaşamının niteliğini belirleme ve kavramsallaştırmanın zor olduğu bilinmektedir (Blau, 2017). Bu konu; eş ile uyum, cinsel yaşam, finansal durum ve sosyo-kültürel geçmiş odağında tartışılmaktadır. Özellikle yaşamın bir döneminde reddedilme ve ihmali deneyimleme nedeniyle birçok insanın, reddedilme korkusu yaşadığı ve başkalarına herhangi bir olumlu duygu hissedemediği ve şefkat göstermeyi öğrenemedikleri belirtilmektedir. Herhangi bir pozitif duygu ya da şefkat gösteremeyen kadın/erkek evlilikte samimi ve yakın bir ilişki kurmada zorlanır, eşi ise bu davranışı 'umursamazlığın' bir göstergesi olarak yorumlayabilir (Herawati, 2016).

Evlilik yaşamında eş ile uyum açısından ihtiyaçları karşılama becerisi önemlidir. Zira eşler ihtiyaçlarının bilindiğini ve karşılandığını düşündüğünde ilişkide bir tatmin hissi doğar.

Diğer yandan benzer geçmişe sahip olmak evlilik yaşamında eşlerin uyumu üzerinde oldukça etkilidir. Kadın ve erkeğin, benzer geçmiş yaşam öykülerinin bulunması yaşamı kolaylaştırır. Ancak benzer geçmiş yaşam öyküleri bulunmasına rağmen, bazı farklı tutumlar veya bakış açıları farklılıklara neden olabilir ve bu durum uyum sürecini zorlaştırabilir. Yüceer-Kardeş (2018) tarafından yapılan bir araştırmada, kurum bakımı deneyiminin evlilik kararı alınmasında eşin akrabaları tarafından olumsuz karşılanmasına neden olduğu fakat benzer geçmiş deneyimlere sahip eşin ailesinin evlilik kararı alınmasında destekleyici tutum ve davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Ayrıca ortak deneyime (kurum bakımı) sahip eşin, geçmiş inanç ve deneyimlerin onaylanması gereksinimini karşılayabileceği vurgulanmıştır.

Özellikle çiftlerin ortak ilgilerinin bulunması yaşamlarını çok kolaylaştırmaktadır. Diğer taraftan ilgilerinin zıt olması durumunda çiftler arasında antipati gelişebilir. Ayrıca çiftlerin benzer değer yargılarına sahip olması da evlilik yaşamını kolaylaştırabilir (Bradbury ve ark., 2016).

Evliliğin kurulması aynı zamanda yaşam tarzındaki değişiklikleri de içerir. Evlenme arkadaşlıklar, sosyal faaliyetler ve mesleki açıdan bazı değişimlere neden olabilir. Bu değişimler özellikle kadınlar açısından bazı duygusal çatışmalara neden olabilir (Dush ve ark., 2014).

Evlilik yaşamında cinsellik de üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir. Cinsel yaşam evlilik yaşamının en zor boyutlarından biridir, çiftlerin bu uyum alanı ile ilgili diğer boyutlara göre çok az ya da hiçbir deneyimi bulunmayabilir. Kolayca erişilebilir olmayabilir ve bu durum bazı duygusal zorlukları beraberinde getirebilir. Ayrıca kadınların cinsel gerilimlerinin erkeklerden daha fazla olduğu bilinmektedir (Lundberg ve ark., 2016). Hartup ve Rubin'e (2013) göre bebeklikten itibaren cinselliğinin engellendiği ve bastırıldığı, kocalarının farklı kültürünün dikte ettiği gibi yaşamak zorunda olduğu kadınlar, cinsel tatmin konusunda bazı sorun yaşayabilirler.

Evlilik yaşamında cinsel uyumu belirleyen bazı etkenler bulunmaktadır. Bu etkenler cinsiyete karşı tutum, cinsel arzu ve doğum kontrolüne karşı tutumlar olarak ifade edilebilir (Mirblouk ve ark., 2016). Cinsiyete karşı tutum bireyin cinsiyete yaklaşımı, cinsel kimliğine çocukluk ve gençlik döneminde çevreden aldığı bilgilerle belirlenir. Bireyin kendi cinsel kimliğine karşı olumsuz tutumları psikososyal yaşamında bazı sorunlar yaşamasına neden olabilir.

Cinsel arzu, cinsel istek kadınlara kıyasla erkeklerde daha erken gelişmekte ve kalıcı olmaya devam etmektedir. Kadınların cinsel arzuları periyodik süreçlerde değişebilir ve sosyal açıdan damgalanmaya neden olabilir. Bu durum evlilik uyumunu psikolojik ve fiziksel olarak etkilemektedir. Doğum kontörlüne karşı tutum, çiftlerin doğum kontrolü ve çocuk sahibi olma istekleri evlilik uyumunu

etkilemektedir. Çocuk sahibi olma ya da çocuk sayısı konusunda uzlaşı durumu daha az duygusal çatışmalara ve anlaşmazlıkları azaltıcı bir etkiye sahiptir (Herawati, 2016).

Finansal sorunlar, evlilik yaşamını olumsuz yönde etkileyebilir ve uyuşmazlığı artırabilir (Scrıma ve ark., 2015). Bakım sonrası yaşamda karşılaşılan işsizlik ve ekonomik sorunlar da evlilik yaşamını ciddi bir biçimde etkilemektedir. Ekonomik ihtiyaçların düzenli karşılanması, evlilik sürecinin istikralı bir şekilde devam etmesi açısından önemlidir. Bu sorunun evliliğin kurulmasından, evlenme sürecine ve sonrasındaki aşamalara kadar yansımaları olduğu ifade edilebilir. Ayrıca bakımdan ayrılan bireylerin, para kullanma konusunda problem yaşadıkları bilinmekte olup bu durumun sağlıklı bir evlilik yaşamının devamı açısından da dezavantaj oluşturduğu bilinmektedir.

Ekonomik durum, eş seçiminden evliliğin kurulmasında hatta evlilik sürecinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Ekonomik durumun yetersiz olması ve ihtiyaçların yeterince karşılanamadığı durumlar aile içi çatışmalara neden olabilmektedir. Diğer taraftan ailede bütçenin yönetimi de evlilik uyumu üzerinde etkilidir. Kadın ve erkeğin birlikte karar alması ve harcamalar konusunda uzlaşı, evlilik uyumunu olumlu etkilemektedir (Herawati ve Endah, 2016).

Turgut ve Özkan (2019) tarafından yapılan bir araştırmada kurum bakım deneyimi olan katılımcıların dörtte birinin yoksulluk/işsizlik yaşadığı, bakım sonrası yaşamda madde bağımlılığı ile yoksulluk/işsizlik arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ayrıca yoksulluğun insan hayatı üzerinde sosyal, psikolojik, ekonomik ve bilişsel olumsuzluklara neden olduğu, yoksulluğun beraberinde suça sürüklenme, ayrımcılığa uğrama, sosyal izolasyon, ruhsal hastalıklar, aile içi geçimsizlik gibi sorunlara yol açtığı bildirilmektedir. Sadak ve Yıldırım'a (2020) göre bu bireyler işe yerleştirildikten sonra da para yönetimini bilmemelerine bağlı olarak önemli geçim sıkıntıları yaşayabilmekte, bu durum evlilik yaşamında sorunlara neden olabilmektedir.

Evlilik yaşamında finansal uyumu bozan diğer bir etken de daha fazlasına sahip olma arzudur. Bu durum insanların satın alarak daha fazla sosyal statü elde etme düşüncesine dayanmaktadır. Aile yaşamının birincil ihtiyaçlarından farklı olarak daha fazla harcama davranışı başta çatışmalara ve hatta boşanmaya kadar gidebilmektedir (Elias ve ark., 2015).

Çok hızlı toplumsal değişimin ve dönüşümün yaşandığı günümüzde, aile kurumu özelinde evlilik ilişkileri de bu değişimden doğrudan etkilenmektedir. Sosyal ve kültürel yaşamda çok açık bir biçimde görülebilen değişim süreci, başta evliliğin kurulması, uyum süreci ve yaşam biçimine kadar geniş bir alanda etkiye sahiptir. Evlilik yaşamı sistem teorisi bağlamında ele alındığında aile kurumunun yaşayan bir sistem olduğu ve fonksiyonel özelliklerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu özellikler üyelerarası bağlılık, aile sınırları, enerji değişimi, uyumlu ve amaca yönelmiş davranış özellikleri olarak sıralanabilir (Hallaç ve Öz, 2014).

Sosyo-kültürel geçmiş, aile sistemi ve evlilik yaşamı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Benzer ilgi alanları ve tutumlara sahip insanların kendilerini daha rahat hissettikleri açık bir gerçektir. Başkalarına saygı ve güven duymalarıiletişimde kolaylık sağlar, aynı durum evlilik yaşamında da geçerlidir. Benzer ilgi ve tutumları olan çiftler birbirlerini daha kolay anlayabilir ayrıca daha kolay uyum sağlayabilirler. İlgi ve tutum ahenginin yakalandığı evlilik süreci kadına/erkeğe uzun süreli doyum sağlayabilir.

İki insanın aynı olmadığı bilinen bir gerçektir. Her ne kadar iki farklı insan evlilikle ile ortak bir yaşama adım atsalarda, kişilik olarak farklı dünyaların insanlarıdırlar. Evlilik uyumu için kişilik özelliklerinin aynı olması gerekmez fakat kişilik özelliklerinin benzer olmasının evliliği olumlu yönde etkilediğine dair bulgulara rastlanılmaktadır (Makvana 2014; Ebenuwa-Okoh 2011).

Bireyin aile geçmişi sosyal yaşamında önemli bir yer oynamaktadır. Bireyin aile yaşamında tanıklık ettiği olaylar ve durumlar, psikososyal durumu üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Örneğin ihmal ve istismar geçmişi olan bir birey

ilerleyen yaşamında duygusal ve sosyal anlamda bazı sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Diğer taraftan sağlıklı bir aile ortamında büyümüş olan bireyler görece daha iyi bir konumda olabilirler.

Bazı araştırmalarda aile yaşamlarında destekleyici ve güvene dayalı ilişkileri gözlemleyen bireylerin evliliklerinde de benzer ilişki kalıplarına sahip oldukları, işlevsel aile ilişkileri kurdukları saptanmıştır (Wang ve Amato 2000; Williams ve ark., 2012). Bu durum bireyin geçmiş yaşamında deneyimlediği olumlu ilişki kalıplarını ilerleyen yaşamda evlilik sürecine aktardığı, bu durumun da evlilik uyumunu olumlu yönde etkilediği biçiminde değerlendirilebilir.

Bazı araştırmalar (Marchetta, 2016; Torr, 2011) eğitim düzeyinin evlilik uyumunda önemli olduğunu göstermektedir. Eşlerin benzer eğitim düzeylerinde olmaları, bilişsel ve sosyal açıdan birbirleri ile etkileşim sağlamalarını kolaylaştırmaktadır (Mirowsky, 2017).

Kültürel özellikler arasında değerlendirilen inanç benzerliği ya da farklılıkları da evlilik yaşamı üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalar (Mirowsky 2017; Sinha, 2019; Yeung ve Mi, 2019) dini inançların ve kültürel etkenlerin evlilik uyumu üzerinde belirleyici bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Evlilik yaşamı üzerinde doğrudan etkili olan faktörlere ek olarak, uyum sürecini doğrudan olumsuz bir biçimde etkileyen bazı faktörler olduğu da bilinmektedir. Literatürde cinsel uyumsuzluk, görüş farklılıkları, ruhsal, fiziksel ve duygusal anormalliklerin evlilik yaşamını olumsuz biçimde etkilediği yönünde fikir birliği bulunmaktadır (Bradbury ve ark., 2018; Grover ve ark., 2017; Williams ve ark., 2012).

Aile dinamik bir kurumdur, bir üyenin yaşadığı sorun diğer aile üyelerine de yansımaktadır. Çocuklar, ebeveynler ve aile yaşamı ile ilişkili faktörler biribirleri ile iletişimde olan alt sistemleri oluşturur. Müdahale sürecinde gözlemlenen ilerleme ya da gerileme alt sistemler üzerinde etkili olacaktır. Bu nedenle sosyal hizmet

müdahalelerinde aile sisteminin bileşenleri ve sorun alanlarına göre müdahalenin planlanmasına dikkat edilmelidir (Rozario, 2021).

Günümüzde aile sorunlarına yönelik sosyal hizmet uygulamalarında, aile sistemi üzerinde etkili olan durumlarla çalışmak yerine sosyo-ekonomik yardım hizmetleri tercih edilebilmekte, müdahaleler her iki kesim için de başarısızlıkla sonuçlanan bir döngü oluşturmaktadır. Ailelere sadece çeşitli yardımlar sağlamak yerine onları güçlendirme, kontrol ve iç dinamiklerin harekete geçirilmesi gerekmektedir (Constable, 2016).

Evlilik sorunlarına müdahale süreci mesleki uzmanlık gerektiren bir çalışma alanıdır. Bu nedenlerle sosyal hizmet uzmanlarının evlilik sorunları ile ilgili bilgi, beceri ve değer temelinin güçlü olması önemlidir. Ailenin sosyal ve ekonomik koşullarının bütüncül bir biçimde ele alınması, müdahale sürecinde gerekli görülen durumlarda disiplinlerarası işbirliği, konsültasyon ve diğer hizmetlere havale çalışmalarının yapılmasının yararlı olabileceği söylenebilir (Constable ve Lee, 2015).

Diğer yandan kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşamlarında farklı sorunları deneyimledikleri ve bu sorunların nedenlerinin de çeşitlilik gösterdiği açıktır. Bu nedenle sorun alanlarına yönelik çok boyutlu müdahalelerin planlanması gerekir. Aileye yönelik müdahalelerde etkin bir şekilde çalışma yürütülebilmesi için öncelikle ailenin bulunduğu yerden başlanması ve her ailenin kendine özgü olduğu akılda tutulmalıdır. Ailelere yönelik sosyal hizmet müdahalelerinde; güçler perspektifinden bakılmalı, etik ve saygı çerçevesinde ilişki kurulmalı, güven ilişkisi içerisinde aile ile ortak çalışma yapılmalı, ev ödevleri verilmeli ve süreç ile ilgili geri bildirimler verilmesi biçiminde etkin müdahaleler gerçekleştirilebilir (Gutierrez ve ark., 1998). Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki ailelerin karşılaştıkları sorunlar kapsam olarak da farklılaşabilir. Bu nedenle kullanılacak teknikler ve yaklaşımlar da farklılık gösterecektir. Ailenin karşılaştığı sorunun niteliğine ve profesyonelin eğitimine, tercihine göre bu yaklaşımlardan birisi tercih edilebilir (Duyan, 2012).

1.4.3. Ebeveynlik Deneyimi

Kurum bakımından ayrılan bireylerin ebeveynlik deneyimleri konusunda yapılmış olan çalışmalar oldukça sınırlıdır (Cameron ve ark., 20007; Chase ve ark., 2006; Roberts, 2017; Wetson, 2013).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin ebeveynlik deneyimleri genel olarak karmaşık bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda bireysel açıdan ebeveynliğin olumlu etkileri **y**anında zorluklar, sorunlar ve duygusal karmaşa ile ilişkili bir süreci deneyimledikleri de anlaşılmaktadır.

1.4.3.1. Ebeveynlik Konusunda Olumlu Deneyimler: "Annelik"

Kurum bakımından ayrılan bireylerle ilgili çalışmalarda annelik deneyimi öne çıkmaktadır. Annelik ve ebeveynliğin, kurum bakım deneyimi olan bireylerin yaşamlarında koruyucu bir etkiye sahip olan aidiyet ve güvenlik duygusu getirdiği bildirilmektedir. Ayrıca bebeklerinin onları sevdiğini ve karşılığında ebeveynlerine ihtiyaç duydukları hissinin öne çıktığı vurgulanmaktadır (Pryce ve Samuels, 2010; Wade, 2008). Kurum bakımından ayrılanların yoksul bir geçmiş yaşam ve parçalanmış ilişkileri göz önüne alındığında çocuk sahibi olmak, yaşamlarına duygusal güvenlik, tutarlılık ve istikrar getirebilmektedir. Hatta böylece yaşamlarında ilk kez sevildiklerini hissedebilmektedirler. Ayrıca çocuklar, aile yaşamı için güvenilir bir sosyal destek kaynağı olarak görülebilmektedir (Pryce ve Samuels, 2010).

Bir bebeğe sahip olmak, bir zamanlar kaotik olan yaşama istikrar duygusu getirerek özellikle anneleri olgunlaştırabilmektedir. Bu durum sonuç olarak ebeveynlerin önceliklerini ve yaşam tarzlarını da değiştirebilmektedir. Bazıları anneliği, yaşamları üzerinde sakinleştirici ve bağ kurucu bir etkiye sahip olarak tanımlamaktadırlar (Chase ve ark., 2006; Maxwell ve ark., 2011). Birçokları için annelik gelecek için umut, amaç duygusu ve çocukları için iyi bir şeyler yapmak

adına bir motivasyon kaynağı olarak görülebilmektedir (Williams ve Vines, 1999). Önceliklere yeniden odaklanarak yaşamlarında daha fazla rutin oluşturmak, finansal ve eğitsel bir istikrar elde etme arzusunun yanı sıra ebeveyn olma genellikle yaşama olumlu değişimler getirmekte, ayrıca bazıları için daha iyi öz bakım sağlamaktadır (Pryce ve Samuels, 2010).

Bir çocuğa sahip olmak anneler için memnuniyet, neşe, gurur, heyecan ve zevk duyguları da dahil olmak üzere birçok olumlu duyguyu da beraberinde getirebilmektedir (Knight ve ark., 2006). Bir ebeveyn olmak genellikle olumlu bir yetişkin kimliği olarak görülmekte, bu sayede hem çocuklarıyla olan ilişkilerinde hem de olumlu bir sosyal statü ifade eden annelikten daha fazla değerli olarak görülmektedir (Chase ve ark., 2006).

Kurum bakım deneyimi olan bireyler, sürekli değişen sistemlere ve güç yapılarına maruz kaldıkları için genellikle kişisel bir eylem ya da yaşamları üzerinde kontrol hissinin yetersiz olduğunu düşünebilirler. Yeni kimliğin getirdiği bağımsızlık, kontrol gücü ve duygusunun özellikle önceki yaşamları bağlamında, ebeveynlik deneyimi ile büyük ölçüde değiştiği söylenebilir (Knight ve ark., 2006).

Ebeveynlik rolü kişisel başarı ve yılmaz oldukları duygusuyla birlikte başkalarının saygı duyduklarının hissedildiği bir role dönüşebilmektedir. Kurum bakımından ayrılanlar gibi kırılgan gruplar için kariyer veya eğitim gibi fırsatlara erişim zor olduğunda şefkatli bir bakım veren kimliğine yatırım yapmada ebeveynlik; kimliğin büyük bir parçası haline gelmektedir (Rolfe, 2008).

Bazı anneler, annelikle ilgili kültürel değerlerine uygun olarak çocuk sahibi olmayı bir nimet olarak görebilmektedirler (Haight ve ark., 2009). Çocuk sahibi olmak, birçok kadına yaşamlarını daha uyumlu ve umutlu bir biçimde yönlendirmelerine yardım etmekle kalmaz; bazı şeyleri faklı bir biçimde hırsla yapmalarını da sağlayabilir. Bu durum, bazı kararları akranlarından daha küçük yaşta çocuk sahibi olmak gibi belki de onlardan beklenenden farklı bir sırayla yapmayı beraberinde getirebilir. Ancak çocuklarına kendi çocukluklarından farklı yaşam

sağlayarak rollerde ve aile senaryolarında değişiklik yapmayı da içerebilir (Dominelli ve ark., 2005).

Pryce ve Samuels (2010) tarafından yapılan bir araştırmada ebeveyn olmanın özellikle annelere; ebeveynliğin mirasını düşünme, inceleme ve potansiyel olarak iyileştirme şansı verdiği için amaçlı bir iyileşme fırsatı sağladığı bulunmuştur. Ebeveynlik genellikle bireyin kendi ebeveynleri ile olan ilişkilerini hatırlatıcı ve odaklanmayı sağlayan bir süreç olduğundan kurum bakımından ayrılan bireyler için bu durum, ebeveyn/bakıcı ile olan ilişkileri yeniden gözden geçirme, yas tutma ve iyileştirme fırsatları sağlayabilir.

Özetle kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamında ebeveynlik, çocuk sahibi olmanın getirdiği sosyal destek ve sorumluluk ile olumlu bir etkiye sahiptir. Bu olumlu deneyimler geçmiş ve bugün arasında bir köprü kurarak geçmiş yaşamın olumsuz etkilerini onarıcı ve bireyi güçlendirici etkileri beraberinde getirebilir.

1.4.3.2. Ebeveynliğin Zorlukları, Engeller ve Karmaşık Deneyimler

Kurum bakımından ayrılan bireyler arasında ebeveynliğe ilişkin çalışmalarda anneliğe odaklandığı anlaşılmaktadır (Chase ve ark., 2006; Connolly ve ark., 2012; Maxwell ve ark., 2011; Pryce ve Samuels, 2010; Wetson, 2013). Sadece bir çalışmda (Tyrer ve ark., 2005) babalık deneyimine odaklanıldığı belirlenmiştir. Bu çalışmada kurum bakım deneyimi olan babaların sosyal dışlanma ve izolasyon gibi sosyal etkenlere bağlı olarak çocuklarının yaşamlarına aktif olarak katılma konusunda cesaretlerinin kırıldığı belirlenmiştir.

Connolly ve ark. (2012) tarafından yapılan bir meta analiz çalışmasında kurum bakımından ayrılan bireylerin ebeveynlik ile ilgili yaşadıkları zorluklar arasında annelik deneyimi, duygusal sorunlar, diğer kimliklerin kaybı, geçmiş korkusu, sosyal damgalama, destek eksikliği ve ekonomik zorluklar gibi farklı sorun türleri sıralanmıştır.

Özellikle anne olmak, kadınların yeni rollerinde bunalım hissedebilecekleri ve bazı durumlarda doğum sonrası depresyondan muzdarip olabilecekleri bir konu olabilir. Bazıları için ise bu deneyim, zor ve acı verici bir deneyim olabilir (Chase ve ark., 2006). Bazı anneler, anne olma konusunda kararsız hissettiklerini ve anne olma zamanlaması konusunda pişmanlık duyduklarını bildirmişlerdir (Rolfe, 2008). Annelik, kurum bakım deneyimi olan kadınların güvenlik açıklarını ve güvensizliklerini öne çıkararak güçsüzlük, şüphe ve korku duygularını deneyimlemelerine neden olabilir (Maxwell ve ark., 2011).

Dünyaya gelen çocukların ihtiyaçları ve başkalarına bağımlı olmalarının zorlukları hem çocukla özdeşleşme hem de çocuğun sorumluluğunu alma duygusu, zaman zaman anneler tarafından olumsuz duygulara neden olabilmektedir. Maxwell ve ark. (2011), tarafından yapılan çalışmada annelerin çocuğun büyüme, özerklik ve bağımsızlık kazanması ile çocukları tarafından terk edilme potansiyeline sahip olduklarını hissettikleri, bu durumun da genellikle çocukları tarafından reddedilme konusunda hassasiyetin artmasına neden olduğu belirlenmiştir.

Bazı anneler tarafından zaman zaman hissedilen duygusal acıların farklı etkilerinin olduğu da tartışılmaktadır. Anneler çocuğa odaklanmanın yanı sıra potansiyel olarak kendi hedeflerini ve isteklerini feda etmeye veya ertelemeye ihtiyaç duymakta, bu durum anneler açısından diğer potansiyel rolleri ve kimlikleri kaybetme duygusu da dâhil olmak üzere duygusal sorunlara neden olabilmektedir. Bazıları için annelik, ebeveynlik ve çocuk yetiştirme beklentileri gerçeklerle uyuşmamaktadır (Pryce ve Samuels, 2010). Annelik, özgürlüklerinin kısıtlanmasının yanı sıra birçok ebeveyn için ortak olan yorgunluk ve tükenme duygularına da neden olabilmektedir (Rolfe, 2008).

Bazıları ‘bakım döngüsünü’ kırmaya ve kendi ebeveynlerinden farklı olmaya kararlı hissederken, gerçekte bu başkaları için zor duygular uyandırabilmektedir (Maxwell ve ark., 2011; Pryce ve Samuels, 2010). Kendi çocuklarının gözünden çocukluk, annelerinin sınırlarını incelemek ve kendi annelerini yeniden yaşamak özellikle bakım deneyimi olan anneler için zor olabilir. Özellikle de kendi

ebeveynlerine benzer şekilde ebeveynlik yapıyorlarsa birçoğu bilinçli olarak ebeveynlerine benzemek istemeyebilirler (Maxwell ve ark., 2011).

Karışık duygular, kendi ebeveynleri gibi olma ve/veya sosyal hizmet kurumlarında koruma altına alınma korkusu ile bağlantılı olan ‘bakım döngüsünü’ tekrarlama korkusu ile ortaya çıkabilmektedir. Pryce ve Samuels (2010)’in çalışmalarında az sayıda kadının, kendi annelerini model olarak taklit ettikleri; ancak çoğu zaman bakım döngüsünün tekrarlamaması için ‘’ne yapmamak’’ olarak tanımlanabilecek bir durumun motivasyon kaynağı olduğu yönünde bulgulara ulaşmışlardır.

Bazı araştırmalar kurum bakım deneyimi olan ebeveynlerin geçmiş yaşamları nedeniyle toplum tarafından yargılanma, klişeleştirme ve gözaltında olma gibi ek zorluklarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu durum çeşitli biçimlerde "başkalarına güvensizlik ve sosyal damgalama", "gözetim altında annelik", sosyal hizmetlerin "mikroskobu altında" ve aynı zamanda "halkın gözü önünde" ebeveynlik olarak tanımlanabilir (Chase ve ark., 2006; Connolly ve ark., 2012).

Kurum bakım deneyimi olan bireylerin ebeveynlik konusunda sık sık yaşadıkları olumsuzluklar, yaşamlarını tersine çevirme ya da kendi başlarına farklı ebeveynler olma yetenekleri üzerine odaklanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının, kurum bakım deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamlarında başarısız olmasını beklediği ‘bakım döngüsünün" kaçınılmazlığı konusunda güçlü inançlara sahip oldukları da vurgulanmaktadır (Dominelli ve ark., 2005; Haight ve ark., 2009).

Birçok kurum bakım deneyimi olan genç ebeveyn, sosyal damgalanmayı yoğun bir şekilde hissetmektedirler. Bu deneyimler bazı annelerin yetersiz hissetmelerini, benlik saygısını ve potansiyel olarak ebeveynlik yeteneklerini olumsuz bir biçimde etkileyebilmektedir (Maxwell ve ark., 2011).

Ebeveynlik yaşamında aile, arkadaş ve profesyonellerden tutarlı bir destek eksikliği olduğu yönünde araştırmalar da bulunmaktadır (Chase ve ark., 2006; Pryce ve Samuels, 2010; Rutman ve ark., 2001; Tyrer ve ark., 2005). Ayrıca kurum bakımından ayrılan bireylerin; partner seçimi, ilişkilerde güven ve yakınlık ile ilgili zorluklar, istikrarlı kalıcı ilişkilerin olmaması gibi romantik ilişkilerde sorunlar yaşadıkları da belirlenmiştir (Murray ve Rock, 2005).

Kurum bakımdan ayrılan bireylerin yaygın olarak karşılaştığı ve profesyoneller tarafından belirlenmiş olan annelik sorunları, maddi kaynakların eksikliği ve uygun konutlara erişim eksikliği de dâhil olmak üzere finansal zorlukları içeren durumların hepsi riskli durumlar olarak tanımlanmaktadır. Bazı araştırmalarda kurum bakımından ayrılan bireylerin ebeveynlik yaşamında birçok sorun yaşamalarına rağmen muhtaçlık görünümü vermemek için 'muhtaç fakat yeterli' davrandıkları yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Rutman ve ark., 2001).

Kurum bakım deneyimi olan genç ebeveynlerin ebeveyn olmayanlara göre daha dezavantajlı oldukları bilinmektedir. Ebeveyn olanların daha yüksek düzeyde sosyal dışlanma ile bağlantılı sosyoekonomik sorunlar yaşadıkları bulunmuştur (Chase ve ark., 2006; Stein, 2006). Ayrıca genç bekar ebeveynler; istihdam, eğitime devam edememe ve çocuk bakımı sorunu gibi sosyal yaşama katılımda engeller yaşamaktadırlar (Rolfe, 2008; Svoboda ve ark., 2012).

Üstün (2008)'ün yetiştirme yurdu deneyimi olan genç yetişkinlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunları üzerine yaptığı çalışmasında, yetiştirme yurtlarından ayrılan yetişkinlerin bağlanma biçimleri incelenmiştir. Kurum bakımı deneyimi olan yetişkinlerin, kurum bakımı deneyimi olmayan yetişkinlere göre kaçınan ve kaygılı bağlanma ilişkisi kurduğu bulunmuştur. Yetiştirme yurdundan ayrılan ebeveynlerin kaçınan bağlanma puanları ile kendilerinin ve çocuklarının somatik yakınmaları arasında da anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Kurum bakımından ayrılan bireyler için ebeveynliğin olumlu ve olumsuz deneyimleri ve engelleri ayrı ayrı sunulmasına rağmen, yaşanan deneyimlerin

genellikle daha karmaşık yönde olduğunu ifade eden bazı araştırmalar da bulunmaktadır. Rolfe'nin (2008), büyük bir kısmı kurum bakımı deneyimi olan kadınlarla yaptığı araştırmada, annelik "zorluk ve ödül" olarak kavramsallaştırılmış ve hem acı hem de zevk getirdiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

1.4.3.3. Evlilikte Koruyucu ve Destekleyici Faktörler

Kurum bakım deneyimi olan bireyler için koruyucu faktörler, mevcut risklerin etkilerini muhtemelen en aza indiren bireysel özellikler veya çevresel kaynaklardır. Connolly ve ark. (2012), çalışmasında koruyucu faktör olarak "olumlu ebeveynlik deneyimine katkıda bulunan destek" ortaya çımıştır. Ebeveynliğe destek kaynakları olarak ekonomik, duygusal ve pratik desteğin önemli olduğu düşünülmektedir. Birçok kurum bakımı deneyimi olan ebeveyn toplumsal kaynaklar, arkadaşlar ve profesyoneller ve biyolojik aile destekleri ile yeniden bağlantı kurarak gerekli desteği alabilmekte ve yeni ilişkiler kurmayı başarabilmektedirler (Callahan ve ark., 2003; Dominelli ve ark., 2005). Özellikle aile üyeleri tarafından sağlanan gayri resmi çocuk bakımı desteğinin daha az olması nedeni ile çocuk bakımı ve dinlenme süresine de değer verilmektedir. Ebeveynlerin daha az destek ağına sahip olması muhtemel olduğundan sürekli olarak ulaşılabilir olan ve onların yanında olan birinin onları dinleyebilmesi, bazen profesyonellerin gerçekleştirmesi gereken bir destek kaynağı rolü, ebeveynler için özellikle değerli olarak görülmektedir (Dominelli ve ark., 2005).

Yakın arkadaş desteği kurum bakım deneyimi olan bireyler için çoğu zaman kullanılmayan bir destek kaynağı olarak görülmektedir. Arkadaşlar; genç anneler ve özellikle hamile olan ya da çocukları olan kişiler için önemli sosyal destek kaynaklarıdır (Dominelli ve ark., 2005).

Destekleyici ve koruyucu olduğu düşünülen bireysel özellikler ve yılmazlık, daha ebeveynliği olumlu bir şekilde etkilemektedir. Bu bağlamda yılmazlık, çocukları için daha iyi olanı yapmayı istemek ve buna kararlı olmayı içerir (Connolly

ve ark., 2012). Ebeveynler için yılmazlık, aynı zamanda olumlu bir benlik duygusunun yanı sıra başarılı olma motivasyonunu ve kararlılığını sürdürebilmek de önemli bir faktördür (Haight ve ark., 2009).

1.5. Literatür Araştırması

Bu bölümde kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşamlarına yönelik çalışmalar uluslararası ve ulusal literatür ışığında derlenmiştir.

1.5.1. Uluslararası Düzeyde Yapılan Araştırmalar

Kurum bakımından ayrılan bireyler üzerinde yapılan araştırmaların bu bireylerin sorunlarına odaklandığı anlaşılmaktadır. Bu bireylerin damgalanma, sosyal dışlanma ve izolasyon riski yüksek olan en marjinalleşmiş gruplardan biri olarak kabul edildiği görülür (DFE, 2010; Hıles ve ark., 2014; Stein, 2006). Ayrıca kurum bakımı sürecinin olumsuz etkilerinin, bakım altındaki çocuklara oranla kurum bakımından ayrılanlarda daha fazla olduğu bildirilmektedir (Broad, 2005; Hıles ve ark., 2013, Stein ve Dumaret, 2011; Wade ve Munro, 2008). Bunun yanısıra evsizlik, düşük eğitim durumu, işsizlik, davranış sorunları, fiziksel sağlık sorunları, genç ebeveynlik ve ruh sağlığı sorunları açısından bu bireylerin risk altında oldukları vurgulanır (Dixon, 2008; Stein, 2006).

Diğer yandan çocukluğunda kurum bakımı deneyimi yaşamış olmak; yetişkinlikte eğitim, sosyo-ekonomik düzey, yasal davranışlar ve sağlık açısından olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir. Ayrıca kurum bakımı deneyimi olan yetişkinlerin yüksek sosyal statüye ulaşma konusunda başarı oranları düşebilmekte; psikolojik problemler, evlilik ilişkilerinde bazı sorunlarla ilişkili genel sağlık durumları da kötüleşebilmektedir (Stein, 2008; Stein ve Dumaret, 2011; Taylor ve Viner, 2005).

Kurum bakımında yetişmiş çocuklar birer yetişkin olduklarında bağlanma nesnesinden yoksun büyüme nedeniyle kendi çocukları için uygun bir bağlanma nesnesi oluşturma becerileri yetersiz olabilmektedir. Kurum bakımı deneyimi olan bireylerle yapılan 8 yıllık bir izlem çalışması sonucunda bu bireylerin anne babalık becerilerinin de yetersiz olduğu saptanmıştır (Hodges ve Tizard, 1989).

Quinton ve Rutter (1984) tarafından kurum deneyimi olan 81 ve kurum bakımı deneyimi olmayan 41 kadın üzerinde bir araştırma yürütülmüştür. Kurum bakımı deneyimi olan kadınlarda erken yaşta gebe kalmanın ve tekrarlayan gebeliklerin daha sık yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca bu kadınların aileleri yanında büyümüş kadınlara göre ebeveyn rollerini yerine getirmede daha fazla sorunlar yaşadıkları ve bu durumun evlilik yaşamlarını olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır. Kurum bakımı deneyimi olmayan kadınların hiçbirinde kişilik bozukluğu görülmezken, kurum deneyimi olan kadınların yaklaşık %25'inde kişilik bozukluğu olduğu ve bu kadınların büyük bir kısmında sosyal uyumsuzluk ve depresyon görüldüğü bulunmuştur.

Branıgan ve ark. (2008), tarafından yapılan başka bir araştırmada ise kurum bakımında büyümenin etkileri; kardeşlerle beraber kurumda büyümenin etkileri, aile ve ebeveynlik ilişkileri, eğitim sağlık ve ayrılma sonrası ihtiyaçlar başlıkları altında incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin duygusal yakınlık geliştirme konusunda zorluk yaşadıkları, cinsel istismarın etkilerini derin bir şekilde yaşadıkları, benlik saygılarının düşük olduğu ve kardeşleriyle ilişkilerinin iyi olmadığı saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların eğitim yaşantılarının kesintiye uğradığı, birçok defa iş değişikliği yaptıkları, mali sorunlar yaşadıkları, fiziksel ve ruhsal sorunlar yaşadıkları saptanmıştır.

Uluslararası literatürde eş ile uyum, cinsel yaşam, finansal durum, eğitim düzeyi, sosyo-kültürel özellikler ve kişilik özelliklerinin evlilik yaşamını etkilediği yönünde (Elias ve ark., 2015; Herawati ve Endah, 2018; Makvana, 2014; Yeung ve Mi, 2019) araştırmalar da bulunmaktadır.

1.5.2. Ulusal Düzeyde Yapılan Araştırmalar

Ulusal sosyal hizmet literatüründe kurum bakımı ile ilgili pek çok araştırma (Boztilki, 2016; Sadak ve Yıldırım, 2020; Sarıaltın, 2017; Şimşek, 2013; Turgut, 2018; Varol, 2017; Yurdakul, 2016) yapılmış olmakla birlikte kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik deneyimleri ile ilgili sınırlı sayıda çalışma vardır (Gökçearslan-Çifci ve ark., 2016; Yüceer, 2012; Yüceer-Kardeş, 2018).

Gökçearslan-Çifci ve ark. (2016), tarafından yapılan nicel bir araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evliliklerinde başarısız oldukları konusunda genel kanının aksine kurumda kalmış olmanın katılımcıların evliliklerini etkilemediği saptanmıştır. Bu durum bu gruptaki bireyler için evliliğin sağlıklı bir gelişim ve önemli bir destek mekanizması olarak değerlendirildiği ve güçlenme durumunu, zorluklar ile baş edebilme gücünü beraberinde getirdiği biçiminde yorumlanmıştır.

Yapılan bazı araştırmalar (Boduroğlu, 2016; Turgut, 2018; Yazıcı, 2013; Yüceer, 2012) kurum bakımının evlilik yaşantısı ile ilişkili olduğuna ilişkin önemli bulgular ortaya çıkarmıştır. Boduroğlu (2016) tarafından yapılan araştırmada kurum bakımı deneyimi olan 19 bireyle yapılan görüşme sonucunda bu bireylerin evlilik yaşantılarında aile bireyleri tarafından kabullenememe, aile bütünlüğünü sağlayamama, aile bireyleriyle güven ilişkisi kuramaması nedeniyle aile yaşamında sorun yaşadıkları bulunmuştur.

Yüceer (2012) tarafından yapılan çalışmada kurum bakımında kalış süresinin evlilik uyumunu etkilemediği belirlenmiştir. Ebeveynlerin boşanmasına bağlı daha kısa sürelerde kurumda kalma ve aile içi şiddeti deneyimleyen bireylerin evliliklerinde daha uyumsuz oldukları saptanmıştır. Araştırmaya katılanların genellikle evliliği bir sosyal destek mekanizması olarak gördüğü ve evliliğe ilişkin olumlu düşüncelere sahip oldukları saptanmasına rağmen geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik uyumlarını etkilediği belirlenmiştir.

Turgut (2018)'un nicel araştırma deseni kullanılarak yaptığı araştırmada ise kurum bakım deneyimi olan bireylerin evlilik yaşantıları incelenmiştir. Araştırmada kurum bakımından ayrılan bireyler arasında boşanma oranının %14 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kurum bakımından ayrılan bireylerin önemli bir bölümünün de boşanmayı kurum bakımı geçmişi ile ilişkilendirdiği belirlense de bu konuda detaylı bilgiye ulaşılmamıştır.

Yazıcı'nın (2013) kurum bakımından ayrılan yetişkinlerin sosyo demografik özellikleri üzerine yaptığı çalışmada, kurum bakımından ayrılan bireylerin, aile kurma ve çocuk sahibi olma, sorumluluk alma, kendine güven, ikili ilişkileri sağlıklı bir şekilde yürütme, aitlik ve kabullenme duygusu gibi konularda kendilerini yetersiz hissettikleri saptanmıştır. Ayrıca katılımcıların yaşadıkları olumsuz deneyimleri çocuklarının da yaşam ihtimali ile aile kurma ve çocuk sahibi olma gibi konulardan kaçınmaya yönelik bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Buna ek olarak yuva veya yurttan ayrıldıktan sonra düzenli bir yaşam kurmada güçlük çektikleri, damgalanma kaygısı taşıdıkları tespit edilmiştir.

Evlilik insan hayatında önemli yaşam olaylarından birisi olarak değerlendirilmekle birlikte bireyi ekonomik, sosyal, ruhsal açıdan etkileyen bir süreç olduğu ifade edilebilir. Bireylerin eş seçiminden evliliğe ve evliliğin ilerleyen evrelerinde karşılaştıkları sorunlar yaşamlarını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir.

Kurum bakımından ayrılan bireylerin çok farklı türden sorunlarla karşılaştıkları bilinmekle birlikte evlilik yaşantılarında bazı sorunlar yaşandığı ve bu grupta boşanma oranlarının yüksek olduğuna dair bazı araştırmalar bulunmaktadır. Bu açıdan kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik deneyimlerinin, sorunlara çözüm üretmeye ve evlilik uyumlarını araştırmaya dair müdahaleler açısından kanıt temeli sağlayacak araştırmalara ihtiyaç vardır. Ulusal literatürdeki bu boşluğun doldurulması açısından mevcut araştırmanın önemli olduğu söylenebilir.

1.6. Araştırmanın Problemi

Türkiye'de kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşantılarının incelenmesi konusunda yapılmış araştırmaların sınırlı olduğu, ayrıca evlilik yaşamı içerisinde karşılaşılan yaşam olaylarının detaylı bir biçimde incelendiği ve ebeveynlik deneyimi ile ilgili çalışmaların da olmadığı görülmektedir. Evlilik yaşamı ile ilgili yapılan çalışmalarda (Yüceer, 2012; Yüceer Kardeş, 2018) bağlanma stilleri, aile ilişkileri ve evlilik uyumu incelenmiştir. Ancak mevcut araştırmanın diğer çalışmalardan ayrılan ve litaratüre özgün katkı sağlayabilecek yönü; kurum bakımına dâhil olma sürecinden başlayarak yaşanan psikososyal sorunları, evlilik, aile ve sosyal çevre ilişkilerini daha kapsamlı bir biçimde incelemesidir. Çünkü bu bireylerin evlilik yaşamlarının anlaşılabilmesi için evlilik öncesi ve sonrası süreçte; ekonomik ve sosyal durum, yakın sosyal çevre ilişkileri, geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik ve ebeveynliğe etkilerinin de incelenmesi önemlidir. Buradan hareketle bu araştırmanın problemini kurum bakımından ayrılan bireylerin, kurum bakımına dâhil olma sürecinden başlayarak kurumdan ayrılma ve mevcut evlilik yaşamlarına kadar yaşam deneyimlerini anlamaktır. Böylece evlilik öncesi, süreci ve sonrası yaşamlarını kurum bakımı deneyimleri ve bu deneyimlerde gömülü olan psikososyal sorunlarla ve gereksinimlerle ile ilişkili olarak onların gözünden anlamaya çalışmaktır. Bu amaçla araştırmada ''Kurum bakımı deneyiminin bireylerin evlilik yaşantısına yansımaları nasıldır ?'' sorusuna yanıt aranmıştır.

1.7. Araştırmanın Önemi

Aile yanında büyümek hiç şüphesiz psikososyal açıdan çocukların gelişimlerine önemli ölçüde katkı sağlar. Çocuğun bakım ve sorumluluklarını kök(en) ailesinin yerine getiremediği durumlarda farklı türden hizmet modelleri uygulanmakta, bu modeller arasında kurum bakımının en yaygın hizmet modeli olduğu bilinmektedir. Çocuklar genellikle 18 yaşını doldurmaları sonrasında kurumdan ayrılış yapmakta ve birçok açıdan savunmasız bir durumda yaşamlarına devam etmek durumunda kalabilmektedirler.

Bireyin yaşamını birçok açıdan önemli ölçüde etkileyen sosyal ilişkilerden birisi de evlilik ilişkisidir. Kurum bakım süreci ve bu süreci deneyimleyen bireylerin evlilik deneyimi; evlilik öncesi ve sürecindeki ilişkileri yönetme ve devamlılığı konusu ihmal edilmiş bir çalışma alanıdır (Stein ve Dixon, 2006). Ülkemizde yapılan çalışmalarda bakım sürecinin etkileri, bakım sonrası süreç, iş yaşamına uyum, evlilik uyumu ve bağlanma konularına odaklanılmıştır. Ancak evlilik yaşamının bütün aşamaları ve ebeveynlik deneyimi konusunda herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmanın kurum bakım deneyimi olan bireylerin evlilik yaşantıları konusunda ulusal literatürde önemli bir boşluğu doldurabileceği söylenebilir.

Kurum bakım sürecinin etkileri ve ayrılış sonrası süreçte yaşanan sorunlar evlilik yaşamına da yansıyabilmektedir. Bu nedenle kurum bakımı deneyiminin evlilik yaşamına yansımalarının bütüncül bir biçimde ele alınabilmesi ve sosyal hizmet müdahalelerine kanıt temeli açısından bu araştırmanın sonuçlarının önemli olduğu söylenebilir. Zira bu bireylerin evlilik yaşamına ilişkin tutumları, eş seçimi ve eş ile olan ilişkileri, geçmiş yaşamın evliliğe etkileri, ebeveynlik deneyimleri ve evlilikte kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı durumların nasıl olduğu konusunda sosyal hizmet uzmanları başta olmak üzere bu alanda çalışan meslek uzmanlarının müdahaleleri için bu araştırma, önemli kanıtları ortaya koyabilir.

1.8. Araştırmanın Sayıltılar

Bu araştırmada katılımcılar ile yapılan görüşmelerde katılımcıların yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruları doğru biçimde cevapladıkları varsayılmaktadır.

1.9. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma katılan bireylerin tamamı, Gaziantep YURTAYDER üyesi gönüllülerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılım için dernek üyelerinin olduğu sosyal medya platformu üzerinden duyuru yapılmış, gönüllü olan yalnızca 20 katılımcı ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Bazı katılımcıların işyerinde uygun ortam olmadığını beyan etmeleri ve pandemi koşulları da göz önüne alınarak on iki katılımcı ile telefonla görüntülü görüşmeler yapılması bu araştırmanın önemli bir sınırlılığıdır. Telefonla yapılan görüşmelerde ise dört kadın katılımcının isteği üzerine akşam saatlerinde eşlerinin de yanlarında olduğu zaman aralığında görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1.10. Araştırmanın Tanımları

Kurum Bakımı: Korunma gereksinimi olan çocukların yaş, cinsiyet ve diğer özel durumlarına göre hizmet aldıkları yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında sağlanan hizmetleri kapsamaktadır.

Kurum Bakımından Ayrılan Birey: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK, 2005)'na göre haklarında bakım tedbir kararı alınarak kurum bakımında belirli bir süre hizmet aldıktan sonra kurum bakımından ayrılan ve Gaziantep YURTAYDER üyesi bireyleri ifade eder.

Evlilik Yaşantısı: Kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik öncesi hazırlık sürecinden başlayarak evlilik sürecindeki ve sonrasındaki yaşam deneyimlerini ifade etmek için kullanılmıştır.

1.11. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, kurum bakımında büyüyen bireylerin kurum kuruma gelmeden önce ve kurum bakımına alınma sürecinden başlayarak hem kurum bakımında yaşadıkları hem de kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşadıkları psikososyal sorunları ve gereksinimleri belirlemektir. Böylece bu bireylerin geçmiş yaşamlarındaki sorunlarının evliliklerine nasıl yansıdığını onların gözünden keşfetmektir. Ayrıca bu yansımaların odağındaki sorunlar ve gereksinimler ışığında sosyal hizmet perspektifinden bütüncül bir biçimde değerlendirme yapılarak bu konuda sosyal politika yapıcılarına ve uygulayıcılarına önerilerde bulunmaktır. Bu temel amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki dört soruya yanıt aranmıştır:

1- Kurum bakımı deneyimi olan bireyler evliliği nasıl anlamlandırmaktadırlar ve evlenme nedeni konusundaki görüşleri nelerdir?

2- Bu bireyler evliliği nasıl deneyimlemektedirler?

3- Kurum bakımı bu bireylerin evlilik deneyimlerini nasıl etkilemektedir?

4- Bu bireylerin geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkileri nasıldır?

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırma deseninde planlanan bu araştırma, kurum bakım deneyimi olan bireylerin evlilik deneyimlerini keşfetmeyi amaçlamaktadır. Nitel araştırma deseni, katılımcıların yaşam deneyimlerinin derin anlatılar yolu ile ortaya çıkarılmasına olanak sağlar Ayrıca daha yeni konuları keşfetmenin yanı sıra çalışılmakta olan nüfus gruplarının sorunlarının ortaya konulması için de kullanılan bir yöntemdir (Smith ve Shinebourne, 2012).

Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 1999). Nitel araştırma, disiplinlerarası bütüncül bir bakış açısını esas alarak araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Altunışık ve ark., 2010).

Nitel araştırma, insanın kendi sırlarını çözmek ve kendi çabasıyla biçimlendirdiği toplumsal sistemlerin derinliklerini keşfetmek üzere geliştirdiği bilgi üretme yollarından birisidir (Özdemir, 2010). Nitel araştırmalarda bilgiye ulaşmak için en sık kullanılan yöntem görüşmedir. Görüşme insanların bakış açılarını, öznel deneyimlerini, duygularını, değerlerini ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir. Görüşme sürecinin, gözlem ve yazılı dokümanlardan elde edilen verilerle desteklenmesi araştırmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttırmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Buradan hareketle mevcut araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin kullanıldığı nitel yaklaşım, araştırma sorusu ile böylesine karmaşık ve hassas bir olguyu araştırmanın en uygun yolu olarak ifade edilebilir.

Bu araştırmada olgubilim (fenomenoloji) deseninden yararlanılmıştır. Olgubilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz; ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Fenomenoloji "Gerçek nedir?" sorusuna cevap arayan bir yöntemdir. Fenomenolojik yaklaşımın temelini bireysel deneyimler oluşturmaktadır. Bu yaklaşımda araştırmacı, katılımcının kişisel (öznel) deneyimleri ile ilgilenmekte, bireyin algılarını ve olaylara yükledikleri anlamları inceler. Fenomenoloji tanımlayıcı bir araştırmadır. Bu bağlamda genelleme yapmak değil, olguları tanımlamak önemlidir (Akturan ve Esen, 2008).

Fenomenoloji, bireyin "yaşadığı dünyasının" belirli niteliklerini yansıtabilecek bir felsefi yaklaşım olup aynı zamanda insani duruma içgörü kazandırabilecek bir yaklaşım olarak yorumlayıcı fenomenolojik analizin temel taşını oluşturur. Psikolojik kökenli bir yaklaşım olan yorumlayıcı fenomenolojik analizin erken dönem çalışmaları, İngiltere'de sağlık psikolojisi alanında bireysel deneyimleri ortaya çıkarmak amacı ile yapılmıştır. Daha sonra klinik danışmanlık, sosyal hizmet ve eğitim psikolojisi aracılığı ile tüm dünyada kullanılır hale gelmiştir (Smith ve ark., 1999).

Yorumlayıcı fenomenolojik analiz, nitel metodolojiyi kullanır. Amaçlı örnekleme kullanılarak yarı yapılandırılmış görüşmeleri açık uçlu soruların esnek kullanımı ile birleştirir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla katılımcının deneyimleri ile ilgili standart bir nicel yöntemle elde edilemeyecek ölçüde zengin veriler elde edilir. Bu tür görüşmeler, deneyimleri araştırmak için araştırmacıya önemli ölçüde esneklik sağlar. Görüşmelerde katılımcılardan, yaşadıkları deneyimi mümkün olduğu kadar özgür bir dilde akıl ve toplum yapılarından bağımsız ortaya

koymaları için doğrudan düşüncelerini ve duygularını paylaşmaları istenir. Başka bir deyişle araştırmacı; kimliği, algısı, anlam çatısı ve dünyayı yorumlama biçimiyle görüşmeyi tamamlayan bir tercüman olarak bireyin yaşam dünyasına girmelidir (Smith ve Osborn, 2007).

Yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşımın kullanıldığı araştırmalarda araştırmacının aktif rol oynadığı dinamik bir süreç söz konusudur. Araştırmacı, katılımcının kişisel dünyasına yaklaşmak üzere "içeriden bakış açısını" almaya çalışsa da bunu doğrudan ya da tamamen yapamaz. Erişim, araştırmacının kendi anlayışlarına dayanır ve karmaşıktır. Yorumlayıcı bir faaliyet sürecinde başkalarının kişisel dünyalarını anlamlandırmak için bunlara ihtiyaç vardır (Eatough ve Smith, 2008).

Araştırmacıların kendi değer sistemleri, inançları ve deneyimlerinden etkilenmeleri ve bu durumun yansımaları olağanüstü önemlidir. Bu durum, bireyin önyargılarını ve eğilimlerini açık ve gerçekçi bir biçimde incelemesi noktasında önemli bir aşamadır. Aynı zamanda araştırmacı, bu etkileşimin yansımalarını şeffaf ve özgün bir tavırla ortaya çıkarabilir (Elliott ve ark., 1999; Smith ve ark., 1999).

Yorumlayıcı fenomenolojik analiz insanlarda bilişsel, dilbilimsel, duygusal ve fiziksel olarak teorik bir bağlantı bulunduğu ve bu bağlantının insanların konuşma, düşünce ve duygusal durumları arasında bir bağlantı zinciri olduğunu varsaymaktadır. Bu bağlantı zinciri, insanların düşünce ve hislerini ifade etmelerini zorlaştırabilir (Smith ve Shinebourne, 2012).

Aynı zamanda bu bağlantı zinciri araştırmacının kendini açığa vurmasını da engelleyebilir, katılımcının ifadeleri ile duygusal durumları arasında farklılık görülmesi muhtemel olduğundan araştırmacının zihinsel ve ruhsal yorumlama yapması gerekmektedir (Smith ve ark., 1999). Bu durumda yorumlayıcı fenomenolojik analiz, araştırma sürecinde yaşam deneyimlerinin ortaya çıkmasını desteklemekte, aynı zamanda araştırmacının süreci yorumlaması açısından da önem taşımaktadır.

Yorumlayıcı fenomenolojik analiz araştırmalarındaki küçük örnekler, öznel düzeydeki deneyimleri yakalamanın ve ortaya çıkarmanın yanı sıra benzerliklerin ve farklılıkların araştırıldığı grup düzeyinde de gerçekleştirilebilir (Wetson, 2013).

Yorumlayıcı fenomenolojik yaklaşım, kişisel deneyimi keşfetmeye çalışır ve nesnenin veya olayın objektif bir ifadesini üretme girişiminin aksine, bireyin kişisel algısını ya da bir nesneyi ya da olayı hesaba katmasıyla ilgilenir (Smith ve Shinebourne, 2012). Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki kurum bakımının evlilik deneyimine yansımaları keşfedilirken karmaşık yaşam olaylarının bütüncül bir biçimde incelenmesi gerekir. Bu araştırmada bir fenomen olarak bireylerin evlilik deneyimlerini onların gözünden zengin verilerle incelemeye, katılımcıların ifadelerinin araştırmacı tarafından yorumlanmasına, evlilik ve kurum bakımı ile ilişkili örüntüleri ve bir anlamda katılımcıların bu konudaki anlam dünyasını keşfetmeye olanak sağlaması nedeni ile yorumlayıcı fenomenolojik analiz tercih edilmiştir.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Gaziantep'te kurum bakımından ayrılmış olan bireylere yönelik hizmet sunan Gaziantep YURTAYDER (Yurttan Ayrılanlar Derneği), üyesi olan; Türkiye' nin farklı illerinde ikamet eden, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK, 2005) kapsamında yatılı sosyal hizmet kuruluşlarında kalarak bu kurumlarda büyümüş ve ayrılmış olan kadın ve erkekler oluşturmaktadır. Araştırmada özellikle bu derneğin çalışma grubu olarak seçilmesinde araştırmacının pek çok dernek ile iletişime geçmesine rağmen bu dernek üyelerine erişme konusunda ilgili derneğin destekleyici tutumu etkili olmuştur. Ayrıca bu dernek, 2002 yılından beri faaliyet yürüten köklü ve tanınmış sivil toplum kuruluşlarından birisidir. Bu durum göz önüne alınarak Türkiye'nin herhangi bir ilinde ikamet eden Gaziantep YURTAYDER üyesi olan bireyler bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Bu çalışma grubundan katılımcıların belirlenmesi için olasılıklı olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı

örneklem yönteminde katılımcılar, çalışma grubundan rastgele değil, belirli özelliklerinden dolayı ya da araştırmacının kendi kararına ya da sağduyusuna göre seçilirler. Amaçlı örneklem yönteminde araştırmacının örneğin seçileceği evren hakkında kapsamlı bir tecrübe ve bilgiye sahip olması gerekir (Demir, 2009).

2.2.1. Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Araştırmanın katılımcılarını Gaziantep YURTAYDER Derneği üyesi olan, yaşları 21-54 arasında değişen 20 kurum bakımından ayrılmış ve sadece bir evlilik yapmış bireyler oluşturmaktadır. Bu bireylerin 10'u kadın, 10'u erkektir; kurum bakımı sistemine dâhil olma yaşları 1-14 arasında değişmektedir. Katılımcıların kuruma alınma nedenleri arasında ebeveynin terki, ölümü ya da boşanmasının yer aldığı anlaşılmaktadır (Çizelge 2.3).

Çizelge 2.1. Araştırmaya katılanlara ait demoğrafik ve tanıtıcı bilgiler.

Sıra	İsim	Cinsiyet	Yaş	Kuruma Giriş Yaşı	Kuruma Alınma Nedeni	Evlilik Durumu	Evlilik Süresi	Kök(en) Aile ile İletişim	Eşin Kurum Deneyimi
1	Gürgen	Erkek	39	6	Babanın Vefatı	1 Evlilik	15 Yıl	Düzenli İletişim Var	Yok
2	Çınar	Erkek	30	13	Anne-Babanın Vefatı	1 Evlilik	11 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
3	Çam	Erkek	44	8	Babanın Vefatı	1 Evlilik	3 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
4	Köknar	Erkek	54	6	Babanın Vefatı	1 Evlilik	30 Yıl	Düzenli İletişim Var	Yok
5	Kayın	Erkek	53	12	Babanın Vefatı	1 Evlilik	30 Yıl	Düzenli İletişim Var	Yok
6	Meşe	Erkek	25	14	Babanın Terk Etmesi	2. Evlilik	3 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
7	Söğüt	Erkek	51	9	Babanın Vefatı	1 Evlilik	32 Yıl	Düzenli İletişim Var	Var
8	Ardıç	Erkek	44	3	Babanın Terk Etmesi	1 Evlilik	10 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
9	Ladin	Erkek	43	4	Babanın Vefatı	1 Evlilik	21 Yıl	Düzenli İletişim Var	Var
10	Selvi	Erkek	51	5	Ebeveynlerin Vefatı	1 Evlilik	25 Yıl	Düzenli İletişim Var	Yok
11	Gül	Kadın	36	5	Ebeveynlerin Boşanması	1Evlilik	18 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
12	Lale	Kadın	30	3	Babanın Vefatı	1 Evlilik	10 Yıl	Düzenli İletişim Var	Yok
13	Zambak	Kadın	21	1	Annenin Terk Etmesi	1 Evlilik	2 Yıl	Düzenli İletişim Var	Yok
14	Nergis	Kadın	23	9	Ebeveynlerin Boşanması	1 Evlilik	2 yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
15	Sümbül	Kadın	42	6	Ebeveynlerin Boşanması	1 Evlilik	24 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
16	Nilüfer	Kadın	20	6	Annenin Vefatı	1 Evlilik	1 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
17	Menekşe	Kadın	29	1	Babanın Vefatı	1 Evlilik	3 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
18	Leylak	Kadın	36	0	Annenin Terk Etmesi	1 Evlilik	16 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
19	Papatya	Kadın	46	6	Annenin Vefatı	1 Evlilik	27 Yıl	İletişimi Bulunmuyor	Yok
20	Orkide	Kadın	34	6	Annenin Zihinsel Hastalığı	1 Evlilik	13 Yıl	Düzenli İletişim Var	Var

2.3. Veri Toplama Aracı ve Yöntemi

Bu araştırmada veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme kullanılmıştır. Derinlemesine görüşmeler bireylerin duygu ve düşüncelerini, bakış açılarını derinlemesine anlayabilmek amacıyla gerçekleştirilen görüşmelerdir (Kuş, 2012). Kurum bakımı deneyiminin karmaşık ve çok boyutlu yaşam olaylarını kapsaması ve bu deneyimlerin ortaya çıkarılması amacıyla bu araştırmada derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından literatür ışığında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

2.3.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Yarı yapılandırılmış görüşme formu (1) sosyo-demografik bilgiler, (2) evlilik yaşamı ve (3) ebeveynlik deneyimi olmak üzere 3 bölümden oluşmaktadır. Sosyo-demografik bilgiler kapsamında katılımcılara; yaş, cinsiyet, evlilik süresi, çocuk sahibi olma durumu, eğitim ve meslek yaşamı ve kurum bakımına alınma yaşı sorulmuştur.

Evlilik yaşamı bölümünde kurum bakımına alınma ve bakım süreci, kök(en) aile ile ilişkiler, evlilik hakkındaki düşünceler ve geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik sürecine ve ilişkilerine etkileri sorulmuştur.

Ebeveynlik deneyimi ile ilgili bölümde ise ebeveynliğin anlamı, bireysel katkıları, çocuk yetiştirme süreci ve geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkilerine ilişkin sorular yer almaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunun analışılırlığı ve soruların işlerliğini değerlendirmek için önce pilot görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler sonrasında görüşme formu revize edilmiştir. Ayrıca görüşme formu konusunda uzman görüşü alınarak veri toplama aracı yeniden revize edilmiştir.

2.4. Etik Süreç

Bu araştırmada kurum bakım deneyimi olan bireylerin örselenmesi için etik ilkeler göz önünde bulundurulmuştur. Öncelikle çalışmanın etik açıdan uygunluğu ile ilgili Sanko Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik kurulundan izin alınmıştır (EK-2). Ayrıca araştırmanın amacı ve kapsamı ile ilgili hazırlanmış olan bilgilendirilmiş onam formu (EK-4) ile katılımcıların imzalı beyanlarının alınması sonrasında görüşmelere başlanılmıştır.

2.4.1. Savunmasız Gruplarla Çalışmada Etik Süreçlerin Önemi

Burck (2005) savunmasız/kırılgan gruplarla yapılan araştırmalardaki görüşmelerin etik hassasiyetleri gözeterek yapılmasının, katılımcıların sorunlarına pozitif terapötik etkisi olabileceğini savunmaktadır. Ayrıca Coyle ve Wright (1996) araştırmaya katılanlar için empati ve kaygıya dayanan bir çerçevenin gerekli olduğuna işaret etmektedir. Zira sassasiyet ve kaygı, potansiyel olarak yas tutan ve travmatize olmuş kişilerle görüşmelerde önemli olarak kabul edilir. Tüm katılımcıların "sömürülebilir nesneler" olarak duydukları acı dolu duyguları tekrardan yaşamalarını önlemek etik bir istek olmalıdır. Bu tür araştırmaların, kederci ve travmatize edilmiş bireylerle hassas ve profesyonel olarak yürütülmesi için araştırmacıların, uygun sosyal becerilere ve eğitime sahip olmaları gerekmektedir. Derinlemesine görüşmeler, görüşmeci için özellikle terapötik olarak önemlidir ve katılımcıların bir araştırma projesine katılmadaki olumlu değerlendirmelerinin ardında önemli bir faktör olarak algılanır (Morrow ve Smith, 2000).

Özellikle savunmasız gruplarla çalışma sürecinde etik bir yaklaşımın temelini oluşturan temel ilkeler vardır. Bunlar "insana saygı, eşitlik, ayrımcılık yapmama ve yarar" olarak, yani zarardan kaçınılması ve savunmasız bireylerin korunması biçiminde sıralanabilir (Hill, 2005). Bu tür ilkeler, örneğin, kendi kaderini tayin etme, mahremiyet, itibar, gizlilik, adil muamele ve zarardan korunma gibi bir dizi hak kapsamında ifade edilebilir. Bu açıdan düşünüldüğünde aşağıdaki konulara değinmek önem arz eder:

1- Etik olarak değerlendirildiğinde fenomenolojik yöntem, deneyimdeki uzmanlıklarından dolayı ortak araştırmaya davet edilen görüşmecilere saygılı olması nedeniyle güçlüdür. Araştırmacı aynı zamanda kendisi ve katılımcının fikirlerini parantez içine alarak eşit alanlarda birleştirmekte, böylece onların sahip oldukları roller ikili arasındaki tek farkı oluşturmaktadır (Giorgi, 2005).

2- Rıza ve seçim: Çalışmanın sadece başlangıcında değil herhangi bir aşamasında, geçici ya da kalıcı olarak geri çekilme fırsatlarını katılımcılara sunmak ve rıza göstermek önemlidir (Burck, 2005).

3- Olası zarar ya da sıkıntı: Bu araştırma aynı zamanda bireyin yaşadığı travma ve duygusal acılarla da ilişkili olabilir. Bu nedenle Fratter (1996) tarafından araştırmacıların "acı veren veya sıkıntı yaratan alanlar açmamaya" dikkat etmesi gerektiği uyarısını da dikkate almak önemlidir.

4- Mahremiyetin her zaman korunması: Potansiyel gizlilik ihlalleri arasında araştırmanın yazılması, katılımcıların tanımlanmaması ya da bir araştırma ekibi olarak ve küçük topluluklara sunum vb. bildirimler yapmak zorunda kalınabilir. Sosyal ağ gizliliği araştırmacıların aile üyelerine, arkadaşlarına ya da bildiği başkalarına bilgi aktarılmamasını da gerektirir. Bu süreçte sadece görüşülen bireyin izni doğrultusunda üçüncü bir kişiye bilgi aktarımı yapılabilir. Ancak bu süreçte katılımcıların üçüncü kişilerle ilgili paylaşımları konusunda mahremiyete dikkat edilmesi gerekir.

Sonuç olarak kurum bakım deneyiminin bireyin yaşamı ile ilgili özel bilgileri kapsaması, olası travmatik yaşam öykülerine ek olarak evlilik deneyiminin de birçok mahrem bilgiyi barındırdığı söylenebilir. Bu açıdan incinebilir bir grup olan kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşamının incelenmesinde yukarıda belirtilen etik ilkelere uygun çalışma sürecini izlemeye özen gösterilmiştir.

2.4.2. Bilgilendirilmiş Onam

Araştırma hakkında katılımcıların, ön görüşmede ve görüşme yapılmadan önce bilgilendirilmiş onam formunu okumaları sağlanmış ve imzalatılmıştır. Telefon yolu ile yapılan görüşmelerde ise onam formu, katılımcılara aynı şekilde aktarılarak ses kayıtlarına alınmıştır (EK-4). Bu durum araştırmaya katılmanın amaçları, faydaları ve olası riskleri ile katılımın neler içereceği hakkında katılımcılara ayrıntılı bilgi sağlamıştır.

2.4.3. Gizlilik

Katılımcılara gizlilik ve çalışmanın sınırlarına ilişkin bilgiler hem sözlü hem de yazılı olarak verilmiştir (EK-4). Katılımcıların kendilerine yönelik herhangi bir riskli durumla karşılaşmaları halinde psikolojik destek alabilecekleri bir birime yönlendirilecekleri bilgisi verilmiştir.

Tüm görüşmeler katılımcıların onayı alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmış, görüşmelere ait transkriptler, özel yaşamın gizliliği göz önüne alınarak araştırmacının kendisi tarafından yapılmıştır. Katılımcıların kimliğini deşifre etmemek için erkek katılımcılar için ağaç, kadın katılımcılar için bitki isimlerinden seçilen rumuz kullanılmıştır. Özellikle kadınlar için bitki isimlerinin tercih edilmesi, araştırmacının bitkilere özel önem vermesinden ve bu önemi okuyucularla paylaşmak istemesinden kaynaklanmaktadır.

2.4.4. Olası Stres

Araştırmanın katılımcılara ait çocukluk dönemi travmatik yaşantılar, kurum bakım deneyimi, evlilik yaşamı ve ebeveynlik deneyimi gibi hassas yaşam deneyimlerini araştırması nedeni ile ağır duygular oluşturabilme ihtimali de dikkate alınmıştır. Bu nedenle olası stresi en aza indirebilmek için bazı önlemler alınmıştır. Bu süreçte özellikle katılmcılar gerektiğinde görüşmelerin herhangi bir aşamasında ara verebileceği ya da sonlandırabileceği konusunda bilgilendirilmiştir. Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki araştırmacı, Çocuk Bakım Hizmetleri alanında hizmet veren kuruluşlarda uzun süredir meslek elemanı ve yönetici olarak görev yapmaktadır. Çalışma deneyimi, incinebilir müracaatçı gruplarında karşılaşılan potansiyel stresi destekleyici ve empatik bir biçimde yönetebilmesine destek olmayı içermektedir. Bu deneyimi, araştırmanın katılımcılarının olası stresini azaltmada etkili olmuştur.

2.5. Görüşme Süreci

Araştırmanın görüşmeleri 2020 yılı Şubat-Ekim ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan kendilerini rahat hissettikleri bir görüşme yeri seçmeleri istenmiştir. Onbir katılımcı ile çalıştıkları işyerlerinde toplantı odası olarak kullanılan ortamlarda kurumlarından izin alınarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Dokuz katılımcı pandemi nedeni ile yüzyüze görüşme konusunda çekimser davrandıkları için katılımcıların onayı alınarak telefonla görüntülü görüşmeler yapılarak tüm görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Her bir görüşme 45 dk ile 85 dk arasında sürmüş ve her bir görüşmeci ile en az iki ve en çok üç görüşme yapılmıştır. Görüşmenin başlangıcında katılımcılara araştırmanın herhangi bir aşamasında geri çekilme hakları ve paylaştıkları bilgilerin gizliliği olduğu hatırlatılmıştır. Görüşme sürecinin hemen sonrasında araştırmacının görüşme sürecini hatırlaması ve kolay bir biçimde yansıtılabilmesi amacıyla görüşmeye ait duygular, tepkiler ve düşüncelerin olduğu görüşme sürecini betimleyen hatırlatıcı kısa notlar da alınmıştır.

2.6. Verilerin Analizi

Analiz, Smith ve Shinebourne (2012) tarafından yayınlanmış olan Yorumlayıcı Fenemonolojik Analiz (YFA) prosedürlerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Analiz çalışmaları transkript metinlerinin tekrarlanarak okunması biçiminde yapılmış, veriler deşifre edildikten sonra ses kayıtları tekrar dinlenmiş ve transkriptler yeniden okunmuştur. Görüşmeler sırasında katılımcının jest, mimik, ses tonu ve görünümünün not edildiği dökümanlar transkriptlerin okunduğu sırada karşılaştırılmıştır.

Analiz sürecinde görüşmelerde önemli görülen içerik, dil kullanımı ve akılda kalan çağrışımlarla ilgili notlar kaydedilmiş, metin içerisindeki benzerlikler, çelişkiler ve tekrarlar not edilmiştir. Kavramsal yorumlamalar da yorumlayıcı düzeyde yapılarak yeniden okuma ve analiz yoluyla revize edilmiştir. Transkript metinlerine bağlı kalarak bireylerin deneyimlerini anlamak ve yansıtmak daha yüksek düzeyde bir soyutlama ve kavramsallaştırma gerektiren süreçtir (Smith ve Osborn, 2015). Bu nedenle ortaya çıkan temalar sütunlara kaydedilmiştir. Bu durum araştırmacının verileri kategorize etme ve yorumlama sürecinde daha merkezi bir rol oynamasını sağlamaktadır. Analiz süreci boyunca yorumların ve ortaya çıkan temaların metne dayandığından emin olmak için düzenli olarak transkriptin kontrolü yapılmıştır.

Araştırma verilerinin analiz edilmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analizde ilk önce verilerin yer alacağı temalar belirlenmektedir. Belirlenen temalara göre araştırma verileri anlamlı bir şekilde bir araya getirilmektedir ve katılımcıların ifadelerine doğrudan yer verilerek belirlenen temalar desteklenmektedir. Son aşamada ise araştırmada yer verilen bulgular açıklanmakta ve bulgular arasında ilişkiler kurulabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

Görüşmelerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ardından MAXQDA 2020 programı ile analiz yapılmıştır. Araştırmanın verileri araştırmanın amacı doğrultusunda 8 tema ve 46 kategori oluşturulmuştur.

Ortaya çıkan temalar, temalar arasındaki bağlantıları haritalandırmak ve anlamayı kolaylaştırmak için bir araya toplanmıştır. Kümelenme, anlamların temel kalitesini yakalayan üst düzey temalara verilen isimdir. Bu nedenle temalar soyut anlam, kapsama, zıtlık, bağlamsallaştırma, numaralandırma ve işlev süreçleriyle ilgili kümelenmiştir. Analiz sürecinde araştırmanın amaçları dikkate alınarak tüm temalar dâhil edilmemiş, üst temalar ve kategorilerin bir listesi oluşturulmuştur.

Son olarak tüm verilere ait alt kategoriler ile kategoriler birleştirilerek temalar oluşturulmuştur. Ana temalar kurum bakımından ayrılanların evlilik yaşam deneyimlerini anlamak için tutarlı bir çerçeve oluşturmaktadır. Bulgular temaların son halini içeren katılımcıların transkriptlerinden alıntıları destekleyen anlatılar biçiminde yazılmıştır.

2.7. Nitel Analizin Kalite ve Geçerliliği

Yorumlayıcı Fenemonolojik Analiz de dâhil olmak üzere nitel araştırmanın kalitesini ve geçerliliğini değerlendirmek için bazı kriterler geliştirilmiştir (Yardley, 2000). Kalite, titiz bir araştırma sürecinde tasarım ve analizin tutarlı aynı zamanda şeffaf bir biçimde açıklanmasını gerektirir. Veri toplama süreci sistematik ve şeffaf olmalıdır (Spencer ve ark., 2003). Nitel analizde kaliteyi sağlamak ve güvenirlik için bazı kontroller de önerilmektedir (Willing, 2001).

Farklı perspektiflerdeki değerlendirmelere bakmak (Yardley, 2000), analizin geçerliliğini ve güvenilirliğini sağlamak için kullanılan bir üçgenleme biçimidir. Analiz süreci boyunca transkriptler, analizler ve yeni ortaya çıkan temalar konusunda uzmanların görüşünü almak bu süreçte önemlidir. Bu nedenle bu konuda araştırma yürütmüş uzmanlarla temaların güvenirliği sürekli olarak tartışılmıştır. Analizin

güvenilirliğini artırabilmek amacıyla yorumlar ve temalar, örneklere dayandırılarak sonuçlar bölümünde gösterilmiş ve alıntılar transkriptlerden kelimesi kelimesine temalarla birlikte sunulmuştur.

3. BULGULAR

Kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilik yaşantılarını incelemek amacıyla yaplan bu çalışmada; evliliğin anlamı, evlenme nedeni, evliliğin olumlu ve olumsuz yönleri, kurum bakımı deneyiminin evlilik öncesi/sonrası sürece etkileri ve ebeveynliğin anlamı ile bakım deneyimin ebeveynliğe etkileri olmak üzere toplam 8 tema ve 46 kategori ortaya çıkmıştır. Her tema, ilişkili katgori ve alt kategori ayrı alt başlıklar halinde betimleyici olarak sunulmuştur. Katılımcılara ait ifadeler, herhangi bir değişiklik yapılmadan olduğu gibi aktarılmıştır. Katılımcılardan elde edilen verilere ilişkin yorumlar araştırmacının saha çalışmasında alınan notlar ile bütünleştilmiştir.

3.1. Evliliğin Anlamı

Kurum bakım deneyimi olan bireylerin gözünden evliliğin anlamı ile ilgili elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden evliliğin anlamı hakkındaki düşünceler; zorunluluk, sosyal ağ, neslin devamı ve kutsallık olarak toplam 4 kategoride toplanmıştır (Çizelge 3.1). Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.1. Evliliğin anlamına ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Evliliğin Anlamı	Zorunluluk	• Mecburiyet, Dayatma ve Boyun Eğme • İnanç Gerekliliği • Düzenli Bir Hayat İçin Sorumluluk Alma ve Zorunluluk
	Sosyal Ağ	• Topluma Uyum Sağlama Aracı
	Neslin Devamı	• Mutluluk ve Değişim: Ebeveyn Olma
	Kutsallık	• Hayata Tutunma • Büyük Bir Değer: Namus, Saygı ve Fedakârlık • Güzel Bir Yuva: Dünyanın En Güzel Şeylerinden Birisi

3.1.1. Zorunluluk

Kurum bakım deneyimi olan bireyler evliliğin anlamını, evlilik yaşamının devamı ile eşdeğer olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Bu durum evlilik yaşamında her türlü zorluğa katlanma, evliliğin dini inanış boyutu ve boyun eğme tutumu ile evliliği sürdürebilme çabası olarak ifade edilebilir.

Mecburiyet-Dayatma-Boyun eğme

Bir katılımcı evlilik yaşamında eşinden psikolojik şiddet görmektedir. Eşin şiddet içerikli davranışlarına karşı boyun eğici tutum sergilediği ve yaşanan sorunlara rağmen evliliğin zorunlu olarak sürdürüldüğü görülmektedir. Yaşanan olumsuz durumlara katlanmak ve boyun eğme evliliğin anlamı olarak değerlendirilmektedir.

''Zorlu mu anlamaz rahatsız seni anlamaz anlamış gibi durur ama anlamaz kendi bildiğinden geri kalmaz kendi bildiğini yapar senin fikirlerin önemli değildir senin hiçbir şekilde fikrin önemli değildir kendi kafasına ne gelirse onu söyler ona uymak zorundasın tabi öyle adam böyle eğer ki benim düzenime uymadığın sürece benimle yapamazsın diyor anlaşamayız seninle diyor hep sürekli ceviz kabuğunu doldurmaz şunu doldurmaz tartışır (GÜL)''

İnanç Gerekliliği

Evlenme dinsel ve kültürel açıdan kutsal olarak görülmektedir. Evlilik dini ritüellerin tamamlayıcısı, dini bir ritüelin yerine getirilmesi ve inanış olarak değerlendirilmektedir. Bu konuda Papatya'nın ifadeleri aşağıdaki gibidir:

'' Hani şey olarak Allah'ıma inanan, hani evliliğin ibadetin yarısı da evlilikten geçiyor. Onu da biliyorsunuz değil mi yani mesela? Yüzde ellisini tamamlamak için bir insan evlilik yaparak o da ibadetinin yarısını tamamlamış oluyorsun. İşte diğeri de namazıyla, haccıyla, işte sadakasıyla falan onlara tamamlıyorsun (PAPATYA)''

Düzenli Bir Hayat İçin Sorumluluk Alma ve Zorunluluk

Bakım sonrası yaşamda istikrarın sağlanması açısından eğitim, sosyal yaşam ve diğer ilişkilerin güvenli bir biçimde kurulması önem taşımaktadır. Bakım deneyimi olan bireylerin yaşamlarında eksikliklerini hissettikleri aile ortamı ve istikarlı yaşamın sağlanması açısından evliliğin bir tür zorunluluk olduğu anlaşılmaktadır. Zira bir katılımcı, kurum bakımı sonrasında düzenli yaşamın sağlanabilmesi için evlenmenin bir tür zorunluluk olduğunu belirtmiştir:

''Bir insanın erkek olsun kız olsun yapması gereken aile kurması gereken bir şey zorunluluk gibi bir şey tabi ki düzenli bir hayat için evlilik şart (KAYIN)''

Bazı erkek katılımcılar için ise yaşamı düzenlenmek, başka bir deyişle düzenli bir hayat için evlilik ilişkisinin kolaylaştırıcı bir rolü olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu katılımcılar evliliğin getirdiği sorumlulukların yaşamı kolaylaştırmada önemli olduğunu ifade etmişlerdir:

''Yani bir senin iste artık namusun oluyor ne biliyim işte onun düşüncelerine saygı duymak zorunda oluyorsun düşünürken tek taraflı değil iki taraflı düşünüyorsun bu arada çocuklarda olduktan sonra daha da bir insan sorumluluk

sahibi olduğunu hissediyor bazı kendinden fedakârlıkların olduğunu hissediyor yani tek taraflı düşünemiyor artık (SELVİ)''

‘’Belirttiğim gibi yani olumlu yönü şu hayata pozitif bakmamı sağladı neşeli iyi bir şekilde bir sorumluluk bilinciyle davranmamı topluma alışmamı sağladı yani onunda ilginç bir yönü var (LADİN)''

''Ya evlilikte şey var şimdi. Ya bir sorumluluk, yeni bir alan ondan sonra diyorum yeni bir yaşam ya artık eski yaşamı bırakıp farklı bir sorumluluk almak, daha çok sorumluluk yani işte. İşte nedir? Orada toplumsal düşünüyorsun. Bir çekirdek aile oluşturuyorsun. O da toplumu oluşturuyor. Yani onların eğitimini vermek, onun. Ya bir sorumluluk diyorum ben evlilik farklıdır (ARDIÇ)''

3.1.2. Sosyal Ağ

Kurum bakımdan ayrılan bireylerin, geçmiş yaşamlarındaki birçok farklı nedene bağlı olarak sosyal ağları zayıf olabilmektedir. Bu anlamda evlilik sosyal ağlar aracılığı ile toplumsal yaşama uyum sağlamada belirleyici olabilmektedir. Kurum bakım deneyimi olan bireyler açısından evliliğin sosyal ağlara katılım ve sosyal yaşamın düzenlenmesine destek sağladığı görülmektedir.

Sosyal Statü Kazanma

Bakım deneyimi olan bireylerin sosyal destek kaynaklarını güçlendirme ve sosyal statü kazanmak amacıyla evlilik yaptığı söylenebilir. Bazı erkek katılımcıların sosyal statü kazanma ve toplumda daha itibarlı görünme amacıyla evlilik yaptığı anlaşılmaktadır.

''Yani bir de neticede ne olursa olsun yaş ilerleyip de bekâr olan bir insanın toplumda bilmiyorum yeri farklı oluyor. Evlenince İnsanların bakış açısı farklı oluyor diye düşünüyorum kendi şahsi düşüncem. Yani bununla birlikte bir soyunu

yürütmek ne bileyim soyunun devamı gelsin işte çoluğun çocuğun olsun falan (MEŞE)''

'' Evlilik topluma alışmamı uyum sağlamamı sağladı hatta bir gün eşimden eşim sağlık ocağında çalışıyor köyde köy de bir komşusunun şeyi var akrabasının çocukları kaza yapmışlar baş sağlığına gidicez hani ben o zaman yurttan yeni çıkmışım nişanlıyız şeye gittik baş sağlığına gidicez ne alalım dedi ben dedim ne alalım dedi çay şeker alalım dedişimdi topluma alıştık dediğim gibi toplumun farz ettiklerine alıştık evliliğin yani bunlar eşim sayesinde gittiğim ortamlarda gittiğim aile ziyaretlerinde baya bir kendimi (LADİN)

3.1.3. Neslin Devamı

Bakım deneyimi olan bireyler açısından evlilik, çocuk sahibi olma ve üretkenlik gibi doyum sağlayıcı yaşam hedeflerinin yerine getirilebileceği sosyal ilişki olarak görülebilmektedir.

Mutluluk ve Değişim: Ebeveyn Olma

Bu araştırmada hem kadın hem de erkek katılımcılar için evlilik; çocuk sahibi olmakla birlikte değişim ve mutluluk olarak ifade edilmiştir. Bu noktada bir baba ya da anne olmanın evliliğin anlamını değerlendirmede ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.

''Sonradan dedim ki kendi kendime ya ben evlenme şeyim çoluk çocuk çocuğum olunca ondan sonra mutlu olmaya başladım. Çocukla başlayan süreçte mutlu olmaya başladım yani. Çocuk olduktan sonra kendi kendimi bir değişimi attım yani ondan sonra farklı oldu benim hayatımda. Ya çocuk oldu olmadan önce çok değişik bir insandım. Yani evlilik nedir diye bilmiyordum yani ilk zamanlar ya ondan sonra çocuk devreye girince işte eliniz kilitleniyor yani bir hayata bir bakış açınız değişiyor (GÜRGEN)''

''Nasıl cevap veriyim buna yani kendini hazır hissediyorsan gelecek planların varsa mutlaka onunda olması lazım çoluk çocuk sahibi olman lazım, düzenli bir hayat çoluk çocuk sahibi olmak için evlilik şart diye düşünüyorum ben (KAYIN)''

''Kesinlikle yani anne olma konusunda evlensinler diyorum diğer şekilde evlenmeyede bilirler falanda dediğim anda oluyor annelik bambaşka bir şey güzel yani evlilik (LALE)''

3.1.4. Kutsallık

Evlilik ve aile kurma psikososyal bir gereksinim olmasının yanı sıra kutsal olarak da görülebilen sosyal ilişkidir. Bu bağlamda bazı katılımcılar kurum bakımından ayrılmadan önce yaşadıkları zorlukların da etkisi ile birlikte evliliği hayata tutunma ve güzel bir yuva özlemi ile eşdeğer olarak tanımlarken bazı katılımcılar ise evliliği saygı, namus, fedakârlık gibi değerlerle ilişkilendirmişlerdir.

Hayata Tutunma

Evliliğin geçmiş yaşamda karşılaşılan zorlukları telafi etmenin yanı sıra yaşama tutunma ve topluma uyum sağlamaya yardımcı olduğu bir katılımcı tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir:

'' *Hayata tutunmamı sağladı kurum bakımında ne kadar zorluk yaşamış olsam da sonuçta bir hayatın bir yaşamın var olduğunu biliyorum ve benim o yaşama o topluma ayak uydurmam gerektiğini biliyorum bunun içinde en güzel şeyi evlilik yaparak uyum sağladığımı düşünüyorum yani(LADİN)''*

Büyük Bir Değer: Namus, Saygı ve Fedekarlık

Evliliğin kutsal olarak kabul edildiği; eşe saygı ile yaklaşma ve aile üyelerine karşı fedakârlık yapılmasının büyük bir değer anlamına geldiği görülmektedir.

''Ben onun kutsallığına inanıyorum yani bir senin iste artık namusun oluyor ne biliyim işte onun düşüncelerine saygı duymak zorunda oluyorsun düşünürken tek taraflı değil iki taraflı düşünüyorsun bu arada çocuklarda olduktan sonra daha da bir insan sorumluluk sahibi olduğunu hissediyor bazı kendinden fedakârlıkların olduğunu hissediyor yani tek taraflı düşünemiyor artık (SELVİ)''

Güzel Bir Yuva: Dünyanın En Güzel Şeylerinden Birisi

Evlenmenin dünyanın en güzel şeylerinden birisi olduğu, geçmişten beri sıcak bir yuvaya ve eşe kavuşma hayali olduğu, iyi çocuk yetiştirmenin evlilik sayesinde olacağına ilişkin inanç vurgulanmıştır.

"Evlilik hocam, bence dünyanın en güzel şeylerinden bir tanesi. Evlilik hakkında bekârken de aynı şeyleri düşünürdüm. Çok güzel bir yuvam olacağına, çok güzel bir eşim olacağını, çok iyi çocuklarım olacağına. Belki çok başarılı oldum belki olamadım bilmiyorum. İyi yetiştirdiğimi düşünüyorum çocuklarımı. Ancak evlilik dünyanın en güzel müesseselerinden bir tanesi diyebilirim. Yani bekârken de aynı şeyi düşünüyordum (KÖKNAR)''

3.2. Evlenme Nedeni

Kurum bakımından ayrılan bireylerin evlenme nedenlerine ilişkin elde edilen bilgiler bu bölümde sunulmuştur. İnsanların psikososyal, kültürel, cinsel gereksinimlerin karşılanması ve çocuk sahibi olma gibi birçok farklı nedene bağlı olarak evlenmeye karar verdikleri bilinmektedir. Kurum bakım deneyimi olan

bireylerin yukarıda ifade edilen evlenme nedenleri dışında, geçmiş yaşam deneyimlerinin doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olduğu farklı gerekçelerle evlenmeye karar verdikleri görülmüştür.

Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden evlenme nedenleri Çizelge 3.2'de görüleceği gibi yaşamı düzenleme, özel yaşam alanı edinme, toplumda yer edinme, uyumu yakalama, neslin devamı, kaçış, dış denetim, duygusal gereksinimler ve bakım/destek ihtiyacı almak olarak 9 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.2. Evlenme nedenlerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Evlenme Nedenleri	Yaşamı Düzenleme	• Düzenli Hayat İhtiyacı
	Özel Yaşam Alanı Edinme	• Özel Alan İhtiyacı: "Kendi evim olsun İstedim" • Yuva Özlemi
	Toplumda Yer Edinme	• Sosyal Statü/ İtibar • Evlilik ile Kurulan Ailenin Sağladığı Sosyal Ağ
	Uyumu Yakalama	• Birbirini Tamamlama • Karşılıklı Anlayış
	Neslin Devamı	• Evliliğin Meyvesi, Çoğalma ve Dini İnanış • Yalnızlıktan Kurtuluş
	Kaçış	• Bir Sığınak Olarak Evlilik • Kurtuluş Olarak Görme • Kendini Yük Olarak Görme • Monotonluktan Kurtulma
	Dış Denetim	• Toplumsal Normlara Uyma • Kadercilik: ''Rabbimin bize yazmış olduğu yazı'' • Evliliğin Önerilmesi
	Duygusal Gereksinimler	• Aidiyet/sahiplenilme Gereksinimi • Sevgi Yoksunluğu ''Sevgiye Açım'' • Kabul Görmeme ve Onaylanmama • Bağlanma Gereksinimi • Yalnızlıktan Kurtulma
	Bakım Destek İhtiyacı	• Bakım Alma İhtiyacı • Yaşlılıkta Bakım Alma İhtiyacı

3.2.1. Yaşamı Düzenleme

Kurum bakım süreci, başta aile ve diğer sosyal destek kaynaklarının olmadığı ya da yetersiz olduğu bir yaşam dönemi olarak değerlendirilebilir. Bu durum ayrılış sonrası, yaşamın yeniden düzenlenmesi sürecinde gereksinim duyulan bazı ögelerin karşılanmasında informel destek kaynaklarının yetersizliği ile ilişkili farklı sorunlara neden olabilmektedir. Bakım sonrası yaşamın yeniden düzenlenmesinde barınma, bakım ve diğer psikososyal gereksinimlerin karşılanması istikrarlı yaşam biçiminin oluşturulması açısından oldukça önem taşımaktadır.

Düzenli Hayat İhtiyacı

Bakım deneyimi olan bireylerin yoksunluğunu sürekli olarak dile getirdikleri aile özlemi evlenme nedeni olarak öne çıkabilmekte ve evliliğin, yaşamda düzeni sağladığına inanılabilmektedir. Ayrıca bu bireyler için eş ve çocuklarla kurulan yakın ilişkinin, yaşamı düzenleyici bir etkisi olabilmektedir. Nitekim bu araştırmada bazı katılımcıların düzenli yaşamı evlilik ilişkisi içerisinde kurabildikleri ve evliliğin yaşamı düzenlemek için tercih edildiğine ilişkin görüşleri bu saptamaları desteklemektedir:

''Bence hayatının kurulu düzenli olması sorumluluk sahibi olması için evlenmeli insan (SELVİ)''

''Tekrar aile ortamına giriyorsun kendini dışarıdan sakınıyorsun bir de en önemlisi bu yani yeni bir aile kurdun, yeni bir aileyi sende olan eksikleri, hani bizim eksik kalan yönlerimizi, bizim yapmadığımız yönleri aileyle birlikte gezerek, eğlenerek şimdi misal benim yaşım 30. Benim kızım 10 yaşında. Oğlum 8 yaşında. Şimdi bu bende olan eksikleri, çevremde gördüğüm küçükken yaşadığım eksikleri onlara yaşatmamaya, daha iyi bir çocukluk geçirtmek isteyerek hani yani elimizden geldiğince, gücümüz yettiği. Bunları yaparak, yani düzenim oldu aile ortamına girdik ÇINAR)''

''Aslında ben düşünmüyordum hiç evliliği ama yani çevrede gördüğüm kadarıyla korkutuyordu evlilik beni. Ama işte hani benim eşim de yurttan çıkma ben işe girdiğimde o bana evlenme teklif etti. Önce kabul etmedim ya burada amcamgilde kalıyordum sonra dedim ben hani burada kalacağıma yani düzenim olsun bir yerde sürekli bir yerlerde kalmak sığıntı gibi insana çok kötü oluyor (ORKİDE)''

''Yani yuva kurmak için çocuk sahibi olabilmek için düzen yani sevdiğin insan da olsa evlilik şart (SÜMBÜL)''

3.2.2. Özel Yaşam Alanı Edinme

Bakım deneyimi olan bireyler için bağımsız yaşama geçiş ve özel yaşam alanı oluşturabilmek önemli bir hedef olabilmektedir. Bu araştırmada evlenmenin, özel yaşam alanı edinebilme ve sıcak bir yuvaya kavuşmak için tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Özel Alan İhtiyacı: "Kendi evim olsun istedim"

Kurum bakımı sürecinin toplu yaşam alanlarında geçen yaşam dönemleri olduğu bilinmektedir. Bu durum bireylerin özel yaşam alanı olarak gördükleri ev ortamına özlem duymalarına neden olabilmektedir. Bu bağlamda evlenme nedenlerinden birisinin de özel yaşam alanı edinme olduğuna yönelik bir kadın katılımcının ifadesi aşağıda verilmiştir:

''Ya bir insan çok eksikliği varsa yaşadığı şeyler boyunca. Sevgi, şefkat ne bileyim öyle şeylere mahrum büyümüşse veya bir ev sıcaklığı, ev ortamı yani bir eve girdiğinde bir evde her şeyin olabilmesi, kendi mutfağın olması, kendin yemek pişirebilmen veya kendi dolabın olması. İstediğin gibi açabilmen çekinmeden. Ne bileyim? Kendi evin olması çok güzel yani hayatında……Hani abim evlendi benim ama hani gelin de uzak, yabancı biri değildi. Teyzemin kızıydı yine ama yine de ev onun eviydi eşyalar onun eşyasıydı hiçbir şeye dokunamazdık.

İzinsiz mutfağa giremezdim yani ne bileyim mesela şunu yeme deyince onu yemezdim işte sıcak bir yuva kendi evimin olması yani başka evde kalacağıma kendi evimde kalayım. Evleneyim, kendi evim olsun istedim o an (ORKİDE)''

Yuva Özlemi

Bazı katılımcılar evliliği geçmiş yaşamda eksikliği hissedilen sığınacak bir yuvaya kavuşma girişimi olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca ebeveynlerinden yeterli ölçüde sevgi ve ilgi göremedikleri aile özlemini gidermek için evlendikleri görülmektedir.

''Hani ondan dolayı ben dedim ki hani bir sığınacak dalım olsun yuvam olsun dedim hani. Ben hiçbir zaman araştırmadım eşimi hiçbir zaman şey yapmadım kendi başıma dedim ki hani dedim ben dedim bu adamı seviyorum dedim. Evleneceğim dedim öyle oldu yani. Ya insan bir hani üç çocuğu olduğundan mı artık bilmiyorum bir aile sevgi, bir anne sevgi, belki bir baba sevgi (LEYLAK)''

''Bir insanın sevgisini ister ya eşinden her zaman o yüzden ben bu evliliği bir yandan o yüzden de istedim baba ana sevgi göstermiyorlar ki biraz evlenirim eşimden sevgi gösterir eşimin ailesi sevgi gösterir anlaşırız güzel şeyler olur aile oluruz hem bi topluluk olur hem aile ne demek olduğunu ben evlendikten sonra gördüm yani ''ZAMBAK)''

''Ya bir insan çok eksikliği varsa yaşadığı şeyler boyunca. Sevgi, şefkat ne bileyim öyle şeylere mahrum büyümüşse veya bir ev sıcaklığı, ev ortamı yani bir eve girdiğinde bir evde her şeyin olabilmesi, kendi evin olması çok güzel yani hayatında (ORKİDE)''

''Bir gün benim de ailem gelir mi acaba annem çıkar gelir mi? Ben de bu merdivenlerden koşup gidip ona sarılır, elini öper miyim duygularıyla hep yaşadım. Yani hayatım yurttan çıkana kadar hep böyle hayallerle geçti. Hep böyle kendi

kendimize bir hayaller kurup bir sıcak bir yuvanın mutluluğu, hasret, özlem. Bir özlem vardı yani bizde (ÇAM)''

''Öncelikle yani doğuştan itibaren karışık bir hayatın içinde büyüdük. Yani hiçbir zaman düzenli bir aile ortamımız olmadı. Bununla birlikte düzenli arkadaş çevremiz de olmadı. Yani hayat nereye götürdüyse biz oraya doğru yol aldık (MEŞE)''

3.2.3. Toplumda Yer Edinme

Evlilik ve aile kurma, sosyal yaşama katılım ve toplumda yer edinme açısından olumlu bir etkiye sahip olabilmektedir. Ayrıca evlilik yeni sosyal sosyal ağlara katılım ve sosyal statü kazanmayı kolaylaştırdığı için tercih edilebilmektedir. Bu araştırmada bazı katılımcıların ifadeleri bu saptamaları desteklemektedir.

Sosyal Statü Kazanma

Bakım deneyimi olan bireylerin sosyal destek kaynaklarını güçlendirme ve sosyal statü kazanmak amacıyla evlilik yaptığı söylenebilir. Bir erkek katılımcının sosyal statü kazanma ve toplumda daha itibarlı görünme amacıyla evlilik yaptığı anlaşılmaktadır:

''Yani bir de neticede ne olursa olsun yaş ilerleyip de bekâr olan bir insanın toplumda bilmiyorum yeri farklı oluyor. Evlenince İnsanların bakış açısı farklı oluyor diye düşünüyorum kendi şahsi düşüncem (MEŞE)''

Evlilik ile Kurulan Ailenin Sağladığı Sosyal Ağ

Evliliğin sosyal ağ ihtiyacını karşılaması ve sosyalleşme sağlamasının toplumda yer edinmeyi kolaylaştırdığına ilişkin söylem aşağıda verilmiştir:

''Yine iste temelini hep bu yetimlik yani yetiştirme yurdunda onun özlemlerinden dolayı kendi ailemle vakit geçirmeyi artı özlem mi diyelim şey mi diyelim tamamen memnun oluyorum yani daha mutlu oluyorum mesela ben tek, bodruma gitsem kayınımın yanına yine pek haz almam yani ille çocuklar olsun ailem olsun, Yani evlilikle yeni bir çevren oluyor işte onun ailesi ile ilişkin oluyor yani bir yerin oluyor, hani benim ailem yok sanki bana da yeni bir aile oluyorlar (SELVİ)''

3.2.4. Uyumu Yakalama

Evlilik uyumu bazı bireyler için eşler arası duygusal, sosyal, ekonomik ve cinsel boyutlarda tatmin edici bir ilişki olarak tanımlanabilir. Uyum, eş seçimi ile başlayan ve evlilik süreci boyunca devam eden dinamik bir süreçtir. Uyumlu bir evlilik yaşamının psikososyal açıdan mutluluk sağlayabileceği ve evlenme nedeni olduğu bu araştırmada ortaya çıkmıştır.

Birbirini Tamamlama

Evlilik yaşamında eşlerin ilgileri, sevilen ya da hoşlanılmayan durumların bilinmesi ve eşlerin bu konuda birbirlerini gözetmelerinin önemli olduğu söylenebilir. Bir katılımcı evlilik yaşamında eşler arası iyi bir iletişim ve eksikliklerin giderilmesinin evliliğe karar vermede etkili olduğunu belirtmiştir.

ARAŞTIRMACI: Peki, evlilik hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Evlenmeye karar verirken nelere dikkat etmiştiniz?

ÇINAR: .....İki insan birbirini anladığı sürece birbirinin eksiklerini veya eksiklerini tamamladığı sürece veya nasıl diyeyim? Hani bir şeyden örnek vereyim bir araba alıyorsun, bir motor alıyorsun. Neyin eksik olduğunu, neyi istediğini, neyi sevdiğini yani ne kullanabileceğini bildiğin sürece misal eşinin neyi sevdiğini biliyorsun onu yaparsan, sevmediği bir şeyi yaparsan yani uyum oluyor böylece yani.

Karşılıklı Anlayış

Evlilik yaşamında karşılıklı anlayışın, eşler arası güven ve samimiyete dayalı bir iletişim süreci olduğu söylenebilir. Bazı erkek katılımcıların evlilik yaşamında eşler arası saygı/ sevgi çerçevesinde iletişim tarzını ve birbirini anlamayı evlenme nedeni olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

''Yani benim mesela eşimin huyu şey kafa dengi birisi aramız iyi yani, eşin ruh yapısı yani kendine uyarsa yani konuştuğu kişi kendine uyan birisiyse bence evlenmeli yani. Mantıken yani kafasındaki o yapı kendine uyuyorsa evlenmeli bence bir bayanla (GÜRGEN)''

''Fikirlerin uyuşması, iki tarafın birbirini anlaması lazım hocam. Şimdi her şeye açık olması lazım. Karşıyı dört dörtlük anlaman lazım. Hani tamam her şeyi zaman gücünün yettiği yer var, gücünün yetemediği yer var. Seni eksikleriyle, sana karşı eksikleriyle içini bir muhakkak tamamlama noktası olursa ben hani o Halil abi beni iyi tanır misal bizi sorabilirsiniz. Ben evliliğe çok sıcak bakan biriyim gerçekten insanlar birbirini anladığı sürece, anlaşılmayacak insan yoktur diye düşünüyorum (ÇINAR)''

3.2.5. Neslin Devamı

Katılımcılar evlenme nedenlerinden birisi olan neslin devamını; çoğalma, dini inanış/yaratılış gayesi, evliliğin meyvesi, evliliğe mutluluk getirmesi ve yalnızlıktan kurtuluş gibi farklı nedenlerle açıklamışlardır.

Evliliğin Meyvesi, Çoğalma ve Dini İnanış

Bazı erkek katılımcılar neslin devamını çoğalma ve dini inanışla ilişkili olarak açıklamışlardır. Çocuk sahibi olmanın evliliğin meyvesi ve yaratılış gayesi olduğuna ilişkin ifadeler aşağıda verilmiştir.

"Üremesi yani ne diyeyim, vatana millete hayırlı evlatlar yetiştirmesi birde evliliğin meyvesi işte (SELVİ)"

''Haramdan, zinadan vs. böyle şeylerden uzak olmak için yani bir de neticede ne olursa olsun yaş ilerleyip de bekâr olan bir insanın toplumda bilmiyorum yeri farklı. İnsanların bakış açısı farklı diye düşünüyorum (MEŞE)''

''Şimdi her bekâr insanın evlenmesi gerekir diye düşünüyorum. Çünkü Allah bizi yaradan kadın ve erkeği çoğalmak için yaratmıştır yani bu da doğal bir şeydir. Ayrılık derseniz her insanın kaderi bellidir zaten önceden çizilmiştir muhakkak. Eğer kaderinde ayrılık da varsa ayrılacaktır bunun başka çaresi yoktur yani. Ama evlilik iyi bir şeydir herkesin evlenmesini tavsiye ederim SÖĞÜT)''

Yalnızlıktan Kurtuluş

Bazı katılımcılar çocuk sahibi olmanın yalnızlıktan kurtuluş sağlayabileceği ve yaşamlarına mutluluk getireceğini vurgulamışlardır.

''Zaten yurtta tek başına yaşıyorsun birçok arkadaşımız da. Yani ben ailem vardı ama belirli noktada kendini yalnız hissedebiliyorsun ya bir bireyin de hani evlenerek kendi soyunu falan neslini yürütmesi lazım bence (PAPATYA)''

''İnsan neden evlenmeli, neden evlenecek? Şöyle bir şey biliyor musunuz İnsan neden evlenmeli? Mutlu olmak için hani yalnızlığını korumak için, çocuk sahibi belki olmak için. Hani o mesela sen yalnızsın mesela bir ihtiyaca sahip duyuyorsun mesela. Bunu kendi başına yapamazsın bir ihtiyacı anlatabiliyorum herhalde size ondan dolayı yani hani (LEYLAK)''

''Geçici ama o çocuğun mutluluğu, o eşinin mutluluğu, çocuğun baba demesi. Nasıl diyeyim size? Çocuğunu tutup parka götürmen yani bunlardan zevk almak mesele. İnsan, dünyaya geliş amacımız tek başına yalnızlıktan ölmek olsa zaten

herkes yalnız kalma peşine gidiyor. Olabilir de. Ama yani dünyada bu tatlar varken yani bu tatların başka bir şey yok. O tatları verebilecek dünyada başka bir şey yok. Yani bir insanı, karşısındaki kişiyi mutlu etmek seni mutlu ediyorsa, çocuğun mutlu olduğunda yani ben kendi payıma biçeyim (ÇINAR)''

3.2.6. Kaçış

Katılımcıların geçmiş yaşamla bağlantılı zorluklardan kurtuluş (sığınak, kurtuluş, zorlu şartlardan kaçış, kendini yük olarak görme ve monotonluktan kurtulma) amacıyla evlilik yaptıkları belirlenmiştir.

Bir Sığınak Olarak Evlilik

Travmatik geçmiş yaşam deneyimleri ve kurum bakım sürecinin etkileri güvensizlik duygusunun yaşanmasına neden olabilmektedir. Bazı kadın katılımcılar tarafından evliliğin güvenli bir sığınak olarak tanımlandığı ve güvenlik arayışının evlenme nedeni olarak vurgulandığı ifadeler aşağıda verilmiştir.

''Hani annemi fazla görmedim ama hani şöyle bir şey. Babam mesela bizi herdakika döverdi. İçki içerdi, arkadaşlarını çağırırdı. Aynen hani ondan dolayı ben dedim ki hani bir sığınacak dalım olsun dedim hani. Ben hiçbir zaman araştırmadım eşimi hiçbir zaman şey yapmadım. Hani dedim ben tek başıma buranın yabancısıyım dedim. Hani nasıl yaşayacağım, nasıl edeceğim? Hani Eskişehir'e gitsem ailem bana dedim bakabilecek mi? Aynen. Hani o düşüncelere bayağı kapıldım yani düşünceler içinde yani çok düşündüm evlilik yaparken bir liman aradım yani O liman da eşim oldu (LEYLAK)''

Farklı bir katılımcı annesinin boşanmış olmasını bir eksiklik olarak değerlendirmekte, bu eksikliğin telafisi için güvenli bir sığınak olarak gördüğü evliliğini şiddet görmesine rağmen sürdürdüğünü vurgulamıştır.

''İlk evlendik 5 yıl dayak sürekli dayak yemeği tutar sofranın ortasında ters çevirir acayip bir adam ya tuhaf bir adam devamlı döver köşeye kıstırır kayışla döverdi beni hiç ses vermezdim bende sürekli derdim ki hani annesi ayrılmış işte hani bende ayrılmayayım kimse demesin annesine bak kızını al derler ya o zaman o fikirle hep bize söylerlerdi hani annesi ayrılmışta kızı da ayrılmış demesinler diye hiç ses vermez otururdum ya iyi bir yuvam olsun istedim huzur istedim(GÜL)''

Dış dünyanın güvenilmez olduğu ve evliliğin güvenli bir sığınak olarak görülmesinin evlenme nedeni olduğuna ilişkin ifadeler aşağıda yer almaktadır.

''Yani ben şu an bekâr kalsaydım bu kadar iyi olur muydum bilmiyorum açıkçası yani çünkü bekâr bir insan biraz çılgın, biraz deli yani. Dışarıya karşı çok açık oluyor her konuda birde dışarıda kötü ortamlarda var yani ama hani evliliği düşünen bir insan açısından kendisini biraz daha kapatıyor her şekilde yani dışarıya karşı da içeriye karşı da ki bunu yapmak zorunda ki (NİLÜFER)''

''Kesinlikle hani bir insan yurttan çıktı diye hemen evlenmek zorunda değil. Kendi ayaklarımın üzerinde de durabilirdim ama ben evlenip yuva kurmayı, eşimin her zaman yanında olmayı, düştüğüm zaman ya da kalktığım zaman sürekli onu yanımda görmek istiyordum. Ama yani şu an zaten şu devire baktığımız zaman ciddi derecede kadın bakıma muhtaç (ORKİDE)''

Kurtuluş Olarak Görme

Bakım sonrası yaşamda barınma ihtiyacının karşılanması ile aileden destek görme ihtiyacının ön plana çıktığı söylenebilir. Bazı kadın katılımcıların, aile desteği yoksunluğunu gidermek ve güvensiz yaşam alanlarından kurtuluş için evlilik yaptıklarına ilişkin söylemleri aşağıda verilmiştir.

''Her işte şey diyordu 500 lira alıyordum işte onu babama veriyordum üzerime başıma bi şey alma yoktu boğazımıza bakma yoktu komşuların verdiğiyle geçinirdik

yerdik karnımızı doyururduk o yüzden bi aile kurmak istedim çünkü kaçış yolu olarak düşünmedim ama insan hani böyle aile içinde kalmak istemez babam içerdi ablam zaten kendi kafasına göre yaşardı o yüzden de aile yani o odada biri kalırdı o odada biri kalırdı herkes telefonla oynardı o yüzden ben ailemi hiçbir zaman şey yapmadım ne sevgi gördüm ne bi şey gördüm o yüzden de evliliğe baktım hemen kendimi hemen evliliğe adamak istedim iyi ki de adamışım diyorum kendimi aile ilgi sevgi bi şey yoktu bazen diyorum 18 yaşında niye çıktım En azından üniversiteyi okusaydım yurttan çıkmasaydım dediğim günler oldu pişman olduğum günler oldu hatta hocalarımdan yurttaki hocalarımdan para isterdim o yüzden yani iyi ki seçmişim diyorum……O yüzden de aile yani o odada biri kalırdı o odada biri kalırdı herkes telefonla oynardı o yüzden ben ailemi hiçbir zaman şey yapmadım ne sevgi gördüm ne bi şey gördüm o yüzden de evliliğe baktım hemen kendimi hemen evliliğe adamak istedim iyi ki de adamışım diyorum kendimi aile ilgi sevgi bi şey yoktu (ZAMBAK)''

''Evlenmek hayatını kurtarmak için sonra yani artık anne babadan şey yapmamak için kendi imkânını sağlamak sıkıntılardan kurtulmak için (NERGİS)''

Çocukluk çağında duygusal ihmalin kurum bakımına alınan birçok çocuk tarafından deneyimlendiği söylenebilir. Katılımcılar, aile ortamında duygusal ihmal olarak değerlendirilebilecek ilgi ve sevgi yoksunluğunu zorlu deneyimler olarak tanımlamışlardır. Geçmişte tanık olunan ilgi ve sevgi yoksunluğunun evlenme nedeni olarak değerlendirildiği söylemler aşağıda verilmiştir.

''Evliliğe götüren şey bir saygı sevgi yoktu ailede aile nasıl diyim farklı bir aileydi babam zaten içiyordu alkol içiyordu babamın zaten durmumuzda yoktu bide şeyin neydi onun adı babam biraz durumumuz da olmadığı için bakamıyordu (ZAMBAK)''

Kendini Yük Olarak Görme

Bakım sonrası yaşamda barınma gereksiniminin karşılanmasının önemli bir ihtiyaçtır. Bakım deneyimi olan bireylerin ayrılış sonrası barınma ihtiyacını karşılamak için aile ve yakın çevre ile birlikte yaşama girişimleri olabilmetedir. Bir kadın katılımcı yakın akrabaları ile birlikte yaşayarak kendisini yük olarak görmesi nedeniyle evliliğe karar verdiğini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

''Ya amcamgil iyiydi de ne kadar iyi olabilir? Yani ne kadar iyi olursa olsun sen farklı bir ortamda sofraya oturmaya utanıyorsun, yemek yemeye yahut da çekiniyorsun. Yani bir de ben çok rahat bir insan değilim. Hep çekingenim. Çok şeydim veya sofraya oturuyorsun. Çok yedi demesinler diye doymadan kalkıyorsun biran önce evleneyim diyorsun (ORKİDE)''

Monotonluktan Kurtulma

Bir kadın katılımcı yaşamın olağan akışını monotonluk olarak görmekte, bu durumu değiştirmek için evlilik yapılması gerektiğini aşağıdaki gibi belirtmektedir.

ARAŞTIRMACI: Peki, sizce bir insan neden evlenmeli?

PAPATYA: Evlenmedim tek başına yaşıyorum İşim var gidip geliyorum yani sürekli aynı şeyler. İnsan bir hani ben torunlarımı sevdiğimde gerçekten çocuklarımdan daha çok seviyorum desem inan yani. O hep söylerler onu ama yaşamak daha farklı bir şey. Yani yaşayacaksın yani hayatın tadına varacaksın yani bir şekilde. Monoton şekilde hani işe git, eve git. İşte hiçbir şey yapma.

3.2.7. Dış Denetim

Bu araştırmada bakım deneyimi olan bireylerin evlilik kararı almalarında sosyal çevrenin etkisi ile toplumsal normlara uyma, kadercilik ve bu nedenle toplumsal normlara uyum sağlamak için evlilik yaptıkları anlaşılmıştır.

Toplumsal Normlara Uyma

Bir erkek katılımcının evlenmenin, toplumsal normlara uyum sağlama aracı olduğunu düşündüğü ve bu nedenle çevrenin etkisi ile toplumsal normlara uyum sağlamak için sevdiği insanla evlilik yaptığına ilişkin görüşü aşağıda verilmiştir:

''O işte çevrenin etkisiyle tabi bu da yani birebir değil de. Herkes evleniyor demek ki bu, doğal bir şey evlenme duygusu toplumun kuralı gibi. Ya bir de işte özellikle dedim ya şey hayatınıza bir şey zevk edecek bir durum da var. Artı işte çocuk işte çocuk, onun bir meyvesi oluyor zaten. Bir de karşında sevgi olduktan sonra sevince evleniyorsun. Neden evlenme değil de sevdiğin insanla beraber yaşamak. O duygu, bence esas, sonra öteki süreçler sonradan geliyor (ARDIÇ)''

Kadercilik: ''Rabbimin bize yazmış olduğu yazı''

Evlilik kimi zaman kaderci bir anlayışa dayalı olarak gerçekleşebilmektedir. Bu araştırmada bir katılımcının tanrının isteği ve kaderi olarak görmesi nedeni ile evlendiğini aşağıdaki biçimde ifade etmiştir:

''Kader diyorum yani illa evlenicem ya da ille bekâr kalıcam diye bir şey yok Rabbimin bize yazmış olduğu bir yazı var hani derler o an olduğu zaman dil düğümleniyor ne evet diyebiliyorsun ne hayır rabbimden gelene razı olduk yani (LALE)''

Evliliğin Önerilmesi

Bakım deneyimi olan bireyler kurum yöneticileri ile ailenin de etkisi ile evliliğin yaşamlarına olumlu katkılarının olacağı ve evliliği yürütebilecekleri konusunda telkinlerin onların evlenebilmelerinde etkili olabilmektedir. Bu araştırmada, bazı erkek katılımcılar bu telkinlerin onların evliliğe adım atmalarında etkili olduğunu belirtmişlerdir:

''Sayın idarecilerimiz, işte böyle bir şey var mı işte bir almak, evlenmek istediğin birisi falan gibisinden sorulunca ben olmadığını, bu aşamada evlilik için erken olduğunu da düşündüm yani. Onu da belirtmeme rağmen fakat dediler ki en iyisi evlendirelim. Dedim ya sayın hocam ben kızı tanımam, bilmem oğlum dedi ben iyi tanıyorum, biliyorum dedi. Sen dedi bu evliliği yürütürsün, onu idare edersin dedi ben sana güveniyorum dedi. O şekilde de devam etti gitti (SÖĞÜT)''

''Askerlikten sonra memuriyet hayatına başladım ben askerden geldikten kısa bir süre sonra yurdumuzdan şey davetiyesi geldi memur alımı varmış bir sağlık kuruluşuna bana davetiye geldi işte şu tarihte sınav var gelip sınava girin diye bizde gittik girdik sınava girdik kazandık yazılı sözlü mülakat sınavı kazandık o şekilde işe başladık ilk atamam bir köye yapıldı benim köye yapıldı köyde de bekâr hayatı tabi kolay değil bazı şeyler işte annemgil rahmetli rahmetli o zamanlar daha iyi olacağını söylediler o şekilde evliliğe bir adım atmış olduk (KAYIN)''

3.2.8. Duygusal Gereksinimler

Bakım sonrası yeni bir yaşama geçiş sürecinde istihdam, sosyal destek kaynakları ve barınma ihtiyacının temini kadar duygusal gereksinimlerin karşılanması da önemlidir. Bu araştırmada aidiyet/sahiplenilme, sevgi yoksunluğu, kabul görme ve onaylanma, bağlanma gibi duygusal gereksinimlerin karşılanması amacıyla evliliğe adım atıldığı ortaya çıkmıştır.

Aidiyet/Sahiplenilme Gereksinimi

Bazı katılımcıların geçmiş yaşamlarında aile ve yakın çevrelerinden yeterince ilgi, sevgi ve destek görmemeleri nedeniyle duygusal yoksunluk yaşadıkları anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak bireylerin geçmiş yaşamlarında aile ve yakın çevre tarafından sahiplenilmedikleri ve bu nedenle bu bireyler gereksinimlerini karşılamak amacıyla evlendiklerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

''Evet yani karşısın ki kişi yani eşini her şeyiyle sahipleniyor yani onu abla olaraktan görüyorsun amca olaraktan görüyorsun anne olaraktan görüyorsun yani senin şeyinle seni sahiplenmiş olarak görüyorsun basta çünkü bakıyorsun herkesin geniş ailesi var senin hiçbir şeyin yok gibisinden sahip çıkanın yok yerin yok gibi işte derken öyle karar verdim (SELVİ)''

''Bir insanın sevgisini ister ya eşinden her zaman o yüzden ben bu evliliği bir yandan o yüzden de istedim baba ana sevgi göstermiyorlar ki biraz evlenirim eşimden sevgi gösterir eşimin ailesi sevgi gösterir anlaşırız güzel şeyler olur aile oluruz hem bi topluluk oluruz sahip çıkanım olur hem aile ne demek olduğunu ben evlendikten sonra gördüm yani (ZAMBAK)''

''Yurttan ayrıldıktan sonra çevrem olur ailem olur yani bir sahip çıkanım olur diye düşündüm iyiki de olmuş yani benim kendime olan özgüvenim geldi. Mesela ben biri bana vursa da laf saysa da hiç karşılık veremezdim önce ama şimdi kendimi savunabiliyorum haksızlığa uğradığımda ama eskiden kendimi savunamazdım hiç (ORKİDE)''

''Ne istedim biliyormusunuz yani eşim benimle ilgilensin sorsun sahip çıksın aileside destek olur belki dedim. Öyle de oldu ben eşime bir emanetim ve bana gerçekten bir emanetmişim gibi bakıyor. Beni kırmamak için, incitmemek için her şeyi yapıyo yani bunu kendisi de söylüyor zaten hani sen bana Allah'ın bir emanetisin ben sana, emanete hıyanet edemem de (NİLÜFER)''

Sevgi Yoksunluğu ''Sevgiye Açım''

Geçmiş yaşamlarında anne, baba ve diğer aile üyelerinden yeterince sevgi görememek bakım deneyimi olan bireylerde sevgi gereksiniminin daha yoğun olarak hissedilmesini beraberinde getirebilmektedir. Dolayısı bu bireyler sevgi görmek için evlenebilmektedirler.

''Kendime iste ailem olsun kendime iste senle ilgilenen seven veya ne biliyim iste birlikte güzel bir ortam oluşturabilmek için evlenebilir insan tabi sevgi çok önemli bence çünkü sevgi göremediğim yurtta büyüdüm anne baba zaten nedir bilmedim bari evlenince olsun istedim (SELVİ)''

''Evlilikte sevgi olması lazım çünkü geçmişte sevgi göremedik, birde ya olursa kendi doğal haliyle yani içinde sevgi olacak bir şeyle devam etsin onu düşündüm yani evlenirken O da iyi şu anda herhangi bir sıkıntı olmayan bir süreci yaşıyorum (ARDIÇ)''

''Mesela ben ailede hiç mesela hiç sevgi görmedim. Hiç saygı görmedim mesela babamdan olsun mesela annemden olsun. Hani annemi fazla görmedim ama hani şöyle bir şey kendi başıma dedim ki hani dedim ben dedim bu adamı seviyorum dedim. Evleneceğim dedim öyle oldu yani ya insan bir hani üç çocuğu olduğundan mı artık bilmiyorum bir aile sevgi, bir anne sevgi, belki bir baba sevgi (LEYLAK)''

''İnsanlardan evlenmeli bir aile kurmak için evlenmeli ben mesela sevgi istediğim için bir insanın sevgisini ister ya eşinden her zaman o yüzden ben bu evliliği bir yandan o yüzden de istedim baba ana sevgi göstermiyorlar ki biraz evlenirim eşimden sevgi gösterir eşimin ailesi sevgi gösterir anlaşırız güzel şeyler olur aile oluruz (ZAMBAK)''

''Ya bir insan çok eksikliği varsa yaşadığı şeyler boyunca. Sevgi, şefkat ne bileyim öyle şeylere mahrum büyümüşse veya bir ev sıcaklığı, ev ortamı yani bir eve girdiğinde bir evde her şeyin olabilmesi ya biz bunlara hep kısıtlı büyüdüğümüz için. hep onlar yani şu anda (ORKİDE)''

''Bende en büyük açlık hani bir insan acıkır karnı acıkır ya ben sevgiye açım, aileye açım. Bir aile sıcaklığına, aile mutluluğuna açtım ama şu an çok şükür buna doydum (ÇAM)''

Kabul Görmeme ve Onaylanmama

Bazı kadın katılımcıların geçmiş yaşamlarında kabul ve onay göremedikleri, bu gereksinimlerini karşılamak amacıyla evlilik yaptıkları anlaşılmaktadır:

'' Benim hatırladığım annem bırakıp gitmişti zaten babamda içki içer arkadaşlarını eve çağırırdı yani, ben varmıyım bir ihtiyacım varmı bir önemim varmı bunları hiç sormadı işte yani görmezden geldi nasıl bir şey biliyormusunuz? İşte sonra da yurda gittim orada aynı işte önem veren olmadı sorunlar yaşadım bir sürü yurttan kaçtığımda oldu yani idare olsun anneler(bakıcı) olsun sanki beni kabul yok sayıyorlardı. Çıktıktan sonra eşimle konuşmaya başladığımda fikirlerime önem veriyor beni dinliyordu işte çok hoşuma gitmişti derken evlenmeye karar verdim (LEYLAK)''

''Eşim çok dost canlısı bir insan hani böyle hiç, çok naif bir insan. Kıramıyor kimseyi hani bana da aşırı değer verdiği için biraz da şimdi görmediğim değeri ondan yani böyle on kişiden göreceğim değeri bir kişiden görünce bu biraz da beni evliliğe itti açıkçası (MENEKŞE)''

Bağlanma Gereksinimi

En temel psikososyal gereksinimlerden biri bağlanmadır. Bu araştırmada bakım deneyimi olan bireyler açısından eş ve çocuklarla mutlu bir evlilik yaşamının güvenli bağlanma ilişkisi biçiminde değerlendirildiği söylenebilir. Dolayısı ile bağlanma gereksinimin karşılanması için evlenildiği anlaşılmaktadır.

''Güzel bir yuvam olsun eşim çocuklarımla aramızda sıcak bir bağlılık olsun diye çok istedim işte bunlar güzel şeyler tabi insan evlenmeden önce bunları düşünüyor istedim dua ettim. İyi de oldu şükür ya evlilik aslında çok güzel, iyi eşini bulabilirsen aslında normalde çok güzel bir evlilik çocuklarım mesela olması. Eşinin yanında olması hani çocukların sana sadık kalması güvenmek eşinin sana sadık

kalması aile bağı çok güzel bir şey ama işte yani onu iyi kullanabilmen önemli (LEYLAK)''

''Evlenmeden önce güzel bir evim olsun çoluk çocuk mutlu olayım istedim yani bir yerin bir bağın olsun işte bunlar büyük eksiklikti benim için güzelde oldu yani şimdi aşığım ben hala aşığım ben esime yani ya artık oda dediğimiz gibi işte temelden bir aile yapısı olmaması onu hem anne gibi hem eş gibi hem abla gibi yani bir sığınacak şey gibi görüyor insan yani (SELVİ)''

''Evlilik insana bir hayatında paylaşacağı derdini sırrını anlatacağı ve onun ürünü olarak meyvesi olarak çocuklarını büyütmek onların dertleriyle ilgileneceği onlarla ağlamak onlarla gülmek evlilik insanı yaşama bağlıyor farklı bir yaşam sunuyor böyle güzel bir evlilik hayatım olur diye evliliği düşündüm (LADİN)''

Yalnızlıktan Kurtulma

Bakım deneyimi olan bireyler yalnızlık korkusunu, bakım sonrası yaşamda ebeveyn ve sosyal çevrenin desteğinin sınırlı olması ile ilişkili psikososyal yoksunluk olarak değerlendirebilmektedirler. Bu araştırmda bazı katılımcıların kurum bakımından ayrıldıktan sonra yalnız kalmamak için evlilik yaptıklarına ilişkin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

''Yalnız kalmamak için de anne baba sizi nereye kadar destekleyecek, anne babayla sizin yaşınız farklı olduğu için anne baba erken göçecektir. Hak vaki olacak, yine kalacaksınız tek başınıza doğru mu işte bunun için evlenmeli insan ? (SÖĞÜT)''

''Ben çok yalnızdım yalnız yaşıyordum. İşe girdikten sonra da işten öncesinde de yalnız yaşıyordum. Hani eşimin hayat arkadaşım olabileceğine bana destek olacağına anladıktan sonra evlendim hani o yalnız yaşadığım dönemleri eskiden yaşadığım olumsuz şeyleri telafi edebileceğine inandığım için açıkçası karar verdim……Ya ben geçmişi düşünüyorum bana göre hastalık anını

düşünmemiz gerekiyor. Yalnız kalacağımız an, elden ayaktan düştükten sonraki anı, yani yalnız ölmemek için açıkçası tek başına ölmemek için evlenmeli insan (MENEKŞE)''

''Hani o mesela sen yalnızsın geçmişte yalnızlık vardı bir ihtiyaca sahip duyuyorsun mesela, bunu kendi başına yapamazsın bir ihtiyacı anlatabiliyorum herhalde size ondan dolayı yani hani evlilik yaptım (LEYLAK)''

3.2.9. Bakım ve Destek İhtiyacı

Bu araştırmada kurum bakımından ayrıldıktan sonra özellikle barınma, bakım ve sosyal destek gereksinimini karşılamak amacıyla bireylerin evlilik yaptıkları anlaşılmaktadır.

Bakım Alma Gereksinimi

Bazı katılımcıların bakım alma ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için evlilik yaptıklarına ilişkin söylemleri aşağıda verilmiştir:

''Kesinlikle hani bir insan yurttan çıktı diye hemen evlenmek zorunda değil. Kendi ayaklarımın üzerinde de durabilirdim. Ama ben evlenip yuva kurmayı, eşimin her zaman yanında olmayı, düştüğüm zaman ya da kalktığım zaman sürekli onu yanımda görmek istiyordum yalnızlık hissediyordum. Ama yani şu an zaten şu devire baktığımız zaman ciddi derecede kadın bakıma muhtaç (NİLÜFER)''

''Sığınacak yani karşıya sığınmaya gidiyorsun ya çünkü kimse sana sahip çıkmıyor kimse bakmıyor evine herkes sürekli sizi dışlıyor hani o diyor ki benim evimde kalamaz sanki çok fazla yemek yediriyorlar ya ne yapsınlar bir tabak yemek fazla geliyor insanlara yani fazla gitse ne olacak bunun için evlendim yani bakanım karnım doysun işte ama hiç bana bir şey sorma ben evlendiğime evlenmediğime pişmanım (GÜL)''

'' Hiçbir zaman şey yapmadım kendi başıma dedim ki hani dedim benim yaşayacağım kendime bakacağım evim olsun eşim çocuklarım bana bakarlar yani onu düşündüm işte böyle evlendim (LEYLAK)''

''İlk atamam bir köye yapıldı benim köye yapıldı köyde de bekâr hayatı tabi kolay değil bazı şeyler yemesi içmesi işte ihtiyaçlar yani annemgil falanda rahmetli o zamanlar daha iyi olacağını söylediler o şekilde evliliğe bir adım atmış olduk (KAYIN)''

Yaşlılıkta Bakım Alma

Bazı katılımcılar hastalık ve yaşlılık döneminde bakım almak amacı ile evlilik yaptıklarını vurgulamışlardır.

''Ben geçmişi düşünüyorum bana göre hastalık anını düşünmemiz gerekiyor yalnız kalacağımız an, elden ayaktan düştükten sonraki anı evlenince bakanım olur ilgilenen olur diye düşündüm(MENEKŞE)''

''Tabi bekâr hayatı kolay değil evlenince sanki kolaylık oluyor yani elinden tutan biri var gibi hem ilerisi de var ihtiyarlık ta ne olacağım dedim evlenince bari bir bakmazsa öbürü bakar işte hayatta bunlar da var (KAYIN)''

3.3. Evlilik Yaşamında Olumlu Deneyimler

Evliliğin bakım deneyimi olan bireylerin yaşamlarına olumlu etkileri ile ilgili elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır**.** Evlilikle birlikte yeni bir yaşam biçiminin oluşturulmasının katılımcılara duygusal ve sosyal açıdan olumlu katkılarının olduğu görülmektedir. Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden evlilik yaşamında olumlu deneyimler aşağıda görüleceği gibi (Çizelge 3.3); sosyal bağların gelişmesi, paylaşım, neslin devamı, güvenliği sağlaması, düzenli yaşam ve

duygusal ihtiyaçların giderilmesi olarak toplam 6 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.3. Evlilik yaşamında olumlu deneyimlere ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Evlilik Yaşamında Olumlu Deneyimler	Sosyal Bağların Gelişmesi	• İtibar Kazanma • İzole Yaşamdan Çıkış • Sosyal ve Ekonomik Katkılar
	Paylaşım	• Aile Olma: Hayatı Paylaşma • Eş Desteği
	Neslin Devamı	• Aile Bağını Güçlendirici
	Güvenliği Sağlaması	• Dış Dünyanın Tehlikelerinden Koruyucu • Yanlışlardan Koruyucu
	Düzenli Yaşam	• Hayatı Disipline Etmesi • Kolaylaştırıcı Rol
	Duygusal Gereksinimlerin Giderilmesi	• Aidiyet (sahiplenilme) • Değer Görme ve Özel Hissetme • Özgüven Gelişimi • Yalnızlık Hissetmeme • Güvende ve Huzurlu Hissetme

3.3.1. Sosyal Bağların Gelişmesi

Evlilikle birlikte yeni sosyal ağlara katılmanın sosyal statü kazandırdığı ve sosyoekonomik katkılarının olduğu düşünülmektedir. Bu kazanımların izole yaşamdan çıkış ve itibar kazanmaya yardımcı olduğu söylenebilir.

İtibar Kazanma

Bir erkek katılımcının evlilikle birlikte eş ve çocukları ile farklı sosyal ortamlara rahatlıkla girebildiği durumu itibar kazanma olarak değerlendirdiği söylem aşağıda verilmiştir.

''Olumlu yönü yani insanlar evli olunca farklı bakıyorlar aile oluyorsunuz işte aile ile size gelip gitmeye başlıyorlar kendini daha farklı hissediyorsun sanki toplum aile olduğunuzda size daha değer veriyor gibi oluyor (SÖĞÜT)''

İzole Yaşamdan Çıkış

Bir kadın katılımcı kurum bakım deneyimi ile ilişkili olarak kendisini sosyal yaşamdan izole bir durumda görmektedir. Evlilik sonrası yaşamda güven ve sevgi duygusunun gelişmesiyle birlikte sosyal izolasyondan kısmi olarak kurtulduğunu vurgulamıştır:

''Yani hani ilk başta da demiştim, biz yurtta büyüdüğümüz için dışarıya karşı bir duvar örüyorduk. Evlendikten sonra dışarı derken mesela onun yanındayken o duvarları bir nebze olsun kaldırabiliyorum o yanımdayken en azından kendimi daha güvenli hissediyorum. Huzurlu hissediyorum, mutlu hissediyorum Sonuçta ailem yanımda, eşim yanımda, kardeşlerim yanımda (NİLÜFER)''

Sosyal ve Ekonomik Katkılar

Bazı katılımcılar evliliğin sosyal ve ekonomik açıdan olumlu katkılarının olduğunu ifade etmişlerdir.

''Evlilik iki insanın birlikte karar almaları beraber hareket etmelerini sağlıyor yani böyle olunca hem birikim hem yatırım evin idaresi işte iyi bir ortam oluyor yani bizimkisi böyle şükür, işte böyle olunca birikim de oluyor huzurda oluyor yani güzel bir aile ortamı oluşuyor güzel tarafı çocuklara da iyi yansıyor her yönden (LALE)''

Bir katılımcının evlilikle birlikte yaşamını düzenlediği ve sosyal yaşamda başarı sağladığı yönündeki ifadesi aşağıda verilmiştir.

''Hayatı daha güzel yaşamak için mutlaka evlenmeli yuva kurmalı diye düşünüyorum Yani tek başına bir erkeğin düzenli bir hayatının olacağını düşünmüyorum ben başarılı olacağını düşünmüyorum. Ne kadar başarı da yakalasa mutlaka başarılı olan erkeklerin istatistiki araştırmalarına baktığımızda veya yaşadığımız toplumda veya sosyal çevremizde, televizyonda, basında yani okuduğumuz, gördüğümüz, duyduğumuz her şeye baktığımızda başarılı olan birçok erkeğin yanında benimde öyle oldu. O kadın o erkeğin hayatındaki başarıda bence oranı % 90 diyebilirim yani % 10'u erkeğin, % 90'ı bayanın yani ben öyle düşünüyorum KÖKNAR)''

3.3.2. Paylaşım

Destekleyici eşin varlığı, aile olma duygusu ve hayatı paylaşabilmenin verdiği mutluluk paylaşım olarak tanımlanmaktadır. Bakım deneyimi olan bireyler açısından evlilik yaşamında duygusal ve sosyal paylaşımın zorluklarla mücadele etmeyi kolaylaştırdığı, yaşama değer kattığı ve mutluluk sağladığı söylenebilir.

Aile Olma: Hayatı Paylaşma

Aile olma; eşe karşı sorumluluk, sıcak bir yuva ve birliktelikten mutluluk duyma biçiminde ifade edilmiştir. Ayrıca çocuk sahibi olmanın aile olma duygusunu pekiştirdiği, paylaşımı artırdığı ve yaşama değer kattığı vurgulanmıştır. Katılımcıların bu durumu aile olma biçiminde değerlendirdiği söylemleri aşağıda verilmiştir.

''Hani bugüne kadar bir ne bileyim bir sorumluluğu olan bir insan sanıyordum ama değilmişim ben. Ailenin sorumluluğu başka bunu evlendikten sonra gördüm sorumluluğun ne olduğunu ailenin ne olduğunu, bana çok katkısı oldu yani huzur mutluluk gibi birliktelik (ÇAM)''

''Ben hep dışarıda yerdim, dışarıda gezerdim Böyle mesela kafam atıp ya Allah Türkiye'yi gezerdim Yani böyle biraz serbestliğim vardı Ne oldu? Bu sefer disiplin oldu işte çocuk oldu çocuklarla ilgilenme, onların yaşamıyla, büyümesiyle yani seni böyle yani aile olduğun bir yer onun duygusunu yaşattı yani hayatım biraz anlamlaştı gibi (ARDIÇ)''

''Yani bir çocuğun nasıl diyeyim? Sana baba demesi yani bana güç verdi, mutluluk verdi Ya o baba kelimesi, beni aldı götürdü yani en güzel şey o yani yaşam enerjisi verdi ailemin olduğunu hatırladım……. ailenin ne demek olduğunu gördüm (GÜRGEN)''

''Bir aile oluyorsunuz her şeyden önce en güzel yönü bu ikincisi, çocuklarınız oluyor, bir aile oluyorsunuz. Siz tek kişiyken iki oluyorsunuz ikiyken üç, dört, beş olabiliyorsunuz yani. Bu da güzel bir duygu, güzel bir şey yani, anne baba olmak hele hele de torun sahibi olmak daha güzel bir şey aile olmanın değerini anladım bu arada elimizi öpecek iki tane de torunumuz var (SÖĞÜT)''

''Çocuğum olduktan sonra yani bilmiyorum belki de dünyanın en mutlu insanı bendim. Abartısız söylüyorum. Maddi olarak çok bir şeyimiz yoktu ama manevi olarak çok güzeldi her şey. Yani öyle olmasını, sürekli öyle olmasını isterdim ne bileyim böyle işten çıkardım hızlı hızlı gelirdim eve böyle. Eve girince o yemek kokusu falan böyle evin o yumoş kokusu falan hiç aklımdan çıkmıyor zaten, yani bilmiyorum ailemin olması çok güzeldi (MEŞE)''

''Anne oluşum öncelikle aile oluşu hani böyle tüm koca bir ailenin sorumluluğu olmak değilde iki yetişkin olarak hayata bakış açısıyla ortak karar alarak gerek gelecekle ilgili gerek birikimle ilgili yani daha sosyal mı diyim daha kültürel mi diyim yani birlikte düşünme karar verme iyi bir şey (LALE)''

''Yani evliliğin en olumlu tarafı, evde seni bekleyen birisinin olması. Eve vardığında sıcak yemek, sıcak bir ortam. Ya kuru yavan ben hani et ekmek

demiyorum soğan bile mutlu edebiliyor hocam insanı çünkü evde bir bekleyenle bir şeyler paylaşabilmek bile mutlu edebiliyor yani tek başına kalmaktansa, kalıp farklı düşüncelere dalıp çünkü insan zaman zaman hiçbir zaman onu düşünmedim ama düşünen arkadaşlarıma rastladım (KÖKNAR)''

Eş Desteği

Bir erkek katılımcı evliliğin olumlu yönlerinden birisi olarak gördüğü eş desteğinin, hayatın zorluklarını paylaşmaya önemli katkılarının olduğunu vurgulamıştır.

''İyi biri saygılı biri cefakâr biri çocuklarımızın annesi evet yani yokluğu da gördü şeyi de gördü yani bir gün of demedi yani bize bir şeyde dâhil fikir alışverişin de bulunuruz hayat arkadaşı yani kısacası tam bir hayat arkadaşım, olumlu iste cefakâr fedakâr sırdaş her şeyimiz (SELVİ)''

3.3.3. Neslin Devamı

Çocuk sahibi olmanın çocuğa bakım verme sorumluluğu ile birlikte duygusal ve sosyal açıdan aile yaşamına önemli katkılarının olduğu söylenebilir. Neslin devamı olarak görülen çocuk sahibi olmanın; aile olmanın duygusal zenginliği, çoğalmak ve soyun devamı anlamlarına geldiğine ilişkin söylemleri aşağıda verilmiştir.

Aile bağını güçlendirici

''Çocuk olunca eve aileye yani eşine karşı bağlılığın oluyor yani bir şey yaparken iki kere düşünüyorsun işte insanı hayata bağlıyor değiştiriyor benim üç çocuk var hepsinin yeri ayrı ayrı bir değeri var yani ailem diyorsun (SÖĞÜT)''

''Sadece çocuklarım çocuklarıma sahip olmak evliliğimin iyi tarafıydı zaten hiçbir şey hiçbir şey ben görmedim yani onlar sayesinde evliliğim devam ediyordu yani çocuk bağ oluyor (LEYLAK)''

3.3.4. Güvenliği Sağlaması

Bakım deneyimi olan bireylerin kurumdan ayrılış sonrası savunmasızlık yaşadıkları bilinmektedir. Bu nedenle güvenli yaşam alanlarına gereksinim duydukları ve bu gereksinimlerin karşılanmasının evlilik yaşamındaki olumlu deneyimler olarak değerlemdirildiği anlaşılmaktadır.

Dış Dünyanın Tehlikerinden Koruyucu

Bir kadın katılımcı bakım sonrası yaşamda genç kız çocuklarının savunmasızlık yaşadıkları ve birçoğunun güvensiz olarak değerlendirilen ortamlarda yaşamak zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Evliliğin dış dünyanın tehlikelerinden koruyucu etkisinin olduğu ve evli olması nedeniyle kendisini diğer arkadaşlarından şanslı olarak gördüğüne ilişkin söylem aşağıda verilmiştir.

''Benim bir mesai arkadaşım yani şey yurt arkadaşım var. Leyla diyor biz çıktığımızda diyor. Biz hani 18 yaşından sonra çıktık. Onlar benden sonra çıktılar işte 18 yaşından sonra. O anki şeyi de anlayamıyorum zaten hani artık siz 17-18 yaşında çıkın gidin demişler. Ya bunlar 27 kişinin bir gecekonduya gittiğini düşünsenize. Arkadaşımın evine gidiyorlar. Yurttan çıkanların hepsi valizleri ellerinde. Kimisinin valizi var, kimisinin yok. O şekilde gidiyorlar. Annesi de diyor sen bu çocukları niye getirdin? İşte kalacak yerimiz yok. Annesi de oraya bırakıyor. Bacısının yanına gidiyor Mersin'e. Biz de o paramız da yok o an diyor. O evin içinde, 27 tane genç kız kaç ay idare ettik diyor. Mesela atıyorum bir üç ay yaz sezonunda. Öyle işte. Kimi akrabasının yanına gidiyor, kimi bilmem. O süreçte de kimi genelevine düşüyor yani, ben onlara karşı şanslıyım (PAPATYA)''

Yanlışlardan Koruyucu

Bir erkek katılımcı kurumdan ayrılış sonrası sosyal normlara uymayan davranışlara karşı evliliğin koruyucu etkisinin olduğu ve evlilik sayesinde daha güvenli bir yaşamının olduğunu vurgulamıştır.

''Tekrar aile ortamına giriyorsun kendini dışarıdan sakınıyorsun yurttan çıkmışsın çevren yok bir de en önemlisi şimdi ben genç yaşta evlenmemiş olsaydım benim mesleğim erkek kuaförüydü demin de söyledim. Erkek kuaföründe kalıp gitseydim örnek veriyorum şimdiki erkek kuaförlerin hepsine bakıyorum, Gece dışarı çıkalım yani şunu yapalım, şunu yiyelim, şunu içelim, Yani derecede gezme düşkünlüğü, yeme içme düşkünlüğü kötü ortamlar falan hani şu an yemiyor musunuz derseniz şu an yiyoruz. Nasıl? Aileyle. Aileyle gidilecek yere gidiyoruz, aileyle gezilecek yeri geziyoruz (ÇINAR)''

3.3.5. Düzenli Yaşam

Düzenli yaşamın evliliğin olumlu yönü olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bazı katılımcıların evlilik yaşamında, aile üyelerine ve topluma karşı sorumlulukların hayatı disipline edici etkisinin olduğuna ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

Hayatı Disipline Etmesi

Bazı erkek katılımcılar evliliğin getirdiği sorumluluklar ve aile olma bilicinin hayatı disipline etmesinin yaşam düzeni getirdiğini ifade etmişlerdir.

''Evliliğin katkısı çocukların bakımı evin idaresi ne bileyim sorumluluk katması işte hayatımı düzenledi bazı şeyleri mutlaka yapmak zorundasın mesle eve saatinde gelmek gibi bu sorumluluk bana çok iyi geldi yani (ARDIÇ)''

''Aile sorumluluğu tabi insanı büyütüyor yani olgunlaştırıyor bence kendimden örnek vereyim eşim ve çocuklarımı düşünmek onların yükünün üzerinde olduğu hissettiğimde önemli sorumluluğum olduğunu anlamıştım tabi böyle olunca hayatımı aileme göre düzenledim yani bu da insana düzen veriyor katkısı oluyor yani (GÜRGEN)''

''Evliliğime baktığımda mutluluk, huzur, sıcaklık bu üç neden benim için en büyük neden bu. Ondan sonra biz insanın hayatına bir düzen geliyor hani öncesinde tabi düzenli değil miydim? Tabi ki düzenliydik. Ama bu şekilde bir düzenin oluyor Sorumluluğun artıyor önce, Ama bu şekilde bir sorumluluğun oluyor. Sorumluluğun artıyor önce öncesinde kendi sorumluluğum vardı şu an o sorumluluğum dört oldu yani sorumluluk artıyor huzur doluyor insanın içerisine (ÇAM)''

Kolaylaştırıcı Rol

Bazı erkek katılımcılar evlilikle beslenme ve özbakım gereksinimlerinin daha kolay karşılanmasının olumlu etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir.

''Yurttan çıktım askerlik falan derken bir bekar evim vardı işte orada kalıyordum tabi hayatım zor yemesi içmesi ne bileyim temizliği falan zaten bunlara dikkat eden bir insandım, evlendikten sonra kolaylaştığını hissettim yani akşama yemekte ne var onu düşünürdüm mesela ev tertemiz arıyorum o günleri hocam (MEŞE)''

''Dağınık bir bekâr hayatından düzenli bir evlilik hayatına geçmiş oldum en önemlisi bu yemeğin hazır çamaşırın yıkanıyor ondan sonra nasıl anlatıyım rahat yani bekâr hayatı gibi değil (KAYIN)''

3.3.6. Duygusal İhtiyaçların Giderilmesi

Bazı katılımcılar bakım deneyimi ile ilişkili olarak kendilerini savunmasız olarak görmektedirler. Bu durumun, aile ve yakın çevre desteğinin yetersizliği ile ilişkili olarak açıklandığı söylenebilir. Evlilik yaşamında eş ve eşin ailesi tarafından sahiplenilme, değer görme ve özel hissetme, huzur/güvende olma hissi, yalnızlıktan kurtuluş ve özgüven gelişiminin olumlu deneyimler olduğu anlaşılmaktadır.

Aidiyet/Sahiplenilme

Eş tarafından sahiplenilme ya da destek olan birisinin varlığının, savunmasızlıktan kurtuluş ve güçlenme olarak değerlendirildiği söylemler aşağıda verilmiştir.

''Ben çok sorumluluk alan bir insandım. Hani kendi faturalarımı ödüyorum, kendi kiramı ödüyorum. Hani olmaması gereken insanlarla muhatap olmak zorunda kalıyordum bazen hani bu tip sorumlulukları benim üzerimden aldı. Yani fatura ödemiyorum artık bunlar çok basit görünen şeyler ama gerçekten benim için çok büyük mevzular, çok büyük sorumluluklardı. Kesinlikle hani aç kaldım mı, uykusuz muyum, hasta mıyım düşünen birinin olması çok hoşuma gidiyor açıkçası. Hani bundan öncesine kadar hiç kimse düşünmemiş O da öyle düşününce yani çok olumlu geldiği için bana (MENEKŞE)''

''Çünkü önce sanki karşılık verince arkamda beni savunacak kimse yokmuş gibi hissediyordum. Benim kendime olan özgüvenim geldi, mesela ben biri bana vursa da laf saysa da hiç karşılık veremezdim önce ama şimdi kendimi savunabiliyorum haksızlığa uğradığımda, ama eskiden kendimi savunamazdım hiç (ORKİDE)''

''Ama evde eşinin olması, seni hep mutlu kılıyor. Yani hayata hep olumlu bakıyorsun hocam yani. Senin için hayatı olumlu kılan ait olduğun yer işte olumlu,

anlamlı kılan eşinin olması evde. Aileme bağlı olmam yani mümkün olduğu kadar iki gün, üç gün bile evden çıkmadığım gün olur yani (KÖKNAR)''

Değer Görme ve Özel Hissetme

Bazı kadın katılımcılar geçmiş yaşamında ebeveynlerinden ya da bakım verenlerden yeterince değer göremediklerini ifade etmişlerdir. Eşten değer görme ve özel hissetmenin duygusal gereksinimlerin karşılanması ve evliliğin olumlu yönü olarak ifade edildiği söylemler aşağıda verilmiştir.

''Eşim bana çok iyi davranıyor sağolsun hediye alır sürpriz yapar ne bileyim mesela beni düşünür işte açmıyım tokmuyum işten geldim yorgunmuyum bunları sorar bunlar daha önce görmediğim şeyler yani özel diyebilirim (MENEKŞE)''

''Şu an eşim mesela herhangi bir şey isteyeyim künefe diyim ya da atıyorum yemek anlamında da söylüyüm künefe desem hemen gider alır eşya desem ben bu eşyayı beğendim desem gider alır hani biliyor yokluk içinde büyüdüğümü de biliyor gözümde bi şey kalmaması için her şeyi yapar en önemlisi sevgi ben manevi değere daha çok önem veren bir insanım maddi değer benim için çok fazla önemli değildir manevi değer olduğu için ailesiyle de anlaştığım için yani güzel bir şey beni bu mutlu ediyor (ZAMBAK)''

Özgüven Gelişimi

Evlilik yaşamında destekleyici eşin varlığının güven hissi verdiği ve kendini savunmaya yardımcı olduğu ifade edilmiştir. Bir kadın katılımcının evliliğin özgüven gelişimine katkı sağladığına ilişkin söylemi aşağıda verilmiştir.

'' Evlendim eşimde destek olan birisi artık kendime güvenim geldi işyerinde olsun ailemden birisi ile görüşeyim mesela farklı bir güven oldu mesela işyerinde

önce her işi bana veriyorlardı eşim birkaç defa gelip gitti şefle falan konuştu sonra işler herkese dağıldı artık bana farklı bir iş gelse hayır diyebilirim (ORKİDE)''

Yalnızlık Hissetmeme

Sahipsizlik ve yalnızlık duygusunun geçmiş yaşamla ilişkilendirildiği söylenebilir. Bir kadın katılımcının evlilik sonrası kök(en) aile dışında eş tarafından sahiplenilmenin yalnızlık hissetmeme olarak değerlendirdiği söylemi aşağıdaki gibidir:

''İyi yönleri bir sahip çıkanın olmuş oluyor yani he he sahip çıkıyor, yanlız hissetmiyorsun kendini ailenin dışında birisi seni bekliyor seni soruyor ilgileniyor bunlar eskiden beri hayal ettiğim şeylerdi (NERGİS)''

Güvende ve Huzurlu Hissetme

Bir kadın katılımcı dış dünyanın güvenilmez olduğu düşüncesini geçmiş yaşam ve kurum bakım deneyimi ile ilişkilendirmektedir. Ayrıca mutlu bir evliliğin güven/huzur duygusu verdiği ve duygusal gereksinimlerini karşıladığını vurgulamıştır.

''Yani hani evlendim iyi bir evliliğim var eşim yanımdayken en azından kendimi daha güvende hissediyorum, huzurlu olduğumu hissediyorum birde eşimin ailesi çok ilgili buda ayrı güzel bir duygu yani daha önce anne baba sevgisini görmedim sağolsunlar huzurlu bir hayatım oldu daha öncesine göre (NİLÜFER)''

3.4. Evlilik Yaşamında Olumsuz Deneyimler

Evlilik yaşamındaki olumsuz deneyimlerle ilgili elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Evlenmenin bakım deneyimi olan bireylerin yaşamlarına

olumlu katkılarının yanında bazı olumsuz etkilerinin olduğu da görülmektedir. Geçmiş yaşamla bağlantılı dezavantajlar ve evlilik sürecinde bireyin içerisinde bulunduğu yaşam koşullarının bazı olumsuzluklara neden olduğu anlaşılmaktadır.

Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden evlilik yaşamında olumsuz deneyimler Çizelge 3.4'te görüldüğü gibi uyum sorunları, sosyo-ekonomik destek eksikliği, sosyal baskı, sorumluluğun yükü, ekonomik zorluklar, ebeveynliğin zorlukları olarak toplam 6 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.4. Evlilik yaşamında olumsuz deneyimlere ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Evlilik Yaşamında Olumsuz Deneyimler	Uyum Sorunları	• Etnik Köken/Kültür Çatışması • Ortak Yaşama Uyum Sorunları
	Sosyal ve Ekonomik Destek Eksikliği	• Rehberlik Eksikliği • Aile ve Yakın Çevre Desteğinin Yetersizliği
	Sosyal Baskı	• Aile Yaşamına Eşlerin Ailelerinin Müdahalesi • Kök(en) Aile İle Yaşanan Sorunlar
	Sorumlulukların Yükü	• Sorumlulukların Artması • Özgürlüğün Kısıtlanması
	Ekonomik Zorluklar	• Düşük Sosyoekonomik Düzey • Mali Konularda Anlaşmazlık
	Ebeveynliğin Zorlukları	• Çocukların Gelecek Yaşamlarına İlişkin Kaygılar • Çocuk Bakımında Zorluklar

3.4.1. Uyum Sorunları

Bakım deneyimi olan bireylerin aile yaşam deneyimlerinin sınırlı olması evlilik yaşamında bazı sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Ayrıca kültürel farklılıklardan kaynaklanan etkenler de iletişim ve uyum sorunlarını beraberinde getirebilir. Bu araştırmada bazı katılımcılar evlilik yaşamlarındaki uyum sorunlarını etnik

köken/kültür çatışması ve ortak yaşama uyum sorunları kapsamında değerlendirmişlerdir.

Etnik Köken/Kültür Çatışması

Bir kadın katılımcıya evlilik yaşamındaki uyum sorunları sorulduğunda evlilik yaşamında uyum sorunları kapsamında etnik kökene dayalı etnik kökene dayalı kültürel farklılıklardan dolayı eşi ile sorun yaşadığını aşağıdaki gibi belirtmiştir:

''Şey ailesi zor oldu ailesiyle anlaşması falan eşim Kürt ben Türküm anlaşma şekli zor oldu bi de ilk evlendiğin zaman tuhafına gidiyor şey psikolojik olarak yurttan çıkmışsın 6 ay şehirde kalmışsın ailenin yanında kalmışsın psikolojik olarak zor oluyor, alışmak çok zaman alıyor işte (NERGİS)''

Ortak Yaşama Uyum Sorunları

Kurum bakım deneyimi olan bireylerin karşı cinsle yaşamayı yadırgadıkları, eşleri ile uyum sorunları yaşadıkları ve aile yaşam deneyimleri olmaması ile ilişkili olarak ortak yaşamada birlikte uyum sağlamada bazı güçlükleri deneyimledikleri anlaşılmaktadır.

''Yani sadece beni zorlayan şey 6 kızın arasından çıkıp bir anda evlenince tek bir erkekle aynı evde yaşamak olmuştu. Ya bu durum bana çok garip gelmişti çünkü hani biz sürekli kız kıza yaşadığımız için ilk zorlandığım tek nokta buydu yani Yani ben şu an eşim yanımda diye gerçekten bu konu için söylemiyorum. Hani ilk insan biraz o ortamdan çıkıp evliliğe girdiği zaman biraz kendini kısıtlanmış gibi hissediyor. Şimdi ilk evlilik yapıyor insan şunu hani nişanlıyken ya da konuştuğuykenki gibi kalmıyor uyum sorunu oluyor işte. Evlendiğin zaman, aynı evin içine girdiğin zaman her iki taraf da farklı bir şekilde olmuş oluyor. Ama sonuca gelirsem çok güzel yani her şeyiyle şu an benim için hiçbir kötü tarafı yok (NİLÜFER)''

''Ailesinin hasta olması kendisinin rahatsızlığı evimin içinde mesela birde ev yaşantısını bilmiyorum yurt gibi değil yani dediğim gibi beraber yaşamak biraz zor geldi işte şunu şöyle koy ya bu niye böyle duruyor bu böyle olsun yani ufak şeylerden olay çıkardı gül her zaman haksızdır tabi canım hep ben haksızım anlaşamıyorum hep sorun oluyor bunlar hep ben haksızım uyum olmadı işte (GÜL)''

''Zaten ben hani yurttan çıkmışım bana biraz sevgi hani ben belki ben hiçbir şey bilmemiş olabilirim mesela. Hiçbir şey görmemiş olabilirim bunu hani bunu güzellikle mesela anlatması lazım işte. Bunu her zaman mesela hani kabalıkla, hakaretle hani şiddetle bana bunu söylemeye kalktı ben de kalktım işte evliliğin olumsuz yönleri buydu zaten yani dediğim gibi anlaşamadık uyuşamadık işte (LEYLAK)''

''Ben biraz daha şöyle basit şeylerde gözü olan, gözü yükseklerde olmayan, çok azla mutlu olabilen ne bileyim fazla şeyler hayattan fazla bir şeyler beklemeyen bir insanım. eşim öyle bir insan değildi eşim çok farklıydı. Biraz böyle cahilliği de vardı biraz yaşı küçüktü ne bileyim işte dediğim gibi aile yapısı falan yani tam zıt düşüncelerdeydik ya eşim ile bir de yurtta kaldığımdan ev yaşantısı biraz garip gelmişti ilk zamanlar Her gün takım elbisemi yıkardı, ütülerdi. Yani evlerinin işini falan aksatmazdı hiç, bizim tek sıkıntımız işte farklı düşüncelerdeydik sevgi bağını kuramadık yani (MEŞE)''

3.4.2. Sosyal ve Ekonomik Destek Eksikliği

Bu araştırmada kurum bakımından ayrılan bazı bireyler evliliğin kurulması ile birlikte sosyoekonomik destek gereksinimlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal ekonomik destek eksikliğinin ise rehberlik eksikliği ve aile/ yakın çevre desteğinin yetersiz olması biçiminde tanımlandığı görülmektedir. Bu bağlamda sosyoekonomik destek eksikliğinin evlilik yaşamında karşılaşılan olumsuz deneyimler olduğu söylenebilir.

Rehberlik Eksikliği

Bu araştırmada rehberlik eksikliği; yalnızlık duygusu ve maddi destek beklentisi ile ilişkili olarak değerlendirilmiştir. Bir katılımcı evlilik sürecinde rehber desteğine gereksinim duyduğunu ifade etmiştir. Yakın akrabalarının kendisine çıkar amaçlı yaklaşmaları nedeniyle evlenme sürecinde rehber desteği gereksiniminin hayal kırıklığı ile sonuçlandığını orkide aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

ARAŞTIRMACI: Peki, zor olan neydi evlilikte? Zorlayan böyle seni üzen diyebileceğin bir şeyler yaşadınız mı?

ORKİDE: Tabi ki yaşadım Ya biz şimdi evet evlendiğimizde biz mesela bizi ne maddi ne de manevi yönlendiren kimse yoktu evlendiğimizde. Yani yol gösteren kimsen olmuyor etrafında, mesela çevremde tamam akrabaların oluyordu, sen onları sevgiyle sana yaklaştığını düşünüyorsun ama hepsi çıkar amaçlı yaklaşıyormuş. Biz çok borca girmiştik bu yüzden hâlâ da şu an ödüyoruz hepsine kredi çekip vermiştik.

Aile ve Yakın Çevre Desteğinin Yetersizliği

Bu araştırmada bir erkek katılımcıya göre aile ve yakın çevreden duygusal ve ekonomik desteğin yetersiz olması özellikle evlilik sürecinde ve sonrasında bazı ekonomik sorunların yaşanmasına neden olabilmekte bu durum da evliliğe olumsuz yansıyabilmektedir.

''Evlendikten sonra tek başıma kaldım tek kişi olduğun için her şey sende bittiği için yani bütün her şey sen masraflarıdır, şunudur bunudur. Hepsini sen kendin yaşıyorsun kimse sana elinden tutmuyor yani ne aile ne de yakınlar kimse destek olmuyor insan bekliyor yani. Bunun mobilyasıdır, şunudur bunudur hepsini ben kendim yaptım yani. Şimdi mesela öderken kötü tarafı oluyordu yani diyebilirlerdi yani bizim şey kızım mesela işte siz sıkıntılısınız işte şöyle yapın gibisinden yani bekler insan ister istemez. Yani tamam sonuçta anne babadır ama

diyebilirdi yani işte birazını biz verelim birazını sen öyle sıkıntılı başladı sonrada evliliğime yansıdı işte (GÜRGEN)''

3.4.3. Sosyal Baskı

Eşlerin ailelerinin evliliğe müdahalede bulunmaları ve kök(en) aile ile yaşanan sorunlar evlilik yaşamını olumsuz bir biçimde etkileyebilmektedir. Bakım deneyimi olan bireylerin, eşin ailesinin evlilik yaşamına müdahalede bulunması ve kök(en) aile ile yaşanan sorunları evlilik yaşamında sosyal baskı olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır.

Aile Yaşamına Eşlerin Ailelerinin Müdahalesi

Bu araştırmada aile yaşamına dışarıdan müdahale edilmesinin sosyal baskı olduğu ve aile içi ilişkileri olumsuz biçimde etkilediği anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar kök(en) aile ve eşin ailesi ile yaşanan ekonomik sorunları, sosyal baskı görme biçiminde değerlendirmekte ve bu durumun evlilik yaşamını olumsuz etkilediğini ifade etmişlerdir.

''Yok antepe taşındıktan sonra oldu ben istanbulda 7 yıl kaldım bu sorunlar olmadı son dönemlerde çok oldu yakın aile ilişkilerimizde senin ailen benim ailem işte araya maddiyat giriyor bu sefer kendisi böyle hesap yaptığı için bende öyle hesap yapıyor oluyorum o kısımda çakışıyoruz aslında ben kendisinin ailesine fazlasıyla tolerans tanıyorum oda benim aileme tolerans tanısa sorun kalmıyıcak hesap olmıyıcak mesela orda çok tıkanıyoruz ailesi de karışıyor işte mesela baskı var bir duyuyorum ki altınlarımızı vermiş benim haberim yok bi duyuyorum ki 200 lira 500 lira borç istemiş abisi kardeşi veriyor vericem diyor senin paran diye mi böyle yapıyorsun diyo böyle çalışmaktansa çalışmıyım (LALE)''

''Eşimle ilişkilerimi etkileyen çevre, aile faktörü bunlar yani, onun dışında yok. Bu ister istemez tabi ki bir etkiliyor ilişkimize baskı oluyor ister istemez o an eşimle

dahi böyle bir saat iki saatlik bir konuşmama süreci oluyor. Ama ben bunu uzatmıyorum çünkü hani eşime de söylüyorum ya dışarıdaki insan beni ilgilendirmiyor çevremdeki insan da beni ilgilendirmiyor Mesela geçen hafta bir tartışma yaşadıysam ya da birileri herhangi bir şey söylediyse onu kapatmak istiyorum çünkü o açıldıkça konu uzuyor (ÇAM)''

Kök(en) Aile İle Yaşanan Sorunlar

Bir kadın katılımcı kök(en) ailesinde yaşanan sorunların çözümü için girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlandığını ve bu durumun evlilik yaşamına olumsuz yansımalarını sosyal baskı olarak gördüğünü belirtmiştir.

''Eşimle de çok konuştuk aslında biz bunu benim aile yapımdan biraz bahsetmek zorunda kaldım açıkçası evlenmeden önce hani ikimiz de sıkıntı etmediğimiz için yani o açıkçası tabi çok sıkıntı etmedi. Durum bu ki birkaç şeye de kendisi de şahit oldu abim benden büyük olmasına rağmen abim, ablam çok problemlerini hep ben çözmeye çalıştığım için problemlerini genelde ben çözmeye çalıştığım için hani zaten çözümü de olmadı o konularda biraz yadırgadı açıkçası eve de yansıdı tabi yani evde sürekli benim aile sorunlarım huzursuzluk yani eşimde sıkılıyor yoksa eşim kesinlikle karşı değil ailemle görüşeyim, yapayım. Ama eve getirme yani eve getirmemi istemiyor genelde benim sıkıntım aile yapısından kaynaklı ki o da kan bağından yoksa ben o kan bağını da es geçiyorum artık yani (MENEKŞE)''

3.4.4. Sorumlulukların Yükü

Bu araştırmada bazı kadın katılımcılar evliliğin bireysel ve sosyal sorumluluklar getirdiğini ekonomik ve sosyal açıdan ailenin gereksinimlerinin karşılanmasında eşlerin her ikisinin de sorumluluğu olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu katılımcılar için aile üyelerinin ekonomik/sosyal sorumluluklarını üstlenme ve

özgürlüğün kısıtlandığı düşüncesinin evlilik yaşamındaki olumsuz deneyimler olduğu anlaşılmaktadır.

Sorumlulukların Artması

Bir kadın katılımcı evlilik sonrası eşinin işsiz olması, ekonomik sorunlar yaşamaları ve yalnızca kendisinin çalışmasını, hem eşinin hem de ailenin sorumluluklarını yüklenmek olarak görmektedir. Sünbül'ün ailenin bütün sorumluluklarını üstlenmenin evlilik yaşamındaki olumsuz deneyimler olduğuna ilişkin ifadesi aşağıdaki gibidir:

''Evlilik sürecinde ben iş hayatına başlamadan önce eşimde işsizdi daha doğrusu çalışmayı pek sevmiyor yani sofraya koyacak bir ekmeği bulamadığımız günler de oldu yani her insan çektiği kadar baktım eşim çalışmıyor ben kendi bileğimin gücüylen bir yerlere gelmeye çalıştım sonuçta iki tane çocuğum var sabah ezan okunurken bem yola düşerdim yani çocuğumun da hatrı için benim çektiğim şeyleri çekmesin diye anne baba özlemi çekmesin diye yokluk çekmesin ne isterse yok dememeye çalıştım (SÜMBÜL)''

Özgürlüğün kısıtlanması

Papatya, kurum bakımında özgür olduğunu evlilik ile birlikte yeni rol ve kuralların özgürlüğünü kısıtladığını ve bu durumun evliliğinde olumsuz deneyim olduğunu aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

''Orada sen hani 18 yaşında genç biri oluyorsun ama onların gözünün önünde evlenmiş bir kızsın yani gelinsin. Seni büyük bir insan yerinde görüyorlar o an her şeyi yapacaksın indireceksin, kaldıracaksın. Beklentiler farklılaşıyor o zaman gelinsin ya o zaman O an kızıydın mesela gelini oluyorsun öyle bir süreçti şeyi geçince çok farklı çok benim için hani bir yerden özgürce çıkıp bir yere sıkıştırılınca öyle bir şey oldu bana çok tersti mesela atıyorum ben mesela yurtta kaldığımda falan

erkek Ayşe gibi bir şeydim yani şey olarak top oynardım işte şey yapardım hep sosyal hayata yani yönelik insandım (PAPATYA)''

3.4.5. Ekonomik Zorluklar

Kurum bakımından ayrılan bireyler ekonomik sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu durum evlendiklerinde ailenin temel gereksinimlerinin karşılanmasında bazı sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bu araştırmada bazı katılımcılar sosyo-ekonomik durumlarının yetersiz olduğu için; bütçe yönetimi ve mali konularda eşleri ile anlaşmazlık yaşadıklarını ve dolayısı ile bu sorunların evlilik yaşamlarına olumsuz yansıdığını aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

Düşük Sosyoekonomik Düzey

Bazı katılımcılar, sosyoekonomik durumlarının yetersiz olmasını evlilik yaşamlarında olumsuz bir deneyim olarak değerlendirmişlerdir.

''Ekonomik sorunları çok yaşadım çünkü eşim inşaatta bir amele yevmiyesiyle gelirdi. Ne yapabilirsin? Eşimle zaten eşimin ailesiyle o yüzden de kaldım hani şey olaraktan. Ta ki ben işe girdikten sonra evin üstüne bir kat yaptık ayrı evi ayırttım en azından aynı evin içinde, dairenin içinde bir de ayrı bir dairede yaşama lüksüm oldu yani o benim için lüks oldu işe başladıktan sonra tekrar işte kendi de başladı işe şudur, budur derken (PAPATYA)''

''İstediklerini alamamak, istediğin yerde oturamamak, istediğin eşyayı, istediğin elbiseyi alamamak. Çünkü kadınları en çok mutlu eden şey yani alışveriş kısmı efendime söyleyeyim onlara güzel şeyler sunabilmek, onu mutlu edebilmenin en güzeli ama aldığımız maaş sadece kiraya işte gıdamıza yettiğinden diğer ihtiyaçların fazlasıyla değil ihtiyacı kadar da alamıyorum. Neden diyeceksiniz? Ancak bu ikisine, elektriğine, suyuna, ev kirana vs. ne yetiyor zaten aldığım maaş. Zaman zaman maddiyatsızlıktan kaynaklı sıkıntılarımız, münakaşalarımız, kavgalarımız oluyordu.

Bunlar da işte bir şekilde alttan alarak veya işte birimiz mutlaka alttan almak zorunda kalıyorduk yani (KÖKNAR)''

''Sadece ekonomik endişelerim vardı çünkü ekonomik durumum zayıftı yani bu durum beni baya huzursuz ediyordu sonra şükür bir şekilde hayata tutunmaya devam ettik biraz birikimim var ama sonra ne olur iş güç kaygısı falan, yani evi geçindirmek düşüncesi çok yorucu oldu benim için, yani evliliği yürütememekten korkmadım, sadece ekonomik endişelerim vardı bu durum beni baya huzursuz ediyordu (SELVİ)''

Mali Konularda Anlaşmazlık

Evlilik yaşamında aile bütçesinin iyi bir biçimde yönetilebilmesi önemlidir. Eşlerin gelir ve harcamalar konusunda ortak karar almalarının aile içi ilişkileri etkilediği söylenebilir. Bir kadın katılımcı, evlilik yaşamında eşi ile aile bütçesini yönetme konusunda anlaşmazlık yaşadığını ifade etmiştir.

''Eşimle aramızdaki en önemli sorunlar maddi konulardan ortaya çıkıyor, yani eve gelen paranın nereye harcanacağını bana sormuyor bazen ailesine bazen sağa sola ani bilmiyorum para nereye gidiyor yani tüm anlaşmazlığımız buradan eve gelen giden harcama ne oluyor bunu ayarlayamıyoruz tartışma sorun burada (LALE)''

3.4.6. Ebeveynliğin Zorlukları

Kurum bakım deneyimi olan bireylerin, evlilik yaşamında çocuk yetiştirmenin getirdiği koşullara bağlı olarak harcamaların artması ve çocukların gelecek yaşamları ile ilgili ekonomik kaygıları ebeveynliğin zorlukları olarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Çocukların Gelecek Yaşamlarına İlişkin Kaygılar

Çocukların bakımı ve diğer gereksinimlerinin artmasının ekonomik olarak bazı zorlukların yaşanmasına neden olduğu söylenebilir. Ayrıca çocukların gelecekte iyi bir yaşam sürebilmeleri hakknda kaygı duymanın ebeveynliğin zorlukları olduğu ifade edilmiştir.

''Maddi tabi ilk dönemde işte o taksitleri bilmem neleri işte çocukların işte hasta olması gelecekteki hayatları işte bundan kaygı duydum ilk zamanlar yani insan çok endişeleniyor anne-babanın olmanın zorluğu işte. O kaygıları zamanla yenebildim çünkü ben sonuçta doktor olduğum için bilimsel yaklaşıyorum eşim duygusal yaklaştığı için hala endişelendiğini söylüyor ara sıra (ARDIÇ)''

''Çocuklar ergenliğe girene kadar düzgün gidiyordu çocuklar ergenliğe girince yani ne pişiyorsa onu yiyorlar ne alıyorsak onu giyiyorlar ergenliğe girdikten sonra marka takıntısı arkadaş takıntısı yemek beğenmeme takıntısı yani bir de ileriki hayatları işte anne baba olarak düşünüyorsun işte zaman kötü çevre kötü her türlü zararlı şey var yani bunlar korkutmaz mı (SÜMBÜL)''

''Zor yönleri elbette ki sizin de bildiğiniz üzere çoluk çocuğun geleceği işte onların okulu veya işte yuva sahibi olması bunlar sıkıntılı tarafı da var tabi ki, çocuk büyütmek onların geleceğini düşünmek zorlu tarafı zor diyebilirim (KAYIN)''

Çocuk Bakımında Zorluklar

Çalışan anne ve babaların çocuk bakımı konusunda bazı zorluklar yaşadıkları bilinmektedir. Çocuk bakımı konusunda ebeveynlerinden ya da sosyal çevresinden destek alamayan bir erkek katılımcının yaşadığı zorluklara ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir:

''İki kişinin çalışması, çocuklarımız olduğu zaman bakan kimsenin olmaması benim huzurevi gibi bir kurumda 10 yıl aralıksız gece nöbeti tutmam, gündüz gelip çocuklara bakmam uykulu olmama rağmen. Eşimin de işe gitmiş olması sebebiyle. Bazen hanımla iki günde birbirimizi görüyorduk. Yani çocukların küçüklüğü ve bakımı çok zordu. Yani bize en büyük dezavantajı bu oldu Allah'a şükürler olsun şimdi tamam öyle bir şeyimiz yok ama tabii bizi de yıpratmadı değil yıprandık yani her iki kişi de çalışıyorsa muhakkak eğer çocuk sahibi olacaklarsa da çocuklarının muhakkak iyi bakılabileceği birilerine emanet edilmesi gerekiyor. Bu anne olur, baba olur ya da kayınvalide olur ya da onlardan bir akraba yakın birisi olacak (SÖĞÜT)''

3.5. Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Hazırlık Sürecine Etkileri

Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden kurum bakımı deneyiminin evlilik öncesine etkileri ile ilgili deneyimleri çizelge 3.5' te olduğu gibi yoksunluk, pozitif ayrımcılık, kaygılı-zorunlu tercih, derin korkular ve damgalanma olarak 5 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.5. Kurum bakımı deneyiminin evliliğe hazırlık sürecine etkilerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Hazırlık Sürecine Etkileri	Yoksunluk	• Yetersiz Aile Desteği • Sosyal Destek Yoksunluğu • Rehberlik Gereksinimi • Ekonomik Yetersizlik
	Pozitif Ayrımcılık	• Geçmişin Etkileri: Beni Ayrı Tutuyorlar • Bakım Verenlerin Manevi Desteği
	Kaygılı ve Zorunlu Tercih	• Evliliği Kurtuluş Olarak Görme • Güven Arayışı • Güvensiz Bağlanma
	Derin Korkular	• Eşin Ailesi Tarafından Reddedilme Korkusu • Gelecek Kaygısı
	Damgalanma	• Eşin Ailesi Tarafından Damgalanma • Kendini Damgalama • Bekâretin Sorgulanması

3.5.1. Yoksunluk

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sosyal destek kaynakları yetersiz olabilmektedir. Bu duruma geçmişte aile ve yakın çevre ile ilişkilerin kısıtlı ya da olmamasının neden olabileceği düşünülmektedir. Evlilik öncesi süreçte aile ya da yakın çevrenin sosyal ve ekonomik desteğine gereksinim duyulmakta; ancak yeterli desteğin alınamamasının, yoksunluk yaşama olarak anlamlandırıldığı söylenebilir.

Yetersiz Aile Desteği

Evlilik öncesi kız isteme, tanışma, söz/nişan gibi ritüellerin gerçekleştirildiği süreçte aile desteğinin kolaylaştırıcı olduğu söylenebilir. Bakım deneyimi olan bireylerin kök(en) aile ile ilişkilerinin zayıf ya da olmaması evliliğe hazırlık sürecinde yalnız kalmalarına ve bazı zorlukları yaşamalarına neden olduğu görülmektedir. Evliliğe hazırlık aşamasında zorluklar yaşanmasının aile desteğinin yetersiz olması ile ilişkilendirildiği değerlendirmeler aşağıdaki verilmiştir.

''Düğün nişanımda sadece babamla ablam oluyor mesela eşimin ailesi çok kalabalık olduğu için nişanda çok eşimin ailesi vardı o konuda biraz canım sıkıldı yani kız tarafından babası annesi gelsin babası annesi mi işte ne dediler ben biraz şey oldum kınamda mesela ailem yoktu düğünümde de zaten kına ve düğün istanbulda olduğu için zaten ailemde gelmediler o yüzden işte o konuda biraz üzüldüm canım sıkıldı hani kim istemez işte böyle şey ailenin olmasını kalabalık ailenin olmasını senin yanında işte böyle hani sırtını dayayacak ailen olmasını maddi manevi beklenti yani ama onlar yoktu o yüzden canım sıkıldı (ZAMBAK)''

''Zorlu tarafı yani ihtiyaç duyduğumda evlilik aşamasında ihtiyaç duyduğumda hiçbir büyüğümün yanımda olmaması yani bir şeyleri soramamak bir şeyleri anlamadığımda, ihtiyaç duyduğumda yani, çünkü çevremde ne kadar seviliyor olsam da çevremde ne kadar yetişkin, iyi insanlar olsa da bir akraba gibi olmuyor hocam.

Yani bir annenize sorduğunuz soruyu bir dışarıda, sokakta tanıdığınız bir insana soramıyorsunuz (KÖKNAR)''

Sosyal Destek Yoksunluğu

Evlilik hazırlıklarının yapıldığı süreçte ailenin yanı sıra yakın çevre desteğine gereksinim duyulduğu görülmektedir. Bazı katılımcılar aile üyeleri dışında sosyal çevre desteğinin bulunmamasının nişan ve diğer hazırlıkların yapılması sürecinde bazı zorluklara neden olduğunu ifade etmişlerdir.

''Benim ailem hiç yoktu yanımda hani benimki tamamen sıfırdı yani. Kardeşler, anne baba, dayı, teyze hiçbiri yoktu şu şekilde eşim de tek sıkıntı yaşadığım kısım isteme anıydı yani hiç ailemden hiç kimse yoktu yanımda tabi Annem yaşıyor halen ama yoktu maalesef ki isterdim açıkçası bir anne ilgisi ne bileyim yoktu yani (MENEKŞE)''

''Nişan yapılacak sen örnek veriyorum tatlı mı alacaksın örnek veriyorum yani meyve suyuyla mı uğraşacaksın? sen kendin mi uğraşacaksın? Büyük nişan yapıyorsan nişanlını veya eşini kuaföre götürmekle mi uğraşacaksın? Ve ya gelin arabasıyla mı uğraşacaksın? yani tek olduğun için maddiyatla ayriyeten uğraşıyorsun. Manevi olarak hangisine nasıl yetişeceğine uğraşıyorsun ben kına yaptım kına yaparken sokakta kına yaptık biz ışıklandırma çekilecek şimdi ne akraba ve arkadaş kimse etrafında yok işte şimdi malzemeler çekilecek kim çekecek? Sen uğraşıyorsun berbere gideceksin berbere gitmiyorsun. Ne? Kız kuaföre gitmiş onu kuaförden alıp geleceksin sen ne yapacaksın? hangisine yetişeceğini şaşırıyor yani manevi olarak da bayağı zorluyor (ÇINAR)''

''Bir nişan yapacaksın örneğin her şeyle sen uğraşıyorsun, kimse yok çünkü hangisine yetişeceğini şaşırıyor yani manevi olarak da bayağı zorluyor yani şeyde şimdi çocuk yurtta olduğu zaman çevreyle pek tanışamıyor bir tanıştırmadıkları için yabancısın herkese elinden tutan olmuyor işte (SELVİ)''

’Yani illaki birilerini istersin hocam evlenmeden önce çünkü birisi şart misal diyorsun ki anne yok, baba yok diyorsun ki amca olsun. Amca yok diyorsun ki dayı olsun dayı yok kime söyleyeceksin? Kimseye de söyleyemediğin zaman ne olur? Ya güçlü kalıp sen kendin halledeceksin ya da pes edip gidip yanlış yönlenirsin. Vazgeçtim ben canımdan, şeyimden diyeceksin başka yöne yöneleceksin ama çok şükür vazgeçmedik mücadeleye devam yani (MEŞE)’’

Rehberlik Gereksinimi

Bakım deneyimi olan bireylerin eş seçimi ve evliliğe hazırlık sürecinde rehberlik gereksinimi olduğu görülmektedir. Rehberlik yapabilecek birisinin olmaması yoksunluk yaşama biçiminde değerlendirilmektedir. Bazı katılımcıların evlilik öncesi süreçte rehberlik gereksimlerini yansıtan ifadeleri aşağıda verilmiştir:

‘’Evlenmek için hiçbir hazırlığın yok ne maddi bir imkân var ne manevi bir imkân var maddi imkân, işe girip geç evlenen arkadaşlarımız var bizim diyor ki ben kendimi toparlayayım, ondan sonra evleneyim bu sefer maddi biraz kendini toparlıyor yol gösteren yoktur. Aile ortamında büyümediğin için yolu sen zaten bilmiyorsun öyle bir zorluk çıkıyor en başta maddiyat kız isteme evin ihtiyaçları işte zaten yani biz çok şükür evlendik. Bizden sonraki çocuklar örnek veriyorum maddiyat olmadan da hocam ne yaparsan yap bugün ister istemez sıkıntılar çıkıyor biraz (ÇINAR)’’

‘’Evlenmeden önce acemilik oluyor çevrenin yani işte hani eş dost, akraba böyle sürekli birbirine gidip gelme olayı olmadığı için tek başınıza hayatı idame ettirdiğiniz için, çevreden de destek göremiyorsunuz. Çünkü bir amcaya, bir dayıya, bir halaya, bir teyzeye gittiğinizde mutlaka eksik yönlerini görecek, tavsiyelerde, nasihatlerde bulunacak ama biz bunların da eksikliğini yaşadık (KÖKNAR)’’

Ekonomik Yetersizlikler

Kurum bakımından ayrılan bireylerin ekonomik sorunlar yaşadıkları bilinmektedir. Bu araştırmada kök(en) aile desteğinin ya da devletin herhangi bir ekonomik desteğinin olmamasına bağlı zorlukları yaşadıklarına ilişkin bazı katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir.

'' Evlenmek için hiçbir hazırlığın yok. Ne maddi bir imkân var ne manevi bir imkân var maddi imkân aile ortamında büyümediğin için yolu sen zaten bilmiyorsun öyle bir zorluk çıkıyor maddiyat zaten yani başka gelir kaynağın da yok (ÇINAR)''

''Aslında karşı ailesi bildiği için çok şey dile getirilmiyor yani mesela bir çeyiz eşyası eksik annesi şunu almamış bunu yapmamış demiyorlar hiç bu tarz şeyler yapmıyorlar yani iki tarafta yani biliyordu biraz zor evlendik eksiğimiz olduğu halde eksiğimiz çoktu yani dediler ne aileden nede devletten destek yoktu biz sizin eksiklerinizi karşılarız öyle şey yaptık karşı anlayışlı hiç şey yapmıyorlar yani (NERGİS)''

3.5.2. Pozitif Ayrımcılık

Bu araştırmada kurum bakım deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşamlarında pozitif ayrımcılık yaşadıkları söylenebilir. Bu bireyler muhtaç ve korunma gereksinimli birey olma temelinde yaşadıkları damgalanmanın pozitif ayrımcılığa dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Geçmiş yaşam deneyimlerine bağlı olarak kurum personeli ve eşin ailesinin pozitif ayrımcılık olarak değerlendirilebilecek tutumlarının olduğu anlaşılmaktadır.

Geçmişin Etkileri: Beni Ayrı Tutuyorlar

Bazı kadın katılımcıların evlilik öncesi süreçte bakım ve korunma deneyimlerinin olması nedeniyle eşlerinin ailesinden pozitif ayrımcılık gördüklerine ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

''İyi yansıdı ya biliyorlar kaldığımı (kurum bakımında kaldığını kastediyor) falan daha çok sahip çıkıyorlar ailesi eşim, beni ayrı tutuyorlar yani daha çok değer destek veriyorlar ayrı tutuyorlar (NERGİS)''

'' Zaten evlendiğimde her şeyimi benim yurttan çıktığımı durumum olmadığı biliyorlardı eşimin tarafı anlayışla karşıladılar çok teşekkür ederim kendilerine biz bi şey harcamadık yani benim bildiğim nişanda erkeğin yüzüğünü bizim almamız gerekirken bizim onu alacak paramız yani yoktu o yüzden onlar beni çeyizsiz hiçbir şey almadan onlar beni böyle kabul ettiler (ZAMBAK)''

Bakım Verenlerin Manevi Desteği

Geçmiş yaşam öykülerine bağlı olarak kurum bakım deneyimi olan bireylere kurum çalışanlarının destekleyici davrandıkları görülmektedir. Kız isteme ve düğün sürecinde bazı erkek katılımcıların, bakım verenlerin manevi desteğini kurum bakımı deneyimi ile ilişkilendirdiği anlaşılmaktadır.

''Onlar (Kurum Çalışanlarını Kastediyor) bizim yurtta kaldığımız zorlukları biliyorlardı evlenirken yanımızda oldular biz her konuda destek verdiler. Kimsemin olmadığını bildikleri için sağolsunlar çok destek oldular mesela kız istemeye giderken yanımda oldular sonra evlenmeden önce şunu yap bunu yap gibi nasihatleri oldu. Bu nasihatler bana çok yararlı oldu yani oturmayı kalkmayı öğrettiler çünkü başka kimsemiz yoktu hani sağolsunlar ailenin yokluğunu aratmamaya çalıştılar (KÖKNAR)''

''Benim eşimi istemeye Gaziantep'te kurum müdürüm, müdür yardımcılarım ve öğretmen arkadaşlarımla beraber geldim. Sağ olsunlar hani beni sevdikleri için ve bana değer verdikleri için o insanlar Gaziantep'ten Ankara'ya kadar geldiler düğünümü de Konya'da yaptım yine aynı insanlarlaydı kimse yoktu. Biliyorlardı kimsem yok yalnızım işte, sadece sekiz kişi vardı o da kurumdan müdür, müdür yardımcılarım ve öğretmen arkadaşlarım vardı (ÇAM)''

3.5.3. Kaygılı ve Zorunlu Bir Tercih

Ülkemizde eğitimine devam etmeyen ve 18 yaşını doldurmuş olan gençler kurum bakımından ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Bakım sonrası yaşama yeterli hazırlığın olmaması, eğitim/ mesleki becerilerin yetersiz olması ve barınma sorunları savunmasızlığa neden olabilmektedir. Bu bağlamda evliliğin kaygılı ve zorunlu olarak tercih edildiği anlaşılmaktadır.

Evliliği Kurtuluş Olarak Görme

Kurum bakımından ayrılan bireyler evlilik öncesinde barınma, sosyal destek ve diğer temel gereksinimlerin karşılamada bazı zorluklar yaşayabilmektedirler. Bu zorluklarla mücadele sürecinde evlilik, bir tür kurtuluş olarak görülebilmektedir.

''Yani o (Evliliği Kastediyor), kurtuluş diye düşünüyorsun hocam yani ya kötü yola gideceksin, örnek veriyorum kötü yol dediğim şimdi gençsin. 18 yaşındasın yetiştirme yurdundan çıkıyorsun 18 yaşını doldurdun mu okunmuyorsa zaten kapının önüne koyuyorlar örnek veriyorum. Gidecek yerin yok ne yapacaksın? Elinde adamakıllı mesleğin yok Ne yapacaksın? Diğer arkadaşlara ayak uyduruyorsun yanlış yönlere sapıyorsun. Biz çok şükür yani iyileri örnek aldığımız için, onları gördüğümüz için diyorsun ki erken yaşta evleneyim kurtulayım (ÇINAR)''

''Zaten ben şöyle bir şey biliyor musunuz ben evlenmeden önce hani dedim bir yurttan çıkayım dedim bir mutlu şey göreyim hayatımda dedim zaten gidecek yerim

yok işte çevre yok yani zorunluluk (Evliliği Kastediyor) işte ne deyim kurtulayım dedim (LEYLAK)''

Güven Arayışı

Bakım deneyimi olan bireyler için eğitim, mesleki bilgi ve sosyal becerilerinin yetersiz olmasına bağlı olarak kurum bakımı dışındaki yaşam ve insanlar güvenilmez olarak görülebilmektedir. Bu durum, barınma ve diğer temel gereksinimlerin güvenli bir biçimde karşılanmasında yaşanan zorluklarla ilişkilidir. Bu bağlamda evliliğin, barınma ve güven ihtiyacını karşılayabileceğine inandıkları için bu bu bireyler evlenebilmektedirler.

ARAŞTIRMACI: yurtta kalmış olmak, senin evlilik sürecini nasıl etkilemiş olabilir?

LEYLAK: Sonra *ilk atamam buraya oldu tabi yabancısıyım buranın yurttan çıkmışım kimsem yok ailemde yok zaten kalacak yer ne bileyim korktum işte hani güvenli insanlar istedim çünkü bir başımayım yani evliliğim öncesi bunlar vardı yani.*

'' Şimdi yurttan çıkıyorsun dışarıdaki hayatta bir sürü zorluk var, elinde mesleğin yok sadece memur olabilirsin. Ama kalacak yer iyi insanlar da lazım, en azından evlenince güvenebileceğin insanlar doğru ortamları bulma ihtimalin var, bunu evlenmeden önce çok düşündüm şükür iyi insanlara da rastladım (ÇAM)''

Güvensiz Bağlanma

Güvensiz bağlanma bireylerin yakın ilişkilere karşı güvensizlik ve isteksizlik yaşamaları biçiminde tanımlanan yetişkin bağlanma biçimidir. Güvensiz bağlanmaya sahip bireyler terk edilme ya da reddedilme edilme korkusu yaşarlar ve diğerlerine güven duymada zorlanabilirler. Bu durum romantik ilişkilerden kaçınmaya ve

evliliğe çekimser yaklaşmaya neden olabilir. Bu konuda kurum bakımı deneyimi olan Zambak, Papatya ve Orkidenin değerlendirmeleri aşağıdaki gibidir:

''Ben hiçbir zaman severek evlenmeyi hiçbir zaman düşünmedim görücü üsülü olarak yani mantık evliliği olarak çok istedim yani şöyle bi şey var belki sizde biliyorsunuzdur ya anne baba olmayan insanlar sevgiyi dışardan ararlar ya o yüzden ben severek evliliği hiçbir zaman düşünmedim çünkü içimde bir korku vardı işte, ya kötü şeyler olursa hani duygularıma yenik düşerim de evlenince de farklı şeyler olur diye yanlış bir insanla evlenirim diye (ZAMBAK)''

''Ben hep gitmek istedim ya şeyde nişanlıyken bırakıp gitmek istedim. Yurda gitmek istedim yurda dönmek istiyordum işte siz bakmıyorsanız bakmayın yoksa ben gideceğim diyordum işte şöyle böyle işte eşim sonradan işte nikâhta keramet mi var Allah yazıyor mu artık onu bilemiyorsun o zaman kanım kaynamaya başladı açıkçası. Nişanlılıktan sonra sevgi hissediyorsun hani şey yapıyorsun ondan sonra eğim gösterdim yoksa her zaman ben çekip giderim diyordum nişanlıydım ama yine bırakıp giderim diyordum çünkü korkuyordum ya bırakırlarsa ya tek kalırsam diye işte (PAPATYA)''

''Ya evlenirken ya ben iyi falan diye çok övdüler eşimi ama ben yine de evlenirken korkuyordum iyi biri çıkmaz diye şimdi tamam ben de aile ortamı görmedim ama benim köyde yetişme tarzımla onun yetişme tarzı bir değildi yine de. O çünkü 18 yaşına kadar yurtta kalmış sonra çıkmış ailesinin yanına yine gitmemiş çünkü ailesine haber vermişler yurttan çıkaracağız diye ailesi gelmemiş bile almaya. Şimdi ister istemez dışarıda büyümüş madde kullanımı falan da olduğunu öğrendim sonradan tabi, insan korkuyor ya giderse tek kalırsam işte ne bileyim yalnız büyümekten belki de endişen oluyor (ORKİDE)''

3.5.4. Derin Korkular

Kurum bakımına alınma ve travmatik yaşam deneyimlerinin evliliğe ilişkin tutumları etkilediği söylenebilir. Bu araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evlilik sürecinde, kurum bakımında büyümüş olmaları nedeniyle eşin ailesi tarafından reddedileceklerini düşündükleri, terk edilme ve gelecek kaygısı yaşadıkları anlaşılmaktadır.

Eşin Ailesi Tarafından Reddedilme Korkusu

Bu araştırmada kurum bakımı deneyiminin, evlilik hazırlıkları sürecinde eşin ailesi tarafından öğrenilmesinin bu deneyimi yaşayan Çınar ve Menekşe'de reddedilme korkusu yaşanmasına neden olduğu ortaya çıkmıştır.

''Eşim benim kurumda kaldığımı öğrenince önce şaşırmıştı sonra niye yurda girdiğimi falan anlattım tabi insanda biraz mahcupluk oluyor işte. Kız istemeye gitmeden önce eşim annesigile söylemiş tabi onlarda hiç sorun etmediler bunu fakat bende bir çekingenlik oldu yani bana nasıl bakarlar diye işte yani yurtta büyümeye ne derler diye (ÇINAR)''

''İlk etapta ben annesiyle, annesi babası gerçekten onları da tanımadan önce bilmiyorum sonuçta nasıl insanlar nasıl bahsedecek diye bekliyorum hani sevecekler mi benim korku vardı açıkçası içimde hani sevecekler mi, yadırgayacaklar mı, acaba benden önce başka hani sonuçta hani yurttan çıkmış, yurtta büyümüş bir kız nasıl çıkacak karşımıza? Genelde olumsuz düşünüldüğü için etraftan (MENEKŞE)''

Gelecek Kaygısı

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler, evlilik sürecinde geçmiş yaşamlarındaki zorlukları tekrar yaşayabileceklerinden korkabilmektedir. Bu durum, evliliği

sürdüremeyerek yalnız kalma, boşanma gibi nedenlerle gelecekleri konusunda kaygıları artırabilmektedir.

'' Yani bütün sıkıntı çektiğim sıkıntılar gözümün önüne geliyor o an yani tabi şükrediyorum yine de çok şükür eskiye göre ama yine de hepsi aklıma geliyor yurttan beri yaşadığım sıkıntılar evlenmeden önce çektiğim sıkıntıların devam edeceğinden korkuyordum yani iyi olurmu falan işte. Evlendikten sonra işte eşimle ilk kavga ettiğimiz zamanlar evlilik de mi böyle sürecek acaba diye düşünerek ya o düşüncelere giriyorsun yani acaba evlilikte de mi sıkıntılar böyle devam edecek diye (ORKİDE)''

''Şimdi yurtta büyüdüğüm için aile yok çevre yok işte yetimlik yani, sonra evlenmeden önce bir sürü sorun var işte en başta maddi sorunlar geliyor, şimdi diyorsun ki ileride hayatın nasıl olacak ailenin geçimini sağlayabilirmiyim işte boşanırmıyım diye güven duyamadığım oldu ama en çok maddi olarak korku yaşadım (ÇINAR)''

''Ben açık söyleyeyim yani en büyük özelliğim kanaatkâr olmam bu benim hayattaki duruşum yani kanaatkârlığım her şeyde azsa az, çoksa çok çünkü çocukluğumda çok kötü günler yaşadım yani her zaman elimdekileri kaybetme korkusu oldu hayatım devam ediyor benim hâlâ da öyle yani neticede şu an memurum işim çok güzel, maaşım çok güzel evliliğimden öncede şimdi de hâlâ bir şeyleri kaybetme korkusu var (MEŞE)''

''Eşimle görüştük tanıştık işte birbirimizi tanımıştık evlilik öncesinde ailesi de iyi insanlar hiçbir sıkıntı yok mutluyum. Evlenmen önce herşey çok güzeldi yani bu kadar iyi bir insan ve ailesi ne bileyim kaybedermiyim diye korkuyordum açıkçası yani biran bozulur herşey ortada kalırım ya da çocuk olur onlarda benim yaşadıklarımı yaşarlarmı diye ama şükür bu korkuları zamanla azaldı işte (ÇAM)''

3.5.6. Damgalanma

Kurum bakım deneyimi olan bireyler, geçmiş yaşam deneyimlerine bağlı damgalanma yaşayabilmektedirler. Evlilik sürecinde özellikle bu bireylerin aile özelliklerinin ve kurum bakımı deneyiminin öğrenilmesi eşin ailesi ve yakın çevre tarafından damgalanmalarına neden olabilir. Bu damgalanma ise bireylerin hayata geride başlamak ve korunmaya muhtaçlık düşüncelerinin ön plana çıkarak "yurt çocuğu olma" etiketiyle kendilerini damgalamalarına neden olabilir.

Eşin Ailesi Tarafından Damgalanma

Bu araştırmada Sümbül, annesinin boşanmış olması ve kendisinin yurtta büyümüş olması nedeniyle eşin ailesi tarafından damgalandığını aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

''Ya bu bilmiyorum mesela annem de başkasıyla evlendi yani kader kısmet yani beni bir istemeye gelen olsa derler ki annesi ne ki danası ne olsun yurtta büyümüş işte anlamında yani derlerdi yani annemin hatasını niye o zaman yüklüyorsunuz ki önceleri işte ayıp sayarlarmış birinin boşanmasını yani bayanın çalışmasını boşanmasını ayıp sayarlarmış evlilik konusunda o sorun oldu işte anası ne ki danası ne olsun dediler annem boşanmış yurtta kalmış yani ben de boşanırım anlamında söylediler (eşin ailesini kastediyor) (SÜMBÜL)''

Kendini Damgalama

Kurum bakımı ile birlikte ebeveyn bakımından yoksun büyümenin sosyal ve duygusal açıdan olumsuz etkilerinin ön plana çıkmasında eşin ailesinin ve yakın çevrenin rolü olabilmektedir. Bu araştırmada kurum bakımında büyüme nedeniyle hayata geride başlama düşüncesi ve yurt çocuğu olarak tanımlanan kendini damgalama deneyimine ilişkin ifadeler aşağıda sunulmuştur.

''Yurt çocuğu deyip de hani yurt çocuğu derken bunu iyi anlamda ya da yurtta kaldığım için değil öteledikleri için. Siz de artık ötelemeyin kardeşim hani ilk başta bana bakış açıları çok farklıydı ki eşimin abileri bile ben evlerine ilk geldiğimde hani öyle bakışlarını hissediyordum ya bu insanlar beni burada öldürecek diyordum yani. Bana o şekilde bakıyorlardı yani biraz maddi biraz manevi tabi manevi yönü biraz daha ağır bastı hani yurt çocuğu olmam, evlenmeden önce ailesinin bana bakış açısının farklı olması (ÇAM) .

''Yurt çocuklarımızdan birçoğu hapse girdi hayatı yaşadı sıkıntılar yaşadılar evliliği yürütemedi dışarıda başlarına olaylar geldi eşim onları duyduğu zaman hiçbir tepki göstermedi çünkü niye kendi biliyordu nasıl büyüdüğümüzü nasıl yaşadığımızı kendi de çünkü ortamdan geldiği için ama başka biri olsaydı ne olacak kaldığın yurdun çocukları böyledir beni orda kötümserdi yani, dışarıdan birisi ile evlenmeye karar versem karşı taraf iyi bakmazdı (LADİN)''

'' ''Şimdi biz hayata zaten 1-0, 2-0 geride başladık. Nasıl dersen hani anne baba yoktur olsa da hani annesi babası olan yurt çocukları var mı? var da aile sahip çıkmamışlar. Neyse biz 1-0, 2-0 geriden başlıyorsun her türlü gerideyiz yani işte (ÇINAR)''

Bekâretin Sorgulanması

Bu araştırmada Papatya, kadının bekâretinin kültürel açıdan önemli görülen bir simge olduğunu ifade etmiştir. Evlilik öncesi kurum bakımında büyümesinden dolayı kayınvalidesi ve teyzesi tarafından bekâretinin sorgulandığına ilişkin ifadesi aşağıdaki gibidir:

''Zaten hep küçüklüğümden beri beni biliyorlardı ya onlar için şeydir atıyorum bekâret çok önemliydi mesela kaynanam için, teyzem için. İşte bekâret olayı falan çok önemliydi. İşte kızım sana işte sana bir şey dediler mi orada yurtta bilmem bişey yaptılar mı? Hani biz, ben kendilerinden uzakta yurtta büyüdüğüm için her şey

başına gelebilir durumu işte onu sordular ama yani Türk kültüründe var zaten hani şey olarak hani mesela geçenlerde bir film oynuyor ya hani Sefirin Kızı diye onda bile o birkaç sahneden onu işlemişlerdi yani onlar şeyler yoksa (PAPATYA)''

3.6. Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Etkileri

Kurum bakımı deneyiminin evliliğe etkileri ile ilgili elde edilen bulgular bu bölümde yer almaktadır. Geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkili psikososyal durumun evlilik sonrasında eş ve sosyal çevre ile ilişkilerde belirleyici bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden kurum bakımı deneyiminin evliliğe etkileri ile ilgili deneyimleri Çizelge 3.6'da sunulmuştur. Bu kapsamda olumsuz benlik algısı, sosyal sermayenin katkısı, aile yaşam becerilerinin yetersizliği, güvensiz bağlanma ve destek ihtiyacı olarak toplam 5 kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.6. Kurum bakımı deneyiminin evliliğe etkilerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Etkileri	Olumsuz Benlik Algısı	• Sosyal İzolasyon • Damgalanma ve Sosyal Dışlanma
	Sosyal Sermayenin Katkısı	• Aile Desteği • Kurum Personelinin Desteği
	Aile Yaşam Becerilerinin Yetersizliği	• Aile Yaşamına Uyum Sorunları • Bütçe Yönetimi Sorunu • Temel Yaşam Becerilerinin Yetersizliği
	Güvensiz Bağlanma	• Değersizlik Duyguları''Yetimlik Yoksulluk'' • Kabul/Onay İhtiyacı • Yakın İlişkilerden Kaçınma
	Destek İhtiyacı	• Sahiplenilme İsteği • Değer Görme Beklentisi • Güvende/Huzurlu Hissetme

3.6.1. Olumsuz Benlik Algısı

Bakım deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşam deneyimlerine bağlı olarak kendileri hakkında olumsuz algılara sahip oldukları görülmüştür. Bireysel/sosyal yetersizlik duyguları, damgalanma ve sosyal izolasyon ile ilişkili olduğu anlaşılan bu durumun; aile ve yakın sosyal ilişkileri olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

Sosyal İzolasyon

Bu araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bazı bireylerin, yurtta büyüme nedeniyle sosyalleşme ve toplumsal yaşama katılım konusunda kendilerine yönelik olumsuz değerlendirmelerinin evlilik yaşamında sosyal ilişkilerden uzaklaşmalarına neden olduğunu ortaya koymuştur.

''Yurtta büyüdüğümden mi acaba yani küçükken insanlarla yakın olmadığımdan mı yani çünkü ben mesela işe giderim, eve gelirim çarşıya çıkmayı sevmem eşim olmadan kendim hiç gitmem bir yere gitmeyi sevmem kendi başıma. Akrabalara da öyle bir alışveriş yapacak olsam gitmek istemem çoğu şeyi eşime söylerim O alır yani hiç çıkmam ev içini, evde oturmayı yani çalışmasaydım diyebilirim hiç dışarı çıkmam kolay kolay ilk zamanlar bu sorun oluyordu sonra eşim de alıştı işte(ORKİDE)''

'' Belki insan şeyinin karakterinden de ben hep yalnızlığı sevdim yani ben hep yani evimde kalmayı yani sosyal ilişkilere pek artık kişinin kendi karakterinden mi şeyinden mi dışarı çıkmayı pek şey yapmadım yani ben yurtta kaldığımdan diye düşünüyorum. Bizim hanım derdi iste bizim baldızlara gidelim yani gidiyorsan sen git ben pek gitme taraftarı olmuyorum yani şey yapmıyorum onun tartışmaları falan oluyor bazen veya ben yani diyorum ya abime dahi mesela ben Binevlerde oturuyorum abim şeyde oturuyor …….de oraya dahi senede ya bir defa ya 2 defa giderdim gitmezdim yani bunlar sorun oluyor (SELVİ)''

Damgalanma ve Sosyal Dışlanma

Kurum bakımınından ayrılan bireylerin travmatik geçmiş yaşam deneyimleri evlilik sonrasında da ön plana çıkabilmektedir. Bu araştırmada özellikle yurt çocuğu olmanın, ailesiz büyümenin ve yakın çevre tarafından sahipsiz görülmenin kendini ve kendisi gibi kurum bakımında büyümüş bireyleri damgalamaya ve sosyal dışlanmaya neden olarak bu durumun evlilik ilişkisine olumsuz yansıdığı anlaşılmaktadır.

'' İnsan ailesiz olunca bir mahcupluk bir eksiklik hissediyor sevgisizlik sahipsizlik gibi, diğerleri farklı sen farklısın gibi bu durum beni yalnızlaştırdı sanki eşim olsun onun akrabalarına karşı mahcupluk oluyor yani uzak durmama neden oluyor sanki (SELVİ)''

Kurumda kalmış insanların evlilikleri de iş hayatları da sıkıntılı oluyor yani çünkü geçmiş yaşamlarında olumsuz şeyler çok yani kendi adıma kendimi kötü gördüğüm zamanlar oluyor çünkü eksiklerim var yani diğer insanlar gibi değilim (NİLÜFER)''

''Şey diyorlar mesela bazen eşime şey diyorlarmış yurtta kaldı ya idare et ona ver nolcak ya şeklinde hani hatasını ona ver yurtta kalmamış olsaydı düşüncesi bizim gibi olurdu şeklinde yani ordan vurdukları çok oluyormuş arkamdan dedikleri bunu ona mutlaka yansıtıyorlar sorunlarla hani mesela yurtta kalmış olup da problemli olan çok insan var hem ev hayatında hem iş hayatında sosyal hayatında çok insanlar var eşim de ilk zamanlar bir hatam olsa yüzüme vururdu bu yüzden çok üzülürdüm……. Bir yurt çocuğu diğer yurt çocuğla kesinlikle evlenmesin o da sorunlu oluyor o da sorunlu oluyor eğer tercih etme şansı oluyorsa normal bir yaşantısı normal şartlarda yetişmiş biriyle evlenmek daha güzel daha iyi ki boşanmış aileler olsun yurtta kalan çocuklar olsun evlilik yaptıkları zaman o evliliği uzun bir süre devam ettiremiyorlar normal bir vatandaşla diyim evlilik daha iyi oluyor, kendi evliliğimde görmedim ama çok yakın yurt arkadaşlarımdan çoğunun sonu kötü oldu (LALE)''

Evlilik yaşamında karşılaşılan sorunlarda eş ve eşin ailesinin kurum deneyimi ile ilişkili damgalayıcı tutumlarını yansıtan ifade aşağıda verilmiştir:

''Ya, bu zaman zaman oluyor hocam nasıl oluyor? Yani eşimle mesela işte en küçük bir olumsuz bir şey yaşasan eşimin ailesi tarafından işte bak bu genelde yurt çocuklarının bir sorunu, kaderi diyebilirim. Bak işte yurtta kalmışlar, yani işte anca bu kadar anlatabiliyor muyum Tabii ki eşim de açıktan söylemiyor, yani bunu zaten sana birebir söyleyemiyor hiç kimse ama sen bunu hissediyorsun (KÖKNAR)''

3.6.2. Sosyal Sermayenin Katkısı

Bu araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bazı bireylerin evlilik yaşamlarında akrabalarla iletişimlerinin devam etmesi ve kurum çalışanlarının destekleyici tutumlarının sosyal sermaye kaynakları olduğu söylenebilir.

Aile Desteği

Kurum bakım sürecinde akrabalarla ilişkilerin devam etmesinin evlilik yaşamına olumlu yansımalarının olduğu söylenebilir. Özellikle akrabalarla iletişimin hiç kopmaması ile kurum bakımı sürecinden evlilik hazırlığına ve hatta yaşam boyunca dede hala gibi akrabaların bu bireylere maddi ve manevi destek oldukları anlaşılmaktadır. Bazı erkek katılımcılar kurum bakımından evlilik sürecine kadar akrabalarla ilişkilerinin devam etmesinin evlilik yaşamlarını destekleyici etkilere sahip olduğunu vurgulamışlardır.

''Dediğim gibi bu yetiştirme yurdu gibi toplu yaşam alanlarından çıkıp gelip de dışarıdaki hayatı bilmeyen insanlar için biraz zor oluyor ben o zorluğu çekmedim çünkü ben daha önceden beri dedemgille görüşüyordum onlara düzenli ziyarete giderdim. Yani bağım hiç kopmadı sonra kız isteme evlilik hazırlıkları falan hepsinde destek oldular sağolsunlar ama sıfırdan başlayıp da devlet kurumundan gelen insanlar için biraz daha zor oluyor evlilik işte (SÖĞÜT)''

''Anne baba yoktu, halam amcalarım yurtta kaldığım zaman gelirlerdi, bende izne giderdim. Yazları izinli gitmeye başladım sonra yurttan çıktım işte bir süre yanlarında kaldım sağolsunlar destek oldular. Sonra evlenmemde çok destek oldular hala görüşürüm ne zaman sıkıntım olsa halamgile giderim eşim de bilir, maddi manevi destek olurlar anne baba desteği gibi işte (ÇINAR)''

Kurum Personelinin Desteği

Bu araştırmada anlayışlı, sevgi dolu ve nazik davranan kadın personelin rol modeli olarak görüldüğü ve bu davranış ve tutumları evlilik yaşamında sergilediğini belirten Nilüferin ifadesi aşağıdaki gibidir.

''Herkes bir olmuyor yani kimisiyle iyi, kimisiyle kötü oluyor aynı şekilde annelerle de annelerin de kimisi iyi, kimisi kötü oluyor yani mesela bir annemiz vardı orada (Kurum Bakımını Kastediyor) çok gerçekten bize anneliği hissettiren bir anneydi hani kendi çocuklarından ayırt etmiyordu ama diğerleri hani kimisi gerçekten bakmak için bakıyor, kimisi de hani bize o sevgiyi hissettirebilmek için gerçek bir aile ortamını alabilmemiz için bize eğitim veriyordu. Bizimle konuşması, hareketleri sonra eşi ve çocukları ile konuşmaları çok hoşuma giderdi yani anlayışlı nazik davranması, kendi evliliğimde aklıma geliyor onun gibi olmaya çalışıyorum görüşmeye devam ediyorum ne zaman sorunum olsa görüşürüm bana iyi tavsiyeleri olur yani bir anne gibi (NİLÜFER)''

Kurum bakımından ayrılan bir erkek katılımcı ise kurum bakımı personeli ile iletişiminin iyi olması ve bu iletişimi sürdürmesinin evlilik yaşamına olumlu yansımaları olduğunu belirtmiştir. Böylece kurum personelinin beyaz eşya gibi ihtiyaçlarının kurum personelinin desteği ile karşıladığını ayrıca kurum personelinin ihtiyaç duyduğunda kendisine bütçe yönetimi, aile iletişimi gibi konularda tavsiyelerde bulunduğunu belirtmiştir.

''Düğünden önce kurumdaki hocalarımla (Kurum Personeli Demek İstiyor) görüşmeye devam ediyordum evleneceğimi söyledim onlar da sağolsunlar beyaz eşya falan malzeme yardımı yaptılar valilikten işte sağolsunlar çok faydalı oldu, sonra düğüne hep beraber geldiler benim taraftan bir onlar bir de abim ve annem vardı çok mutlu oldum, ara sıra kuruma uğramaya devam ediyordum bana tavsiyelerde bulunurlardı yani parana sahip ol, sağa sola gitme ailenle ilgilen işte bunlar bana destek oluyordu iyi bir destek yani (MEŞE)''

3.6.3. Aile Yaşam Becerilerinin Yetersizliği

Kurum bakım deneyiminin etkilerine bağlı olarak aile yaşam becerilerinin gelişmemiş olmasının; aile yaşamına uyum sağlamada güçlüklere, temel yaşam becerilerinin yetersizliğine, sosyal uyum ve bütçe yönetimi sorunlarına neden olduğu söylenebilir.

Aile Yaşamına Uyum Sorunları

Bu araştırmada özellikle bazı erkek katılımcıların ifadelerinden anlaşılmıştır ki, kurum bakımı ortamındaki yaşam düzeni ile ev/aile yaşamındaki düzen ve rutinler farklılık göstermektedir. Özellikle kurum bakımındaki yaşam düzeni ve bu düzen içindeki rutinlerin sürekli hatırlanması aile/ev yaşamına uyumu güçleştirebilmektedir. Ayrıca bu bireylerin ailenin nasıl yönetileceğini bilmemesi ve aile içerisindeki rolleri gerçekleştirebilme konusunda yaşadıkları korkular evliliğe uyum sağlamayı zorlaştırabilmektedir.

''Yani bu da benim yetişme tarzımdan biz çünkü yurtta her zaman eşime de anlatmaya çalıştım ama yurtta hep bir düzen içerisinde büyüdük tertip içerisinde büyüdük uykumuz dahi saat dokuzda yatacaksın, sabah altıda kalkacaksın ama gördüm ki ailemin yani eşimin ve eşimin ailesinde hani böyle bir düzen yok kesinlikle, zorlandım yani. Evlendikten sonrası sabah kalk ev işleri sonra yemek düzen falan derken zorlandım işte eşimle biraz sorun yaşadık tabi (SÖĞÜT)''

''Şimdi kurumda çok düzenli büyüdük sabah kalkış belli akşam yatış yemek saati işte ciddi bir düzenimiz vardı sanki askeriye gibi. Ailelerde böyle bir düzen yok yani bu düzene benim kendimin adapte olmam gerektiğini düşündüm O sorunu öyle çözmeye çalıştım çünkü eşimle sorun yaşamaya başladım aksi takdirde her şey bana göre yürümüyor (KÖKNAR)''

''Niye derseniz şimdi devlet kurumlarında belli bir kural vardır. Belli bir yaşantı şekli vardır ailelere pek uymaz yani bazı aileler çok tutucu olur, bazı aileler çok serbest olur yani buradaki arada çelişki şu yani yurt hayatını kolay kolay kafadan atamazlar. Eşim de yurtta büyüdüğü için düzen sorunumuz olmadı ama dışarıdan evlilik yapan çok çok arkadaşımın eve alışmada sorun yaşadıklarını biliyorum (LADİN)''

''Benim çok eksiklerim vardı bu konuda. Bir aileyle ilgili bir ne bileyim yani yurtta dört duvar arasında tek yaşıyorsun ama aile olduğu zaman çok çok farklı oluyor. Hani icabında bekârken dışarıda yiyorsun ya da hiç yemiyorsun ama evlendikten sonra öyle olmuyor zorlukları, eksiklerim vardı bir aile ortamının nasıl yönetilir ya da tabi davranış konusu olsun, hâl ve hareketler olsun. Ama dediğim gibi ben yurtta kaldığım için bir aile ortamı nasıl? O aileyi geçindirebilir miyim, o aileye babalık yapabilir miyim? O aileye bir büyüklük, ne bileyim bir birey olabilir miyim düşüncesi, korkusu beni biraz öteledi geri adım atmama neden oldu (ÇAM)''

Bir kadın katılımcı ise kurum bakımında özellikle kız arkadaşları ile bir arada büyümesi nedeniyle evlilik sürecinde eşi ile ilişkilerinde sorun yaşadığını aşağıdaki gibi belirtmiştir:

''İlk evlendiğim zamanlar benim için çok zordu çünkü ben yurt hayatında sürekli kız ortamındaydım. Kız ortamından çıkıp da mesela eşimle bir evde kalmak sonuçta o bir erkek açısından bakarsan evet bana ilk zamanlar çok yabancı geliyordu yani hiç alışmamıştım yurt düzeninden çok farklıydı ama sonra zamanla alışmak zorundasın yoksa sorun çıkıyor…….Ama hani kız ortamında, arkadaş çevresinde kurumda büyüdüğüm için evet bazen nasıl anlatayım? Eşime bazen

kankammış gibi davranıyordum ilk zamanlar bazen saygısız oluyordum hani arkadaşımla konuşuyormuşum gibi oluyordum böyle sorunlar oluyordu (NİLÜFER)''

Bütçe Yönetimi Sorunu

Bu araştırmada bir erkek katılımcının ifadesinden bütçe yönetimi ve tasarruf gibi mali konularda yeterince bilgi sahibi olmadığı anlaşılmıştır.

''Şu anda yani ister istemez hani bir şeye giriyorsunuz mesela bir işe giriyorsunuz yani hiç görmediğiniz kadar parayı bir anda avucunuzun içine veriyorlar size yurtta harcama para kazanma nedir öğrenemedik O süreçte ne oluyor? İster istemez açılıyorsunuz yani diyorsunuz ki ben bunu alacağım, şunu yapacağım, şunu edeceğim yani o süreçte bayağı bir şey de oldu yani. Allah razı olsun yani hanımımın yani destekleriyle ben bu düzlüğe geldim o yani o da çalıştı ne yaptı? Gitti işte mesela buralarda biber falan çekerler bibere gitti ne bileyim yani onu temizliğe falan gitti ona, buna şey yaptı öyle yani şey oldu bana destek oldu (GÜRGEN)''

Temel Yaşam Becerilerinin Yetersizliği

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler; büçe yönetimi, fatura ödeme, alışveriş ve yemek yapma ve temizlik gibi temel yaşam becerileri konusunda rehberlik hizmetleri almadıkları için, bu becerileri yetersiz olabilmektedir. Bu durum evlilik yaşamında bu sorumlulukları almada zorluklara neden olabilmektedir.

''İlk etapta ben çok önyargılıydım evliliğe eşimle tanışana kadar ya böyle olumsuz görüyordum hep hani çocuk etrafımdaki çocuklar hep öksüz, yetimdi ya ondan kaynaklı belki de. Sürekli olumsuz yönde görüyordum açıkçası biraz da sorumluluk almak istemiyordum yurt bize hiç sorumluluk yüklemedi çünkü. Hastane işlerimizde, alışveriş işlerimizde, hiçbirinde, okul işinde, hiç sorumluluk

yüklemedikleri için evlilik sorumluluğunu almak istemiyordum açıkçası, evlendikten sonra eksikliğini çok yaşadım (MENEKŞE)''

''Valla dediğim gibi işte evlendik kendi sorumluluklarımız arttı artık iste eşim var ben varım evin ihtiyaçları eskiden yani bilmiyorum yani market alışverişiydi şuydu buydu bilmem neydi günü birlik ihtiyaçtı ama o zaman düzenli bir hayata geçiyorsun, yurtta alışveriş evin ihtiyaçları idare bunlar verilmiyor herşey hazır önünde evlenince zorlandım (SELVİ)''

'' Şimdi biz yurtta kaldığımız için ev işi temizlik yemek yapma işlerini çok iyi bilmiyoruz, görevliler vardı hani yurt sistemi çocuklara bişey yaptırmazlardı. Evlenince alış veriş harcama fatura falan bunlarla uğraşmak ilk başlarda zor oldu sağolsun eşim sürekli hatırlatırdı (KAYIN)''

3.6.4. Güvensiz Bağlanma

Bu araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkili değersizlik duyguları, kabul/onay ihtiyacı ve yakın ilişkilerden kaçınma sergiledikleri görülmektedir. Bu durumun, eş ile ilişkilerde güvensizlik ve terk edilme korkusu ile karakterize edilen güvensiz bağlanma davranışına dönüştüğü değerlendirilmektedir.

Değersizlik Duyguları: ''Yetimlik Yoksulluk''

Bakım deneyimi olan bazı erkek katılımcıların özellikle ''yetim olmaları'' nedeniyle değersizlik duyguları ön plana çıkabilmektedir. Bu duygularını aile ve mesleki yaşamda yetersizlik ile birlikte ifade etmektedirler. Dolayısıyla bu araştırmada bu katılımcıların yaşadıkları bu değersizlik duyguları evlilik yaşamında aile içi ilişkilerine de olumsuz yansımaktadır.

''Zaten yurtdışında amcasıgilin restoranında çalıştığımı biliyordu yani güven sorunu olmadı ama bende bir pişmanlık oldu tabi, ne bileyim iki defa gidip geldim (Yurtdışına) ikisinde de çok fazla bir şey kazanamadım, zaten imkânım kısıtlı çevren yok mesleğin paran yok yetimlik işte bir suçluluk yani işte ailene yansıyor simdi ben orda tam birikimimiz de var ev alacaktık bir ev için şey yapıyorduk eh bunlar çıkınca geri plana düştü iste bu çocuklarımın rızkından etmişim gibi kendimi suçlu hissediyorum tartışmalar bu yüzden oluyor (SELVİ)''

''Ben yurtta kaldığım için mesela hiç birşeyim olmadı yetimlik yoksulluk yani bazı şeyleri eşime yani daha iyisini yapayım derken yani yapamadığım şeyler de var belki onun etkisi olabilir bende. Yani daha daha en güzelini yapayım diye uğraşırken yani bazı sıkıntılardan yani işte bu şeyin en iyilerini yapayım derken çünkü öbür yaşamadığımız şeylerin en iyisini yapmaya çalıştım sadece eşim mutlu olsun diye çabaladım benim gibi olmasınlar (GÜRGEN)''

Bazı kadın katılımcılar ise kurum bakımında büyümüş onların ifadesi ile sahipsiz olmalarına bağlı olarak yaşadıkları değersizlik duygusunu eşin reddedici ve çocuklarla yaşanan çatışmaları kurum bakımında kalmış olmakla ilişkilendirilmektedir.

'' Beni hep çocuğumdan ayrı tutuyor mesela çocuğumun her şeyine kendisi müdahele yapıyor (Eşinden Bahsediyor) beni hiç karıştırmıyor çocuğuma ben karışamam yani çocuğun konuşma tarzı olsun hani oğlum böyle ayıp diyorum tamam tamam sen karışma diyor sürekli böyle yani hala da öyle biz hep dövüşümüz geçinememizin nedeni bu sahipsiz olduğumdan böyle yapıyor değerim yok işte geçmişim belli (GÜL)''

''Tabi ki ya yurtta kalmak yani olumsuz bir tecrübe bence olumlu bir yani yok ki mesela ben aynı haklara sahip olsaydım maddi anlamda geçmişte yurtta kalmamış olsaydım çekmezdim yani niye çekiyim ki değerim yok hiçbir şeyin yani en ufak şeyde ….git derken yani bitsin derken ben kaç gün çekebilirim bir ömür yaşayabilirim mi ki en ufak şeyi bitmeye getiriyor ben niye çekiyim ki derdim mesela (LALE)''

Kabul/Onay İhtiyacı

Kabul görme ve onaylanmanın önemli duygusal gereksinimler arasında olduğu söylenebilir. Bu gereksinimin, çocukluk çağında sağlıklı bir biçimde karşılanmasının yetişkinlik döneminde sosyal ilişkiler üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Bazı katılımcılar geçmiş yaşamlarında kabul/onay göremedikleri için evlilik yaşantısında eşlerinden bu yönde beklentilerinin olduğunu vurgulamışlardır.

''Güveniyordum sonradan dediğim gibi çok seviyordum beni dövse de seviyordum niye biliyor musun anne baba sevgisi görmedim yani kimseden bir şey görmedim hani bazen gülümsedi hep sert dururdu bazen de gülümsediği gibi çok şirin olurdu severdim hani hoşuma giderdi severdim kendisini kokusunu 10 metre öteden alırdım Alinin ayak sesleri var ya ayakkabı sen böyle bir eş gördün mü ayak seslerinden alırdım eşimi yürümelerinden alırdım çok severdim bir kere güzel bir söz söylemedi iyi davranmadı baktım ki beni hiçe sayıyor bana eziyet ediyor benim emeklerimi hiçe sayıyor beni kadın olarak görmüyor kadın yerine koymadı hiç bir zaman kabul etmedi beni (GÜL)''

''Yani şunu isterdim benim hanımım benim sözümü dinlesin benim hanımım benimle yaşayacak, beni tutsun, beni savunsun isterdim yani beni kayırsın, ne bileyim aklındaki tek insan ben olayım isterdim beni kabul etsin fikirlerimi kabul etsin. Çünkü anne baba yok zaten seni kabul eden dinleyen biri yok hayatında bari eşin olsun ama öyle değildi mesela ailesi biraz daha değerliydi gibi sanki öyle düşünüyorum şimdi …… sorsan öyle demez (MEŞE)''

Yakın İlişkilerden Kaçınma

Kurum bakım deneyimi ile ilişkilendirilen reddedilme korkusunun evlilik yaşamında sosyal çevre ile ilişkilerden kaçınmaya neden olduğu söylenebilir. Bazı kadın katılımcıların reddedilme korkusuna bağlı olarak yakın çevre ile ilişki kurmada

zorlandıkları ve bu ilişkilerden kaçındıklarına ilişkin değerlendirmeleri aşağıda verilmiştir.

‘’*Kurumdan çıkan birisi ile görüşüyordum annesi benim kurumda kaldığımı öğrendi bende korkuyordum yani beni istemezlerse diye sonra araya bazı şeyler girdi işte olmadı. Sonra yurtta büyüdüğüm için bir çekingenlik oldu bende ya istemezlerse diye, evliliğimin ilk zamanlarında çevreyle de çok görüşmedim zaten uzak durdum (LEYLAK)’’*

‘’Hani bilseler kötü mü olur? Hayır ama ben sadece anlatmak istediğim kadarını anlatıyorum hani yargılayacaklarından mı değil kesinlikle yani çok şükür kayınvalidem asla öyle bir insan değil hakeza yengesi, amcası, dayısı vs. vs. yani asla beni yargılayacak insanlar değil eşim de öyle ama yine de geçmişimi çok fazla anlatmak istemem yakın çevreden biraz uzak duruyorum işte (NİLÜFER’’

‘’Yani ben annemi de sevdim arkadaşımı da sevdim ama işte hep yalnız bırakıldım çok sevdiysem hep yalnız bırakıldım terk edildim o yüzden de biraz kaygım var çok seversem elimden gider kıymet verirsem elimden gider onun için eşime de biraz mesafeli duruyorum (ZAMBAK)’’

3.6.5. Destek İhtiyacı

Bakım deneyimi olan bazı kadın katılımcıların evlilik yaşamında duygusal ve sosyal sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Yaşanan sorunların evlilik yaşamında sahiplenilme, değer görme beklentisi ve güven/huzur hissetme düşünceleri ile destek beklentisini ön plana çıkardığı söylenebilir.

Sahiplenilme

Bazı kadın katılımcıların evlilik yaşamında eş, eşin ailesi ve kök(en) aile tarafından sahiplenilme gereksinimlerini yansıtan ifadeler aşağıda yer almaktadır.

''Herşeyden önce bir aile ortamına sahip olmamışsın mesela evleniyorsun o insanı eşin olarak annen olarak baban olarak herşeyin oluyor yani o insan senin hem senin hem de çocuğunun mesela şey diyorlar kardeş bir yere kadar anne baba bir yere kadar sana kalacak olan bir eş diyorlar ya herkes evlenicek yuvasını kurucak birtek senlen eşin kalıcak olayı onlardan da mahrum kaldığımdan dolayı geçmişte herşeyi ona yorumluyorsun yani bir tek o oluyor (LALE)''

''Yo yo asla asla düştük kalktık hep kendimize çevre yok ki çevremizde kimse yok bi annemiz bi dayımız yok ki o da yetimlikle büyümüş ben de yetimlikle büyümüşüm yani öyle variyetli bi akraba yok evlendik çok sorunlar yaşadım hem maddi hem manevi ama kimse sahip çıkmadı işte eşinden yakınlarından bekliyorsun tabi (SÜMBÜL)''

''Görmedim mesela hani bir kardeş, bir anne, bir baba, bir bacı bacım yok mesela hani kız kardeşim yoktu mesela bir bacı. Eşimden ailesinden bekledim hani öyle kendi kendime öyle hissettirdim kendi kendime mesela öyle davranıyordum mesela hani kendisi de zaten hani benim hissettiğime karşılık o da şey yapıyordu. Ama bazen çok kötü oluyordu mesela hani bir şey mesela hani şu döküldü mü sen salaksın işte sen aptalsın işte devamlı hakaret, devamlı şey mesela şiddet nedeni belli kimsen yok desteğin yok (LEYLAK)''

Değer Görme Beklentisi

Evlilik yaşamında eşten değer görmenin evlilik uyumu ve mutluluğu üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Bazı kadın katılımcıların evlilik yaşamında değer görme beklentilerinin olduğu; fakat yeterli desteği göremediklerine ilişkin ifadeleri aşağıda verilmiştir.

''Kesinlikle hiç değer görmedim yok, kesinlikle görmedim çünkü hani bunlar dışarı yansıyacak bir şeyler değil gerçekten de öyle çünkü nasıl büyüdüğüm nerden geldiğin belli. Hani doktorla paylaşacak bir şeyler de değil zaten bunlar hani doktor

hani bana ne diyecek ki mesela git, eşinle mutlu ol diyecek mesela mutlu olamıyorsun o zaman da diyecek ayrıl ya da boşanma davası aç diyecek mesela yani tek önereceği o zaten yani benim tek eşimle olan sorunum zaten bu zaten yani değer vermemesi (LEYLAK)''

''Ailen yok yurttan çıkmışsın evlenmişsin işte yani olumsuz şeyler var hep, evlenince insan eşinden güzel bir söz bekler anlayış bekler ama işte ne yaparsam yapayım bir türlü değer göremedim işte dayak da yedim kötü söz de söyledi işte intihar etmeyi bile çok düşündüm sonra çocuk olunca artık tek beklentim onu iyi bir şekilde büyütmek yani herşey onun için (GÜL)''

Güvende ve Huzurlu Hissetme

Bu araştırmada katılımcıların evlilik güvensizlik/huzursuzluk duygularının geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkilendirdiği söylenebilir. Selvi ve Leylak eş ve yakın çevre ile huzurlu/güvenli ilişkiler kurma gereksinimlerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

'' Yani geçmişi düşündüğümde insan evinde ailesiyle huzurlu mutlu olmak istiyor çünkü durumumuz belli geçmişte hep sıkıntılar yaşadık yani aile yok yetimlik işte. Ben kendi evliliğimde bunu gördüm yani huzurlu olmayı bekledim eşim onun ailesi sağolsunlar destek verdiler (SELVİ)''

''Çok bişey istemedim evlilikten sadece huzurum sevgi olsun çünkü aile yok baba zaten nerede olduğu belli değil kardeşiminde öyle yani bir huzur bir tatlı söz evlilikten başka ne bekler insan, ilk başlarda biraz iyiydi ama sonra ne huzur ne sevgi görmedin olmadı işte, yani kadın olsun erkek olsun evlilikte huzur beklemez mi (LEYLAK)''

3.7. Ebeveynliğin Anlamı

Bu bölümde kurum bakım deneyimi olan bireylerin gözünden ebeveynliğin anlamı ile ilgili elde edilen bulgular yer almaktadır. Ebeveyn olmanın bakım deneyimi olan bireylere koruyuculuk, destek olma ve sorumluluk gibi yeni roller sağladığı görülmektedir. Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden ebeveynliğin anlamı aşağıda çizelge 3.7' de görüldüğü gibi; yılmazlık, rehberlik, toplumsal sorumluluk, kutsal değer, koruyuculuk, duygusal bağ, adanmışlık olarak toplam 7 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.7. Ebeveynliğin anlamına ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Ebeveynliğin Anlamı	Yılmazlık	• Mücadele
	Rehberlik	• Hayata Hazırlamak • Manevi Rehberlik: Herşeyin Değerini Bilmek • Rol Model Olma
	Toplumsal Sorumluluk	• Sosyal Yapının Korunmasına Destek Olma
	Kutsal Değer	• Yaşama Bağlanma Motivasyonu''Anne Baba Hayat Demek'' • Annelik: Koşulsuz Destek Kaynağı
	Koruyuculuk	• Sorumluluk: Takip ve Koruma • Babalık: Güven ve Değişim
	Duygusal Bağ	• Sevgi-İlgi • Bakım Vermenin Mutluluğu
	Adanmışlık	• Annelik: Fedekarlık-Emek • Yaşam Boyu Destek

3.7.1. Yılmazlık

Bu araştırmada bazı bakım deneyimi olan bireyler ebeveynliği, kendi çocuklarının da aile sevgisinden yoksun büyümemesi için mücadele edilen bir süreç olarak tanımlamışlardır. Kurum bakımı deneyimi olan bazı katılımcılar için

ebeveynliğin mücadele etme ve yılmazlığın gelişimine katkı sağladığı düşünülmektedir.

Mücadele

Kurum bakımı deneyimi olan bazı bireyler açısından ebeveyn olmanın çocuğun bakım ve sorumluluklarının yerine getirilmesi için mücadele etme anlamına geldiği söylenebilir. Ebeveynliğin sorumlulukları, zorluklarla başa çıkma ve mücadele etmenin yılmazlığın gelişimine katkı sağladığına ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmiştir.

''Anne baba olmak çocuğun herşeyiyle ilgilenmek tabi kendi yaşamından fedakârlık ederek çocuğuna zaman ayırmak yani insan sorumluluk alınca hayatı değişiyor nasıl söyleyim bir enerjin oluyor daha güçlü olduğu hissediyorsun yapamadığın bazı şeyleri yapmak için cesaretin oluyor (GÜL)''

''Ebeveynliğin bana katkısı, ben bugüne kadar kendimi hani sorumlu gibi görüyordum hani sorumlu, düzenli ne bileyim bir kendine özgüveni olan bir insan olarak görüyordum ama değilmişim. Ben bunu evlendikten sonra, ebeveyn olduktan sonra gördüm çok eksiklerim, çok hatalarım varmış. Kendimi düzeltmeme iyi şeyler yapabilmeme çok katkısı oldu hani bugüne kadar bir ne bileyim bir sorumluluğu olan bir insan sanıyordum ama değilmişim ben bunu evlendikten sonra gördüm sorumluluğun ne olduğunu ailenin ne olduğunu bana çok katkısı oldu (ÇAM)''

''Bizim gibi yurttaki gibi eksik büyümesin örnek veriyorum biz yurtta eksik derken hocam şimdi anneyle, babayla bir yere gitme ayrı, onların başında durup da sana yön vermesi ayrı. Onlara yön verebilmek için, onların hayatını kolaylaştırabilmek için misal ben şu an tekerlekli sandalye ile işe gidip geliyorum ve inan o kadar zorlanıyorum ki ama şimdi onlar olduğu için zorlandığımın farkında bile değilim. Yani onlar bunu unutturuyor bir şekilde geçiyor onların sayesinde. Güçlükleri kolay olarak atlatabiliyorsun onların sevgisinden onlar kimseye muhtaç

olmasın diye ama o esnada çocuğunu, eşini sevmen lazım ki yaptığın iş sana kolay gelsin hocam (ÇINAR)''

'' Yani herşeyi daha merhametli oluyorsun kendinden çok onu düşünüyorsun mesela dışarda gördüğün bir çocuk kendi evladınla kıyaslıyorsun falan yani çok duygusal anlamda katkıları çok var yani şefkat iyilik fedakârlık merhamet kendinden çok onu düşünme ona güzel bir hayat verebilme mücadele etme yani enerji veriyor (LALE)''

Bazı kadın katılımcılar ebeveynliğin yaşam olayları karşısında güçlenme ve çocuklar için mücadele etme azmi sağladığını vurgulamışlardır.

''Yani olumlu katkıları üzerime bir sorumluluk almış oldum yani güzel bir duyguymuş anne olmak yani mutlu etti yani daha çok şey ayakta daha çok durmamı etkiledi yani artık bir çocuğum var ben dirayetli olmalıyım yani bir çocuğum var düşüncesi (NERGİS)''

''Çocuğun yani çocuklar için dirençli oluyorsun hayatta direncin yüksek oluyor, güçlü kuvvetli oluyorsun (ORKİDE)''

3.7.2. Rehberlik

Bazı katılımcılar ebeveynliğin anlamını; çocuğun hayata hazırlanması, manevi rehberlik ve rol model olma biçiminde değerlendirmişlerdir.

Hayata Hazırlama

Bu araştırmada bazı katılımcılara göre çocuklarının iyi bir eğitim görmeleri, sosyal yaşama katılmaları, mesleki beceriler kazanmaları dolayısı ile iyi yetiştirilmeleri ve hayata hazırlanmaları ebeveynlikle ilişkilendirilmektedir.

''Anne baba demek çocuğun eğitimiyle çevresiyle mesleği olsun iyi bir insan olarak yetiştirmek demek bence. Bizim etrafımızda kimse olmadı işte eğitime devam edemedik mesleğimiz olmadı tabi bizde de haylazlık vardı olmadı işte onun için çocuklarımı iyi şekilde yetiştirme benim hayalim (SELVİ)''

''Yani benim aklıma çekmeyebilir benim fikrimi taşımayabilir benim düşüncemi benimsemeyebilir o farklı düşünceyi de kendi çemberinin içerisinde tutabilmek o çocuğu o şekilde ne bileyim hayata hazırlamak en güzeli bu yani tabi ki (SÖĞÜT)''

Manevi Rehberlik: Herşeyin Değerini Bilmek

Bu araştırmda Köknar'ın ifadesine göre ebeveyn olarak çocuğa manevi yönden çocuğa yapılmasının, sahip olduklarının değerini anlaması açısından önemli olduğu ve ergenlik sonrası koruyucu etkisinin olduğu vurgulanmıştır.

''Tabii, burada en önemli faktör hem bizim için yani yetiştirme yurtlarında kalan çocuklarda da bu eksiklik var yani manevi tarafın çok güçlü olması gerekiyor. İyi bir çocuk yetiştirecek anne baba için yani hem kendimi güçlendirmeye çalıştım hem çocuklarıma manevi taraflarını güçlendirirsem her şeyin değerini, kıymetini öğretirsek yani 0-7 yaş arasında güzel şeyler verirsek ondan sonra iyi bir şekilde yetişeceğini düşünüyorum ama tabii ki bu her çocukta başarılı olacağımız anlamına gelmiyor. Bazen özellikle erkek çocuklarda işte buluğ çağından sonra babadan, anneden uzaklaşıyor çevre, işte okul, arkadaş yani internet olayı büyük oğlanda mesela çok problem haline gelmişti ne kadar el üstünde tutmaya çalışsak da ne kadar versek de doğru şeyler versek de mutlaka oldu Oğlanda bunu başaramadık yani diğer iki kızımı (KÖKNAR)''

Rol Model Olma

Bu araştırmada bazı katılımcılara göre ebeveyn olma çocuklar için bir rol modeli olmayı ifade eder. Bu nedenle çocuklar ebeveynlerinin davranışlarını gözlemleyerek davranışa dönüştürürler.

ARAŞTIRMACI: Sizce iyi bir anne ya da baba olmak nasıl olur anlatabilir misiniz?

ORKİDE: *Tabi ya bir de çocuklara sen saygıyı, sevgiyi öğretiyorsun ama senin de çocuklara karşı saygılı olman gerekiyor yani onlara davranırken küfürlü konuşursan, farklı farklı kelimeler, cümleler kullanırsan çocuk da sana kullanır yani bir hata yaptığında sen çocuktan özür dilemesini bekliyorsan sen de bir hata yaptığında, yanlışlıkla çocuğuna kızdığında senin de mesela çocuğundan özür dilemen gerekiyor ki ya böyle benim için.*

''Ebeveynliğin anlamı yani neticede bir evladım var Allah nasip etmiş buna en güzel şekilde sahip çıkmak, bakmak, en güzel eğitimi verip en güzel şekilde hayata hazırlamak, yaşamı öğretmek ne bileyim, iyiyi, kötüyü ayırt etmesini sağlamak bu şekilde yani tabi çocuğu yetiştirieken ona iyi örnek olmak işin temeli bence çünkü senden gördüğünü o da yapacak (MEŞE)''

Bir erkek katılımcı ise çocuğun yetiştirilmesinde, annenin öğretici rolünün yaşam boyu çok önemli gördüğünü vurgularken aslında bir anlamda toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin düşüncülerini de ifade etmiştir.

''İyi bir anne yani çocuğunun gelişiminde yani en basiti doğduktan sonra büyüyene kadar zaten çocuk ergenlik çağına geldikten sonra zaten çocuğu idare etmesi annenin her şey annede bitiyor normalde çünkü eğitim, çocukluktan büyüyene kadar baba çalıştığı için anneler genelde öğreticidir her zaman (GÜRGEN)''

3.7.3. Toplumsal Sorumluluk

Bu araştırmda çocukların duygusal ve sosyal açıdan iyi bir biçimde yetiştirilmelerinin toplumsal yapının korunmasına olumlu etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Dürüst, ahlaklı, vatana, milletine saygılı, sevgili çocuk yetiştirmek bir anlamda ebeveyn olarak toplumsal sorumluluk bağlamında değerlendirilmektedir.

Sosyal Yapının Korunmasına Destek Olma

Bir erkek katılımcı çocukların iyi bir biçimde yetiştirilmelerinin toplumsal yapının huzuruna ve korunmasına katkı sağlayabilecek bir sorumluluk olduğunu vurgulamıştır.

'' Ebeveynliğin anlamı ya işte o, kendi neslini, o çocukların büyümesini, sağlıklı büyümesini, eğitimlerini, onların hayata bakış açısını öğretmek yani bir nevi sorumluluk işte dedim ya toplumun tuğlasını sağlam yapmak gibi görevi olan yani bir de topluma işte bu sayede kendi çocuklarının yetiştiği toplumun da huzurunu dolaylı olarak etkileyen şeyler Toplumu düşündüğüm zaman toplumun bir parçasını ben büyütüyorum toplumda bir taş yani bir tuğla yapıyorum o da sağlam bir tuğla olmasına diyeyim ebeveyn de bu tuğlanın sağlamlığını şey yapıyor sağlıyor diye düşünüyorum yani ne kadar sağlam tuğla toplum da sağlam oluyor yani çocuklar ne kadar sağlam yetişse yani normal hayatta dürüst, ahlaklı, vatana, milletine saygılı, sevgili ya böyle bir insan yetiştirirsen o tuğlanın sağlamlığı toplumu da etkiler otomatikman (ARDIÇ)''

3.7.4. Kutsal Değer

Bu araştırmada bakım deneyimi olan bazı bireyler açısından ebeveyn olmanın özel bir değerinin olduğu ve kutsal olarak görüldüğü söylenebilir. Bu bağlamda ebeveynliğin motivasyon ve enerji kaynağı olduğu, yaşama bağladığı anneliğin ise koşulsuz destek kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Yaşama Bağlanma Motivasyonu:''Anne Baba Hayat Demek''

Hem kadın hem de erkek katılımcılar, çocuğun bakım ve sorumluluklarının yerine getirilmesinin önemli bir motivasyon kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir. Ebeveynliğin getirdiği bu motivasyonun yaşama azimle sarılma/bağlanma anlamına geldiğine ilişkin bu katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

''Hayata mecbur bağlıyor seni niye dersen, hani demin de söyledim biz her şeyden vazgeçiyoruz bir anda yapımız gereği hırslı yetiştiğimiz için vazgeçeceğin noktada seni durduruyor. Diyorsun ki örnek veriyorum ben 2017 yılında dedim ya hani kaza yaptım şimdi yürüyemiyorum hocam ayağa kalkamıyorum şimdi tabi çocuklarım olmamış olsaydı ben vazgeçecektim diyecektim ki. İşin de gereği yok, gücün de gereği yok. Şimdi çocuklar var çocuklara daha iyi bir şey sunmak için hani nasıl diyeyim? bir şeyleri eksik kalmasın (ÇINAR)''

''Evet, iste insan iste baba derler ya iste baba oldum daha da sorumluluğum arttı ama ilk heyecanım mutluluk iste kendi kanından kendi canından çocuğun olması daha sonra iste sorumluluk olması onların ihtiyaçlarının karşılanması daha da bi hayata azimle daha da bir şeyle (SELVİ)''

''Yani bir çocuğun nasıl diyeyim? sana baba demesi yani bana güç verdi, mutluluk verdi ya o baba kelimesi, beni aldı götürdü yani. En güzel şey o yani evet size güç kuvvet verdi, moral verdi, enerji verdi yaşam enerjisi verdi yaşam sevinci verdi bana (GÜRGEN)''

''Anne baba hayat demek, mutluluk demek yani anne baba olmak hayat yok demek yani hayatın anlamı da yok demek. Senin için hayat bitmiştir yani bir çocuk için veya anne için yani bir çocuk için anne baba yoksa hayat bitmiştir o hayatı yaşasa ne yaşamasa ne? arada öyle bir yaşam bağı oluşuyorki işte (ORKİDE)''

Annelik: Koşulsuz Destek Kaynağı

Bu araştırmada kurum bakımı deneyimi olan bazı katılımcılar anneliğin varoluşsal bir görev olarak; çocuğun doğumundan başlayan ve yaşamı boyunca ona her koşulda destek olma sorumluluğu olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorumluluğun aynı zamanda evlilik yaşamında karşılaşılan en olumsuz durumlarda çocukların etkilenmemesi için mücadele etme gücü ve motivasyonu sağladığı anlaşılmaktadır.

''Yani ben isterim ki iyi bir anne koca bir dağ gibi yani her ne olursa olsun evladına sırtını dönmeyeceksin her konuda yanında olacaksın her düştüğünde kaldırabileceksin onu her konuda yani okulda sorun yaşamış olsa evliliğinde sorun yaşamış olsa gençliğinde sorun yaşamış olsa yani koca bir dağ gibi durmak lazım evladının arkasında destek olmak lazım (LALE)''

''Ya annelik kolay bir şey değil çocuğun hayattaki en büyük destekçisi annedir, her anında yardımcı olmak elinden tutmak işte zaten doğumdan itibaren anneliğin görevi başlıyor insanın hayatı boyunca hep devam ediyor (LEYLAK)''

''Yani tarif edilemez ki annelik gözümün içine bakıyor şu an çocuğum da nasıl bir anneyim annem 10 numara diyor annelik çok güzel bir şey her şeye katlanırsınız Dünya üstüne gelse çocuğuna bir şey olmaması için siper olursun canından vazgeçersin eve gelip te onların yüzü asık görünce olmuyor onların yüzünü güldürmek için ben her şeyi yaparım benim yaşantım hayattaki her şeyim onlar (SÜMBÜL)''

''Annelik demek sevgi demek şefkat demek varoluş sebebi demek onlar için canını ortaya koymak demek son ana kadar sorun ne olursa olsun direnebilmek demek yani gerek iyi gerek kötü sürdürebilmek yani her şey (LALE)''

3.7.5. Koruyuculuk

Kurum bakımı deneyimi olan bazı bireyler, ebeveynliğin temel sorumlulukları arasında çocukların korunmaları ve gözetimlerinin sağlanması sorumluluğunun da olduğunu, aynı zamanda baba figürünün otorite ve güven anlamına geldiğini ifade etmişlerdir.

Sorumluluk: Takip ve Koruma

Bakım deneyimi olan bazı bireyler açısından çocuğun bakım ve sorumluluklarını üstlenme, anne baba olarak sorumluluk gerektiren bir süreç olarak tanımlanmıştır.

''Anne baba yani bir çocuğun sorumluluğunu üstlenmek yani bana göre yani bir çocuğun geleceğini düşünmek aynen koruyup kollamak takip etmek üzerine düşmek (NERGİS)''

''Ya ebeveyn olmak yani dediğim gibi şey ya dedim ya bir sorumluluk almak işte bir nesil var o nesli yetiştirmek ya nesil olmasa bile iki kişinin bir hayatını devam ettirmek yani ille şey değil yani ebeveynde zaten nesillik önemli çocuklarım var, onların sorumluluğu takibi var yetiştirmesi var (ARDIÇ)''

''Yani beslenmesiydi tabi sokağa çıktığı zaman onun takibiydi kimlerle konuşuyor, kimlerle oturuyor. Bunların hepsini takip etmek gerekiyor önce bakımı ile sonra okul çağına geldi tabi çocuk hani okulda nereye gitti, nereye gitmedi. Biz sürekli takipçisi halindeydik çocuklarımızın yani okula gittiği zaman haftanın iki günü üç günü en azından sürekli öğretmenleriyle istişare halindeydik. Çocuk sokağa mı çıkıyor okulun bahçesinde mi vaktini geçiriyor yoksa başka arkadaşlarıyla mı gezmeye gidiyor biz bunların takipçisiydik sürekli. Bizim için de olumlu bir katkı sağlamış oldu. Tabi, çocuğa da olumlu katkı sağladı çünkü derslere biraz daha

meyilli olmaya başladılar çünkü başıboşluğu görmediler o yüzden de anladılar ki tamam bizi boş bırakmıyorlar, biz bu işi yapmak zorundayız (SÖĞÜT)''

Babalık: Güven ve Değişim

Bu araştırmada bazı erkek katılımcıların ifadelerinden anlaşılmıştır ki baba olmak, çocuğun korunması ve geleceği ile ilgili planlanma yapma sorumluluğudur. Ayrıca bu katılımcılara göre baba olmak güveni ve değişimi ifade etmektedir.

''Bana göre çok zor bir şey hocam valla hocam benim 13 yaşına kadar benim babam vardı ve evden çıkarken geri geldiğinde yani rahat rahat korkmadan evin içinde yatabileceğim, dışarıda örnek veriyorum düşsem de bir şey görsem de en kötü ihtimal arka çıkacak birinin olduğu anlamı geliyordu babam, o olmadığını görüyorum olmayınca yarım kaldım……. Baba olunca insan bir şeyi iki kere düşünüyor hani nasıl olur diye, fedakâr olmam ona şefkatlı davranmam gerekiyor ben bunları görmedim çünkü çocuğum için en iyisini yapmak istiyorum, bir vazgeçmek var hani olmadığı zaman bazen vazgeçmekten seni vazgeçiriyor yani kötü bir şey yapmaktan seni vazgeçiriyor doğru şeyler yapmak istiyorsun öyle (ÇINAR)''

''Yani hayatım baba olduktan sonraki dönemimde, baba olduğum gün itibariyle artık bundan sonraki yapacağın şeyler yaparken, atacağın adımları atarken düşündürecek birisi var yani eşimi katmıyorum buna çocuğumdan bahsediyorum yani çocuğum olduğu günden itibaren benim hayatım çok değişti düşüncelerim değişti öyle değişti yani her şeyde onu düşünerek hareket ediyorum mesela hiç yapmadığım bir şey öncesinde para biriktirmezdim, elime geçeni böyle çatır çatır yerdim ama şu an ona çocuğuma göndermekle birlikte aynı zamanda onun için ayriyeten bir birikim yapıyorum (MEŞE)''

3.7.6. Duygusal Bağ

Bu araştırmada ebeveyn olma ve doğrudan çocuğa bakım verme ile ilişkilendirilerek çocukla ilgilenme ve koşulsuz sevgi göstermenin mutluluk olduğu ifade edilmiştir. Çocuğun tüm yaşam evrelerinde karşılaşabileceği zor durumlarda destek olma, ilgi ve sevgi göstermenin ebeveynliği ifade ettiğine ilişkin değerlendirmeler aşağıdaki gibidir:

Sevgi-İlgi

Bazı kadın katılımcılar çocuğa koşulsuz sevgi göstermenin duygusal açıdan oldukça değerli olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuğun yaşamının tüm evrelerinde karşılaşabileceği zorluk durumlarında; destek sağlama ilgi ve sevgi göstermenin ebeveynliğin anlamı olduğuna ilişkin değerlendirmeler aşağıda verilmiştir.

''Annelik bir defa benimkinin yaptığı gibi değil onu biliyorum yani hani annelik duygusunu yeni kayınvalidemle tatmaya başladım o da 5-6 aydır yani. Aşırı merak yani ben aşırı merak ederim nerede, geldi mi, kaldı mı, gelecek mi? ya kendi görmediğimi biriktirip çocuğuma, çocuklarıma vermek istiyorum belki de aşırısı fazla gerçekten çocuğu da boğmadan (MENEKŞE)''

''Anne baba olmak şöyle bi şey çok güzel bir sorumluluktur ağır bir sorumluluktur ağır bir sorumluluktur ama anne baba demek bir cocuğuna hem eğitim anlamında her konuda eğitmek ve her konuda ona bilgi vermek ama hiçbir zaman ne olursa olsun aç kal susuz kal ama kocanla ne kadar kavga edersen ya da eşin ne kadar kötü olursa olsun o çocuğu yalnız bırakmamaktır ayrılmamaktır ilgi göstermektir yani, bu bizim gibi yurttan ayrılanlar için çok farklı bir duygu yani (ZAMBAK)''

Bakım Vermenin Mutluluğu

Bazı katılımcılar çocuğa bakım verme, onlarla bağ kurma ve onların gelişmelerini izlemeyi ebeveynlikle ilişkilendirmişlerdir. Çocuk yetiştirme sürecinde bu deneyimlerden mutluluk duyduklarını aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

''Ben sorumluluktan önce sevgisini hissediyorum yani insanın çocuğunu sevmesi sevgi bende önce sevgi geliyor. Tabi, onu korumak falan tabi onlar da senin şeyinde iyi bir insan yetiştirmek, vicdanlı bir insan yetiştirmek. Şey derler buradaki arkadaşlar ya abla yurtta büyümüşsün ama çocukların gerçekten merhametli ve iyi niyetli insanlar diyorlar bu beni çok mutlu ediyor (PAPATYA)''

''Çocuğum birinci sınıfa gidiyor hergün dersleri olsun okuldaki durumu olsun onunla konuşuyorum bu hem çocuğa iyi geliyor hemde bana yani insan çocuğu ile ilgilenmez mi? Kendi çocukluğuma bakıyorum bir de ne anne ne baba işte kimse yok yani yurttaki görevliler var tabi ama yerini tutar mı, yani çocuğumla ilgilenmek bana huzur veriyor ilgilenmediğim günler eksikliğini hissediyorum (ÇAM)''

''Dedim ben hani bana yapılmadı biz görmedik anne babayı bari erken evlenelim. Çoluğumuz çocuğumuz olsun biz onlarla uğraşalım biz gençken onları da büyütelim. Yani iyi ki de erken evlenmişim iyi ki de yani gerçekten onun verdiği tadı hiçbir yerden verecek yani başka hiçbir şey yoktur ne gezmek ne eğlenmek ne tozmak bekârlık sultanlık diyen adam yalan söylüyor (ÇINAR)''

3.7.7. Adanmışlık

Bakım deneyimi olan bazı bireylerin geçmiş yaşamlarında aile ya da bakım verenlerden yeterince ilgi/sevgi göremedikleri söylenebilir. Kendi ebeveynliklerinde bu durum çocuklar ile sürekli ilgilenme, onlara fazlası ile destek olma ve yaşamını çocuğuna adama tutumuna dönüşebilmektedir. Bu durumda bakım deneyimi olan bu

bireylere göre ebeveyn olma; kendinden ödün verme, fedakârlık ve emek olarak değerlendirdirilmektedir.

Annelik: Fedakârlık-Emek

Bu kadın katılımcılar anneliği, kendi yaşamından fedakârlık ederek çocuğun iyi bir yaşam sürmesi için kendini adama olarak tanımlamışlardır.

''Annelik fedakârlık demektir emek demektir kendini adamak demek bence (SÜMBÜL)''

''Onu büyütmek, ona bakmak hastalanınca mesela yanında kalmak mesela hani ateşlendiği zaman mesela hani yanında uyumamak. Anne demek mesela bakmak, etmek, şefkat, fedakârlık onun için mesela hani her şeyi yapmak (LEYLAK)''

''Kesinlikle fedakârlık çünkü şey hani kendinden geçiyorsun kendini unutacaksın. Yani kimi zaman gerçekten yemek yemeyi unutacaksın ki ben yakın arkadaşlarımın çocukları var yeğenlerim diyorum onlara. Onları yedirirken bile ben kendi yemeğimi unutuyorum bazen hani onun temizliğiydi, yemeğiydi. Annelik biraz açıkçası aşırı fedakârlık evet ben her şeyi aşırı aşırı dozda yaşadığım için, görmediğim için belki de. (MENEKŞE)''

''Sorumluluk mesela nasıl anlatayım? Mesela kendinden ödün vereceksin, kendi hayatını değil her şeyi çocuklarına ayıracaksın yani bende öyle çünkü benim olmadı bari onun olsun ben çok kötü günler yaşasım o yaşamasın onun için elimde ne imkânım varsa vermeye çalışıyorum fedakârlık mesela benim telefonum eski onun istediği en iyi telefonu aldım (ORKİDE)''

Yaşam Boyu Destek

Bu araştırmada kurum bakım deneyimi olan bazı bireylere göre ebeveynlik, çocukların beslenme, barınma, eğitim ve diğer gereksinimlerinin eksiksiz yerine getirilmesi gibi her türlü madde manevi desteğin yaşam boyu sağlanma sorumluluğu olarak ifade edilmiştir.

''Ya iyi anne baba olmak her şeyi çocuğuna her istediğini almak değil yani çocuğunu tertipli, düzenli, terbiyeli yetiştirmek ondan sonra ne bileyim? Onları düzenli giydirmek, düzenli yedirme eğitimleriyle ilgilenmek. Yani eğitimleriyle ilgili her şeyi almak hiç eksiksiz okumaları için yani ben çocuklarıma alacağım şeyin eğitimle ilgili de olsa başka hiç ücretini düşünmem ne kadar giderse gitsin sürekli destek olmak yani (ORKİDE)''

'Bir yetişkin olarak, ebeveyn olarak ailenin sorumluluklarını göğüslenmek demektir yani benim anladığım bu yani aynen. Ailemin tüm ihtiyaçlarını gidermek, onların işte geleceği ile ilgili efendime söyleyeyim problemleriyle ilgili, evliliklerine hazırlıklarıyla ilgili, kişilikleriyle ilgili her türlü sorumluluklarına göğüs gerip onları güzel bir şekilde yetiştirmek o sorumluluk bilincinde yetiştirmek olarak algılıyorum valla (KÖKNAR)''

''Anne baba demek yani şimdi kendi annemden başlayayım en azından geçen hafta beni aradı oğlum sakın sokağa çıkma senin çevren geniş gelen giden çok maske tak eldiven tak sana virüs bulaşmasın bak annem 73-74 yaşında ve beni arıyor ve bana bunu söylüyor ifadesi bu diyeyim yani anne baba olmanın ne kadar 47 yaşında olsam da kocaman çocuklarım olsa da sonuçta bir anne düşünür ki bende aynı şekilde çocuklarım evlense de ben yine biz onlara devam edeceğiz desteğimizi yani bu destek doğanın bir yapısı gibi yani (LADİN)''

''Onu büyütüp bu yaşa getirmek ona emek vermek tabi onu bir güzel hani dediğim gibi büyütüp okutup bir yere getirmek ona hep destek olmaktır anne hep

destek olması lazımdır 60 yaşına da gelse o senin evladın o sana muhtaçtır tabi şimdi benim oğlumun durumu güzel devlet memuru ben umursamıyorum oğlumu niye parası var ya oğlumun diyorum öyle değil çocuk 60 yaşına da gelse sana muhtaçtır evladının evine giderken bir poşete gitmen lazım veyatta iki poşetlen o seni bekler istediği kadar zengin olsun senin getirmen var ya dünyaya bedeldir (GÜL)''

3.8. Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Ebeveynliğe Etkileri

Bu temada katılımcıların görüşleri üzerinden geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkileri Çizelge 3.8' de gösterildiği gibi zorlu bir yolculuk, geçmişin ödülü, geçmişin tekrarı ve destek ihtiyacı olarak toplam 4 kategoride toplanmıştır. Bu kategorilerin her birine ilişkin bulgular yorumlanarak aşağıda sunulmuştur.

Çizelge 3.8. Geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkilerine ilişkin tema, kategori ve alt kategoriler.

Tema	Kategori	Alt Kategoriler
Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Ebeveynliğe Etkileri	Zorlu Bir Yolculuk	• Bakım Vermenin Zorluğu • İzole Bir Yaşam: ''Kimsesiz'' • Aşırı Hoşgörülü Ebeveyn Tutumu
	Geçmişin Ödülü	• Bakım Verenlerin Katkısı • Geçmişten Ders Çıkarma
	Geçmişin Tekrarı	• Ebeveynlikte Yetersizlik ve Değersizlik Duyguları • İnsanlara Olan Güvensizliğin Çocuk Yetiştirmeye Yansımaları • Çocuğun Bakım Döngüsüne Girmesinden Korkma
	Destek İhtiyacı	• Aile ve Yakın Çevreden Destek Görme Gereksinimi • Ebeveynlikte Rol Model Eksikliği

3.8.1. Zorlu Bir Yolculuk

Bakım deneyimi olan bireylerin, ebeveynliğin getirdiği yeni roller ve sorumluluklarla ilişkili bazı zorlukları deneyimledikleri söylenebilir. Çocuğa bakım vermenin zorluğu ve ebeveynliğin sorumluluklarının, sosyal yaşamdan uzaklaşmaya

neden olduğu ve ebeveynliğe ilişkin yetersizliği gidermek için çaba göstermenin aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumuna dönüştüğü söylenebilir.

Bakım Vermenin Zorluğu

Çocuğun bakımı ve diğer gereksinimlerinin düzenli olarak karşılanmasının önemli olduğu bilinmektedir. Ancak bazı kadın katılımcılar çocuğa bakım verme becerisinin anneden öğrenilebileceğini, anneden ayrı büyümenin çocuğa bakım verme konusunda yetersizlik yaşanmasına neden olduğunu aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

''Çünkü ben annemden görmedim bunu hani belki 8 yaşıma kadar görmüşümdür. Ama ondan sonra görmedim zaten hani ama ben kendimi söylüyorum mesela. Annelik mesela kızıma da söyledim mesela bak kızımada söyledim çok zorlandım mesela hani ilk çocuğumdu. Hani ilk defa bir çocuğu kucağıma aldım mesela nasıl bakacağımı, nasıl edeceğimi bilmiyordum mesela daha önce mesela hani kuzenlerime falan bakmıştım hani öyle bir tecrübem vardı zaten hani hani bana biraz zorluk geldi (LEYLAK)''

''Tamam çocuk oldu ondan sonrası işte yemesi içmesi giydirmesi her gün her saat zor bir iş annelik bir de yanında kimse yok yani nasıl yapılır işte çok zorlandım yani, çünkü anne nedir görmedim yurtta bakıcılar baktı bize onlar da tabi ellerinden geldiği kadar yarı aç yarı tok tabi dayakta var işin içinde ne bileyim (GÜL)''

''Anneliğin zorluğu yani çocuğa nasıl bakılır ne yapılır hastalığı var yeme içme ne bileyim sorumluluğu işte bunlar beni çok korkutmuştu yani çünkü bilmiyorum yani çocuğa nasıl bakılır ne anneden ne de akrabadan gördüm. Sağolsun eltilerim destek oldular fikir verdiler derken zorlanmadım (LALE)''

İzole Bir Yaşam: ''Kimsesiz''

Bu araştırmada bazı kadın katılımcılar çocuğun bakım ve diğer sorumluluklarının yerine getirilmesinde herhangi bir destek görememeleri nedeniyle sosyal yaşamdan uzaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkilendirilen güvensizlik duygusunun çocuğun sosyal yaşamdan uzak tutulmasına neden olduğunu aşağıdaki gibi belirtmişlerdir.

''Çocuk olduktan sonra sürekli onunla ilgilenmek gerekiyor tabi bir de etrafında destek olan birisi yok tabi ister istemez iyice zorlanıyorsun yani dışarı bile çıkamıyorsun bir yere oturmaya gidemiyorsun işte sürekli evdesin bu zor oluyor işte birde evin işleri yani derken zorluk bunlar yani (GÜL)''

''Kimsesiz büyüyünce insanlara çok güvenemiyorsun yani hem o hem de şu an ya korku da var içimde şu zamanda çok zor birine güvenmek evet yani çocuklara hep işte evde oyun hazırlıyorum. Sürekli oyuncak, oyalanabilecekleri şeyler alıyorum evde oyalanıyorlar sürekli. Mesela yazın kuş alıyor, civcivlerden alıyorum onları büyütüyorlar sonra kışa yakın köye gönderiyoruz köyde büyüyorlar (ORKİDE)''

Aşırı Hoşgörülü Ebeveyn Tutumu

Bu tip ebeveyn tutumu; çocuğa aşırı sevgi gösterme, yaptırımın olmaması, kuralların/sınırların belirsizliği ve çocuğun tüm isteklerinin yerine getirilmesini ifade eder. Bu araştırmada bazı bireylerin geçmiş yaşamlarında duygusal ve sosyal gereksinimlerinin yeterli ölçüde karşılanamaması nedeniyle çocuklarının da aynı zorlukları yaşamamaları için aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumunu benimsedikleri anlaşılmaktadır.

''Mesela çocuklarıma hani iyi bir şey veremedim mesela sevgimi, şefkatimi veremedim mesela. Fazla olsun mesela çalıştığım için hani fazla ilgilenemedim ondan dolayı yani olumsuz etkileyen bunlar. Mesela onun etkileri mesela her

istediklerini mesela yerine getirdim mesela hiçbir şeyini gözünde bırakmadım yani en güzel şey de şöyle bir şey biliyor musun? Hani çocuklarımı hiçbir zaman her şeyden mahrum bırakmadım ben kendim mahrum kaldım ama çocuklarımı hiçbir zaman mahrum bırakmadım (LEYLAK)''

''Belki de ben hiç görmediğim için aşırıya kaçmak istiyorum ya kendi görmediğimi biriktirip çocuğuma, çocuklarıma vermek istiyorum belki de. Aşırısı fazla gerçekten çocuğu da boğmadan nasıl olacak bilmiyorum ki şu an peşin konuşmak biraz şey de. (MENEKŞE)''

'Sonra benim çocuklarım olunca annelik duygusunu tattım tabi ki tabi benim yaşamadığım her şeyi onlara yaşatmaya çalışıyorum şu ya şimdi ben çocuklara hani diyorum ya ben görmediğim şeyleri çocuklara hep mesela yaşamadığım şeyleri çocuklara yaşatmaya çalışıyorum (ORKİDE)''

''Ben çok iyi bir babayım neden iyi bir babayım? Çünkü yaşayamadıklarımı çocuklarıma yaşatmaya çalışıyorum küçük olmalarına rağmen hani kendi yaşayamadıklarımı, kendi görmediklerimi, kendim tat alamadığım, zevk alamadığım şeyleri şu anda hani çocuğum küçük olmasına rağmen çocuğuma yaşatmaya çalışıyorum ki en iyisini fazlasıyla yapıyorum. Yani şu anda birçok insanın yapamadığı şeyleri yaptım ve yapmaya devam ediyorum çocuğumun hiçbir şeyini eksik bırakmadım o şu an anlamıyor. Onlarla mesela akülü araba en iyisini aldım. Bir devlet memuru maaşı kadar belki bir şey ama onu kullanmasını biliyor mu? Bilmiyor bu iyi mi? değil ama ben bunlardan yani şu an ona her şeyin en iyisini yaşatmak istiyorum hani görmedik görmediğimiz için bu iyi bir şey mi? Belki iyi bir şey değil dışarıdan bakan insan için ama biz kendimizce görmediğimiz için, bilmediğimiz için, yaşamadığımız için yaşatmaya çalışıyoruz (ÇAM)''

''Ya iyi bir anne baba olmak için her şeye peki dememek lazım yeri geldiğince otoriter olmak lazım biz bunu yapamadık şu an biz evde anne baba değiliz ikimiz de Öksüzlüğünden büyüdüğümüz için dedik hep çocuğumuz hep çocuğumuz dedik ama çocuğumuzu fazla şımarttık galiba saygısızlığı ele aldılar (SÜMBÜL)''

3.8.2. Geçmişin Ödülü

Bu araştırmada destekleyici kurum bakımı ortamında büyümenin özellikle rol modeli/rehber bakıcı personelin olmasının ve zorlu geçmiş yaşam deneyimlerinin katılımcıların kendi ideal aile olma çabalarına ve özellikle ebeveynliğe katkılarının olduğu anlaşılmaktadır.

Bakım Verenlerin Katkısı

Kurum bakım ortamında bakım veren personelin olumlu tutum ve davranışlarının bazı katılımcılar tarafından model alındığı söylenebilir. Bakım deneyimi olan bireyler açısından bu durumun destekleyici ebeveynliğe katkı sunduğu düşünülmektedir. Bazı katılımcılar bakım personellerinin kendilerine yönelik olumlu tutumlarının iyi bir ebeveyn olmalarına destek olduğunu vurgulamışlardır.

''Yani biz bunu (Bakıcı Anne Kastediyor) annemizden öğrendiğimiz için yani biz üç, üç kardeşin üçüne de o baktı yani ona mesela sarıldığımız zaman gerçekten hissederek sarılmak, öpüp kokladığımız zaman evet hissederek öpüp koklamak. Ona öğretirken güzel ve edepli bir şekilde öğretebilmek aynı şekilde doğruyu öğreterek de bir şeye hayır, dur yapma dediğim zaman kibar kibar söylemek nerede tepkili bir şekilde söyleyerek onun anlaması nerede? Evet, ben çocuğuma kızar mıyım? Kızarım yeter ki o edebini ve ahlakını korusun (NİLÜFER)''

''Kurumdaki hocalarımın (Bakıcı Babayı Kastediyor) aileleri ile sohbetlerini gördüm bizi eve çağırdıkları da olmuştu. Hocamın davranışları çok hoşuma giderdi yani çocuklarına karşı konuşkan hoş sohbetti yani asık suratlı sert değildi, çocuk da ona karşı candan davranırdı şimdi bunlar benim çocuğuma davranışımı etkiledi tabi, sakin oluyorum yani onu dinlemeye gayret ediyorum kızmak işe yaramıyor tabi (ÇAM)''

Geçmişten Ders Çıkarma

Bakım deneyimi olan bireyler açısından ebeveynlerden ayrılmanın ve kurum bakımında büyümenin travmatik etkisi olabilmektedir. Geçmişte yaşanan zorlukların etkisi ile bu bireyler kendi çocuklarına daha iyi ebeveyn olmak için çalışmaktadırlar.

''Ailesiz yurtta büyümek çok zor, anlatılmaz ki. Şimdi o günleri çocuklarıma ara sıra anlatıyorum işte acındırma değil de geçmişten ders çıkarma yani ailenin kıymetini değerini göstermek için, kimsesiz sevgisiz büyüdük yani onun için çocuklarıma hep şefkatli davrandım onlar da bana karşı çok iyiler yani geri dönüşü iyi oldu. Ben erken yaşta olduğum için yani kendim nasıl büyüdüysem yani yurttayken nasıl rahat oyunlar oynadıysam nasıl rahat hani bisiklete biniyorsun. Biz düşerdik, kalkardık yani örnek veriyorum zorluklar yaşadık. Aman düşsün düşsün ki yürümeyi öğrensin yani nasıl diyeyim? Güçlü olmayı öğrensin diye elimizden geleni yapıyoruz (ÇINAR)''

''Kendi çocukluğum yurt hayatım aklıma geliyor, çok zor günlermiş yani çocuk aklı işte herşeyi kabulleniyorsun anne baba atıp gitmiş işte. Ama ben ne olursa olsun çocuğumu atıp gidemem yani işte acımasız olamam onun için ailemi korumak için elimden geleni yaparım (KÖKNAR)''

3.8.3. Geçmişin Tekrarı

Duygusal ve sosyal açıdan olumsuz etkileri olduğu belirtilen kurum bakımı süreci etkileri ebeveynliğe yansıyabilir. Özellikle geçmiş yaşamla bağlantılı olarak olumsuz benlik algısı ön plana çıkmaktadır. Böylece yetersizlik ve değersizlik duyguları ebeveynsizlikle ilişkilendirilmekte, insanlara olan güvensizliğin çocuk yetiştirme sürecini de etkilediği anlaşılmakta ve kendi çocuklarının bakım döngüsüne girmesinden endişe duydukları bu araştırmada ortaya çıkmıştır.

Ebeveynlikte Yetersizlik ve Değersizlik Duyguları

Bazı katılımcılar geçmiş yaşamlarında anne baba ile birlikte yaşayamamalarının ve onların desteğini alamamalarının çocuk yetiştirme sürecinde değersizlik duygusuna ve yetersiz ebeveynlik tutumlarına neden olduğunu aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

''Kendi çocukluğuma bakıyorum işte anne zaten yok baba da hiç ilgilenmezdi yani soğuktu yurtta büyüdüm işte böyle olunca insan kendini kötü hissediyor kötü bir hayatım oldu yani böyle düşününce yani iyi bir anne değilim gibi düşündüğüm oluyor. Bir de eşim beni hep eksik gördüğünde çocuğa da karıştırmaz yani evde çocuğa hiçbir şey diyemem işte ama öyle olmaması da lazım kendi babaysa bende anneyim yani ben ona terbiye vermem lazım ama çocuk 10 yaşına geldi hala dövüşümüz ondan böyle olunca da iyi bir anne olamadığımı düşünüyorum yani çünkü iyi davranamıyorum yani (GÜL)''

'' Hep çocuğum diyen hep evim diyen biri hep kendimi arka planda görüyorum hiçbir zaman ön planda olmadım hayatım boyunca da böyle oldu hiçbir zaman da kendimi ön planda görmedim yani iyi bir anne olamadım gibi geriye baktığımda kötü şeyler yani annesizlik babasızlık ne bileyim yurtta işte bunlar çocuğuma daha iyi bakmamı onları terbiye etmemi etkiledi sanki (SÜMBÜL)''

''İyi baba olamadım diyorum nasıl olamadım simdi araba yok ev yok bunca zaman çalıştım çabaladım iyi bir yatırım yapamadım bazen insana hayatta Allah şans veriyor yani ben kendi deneyimle de 2 defa en az şans veriyor yani değerlendirdin değerlendirdin değerlendirmezsen ipin ucu kaçıyor biz kaçırdık demek ki iyi adam oldum ama iyi baba olamadım diyorum kendi kendime niye ihtiyaçlarını karşılayamadım diyorum bir de geçmişten beri imkan yok destek yok yani yurtta büyüdüm kendi anne babamdan göremedim herhalde biraz bundan oluyor (SELVİ)''

İnsanlara Olan Güvensizliğin Çocuk Yetiştirmeye Yansımaları

Bu araştırmda bazı kadın katılımcıların insanlara güvenmedikleri için çocukların sosyal ilişkilerine korku ile yaklaştıkları anlaşılmaktadır.

''Bunu ben şu an anne olmadığım için hissetmiyorum ama benim şu an kardeşlerime ebeveynlik yapıyorum. Onun için dışarıya karşı her zaman onları korumak zorundayım, evet onları dış dünyaya karşı korumak zorundayım. Çünkü bizi koruyan olmadı yani terk edildik işte nasıl güveneyim insanlara başka bir lüksümüz yok çünkü özellikle şu devirde onlara ben şahsen kendi çocuğum olsa ki aynı şeyi şu anda yapardım (NİLÜFER)''

''Yurtta büyüyünce yani kimsesiz olunca yani annen baban bırakıp gitmiş işte kolay güvenemiyorsun kimseye sonra kendi çocuğun olunca insanlardan uzak tutuyorsun yani ben mesela çocuklarımı hiç sokağa bırakmam bir yere asla bırakmam yani bir akrabamın evine bensiz asla gidemezler orada da kalamazlar (ORKİDE)''

Çocuğun Bakım Döngüsüne Girmesinden Korkma

Bazı hem kadın hem de erkek katılımcıların kurum bakımına alınma nedeni ile anne ve babadan ayrı büyümeyi kader olarak değerlendirdikleri, ebeveyn olduktan sonra çocukların da bakım döngüsüne gireceklerinden korktukları anlaşılmaktadır. Anne ve babanın vefatı, boşanma, hastalanma gibi nedenlerle çocuğun bakımını yerine getirilemeyecekleri ve geçmişte yaşanan zorlukları kendi çocuklarının da yaşayacaklarından duydukları endişeyi aşağıdaki biçimde ifade etmişlerdir.

'' İlk çocuğum doğduğunda tuhaf oldum ya çocuğu kucağıma alamadım yani niye alamadım ya dem baba oldum ya düşünebiliyor musun bu çocuk ama içime korku da geldi dedim aman yarabbi korktum korkum şu yönden bu çocuk dünyaya geldi aha dedim ölürsem bu çocuk da benim gibi kalırsa babayı görmeden her gün

gününü sayardım bugün 170 günlük oldu bugün 180 günlük oldu bugün 200 gün oldu bugün 3 yıl oldu yani çünkü bunu saymamın aman bu çocuk da en azından beni bilinceye kadar inan ki 1-2 yaşına gelinceye kadar hep içimde o duygu oldu çocuk en azından beni görmüş olsun dedim yani içime o korku geldi yani yalan söylemeyeyim psikolojikmen mi diyeyim (LADİN)''

''Ya ben hep yani şey ben annesiz babasız büyüdüm diye mesela yeri geldi her ailede yaşanan bir şeydir. Tartışma olur, şey olur ama ben hep şunu görmüşüm, yaşamışımdır ben annesiz babasız büyüdüm ben çocuklarımı kesinlikle hayat şartları ne olursa olsun benim şeyim de çocuklarımı annesiz babasız büyütmemek yurtlara atmamak. Çünkü çok kötü şeyler yaşadım o çocukların yani tamam biz evleniyoruz bir çocuk oluyor biz o kişileri mutsuz edeceksek niye evleniyoruz yani (GÜRGEN)''

''Bir hasta olduğunda ben hastalandığımda ben çok korkuyorum hep Allah'a tek duam çocuklarımı büyütmeden beni alma demek oluyor yani bu dünyadan yani bilmiyorum o korku var hep içimde onlarda benim gibi olursa yurtlara düşerse diye çok korkuyorum (ORKİDE)''

''Biz tabi yurtta kalma bunu hani daha önce de söyledim en büyük eksiklik bir sıcaklık hani bir korku aslında. Hani ilerletebilir miyim, götürebilir miyim? Kaybetme korkusu, kaybetmeden ziyade ya insanın kafasında bir soru işareti oluyor acaba kendi yaşadıklarımı çocuklarıma yaşatır mıyım?(ÇAM)''

''Elbette ki ben her zaman şunu düşündüm benim yaşadığım hayatı onlar yaşamasın ben onu çok sürekli de söylerim yani ben hala da söylerim benim yaşadığım hayatı onların da yaşamasını istemiyorum bundan çok korkuyorum işte (KAYIN)''

''Hep demişimdir işte ben yaşadığım sürece şunu yapın, bunu yapın. Ben öldükten sonra size kimse sahip çıkmayacak diyorum çünkü ben onu yaşadığım için yani yurt hadi benimki yurt oldu onlar da yurt yaşında da olmayacaklar. Büyük

olacaklar yani şey yapacaklar hep bir ölüm korkusu oluyor insanda, içinde. Bir de annemi erken kaybetmek, abimi erken kaybetmek biraz bende biraz korku, şey yaptı (PAPATYA)''

3.8.4. Destek İhtiyacı

Kurum bakımı deneyimi ile ilişkili olarak aile ve sosyal destek kaynaklarının yetersiz olmasının ebeveynlik sürecinde bazı zorlukların yaşanmasına neden olduğu söylenebilir. Bakım deneyimi olan bireylerin ebeveynlik sürecinde; aile ve yakın sosyal çevrenin desteğine gereksinim duydukları, bir rol modelin eksikliği hissettikleri anlaşılmaktadır.

Aile ve Yakın Çevreden Destek Görme Gereksinimi

Bakım deneyimi olan bazı bireylerin kök(en) aile ve sosyal çevre ile ilişkilerinin kısıtlı olduğu söylenebilir. Bu durum evlilik yaşamında olduğu gibi ebeveynlikte de aile ve yakın çevrenin desteğine gereksinimi ortaya çıkarabilmektedir. Bazı katılımcılar aile içi sorunların çözümünde ve geleneklerin öğretilmesinde anne/ yakın çevrenin desteğine gereksinim duyduklarını aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir.

''Annenin babanın yaptığı eğitim hayatta anne baba her zaman çocuğuma destek olması lazım her konuda eşinle tartışırsın şimdi benim annem var yaşıyor inşallah yaşamaz da yaşıyor benim zor günlerimde çaresiz kaldığımda eşimle dövüştüğümde kapıya konulduğumda onda annemi istiyorum işte anneme ihtiyaç duyuyorum annemle konuşmak istiyorum annemle paylaşmak istiyorum her şeyi annemden destek alıyorum annemle konuşmak destek almaktır nasıl çocuğum benimle bir şeyler konuşup fikir ediniyorsa ben de ondan fikir edinmek zorundayım annelik böyledir (GÜL)''

''Ama bence ailede yani bizim gibi değil de yani varsa ninesiyle dedesiyle bir çocuk büyürse daha da bir olumlu katkı sağlayacağına inanıyorum. Şimdi ben zaten şeyden tarafım önce çocuğun nineyle dedeyle bir deneyimi olması lazım şimdi bizim nesilde ilk cahil çocuk zaten kendi geçim derdinde bu çocuğun bakımı örf adetlerin öğretmesi 0 5 yaşından sonra bir büyüğün deneyimli birinin olması daha mantıklı bence (SELVİ)''

Ebeveynlikte Rol Model Eksikliği

Özellikle bakım ortamının/bakıcı personelin ebeveynlik sürecinde çocuk yetiştirme biçimleri üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Özellikle anne babanın eksikliği başta olmak üzere bakım ortamı/bakıcı personel değişikliği nedeniyle çocuk yetiştirmenin ve ebeveyn rollerinin yeterince gözlemlenemediği düşünülmektedir. Bu durumun ebeveynlik sürecinde rol modelinin eksikliğine neden olduğu bazı erkek katılımcılar tarafından aşağıdaki gibi ifade edilmiştir.

''Şimdi biz oturmayı kalkmayı bilmediğimiz için, nerede, nasıl şekilde konuşmayı bilmediğimiz için işte çocuklara da bir yere gittiğimiz zaman nasıl davranacağız ne yapacağız ne yapması gerektiğini işte öğretmek veya bizim gördüğümüz kadarını öğretmek zorunda kaldık. Şimdi biz yurttayken öğrenemedik niye? Hepsi arkadaşımızdı, hepsi kardeşimizdi hepsi biz de aynı yaştaydık kim öğretecek? Bu yönde zorlandık biraz (ÇINAR)''

''Çocukla ilgili herhangi bir deneyimim yok çünkü ben kendi çocukluğumu yaşayamadım. Bir anne babanın bana vermiş olduğu herhangi bir katkı olmadığı için tabi ben sadece çevrede gördüğüm gibi baba olmaya çalışıyordum ne bileyim bazen de internette araştırıyordum (ÇAM)''

''Şimdi yurt demek toplu yerler demek yani hergün farklı bakıcılar gelirler öğretmenler farklı yani onun için birisi kızar birisi sever döver ne bileyim onun için çocuk ne görse onu uygular biz tek yurtta kaldık .... yetiştirme yurdu o dönem aynı

binada kalıyordun şimdi değişti tabi bizim zamanımızda her yaşın katı vardı aynı yerdeydik yani müdür olsun öğretmenlerimiz çok iyi insanlardı şefkatli insanlardı onların babalığı gibi baba olmaya çalıştım tabi ama genede çok eksikliğim olabilir (KÖKNAR)''

4.TARTIŞMA

Kurum bakımı deneyimi olan bireyler ailenin terki, istismarı, ihmali gibi pek çok nedenle kurum bakımı sistemine dâhil olmak durumunda kalmaktadırlar. Kurum bakımından ayrılmış olan bireyler üzerinde yapılan mevcut araştırma göstermiştir ki bu bireyler özellikle ailenin ihmaline dayalı olarak kurum bakımına dâhil olmaktadırlar. Ailenin ihmali bu bireylerin yuva hastalığı, bilişsel ve sosyal sorunları, okul ortamına ilişkin ve ergenlik döneminde bazı sorunları yaşamalarına neden olmuştur. Mevcut sorunlarla kurum bakımına dâhil olan bu bireylerin kurum bakımı sisteminde özellikle destekleyici ve rol modeli olan kurum personelinin olması temelinde olumlu deneyimleri ortaya çıkmıştır. Ancak bu bireylerin kendilerini özellikle "sahipsiz", "yetim" olarak görmelerine ve kurum bakımı sisteminin yetersizliklerine bağlı olarak olumsuz deneyimleri de ifade etmişlerdir. Böyle bir olumsuz deneyim ise bu bireylerin daha fazla travmatize olmalarına neden olmaktadır. Kurum bakımı sisteminin, bu bireylerin daha fazla örselenmelerine neden olduğunu gösteren araştırmalar (Dıxon, 2008; Gilligan, 2008; Hıles ve ark., 2014; Hojer ve Sjoblom, 2014) bulunmaktadır. Mevcut araştırma bir anlamda kurum bakımı sistemine dâhil olmadan önce ve dâhil olduktan sonra bu bireylerin yaşadıkları psikososyal sorunların ve gereksinimlerin evliliği anlamlandırma, evlenme nedeni, evliliğe hazırlık, evlilik yaşamı ve ebeveynlik deneyimleri açısından belirleyici olduğunu göstermiştir.

Evliliği anlamlandırmaya yönelik mevcut araştırmanın bulguları incelendiğinde evlilik; bir zorunluluk, dini inanış gereği, çocuk sahibi olma ve böylece neslin devamı bağlamında tanımlanmıştır. Ayrıca kurum bakımından ayrılmadan önce yaşanan zorlukların da etkisiyle hayata tutunma, güzel bir yuva özlemi, evlilik sayesinde yeni sosyal ağlar ile toplumsal yaşama uyum sağlama ile bağlantılı olarak açıklanmıştır. Trask (2009)'ın çalışmasında kültürel ekonomik ve sosyal değişimlere rağmen evliliğin kültürel bir simge olduğu ve dini bir değer anlamına geldiği bulunmuştur. Bu bağlamda bireyler evliliği gelenek ve göreneklerin ve dolayısıyla çevrenin de etkisiyle bir zorunluluk olarak görebilmektedirler. Zira tarihsel süreçte

aile kurumunun rol ve işlevlerinde birçok yapısal değişiklik olmasına rağmen evlilik, hala çocuk yetiştirme ve neslin devamı için tercih edilebilmektedir (Welch, 2018). Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, neslin devamı ve üremek için evliliğin simge olarak görüldüğü belirtilmektedir (Trask, 2009). Ürdün'de kurum bakımından ayrılan bireylerin bakım sonrası deneyimleri konusunda yapılan bir çalışmada da ataerkillik, aile yaşamı ve kolektivizmin kültürel değerlerini benimseyen toplumlarda evliliğin kutsal olarak görüldüğü belirlenmiştir (Ibrahim, 2016). Bu nedenle bu araştırmada katılımcıların evliliği zorunluluk, kutsallık ve dini inanış bağlamında değerlendirmeleri kültüre özgü beklentilerle ilişkili olabilir. Zira bu araştırmada bakım deneyimi olan bazı bireyler kültürel nedenler, toplumsal normlara uyma ve kaderciliğin etkisi ile evlenmeye karar verdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca evliliğin kültürel olarak değerli görülmesi ve sosyal çevre tarafından önerilmesinin evlenme nedeni olduğu ve evlenmenin toplumsal normlara uyma ve tanrının isteği ile gerçekleştiğine inanıldığı ortaya çıkmıştır.

Diğer yandan kurum bakımından ayrılan bireylerin, bakım sonrası kök(en) ailelerini bulmak için mutlaka girişimde bulundukları (Morrow, 1998), bu girişimin olumsuzlukla sonuçlandığı bazı durumlarda ise eksikliği hissedilen aile yaşamına kavuşmak için evlilik, zorunlu olarak tercih edilebilmektedir. Bu bağlamda katılımcıların evliliği zorunluluk, neslin devamı, hayata tutunma, yuva özlemi ve yeni sosyal ağlar ile toplumsal yaşama uyum sağlama bağlamında değerlendirmeleri kurum bakımında karşılayamadıkları pek çok gereksinimleri ya da sorunları ile ilişkili olabilir. Webb ve ark. (2017), tarafından yapılan bir çalışmada bakım deneyimi olan bireylerin evliliği sosyal destek kaynağı olarak gördükleri belirlenmiştir. Van Breda ve Dickens (2017) tarafından yapılan benzer bir araştırma da bakım sonrası yaşamda geniş aile, arkadaşlar ve akrabaların desteğine acil gereksinim duyulduğunu, evliliğin bu gereksinimleri karşılayabilecek formel/informel destek kaynağı olarak görüldüğünü göstermiştir. Mevcut araştırmada da kurum bakımından ayrılan bu bireylerin evlenme gerekçeleri incelendiğinde genellikle informel sosyal destek kaynaklarının yetersiz olmasının evlenmelerinde önemli bir belirleyici olduğu anlaşılmaktadır. Zira Pinkerton ve Rooney (2014)'e göre bakım sonrası yaşamda istikrarın sağlanması oldukça önemlidir. Bakım sonrası

yaşamın düzenlenmesinde sosyal ağlara katılımın destekleyici etkiye sahip olduğu başka araştırmalarda da ortaya çıkmıştır (Sulimani-Aidan ve Melkman, 2018; Pinkerton, 2011; Wade, 2008). Bu bağlamda yeni kurulan sosyal ilişkilerin toplumsal yaşama uyumu kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Argyle ve Furnham, 2013).

Kurum bakımından ayrılan bireylerin barınma, temel gereksinimlerin karşılanması ve güvenliğin sağlanması bütüncül bir sorun alanı olarak değerlendirilmektedir (Cashmore ve Paxman, 1996). Kurum bakım deneyimine bağlı zorluklara ek olarak kadınlar kurum bakımından ayrıldıktan sonra daha savunmasız kalabilmektedirler (Sulimani-Aidan, 2014). Sulimani-Aidan (2014) tarafından İsrail'de yapılan bir çalışmada kurum bakımından ayrılan genç yetişkin kadınlarda olumsuz ilişki deneyimlerine çok sık rastlandığı saptanmıştır. Bu kadınların uyum sorunları, aile içi şiddet, cinsiyet temelli önyargılara ve sosyal damgalanmaya maruz kaldıkları belirlenmiştir. Dutta (2016) tarafından Hindistan'da yapılan benzer bir araştırmada ise kurum bakımından ayrılan genç yetişkin kadınlardan bazılarının, aile içi cinayetler nedeniyle yaşamlarını yitirdikleri ortaya çıkmıştır. Mevcut araştırmada da bakım sonrası yaşamda kadınların olası zorluklara karşı evliliği güvenli bir yaşam alanı olarak gördükleri ve güvenlik arayışının evlilik nedeni olduğu anlaşılmaktadır.

Ayrıca bu araştırmada bireylerin barınma, bakım gibi gereksinimlerini karşılayarak yaşamlarında istikrarı sağlama, toplumda yer edinme gibi geçmiş yaşamda ve kurum bakımında karşılayamadıkları gereksinimlerinin ve hayallerinin evlenme gerekçelerine yansıdığı görülmektedir. Bakım sonrası süreçte yaşamın düzenlenmesi açısından bakım, barınma ve diğer gereksinimlerin karşılanmasının önemi pek çok çalışmada (Stein, 2006; Pinkerton ve Rooney, 2014; Wade, 2008) vurgulanmaktadır. Newman ve Blackburn (2002)'ün çalışmasında destekleyici sosyal ilişkilerin, kimlik gelişimi ve yeni sosyal statü kazandırmasının güçlendirici etkilerinin olduğu vurgulanmaktadır. Gwenzi (2020) tarafından yapılan başka bir araştırma da Zimbabwe kültüründe ilişkinin niteliğine bakılmaksızın aile yaşamı ve evli olmanın önemli görüldüğünü desteklemektedir.

Diğer yandan özel yaşam alanı edinmenin bağımsız yaşama geçişte oldukça önemli görülen gereksinim olduğu vurgulanmaktadır (Duncalf, 2010). Ancak kurum bakımı ortamında çocuklara yeterli ölçüde özel yaşam alanı sağlanamadığından, bakım deneyimi olan bu araştırmadaki bireylerin ev yaşamı ve sıcak bir yuva özlemlerinin evlilik nedeni olması bu araştırmanın beklenen bir bulgusudur.

Ayrıca bu araştırmada bazı katılımcılar tarafından evlilik; geçmişin acılarından, yalnızlıklarından ve zorluklarından kurtulmanın yolu olarak da değerlendirilmiştir. Dixon (2008) kurum bakımı deneyimi olan bazı bireylerin geçmiş yaşamla ilişkili ve bakım sonrası yaşamın getirdiği yeni koşullara bağlı olarak bazı zorluklar yaşadıklarını belirtmektedir. Bu bireylerin birçoğunun barınma sorunları, sosyal destek eksikliği, ekonomik ve sosyal sorunları farklı biçimlerde deneyimledikleri vurgulanmaktadır (Gilligan, 2008; Stein ve Munro, 2008). Ayrıca bu bireylerin geçmiş yaşamlarında yeterli düzeyde sevgi, ilgi ve değer görememeleri, geçmiş yaşamda eksikliğini hissettikleri bu duygusal gereksinimlerin karşılanmasını önemli hale getirebilir. Zira bu araştırmada katılımcılar aidiyet/sahiplenilme, sevgi yoksunluğu, kabul görme ve onaylanma, bağlanma gibi duygusal gereksinimlerin karşılanmasının evlenme nedeni olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda bu araştırmada bu gereksinimlerin de karşılanmasını destekleyecek biçimde eşin ailesi ile yeni sosyal ağlara katılımın sosyal bağları geliştirmesi, aile içinde duygusal ve sosyal paylaşımın zorluklarla mücadele etmeyi kolaylaştırarak mutluluğa katkıda bulunması, çocuk sahibi olmanın bu bireyleri duygusal ve sosyal açıdan tatmin etmesi, aile olmanın bu bireylerin kendilerini sahipsiz olarak görmeleri nedeniyle güvenlik gereksinimini desteklemesi ve aile içinde daha fazla sorumluluk üstlenerek bu bireyleri disipline edici ve yaşamlarında düzeni sağlamaya yönelik etkilerinin olması bu araştırmanın literatür ışığında beklenen bulgularıdır.

Diğer yandan kurum bakımından ayrılan bireyler için evlilik yaşamlarında uyum sorunları, sosyal ve ekonomik destek eksikliği, sosyal baskı, aile üyelerinin ekonomik/sosyal sorumluluklarını üstlenme ve özgürlüğün kısıtlanması, özellikle yeni kurdukları ailenin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması ve özellikle çocuk yetiştirme konusunda ekonomik kaygılarının evlilik yaşamlarında olumsuz

deneyimleri olduğu belirlenmiştir. Bu olumsuz deneyimler temelde kurum bakımından ayrılan bireylerin kendi aileleriyle yaşam deneyimlerinin sınırlı olması ve aile/yakın çevre desteğinin yetersiz olması ile ilişkilendirilebilir. Zira bu bireyler kurum bakımında büyümüş ve ailelerinin olmaması ya da onların desteğinin yetersiz olması nedeniyle kendilerini "değersiz", "sahipsiz" ve "yetim" gibi kavramlarla tanımlamaktadırlar. Bu olumsuz benlik algısı ise hem eşleriyle hem de eşin ailesi ve yakın çevresiyle kurdukları ilişkilerde kaçınmaya neden olabilmektedir.

Bunun yanı sıra bu bireyler hem evliliğe hazırlık sürecinde hem de evlilik yaşamlarında ailelerinin olmaması ya da aile yakın çevre desteğinin yetersiz olmasını yaşadıkları psiko-sosyal sorunlarla bağlantılı olarak ifade etmişlerdir. Evliliğe hazırlık aşamasında aile ya da yakın çevrenin sosyal ve ekonomik desteğine gereksinim duyulmakta; fakat yeterli destek alınamamaktadır. Bu durum bakım deneyimi olan bireylerin evliliğe hazırlık ve sonrasında duygusal, sosyal ve ekonomik yoksunluk yaşamalarına neden olabilmektedir. Yapılan bazı araştırmalar da bu bireylerin sosyal destek kaynaklarının yetersiz olduğunu ve ekonomik sorunlar yaşadıklarını göstermektedir (Refaeli, 2017; Webb ve ark., 2017). Mevcut araştırmada bireylerin sosyal destek kaynaklarının yetersiz olması ve ekonomik sorunlar yaşanmasının; evlilik öncesi ve sonrasını olumsuz bir biçimde etkilemesinin literatür bulguları ile uyumlu olduğu söylenebilir.

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin evliliğe hazırlık sürecinde eş ve eşin ailesi tarafından bakım deneyimleri olmasına bağlı olarak ayrıcalıklı olarak görüldükleri, kendilerinden çeyiz ve diğer gereksinimlerin karşılanmasının istenilmediğini vurgulamışlardır. Sosyal çevrenin korunma gereksinimli ve "kimsesiz" olma temelinde değerlendirmelerinin özellikle kadınların evliliğe hazırlık sürecinde pozitif ayrımcılık yaşamalarına neden olduğu söylenebilir.

Mevcut araştırmada bu bireyler bakım sonrası yaşama yeterli hazırlıklarının olmaması, eğitim/mesleki becerilerinin yetersiz olması ve barınma gereksinimlerini karşılayabilmek için evliliği kaygılı ve zorunlu olarak tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bazı araştırmalar kurum bakımından ayrılanların toplumdaki

savunmasız gruplardan birisi olduğunu (Dixon, 2008; Stein, 2006; Sulimani-Aidan, 2014), kadınların yalnızca barınma gereksinimlerini karşılayabilmek için zorunlu olarak evlilik yaptıklarını göstermektedir (Sulimani-Aidan, 2014). Bakım deneyimi olan bireylerin evliliğe hazırlık sürecinde kaygı duymaları ve evliliği zorunlu olarak tercih etmeleri bu araştırmanın beklenen bir bulgusudur. Zira bu araştırmada evlenme nedenlerinde ve evliliği anlamlandırmaya ilişkin ifadelerinde de ortaya çıkmıştır ki bu bireyler evliliği bir kurtuluş olarak görebilmekte ve bazı psikososyal gereksinimlerini karşılamak için tercih edebilmektedirler. Zira ülkemizde eğitimine devam etmeyen ve 18 yaşını doldurmuş olan gençler kurum bakımından ayrılmak zorunda kaldıkları için işe yerleştirilinceye kadar barınma başta olmak üzere pek çok açıdan risk altında olabilmektedirler. Dolayısıyla kurum bakımına alınma ve travmatik geçmiş yaşam deneyimleri evlenme ve hazırlık sürecine de yansıyabilmektedir. Örneğin bu araştırmada kurum bakımında büyümenin eşin ailesi tarafından öğrenilmesinden kaygı duyulduğu, terk edilme korkusu yaşandığı ve gelecek yaşamları konusunda korku duyulmasının geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkilendirildiği belirlenmiştir. Bu bağlamda geçmiş yaşamları nedeniyle eşin ailesi ve sosyal çevre tarafından reddedilme ve terk edilme korkusunun evliliğe hazırlık sürecinde ilişkilerden kaçınmaya neden olduğu söylenebilir.

Ayrıca bu araştırma göstermiştir ki evliliğe hazırlık sürecinde geçmiş yaşam deneyimleri, bu bireylerin damgalanmalarına da neden olmuştur. Eş ve eşin ailesinin damgalayıcı ifadeleri ve sosyal çevrenin yurt çocuğu etiketi ile bu bireylere yaklaşmasının bu bireylerin kendilerini korunmaya muhtaç ve diğer insanlara göre "eksik" olarak görmelerini beraberinde getirmiştir. Böylece bu bireyler bir anlamda kendilerini damgalamışlardır. Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki bakım deneyimine alınma ve ailesiz büyüme damgalanma riskini artırabilmektedir (Ibrahım ve Howe, 2011). Bu bireyler üzerinde Afrika ülkelerinde (Pryce ve ark, 2016; Ucembe, 2013) ve İsrailde' de (Sulimani-Aidan, 2014) yapılan araştırmalar bu bireylerin damgalanma deneyimi yaşadıklarını desteklemektedir. Bu bireylerin özellikle kendilerini damgalanmaları hem anne baba sevgisinden yoksun büyümenin yol açtığı travmaların izlerinin silinememesi hem de kurum bakımı sürecindeki ve sonrasındaki bgereksinimlere yönelik yetersiz sosyal hizmetler ile yakından ilişkili

olabilir. Zira bu bireylerin güçlenmelerine yönelik bireysel, kişilerarası ve yapısal bağlamda müdahaleler yetersiz olduğunda kendi kendilerini damgalamaları kaçınılmaz olabilir. Bu bireylerin kendilerini damgalamaları ise olumsuz benlik algısı ile ilişkilendirilebilir. Zira bu araştırma göstermiştir ki kurum bakımı deneyimi, bu bireylerin kendileri hakkında olumsuz benlik algısına sahip olmalarına neden olmuştur. Bu algının ortaya çıkması; travmatik yaşam deneyimleri, bakım sürecinin etkileri ve sosyo-ekonomik yetersizliklerle yakından ilişkilidir. Bu durum ise evlilik sonrasında aile ve yakın çevre ile ilişkilerden uzaklaşmaya neden olmaktadır. Nuytiens ve ark. (2018), tarafından Belçika'da yapılan bir araştırmada kurum bakım deneyimi olan bireylerin birçoğunun damgalanmaya bağlı olarak kendileri hakkında olumsuz benlik algısı geliştirdikleri belirlenmiştir.

Diğer yandan bu araştırmada kurum bakımı deneyiminin evlilik yaşamında aile yaşam becerilerinin yetersiz olmasına, güvensiz bağlanma yaşamaya ve destek gereksinimi duymaya neden olduğunu göstermiştir. Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki kurum bakımı sürecinde aile yaşam becerilerinin yetersiz olmasına, evlilik yaşamında aile yaşamına uyum sağlamada güçlüklere, temel yaşam becerilerinin yetersizliğine, sosyal uyum ve bütçe yönetimi sorunlarına neden olabilmektedir. Bu durumun evlilik yaşamında uyum sorunlarına neden olduğu belirlenmiştir. Gana'da Frimpong-Manso (2012) tarafından yapılan bir araştırmada genç yetişkinlerin evlilik sonrası aile yaşamına uyum zorlukları yaşadıkları, Dutta (2017) tarafından yapılan farklı bir araştımada ise bu bireylerin aile yaşamına uyum sorunları yaşadıkları ve günlük yaşam becerilerinin yerine getirilmesinde bazı zorlukları deneyimledikleri belirlenmiştir. Bu araştırma sonuçları da dikkate alındığında bu bireylerin kurum bakımı sürecinde temel yaşam becerilerini desteklemeye yönelik hizmetler ile desteklenmeleri yetersiz olduğunda bu sorunları yaşamaları muhtemel olabilir. Ayrıca kurum bakımı sürecinde iken bu bireylerin sosyalleşmelerine ve kişilerarası ilişkilerini güçlendirmeye yönelik müdahaleler yetersiz olduğunda bu bireylerin evliliklerine yansımalarının olacağı söylenebilir.

Diğer yandan evlilik yaşamında özellikle kadın katılımcıların aile ve sosyal çevreden destek görme gereksinimlerinin olduğu belirlenmiştir. Özellikle bazı kadın

katılımcılar sahiplenilme, değer görme beklentisi ve güven/huzur hissetme düşünceleri ile destek beklentilerini vurgulamışlardır. Bu gereksinimler geçmiş yaşamla ilişkili duygusal ve sosyal destek yoksunluklarını gidermek için evlilik yaşamında eş ve kök(en) aileden destek görme beklentisine neden olmuş olabilir.

Bu araştırmanın önemli bulgularından biri de geçmiş yaşam deneyimlerinin eş ile ilişkileri ve bağlanma biçimlerini etkilemesidir. Zira bakım deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkili değersizlik duyguları ve kabul/onay ihtiyaçları öne çıkmış ve yakın ilişkilerden kaçındıkları belirlenmiştir. Bu durumun, eş ile ilişkilerde güvensizlik ve terk edilme korkusu ile karakterize edilen güvensiz bağlanma davranışına dönüştüğü anlaşılmaktadır. Kaygılı bağlanma stili değersizlik duyguları ve başkalarından kabul görme ve onaylanma ihtiyacı ile karakterize edilmektedir (Bartholomew, 1990). Korkulu bağlanma stili ise bireyin sevilmez olduğunu düşündüğü olumsuz bir benlik algısı ile tasvir edilmektedir. Bununla birlikte kaygılı bağlanma stilinden farklı olarak korkulu bağlanan bireyler başkaları ile ilgili olumsuz bir deneyime de sahiptir. Bu durumda olan bireyler diğerleriyle yakınlık kurmak isteseler de yakın ilişkilerden kaçınma güvensizliğe neden olmaktadır (Bartholomew, 1990). Bu örüntü, yüksek düzeyde kaygı düzeyine sahip bireylerde yüksek düzeyde yakın ilişkilerden kaçınma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Griffin ve Bartholomew, 1994). Bu stilin Hazan ve Shaver'ın (1987) kaçınma kategorisine karşılık geldiği görülmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında bakım deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamlarındaki bağlanma ilişkilerinin güvensiz bağlanma modeli ile örtüştüğü söylenebilir.

Geçmiş yaşam deneyimlerinin evlilik yaşamına olumsuz etkileri yanında olumlu etkilerinin de olduğu değerlendirilmektedir. Kurum bakımı sürecinden beri aile/yakın çevre ile iletişimin devam etmesi ve kurum personelinin sosyal desteğinin önemli sosyal sermaye kaynakları olduğu belirlenmiştir. Bazı araştırmalarda (Arnau-Sabatés ve Gilligan, 2015; Barn, 2010; Berejena ve ark., 2017; Glynn, 2021) kurum bakım deneyimi olan bireyler açısından kök(en) aile, bakım veren personel, sosyal hizmet uzmanları ve arkadaş çevresinin başlıca sosyal sermaye kaynakları olduğu

vurgulanmıştır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde kurum bakımından ayrılan bireylerin destekleyici aile, kurum personeli ve yakın çevre etkileşimlerinin evlilik yaşamlarını desteklediği söylenebilir.

Ebeveynliği anlamlandırmaya yönelik araştırmanın bulguları incelendiğinde; yılmazlık, rehberlik, toplumsal sorumluluk, kutsal değer, koruyuculuk duygusal bağ ve adanmışlığın ebeveyn olmanın anlamı olarak açıklandığı belirlenmiştir. Connolly ve ark. (2012), tarafından yapılan bir araştırmada ebeveynliğin destekleyici ve koruyucu etkisinin yılmazlık olarak değerlendirildiği vurgulanmıştır. Haight ve ark. (2009), tarafından yapılan başka bir araştırmada ise ebeveynler için yılmazlığın, olumlu benlik duygusunun yanı sıra aynı zamanda başarılı olma motivasyonunu ve kararlılığını sürdürebilmek için önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır. Bu araştırmada da kurum bakımı deneyimi olan bireyler, kendi çocuklarının aile sevgisinden yoksun büyümemeleri için mücadele ettiklerini belirtmişlerdir. Bu durum psikososyal açıdan güçlenme ve yılmazlığın gelişmesi anlamında yorumlanabilir. Hatta bu durum geçmiş zorlu yaşam deneyimlerinin ebeveynliği anlamlandırma üzerinde etkili olduğunu da göstermiştir.

Diğer yandan bu araştırmada ebeveynlik; rehberlik ve toplumsal sorumluluk bağlamında anlamlandırılmıştır. Çocukların eğitim, mesleki yaşam ve psikososyal açıdan sağlıklı bir biçimde yetiştirilmelerinin rehberlik olarak tanımlandığı ayrıca iyi çocuk yetiştirmenin toplumsal yapının huzuruna katkı sağlayabilecek bir görev/sorumluluk olduğu vurgulanmıştır. Bazı çalışmalarda çocukların iyi bir insan olarak yetiştirilmelerinin ailenin görevi olduğu, toplumsal yapının devamına katkı sağlayabileceği ve güçlendireceği ayrıca dini sorumluluk anlamına geldiği vurgulanmıştır (Dündar, 2018; Mevlüt, 1997). Bu araştırmanın bulgularına göre çocukların iyi bir biçimde yetiştirilmeleri için rehberlik yapılması ve ebeveyn olmanın toplumsal yapının devamına ve güçlendirilmesine katkı sağlayabilecek sorumluluk olarak görülmesinde kültürel özelliklerin etkili olduğu söylenebilir.

Diğer yandan bu araştırmada ebeveynliğin kutsal bir değer olarak görüldüğü belirlenmiştir. Ebeveynliğin yaşam enerjisi ve motivasyon kaynağı olmasının yaşama

bağlayıcı etkilerinin olduğu görülmektedir. Ebeveynliğin sosyal risklere karşı koruyucu etkilerinin yanı sıra, yaşam için planlama yapma ve sorumluluk kazandırması kutsal olması ile ilişkilendirilmiştir. Ayıca kadınlar açısından anneliğin koşulsuz bir destek kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalarda (Burç, 2015; Haight ve ark., 2009; Rolfe, 2008) ebeveynliğin kutsallığının kültürel değerlerle ilişkili olarak açıklandığı ve anneliğin büyük bir duygusal değer anlamına geldiği vurgulanmıştır. Bu durumda annelik ve ebeveynliğin kutsal bir değer olarak görülmesi kültürel değerlerle ilişkilendirilebilir.

Diğer yandan bu araştırmada ebeveynlik, çocukların korunması ve gözetilmeleri çocuğa yaşam boyu duygusal ve ekonomik desteğin sürekli olarak sağlanması bağlamında tanımlanmıştır. Ayrıca anneliğin, çocuk yetiştirmede öne çıkan bir figür olduğu görülmüştür. Bu durum, toplumsal cinsiyet algısı ve kültürel değerlerle ilişkili olabilir. Kağıtçıbaşı ve Ataca (2005)'ya göre Türkiye'de çocuğun psikolojik değeri giderek artmaktadır. Bu araştırmada bakım deneyimi olan bireyler de ebeveynlerin çocuğun bakım sorumluluklarını üstlenmeleri, çocuğa koşulsuz sevgi ve ilgi göstermelerinin duygusal değerini vurgulamışlardır. Çocuğa yaşamı boyunca koşulsuz destek sağlama ve sevgi gösterebilmek, duygusal açıdan oldukça değerli görülmekte ve aynı zamanda evliliğin anlamı olarak değerlendirilmektedir. Wade (2008) kurum bakımından ayrılan bireylerin ayrılış sonrası, ilgi/sevgi görme beklentilerinin çok yüksek düzeyde olduğu ve başta ebeveynler olmak üzere sosyal destek kaynaklarından sağlanan duygusal desteğin sonraki yaşamlarında belirleyici etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Bu saptamada hareketle bakım deneyimi olan bireylerin geçmiş yaşamlarında yeterli ölçüde ilgi/sevgi görememeleri ebeveynliğin anlamını, kendi çocuklarına koşulsuz ilgi/sevgi gösterme olarak değerlendirmelerinde etkili olmuş olabilir. Böylece geçmiş yaşamda aile ya da bakım verenlerden yeterince sevgi ilgi görülememesi, bakım deneyimi olan bireylerin kendi ebeveynliklerinde çocuklarla sürekli ilgilenme, destek olma ve yaşamını çocuğa adama tutumuna dönüşmesi söz konusu olabilir. Ayrıca geçmişte travmatik yaşam olayları ve zor koşulların etkisi ile kendinden ödün verme, fedakârlık yapmanın da bu araştırmada ebebeveynlik olarak anlamlandırılmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın en önemli bulgularından biri de ebeveynliğin getirdiği yeni rol ve sorumluluklar ve bakım verme sürecinde sosyal desteğin bulunmamasının çocuk bakımı konusunda zorluklara ve sosyal yaşamdan izole olmaya neden olmasıdır. Connolly ve ark. (2012), bakım deneyimi olan annelerin çocuğa bakım verme konusunda zorluk yaşadıklarını belirlemiştir. Chase ve ark. (2006), anneliğin bu bireyler tarafından acı verici bir deneyim olarak görüldüğünü saptamıştır. Maxwell ve ark. (2011), ise anneliğin güçsüzlük ve şüphe duyguları ile istikrarsızlık duygularına neden olduğunu öne sürmektedir. Bu araştırmada çocuğun bakım ve sorumluluklarının yerine getirilmesinin bazı zorluklara neden olması bu bireylere bu konuda destek olması gereken aile ve yakın çevre desteğinin olmaması ile ilişkili olması bu araştırmanın beklenen bir bulgusudur. Zira ülkemizde anne babalar, torunları dünyaya geldiğinde en önemli sosyal destek kaynaklarıdır. Ailesi ile iletişimini sürdürmeyen ya da eşin ailesi tarafından bu desteğe sahip olmayan kurum bakımından ayılan bireyler kurum bakımı sürecinde çocuk yetiştirme ve bakımı konusunda rehberlik ve danışmanlık hizmeti almamışlarsa ebeveynliğin yüklediği yeni rol ve sorumluluklarla başa çıkmada zorlanmış olabilirler. Ancak destekleyici kurum bakımı ortamında büyüme, bakıcı personelin rol modeli olması ise bu bireylerin ebeveynlik rol ve sorumluluklarını üstlenebilmelerini kolaylaştırabilmektedir. Bu araştırma bu saptamayı desteklemiştir. Zira evlilik yaşamının tüm aşamalarında olduğu gibi bakım deneyimi olan bireylerin ebeveynlikte aile ve yakın çevrenin desteğine gereksinim duydukları belirlenmiştir. Çocuk bakımı, yetiştirme süreci ve geleneklerin öğretilmesi için yakın çevrenin desteğine gereksinimin olduğu belirlenmiş, kurum bakımı ortamında büyüme nedeniyle ebeveynlikte rol modeli eksikliği yaşadıkları da ortaya çıkmıştır. Yapılan bazı araştırmalarda (Callahan ve ark., 2003; Dominelli ve ark., 2005) bakım deneyimi olan kadınlar açısından arkadaş, profesyoneller, biyolojik ailenin sosyal destek kaynağı olduğu ve yeniden ilişki kurmalarının ebeveynliğe olumlu katkılarının olduğu vurgulanmıştır.

Aynı zamanda zorlu geçmiş yaşam deneyimleri bakım deneyimi olan bireylere, kendi çocuklarına daha iyi ebeveynlik yapmak için motivasyon kaynağı oluşturduğunu göstermiştir. Geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkilendirilen yetersizlik

ve değersizlik duyguları ise olumsuz benlik algısına dönüşebilmektedir. Dolayısı ile bu durum iyi bir ebeveyn olunamadığı düşüncesine neden olabilmektedir ve bu araştırma bu saptamayı desteklemiştir. Ayrıca bu araştırma ebeveyn ihmali nedeniyle kurum bakımında büyümenin insanlara karşı güvensizliğe ve bu durumun çocukların sosyal yaşamdan uzak tutulmalarına neden olduğunu, kendi çocuklarının bakım döngüsüne girmesinden endişe duyduklarını da göstermiştir. Bazı araştırmalarda bakım deneyimi olan ebeveynlerin, geçmiş yaşamları ile ilgili korku duymalarının sosyal izolasyona ve güvensizliğe yol açtığı ve toplum tarafından yargılanmalarına neden olduğu bildirilmektedir (Chase ve ark., 2006; Connolly ve ark., 2012). Bazı araştırmacılar geçmiş yaşamla bağlantılı sosyal izalosyonun ebeveynliğe yansımalarını bakım döngüsü ile birlikte karakterize edilen zorlu bir süreç olarak tanımlamışlardır (Maxwell ve ark., 2011; Pryce ve Samuels, 2010).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde elde edilen sonuçlar ve öneriler araştırmanın amaçlarıyla bağlantılı olarak "kurum bakımından ayrılan bireyler için evliliğin anlamı ve evlenme nedeni", "evlilik deneyimleri", "kurum bakımının evlilik deneyimine etkileri" ve "kurum bakımının ve geçmiş yaşam deneyimlerinin ebeveynliğe etkileri" olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

5.1. Kurum Bakımından Ayrılan Bireyler İçin Evliliğin Anlamı ve Evlenme Nedeni

Bu araştırmada kurum bakımından ayrılan bireyler evliliği zorunluluk; eşin ailesi ile birlikte yeni sosyal ağların parçası olma; neslin devamı, saygı, namus ve fedakârlık gibi kutsal değerlerle ilişkili olarak anlamlandırmışlardır. Evlenme nedenleri konusunda bu bireylerin görüşleri ise evliliği anlamlandırmalarındaki ifadeleri desteklemiştir. Zira kurum bakımında ve kurum bakımından ayrıldıktan sonra karşılayamadıkları sevgi, barınma, ilgi, bakım, güven gibi psikososyal gereksinimleri karşılamak için bu bireylerin evlendikleri ya da evlenmek durumunda kaldıkları belirlenmiştir. Zira bu bireylerin istikrarlı bir aile yaşamı kurma, özel yaşam alanı edinme, toplumda yer edinme, uyumlu bir evlilik yaşamı, neslini devam ettirme, geçmiş yaşamın zorluklarından kaçış ve sosyal çevrenin etkisiyle evlenmenin arka planında bu gereksinimleri karşılama çabasının olduğu sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle bakım deneyimi olan bireylerin yaşadıkları sorun ve gereksinimlere yönelik müdahalelerin "çevresi içinde birey" odağında ele alınması önemlidir. Kurum bakımı sürecinde bireyin de içinde yer aldığı aile ilişkileri, kurum ortamı ve eğitim yaşamının bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir. Sosyal hizmet uzmanı kurum ortamı ve ayrılış sonrası süreçte bireyin yaşamı üzerinde etkili olan güçler üzerinde odaklanmalıdır. Evliliğe giden süreçte müracaatçının güçsüzlük yaşadığı durumları anlaması, sorunlarının çözümü için fırsatlar, organizasyonlar ve yeni bağlantılar kurabilmesine yardımcı olunabilir. Diğer yandan bakım deneyimi

olan bireylerin formel ve informel destek kaynaklarının yetersiz olması evliliğe karar vermelerini etkilemektedir. Bakım sonrası yaşamda barınma desteği, sosyal hizmet uzmanları tarafından duygusal/sosyal destek sağlanmasının bu bireylerin psikososyal durumlarının geliştirilmesine önemli destek sağlayabileceği düşünülmektedir.

5.2. Evlilik Deneyimleri

Bu araştırmada kurum bakımından ayrılan bireylerin evlilikleri konusunda olumlu ve olumsuz deneyimlere sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Olumlu deneyimler arasında evlilikle birlikte eşin ailesi aracılığıyla sosyal ağlarının genişlemesinin sosyal statü sağlaması ve ve sosyo-ekonomik katkılarının olması, destekleyici eşin varlığının aile olma duygusunu, sosyal ve duygusal paylaşımları artırması, çocuk sahibi olup neslini sürdürmenin duygusal zenginlik olarak görülmesi, evlenerek güvenlik gereksiniminin karşılanması, yaşamın daha düzenli hale gelmesi ve duygusal gereksinimlerin karşılanması yer almaktadır. Olumsuz deneyimler arasında ise sosyoekonomik yetersizlikler, uyum sorunları, sosyal baskı ve ebeveynliğin zorlukları bulunmaktadır. Bu deneyimler göstermektedir ki kurum bakımından ayrılan bireylerin evliliklerindeki deneyimleri onların eş, eşin ailesi, çocukları olmak üzere aile sistemleri ile yakından ilişkilidir. Bu nedenle bu bireylerin evliliklerine yönelik müdahaleler sadece bu bireylere yönelik değil aile sistemlerine yönelik de olmalıdır. Bu bağlamda bu bireylerin evliliklerinde aile sistemi odağındaki sorun alanlarının bütüncül bir biçimde ele alınması gerekir. Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki İngiltere'de ve İrlanda'da kurum bakımından ayrılan bireylere yönelik ayrılış sonrası planlamanın gençlerin başa çıkma becerilerini artırdığı; eğitim, iş, sosyal yaşamın farklı alanlarında başarı sağladığı bildirilmektedir (Ward, 2008). Ülkemizde de böyle bir planlama kapsamında kurum bakımından ayrılış öncesi, sosyal hizmet uzmanları tarafından bakım sonrası yaşama hazırlık için planlama yapılabilir. Hazırlık planlamasında kök(en) aile ve sosyal çevre ile iletişimin artırılması, aile yaşamına uyum ve sosyal ilişkilere yönelik eğitimler verilebilir. Ayrıca mevcut araştırmada da ortaya çıktığı gibi bu bireylerin ekonomik

sorunlarına çözüm üretmek amacıyla evlilik öncesi nakit yardımı ve kira desteği yapılması evlilik yaşamlarına olumlu katkılar sağlayabilir.

5.3. Kurum Bakımının Evlilik Deneyimine Etkileri

Bu araştırmada kurum bakımının "evliliğe hazırlık süreci" ve "evlilik yaşamı" açısından etkilere sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

5.3.1. Kurum Bakımı Deneyiminin Evliliğe Hazırlık Sürecine Etkileri

Kurum bakımı deneyimi olan bireylerin aile ve sosyal destek kaynaklarının yetersiz olması bu bireylerin evliliğe hazırlık sürecinde; rehberlik ve sosyoekonomik destek yoksunluğu, bakım deneyimleri ile ilişkili damgalanma ve pozitif ayrımcılık yaşamalarına, evliliğe korkulu yaklaşmalarına ve kaygılı/zorunlu olarak evlilik yapmalarına neden olduğu belirlenmiştir. Bakım süreci sonrasında sosyal hizmet kurumları tarafından yürütülmekte olan izleme ve değerlendirme çalışmalarında bu bireylerin bu sorunları odağında evlilik danışmanlığı hizmetleri verilebilir. Evliliğe hazırlık eğitimleri kapsamında; eş seçimi, aile planlaması, bütçe yönetimi ve sosyal ilişkiler odağa alınabilir. Evliliğe hazırlık sürecinde mentör desteğinin sağlanabilmesi için kurum bakımından ayrılan bireylerin üyesi olduğu sivil toplum kuruluşları tarafından mentörlük programları uygulanması da bu konuda yararlı olabilir.

Özellikle kurum bakımından ayrılan kadınların kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşamlarında savunmasızlık yaşadıkları ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine bağlı bazı zorlukları deneyimledikleri bu araştırmada ortaya çıkmıştır. Böyle yaşadıkları savunmasızlığa bağlı olarak evliliği, kaygılı-zorunlu bir tercih olarak ifade ettikleri anlaşılmıştır. Bakım sürecinin sonlanmasıyla birlikte bağımsız yeni bir yaşama geçişin kadınlar açısından getirdiği zorluklar kurum bakımından ayrılış sürecinin mevzuat boyutu ile yeniden düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu bağlamda sosyal politika uygulamalarında bakım sürecinden

ayrılış yaş sınırı, barınma desteği, ekonomik destek gibi konularda yeni düzenlemeler yapılması bu bireylerin iyilik halini artırma ve evlilik yaşamına hazırlanmalarına katkıda bulunabilir. Böylelikle bu bireylerin evliliğe hazırlık ve sonrası süreçte muhtemel sorunlarla başa çıkma çabalarına da destek olunabilir.

Bu araştırmanın en önemli sonuçlarından biri de evliliğe hazırlık sürecinde geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkili olarak bu bireylerin damgalanma/sosyal dışlanma ve pozitif ayrımcılık deneyimlerinin ortaya çıkmasıdır. Aslında bu sonuç kurum bakımından ayrılan bireylerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının baskı ve ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamaları konusunda donanımlı olmaları gerektiğini de göstermektedir. Zira bireylerin özellikle kurum bakımına dâhil oldukları süreçten başlayarak kendilerini değersiz, eksik görmeleri ve evliliğe giden süreçte yeni kuracakları aile ile dâhil olacağı yeni yakın çevrenin de kendisini reddedeceği korkusuna neden olabilmektedir. Bu nedenle bu bireylerin kurum bakımında kaldıkları süreçten başlayarak sosyal ilişkilerini güçlendirmeye, varsa aile ile iletişimlerini sürdürmelerine, olumlu benlik algısına sahip olmalarına ve özellikle kendilerine olan güvenlerini artırmaya yönelik müdahaleler yapılması önemlidir. Ayrıca damgalanma/sosyal dışlanma ve pozitif ayrımcılık konusunda sosyal hizmet uzmanları tarafından kurumdan ayrılış sonrası için yapılacak planlamada eğitim, istihdam, sosyal yaşama katılım, sosyokültürel yetkinliklerin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar da yapılabilir. Bu bireylerin özyeterliliklerinin geliştirilmesi baskı, ayrımcılık damgalanma gibi olumsuz deneyimlerinin etkilerini en aza indirmede etkili olabilir.

5.3.2. Kurum Bakımı Deneyiminin Evlilik Yaşamına Etkileri

Bu araştırmada ihmal, istismar (duygusal ve ekonomik) ve farklı travmatik yaşantılar nedeniyle kurum bakımı ortamında büyümenin; bu bireylerin evlilik yaşamında olumsuz benlik algısına sahip olmasına, aile yaşam becerilerinin yetersiz olmasına ve güvensiz bağlanma gibi olumsuz deneyimleri yaşamalarına neden olduğu belirlenmiştir. Geçmiş yaşamla ilişkilendirilen sahipsizlik, değersizlik ve

güven/huzur gereksiniminin karşılanması evlilik yaşamında destek görme beklentisini ön plana çıkarmıştır. Aile ve kurum çalışanlarının; kurum bakım ortamından evlilik yaşamına kadar olan süreçte destek olmaları önemli bir sosyal sermaye kaynağı olarak görülmekte, aynı zamanda evlilik yaşamında destekleyici etkilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar odağa alınarak sosyal hizmet merkezleri tarafından bu bireylere yönelik profesyonel aile danışmanlığı hizmetlerinin yürütülmesinin faydalı olabileceği söylenebilir. Zira bu araştırma göstermiştir ki kurum bakım deneyimi olan bireylerin sosyal becerilerinin yeterince gelişmemiş olması evlilik yaşamında bütçe yönetimi sorunlarına bağlı borçlanma ve sosyal yaşama uyum sorunlarına neden olduğunu göstermiştir. Bu nedenle kurum ortamında bütçe yönetimi, tasarruf yapma ve sosyalleşme becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması önemlidir. Ayrıca evlilik yaşamında bu bireylerin güvensiz bağlanma biçimlerine sahip oldukları düşünüldüğünde kurum bakım ortamı ve bakım verenlerin sıklıkla değiştirilmemesi ve çocuk bakımı hizmetlerinde kurum bakımı yerine koruyucu aile modeline ağırlık verilmesinin bu bireylerin güvenli bağlanma ilişkisine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Ayrıca bu araştırmada kurum bakımından ayrılan bireylerin sosyo ekonomik yetersizlik, aile ve sosyal yaşama uyum sorunları yaşamalarının; evlenme nedeni, evlilik öncesi ve sonrası süreçteki olumsuz deneyimler olduğu belirlenmiştir. Bu sorun alanları aynı zamanda okul sosyal hizmeti odağında da değerlendirilebilir. Kurum bakımındaki çocukların okul ortamlarındaki psikososyal durumları ekolojik yaklaşım kapsamında değerlendirilebilir. Sosyal hizmet uzmanları kurum bakımındaki çocukların aile, arkadaş, okul ortamı ve kurum ortamı gibi sistemlere odaklanarak bu sistemler üzerinde değişim sağlayabilirler. Bu anlamda okul sosyal hizmeti müdahalesinin kurum bakımındaki çocukların yaşadıkları sorunların bütüncül açıdan değerlendirilmesi ve iyileştirilmesine önemli katkılar sunabileceği ve bu katkıların evlilik yaşamlarındaki muhtemel sorunların da önlenmesine ya da azaltılmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Kurum bakım deneyimi olan bireylerin evlilik yaşamında karşılaştıkları sorunlara yönelik müdahaleler sistem kuramı bağlamında ele alınabilir. Bireyin de

yer aldığı aile sisteminin ilişkili olduğu sistemlerle iletişim kurulması önemlidir. Aile sisteminin kapasitesinin anlaşılması, her bir bileşenin kaynaklarının harekete geçirilmesi ve değişimi destekleme/kolaylaştırma müdahale sürecinin temel hedefleri olduğu söylenebilir.

5.4. Geçmiş Yaşam Deneyimlerinin Ebeveynliğe Etkileri

Bu araştırma göstermiştir ki geçmişte yaşanan zorluklardan ders çıkarma düşüncesi daha iyi ebeveynlik yapma motivasyonunu destekleyebilir. Zira bir aile sistemi içinde büyümeyen bu bireylerin kendi ebevynliklerini kurum bakımında karşılayamadıkları gereksinimlerle ilişkilendirerek ebeveynliğin bir anlamda onlar için başa çıkma becerisi kazandırdığı anlaşılmaktadır. Zira ebeveynliğin; bu bireyler için çocuğun hayata hazırlanması için olumlu rol model olmak için rehberlik yapma ve toplumsal sorumluluk anlamına gelmekte; çocuğun bakım ve sorumluluklarını üstlenmenin zorluklarla mücadele etmeyi kolaylaştırmakta ve yılmazlığı geliştirmekte olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca çocuğa sevgi/ilgi göstermenin duygusal bağ oluşturduğunu ve kutsal olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Özellikle kadınlar açısından anneliğin varoluş gayesi odağında: fedakârlık ve emek gerektiren koşulsuz destek kaynağı olarak adanmışlık biçiminde anlamlandırıldığı da ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada kurum bakımından ayrılan bireylerin ebeveynliklerinde desteğe gereksinim duyduklarını gösteren sonuçlara da ulaşılmıştır. Zira bu araştırma, çocuğun bakımının ve bu kapsamdaki sorumlulukların yerine getirilmesinde bazı zorlukların yaşandığını, geçmiş yaşamın etkilerininin izole bir yaşama ve aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumuna dönüştüğünü göstermektedir. Olumsuz benlik algısı ile ilişkilendirilen yetersiz ebeveynlik düşüncelerinin çocuk yetiştirmede güvensizliğe neden olduğu ortaya çıkmıştır. Geçmiş yaşam deneyimleri ile ilişkilendirilen korkuların çocuklarının bakım döngüsüne girmesinden korkmaya neden olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal destek yoksunluğu ebeveynlik açısından aile ve yakın çevre desteği ve çocuk yetiştirmede rol modeli eksikliği biçiminde ifade edilmiştir. Bu bireylerin yaşadıkları bu sorunlarla başa çıkabilmeleri için Sosyal Hizmet

Merkezleri tarafından izleme ve değerlendirme çalışmalarında çocuk yetiştirme konusunda eğitimler verilmesi oldukça yararlı olabilir. Evlilik yaşamında olumlu katkıları olduğu bilinen mentörlük uygulamalarının bu bireylerin ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesine yönelik olması da gerekir. Mentörlük uygulamaları için bu araştırmanın yürütülmesinde destek alınan, kurum bakımından ayrılan bireylerin üye olduğu sivil toplum kuruluşları ile de işbirliği yapılabilir.

Son olarak belirtilmelidir ki kurum bakımı personelinin destekleyici tutumlarının çocuk yetiştirme sürecine olumlu katkıları olabilir. Zira bu araştırma bu saptamayı desteklemiştir. Bu nedenle kurum bakımı sistemindeki çalışanların bakım sürecinde bu bireylere yönelik tutumları, davranışları ve kendi sosyal çevreleri ve aileleri ile iletişimleri bu bireylerin evlilik yaşamlarında eşleri ve çocuklarıyla ilişkilerinde model alınabilir. Bu bağlamda kurum bakımı sistemindeki her bir paydaşın da bu bireylerle çalışabilmek için bilgi, beceri ve değer temeline sahip olması ve özellikle mesleki etik ilkelere duyarlı ve rehber olması gerekmektedir.

ÖZET

Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Evlilik Yaşantıları Üzerine Nitel Bir Araştırma

Ailenin ihmali ve istismarı gibi pek çok nedenle kurum bakımı sistemine dahil olan bireyler travmatik yaşantı, yuva hastalığı, fiziksel gelişim geriliği, okul ortamına uyum sağlayamama gibi psikososyal sorunları deneyimleyebilmektedirler. Bu psikososyal sorunlarla kurum bakımından ayrılan bireyler evliliğe hazırlık sürecinden evlilikte eş ve yakın çevre ilişkilerine kadar pek çok sorun yaşayabilmektedirler. Buradan hareketle planlanan bu araştırmanın temel amacı, kurum bakımında büyüyen bireylerin kuruma gelmeden önce ve kurum bakımına alınma sürecinden başlayarak hem kurum bakımında yaşadıkları hem de kurum bakımından ayrıldıktan sonra yaşadıkları psikososyal sorunları ve gereksinimleri belirlemektir. Böylece bu bireylerin geçmiş yaşamlarındaki sorunlarının evliliklerine nasıl yansıdığını onların gözünden keşfetmektir. Ayrıca bu yansımaların odağındaki sorunlar ve gereksinimler ışığında sosyal hizmet perspektifinden bütüncül bir biçimde değerlendirme yaparak bu konuda sosyal politika yapıcılarına ve uygulayıcılarına önerilerde bulunmaktır.

Nitel araştırma deseninde planlanan bu araştırmada, katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak 10 kadın ve 10 erkek olmak üzere toplam 20 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Verilerin analizinde MAXQDA 2020 programı kullanılmıştır.

Bu araştırma sonucunda kurum bakımından ayrılan bireylerin kurum bakımı öncesindeki ve kurum bakımındaki geçmiş yaşam deneyimlerinin evliliği anlamlandırmaları, evlilik deneyimleri, evliliğe hazırlık sürecinden başlayarak evlilik yaşamları ve bu süreçteki ebeveynlik deneyimleri üzerinde etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Mevcut araştırmanın sonuçları, sosyal politika planlayıcılarına ve uygulayıcılarına kurum bakımına dâhil olan bireylerin evlilikleri kapsamındaki müdahaleler için kanıt temeli oluşturma potansiyeline sahiptir.

Anahtar Sözcükler: Ebeveynlik, Evlilik Yaşantısı, Kurum Bakımı, Kurum Bakımından Ayrılan Birey, Sosyal Hizmetler.

SUMMARY

A Qualitative Study on Marital Life of Individuals Leaving the Institution

Individuals who are included in the institutional care system for many reasons such as neglect and abuse of the family may experience psychosocial problems such as traumatic experience, home illness, physical developmental delay, and inability to adapt to the school environment. Individuals who leave the institution due to these psychosocial problems may experience many problems from the preparation for marriage to the relations of their spouses and close circles in marriage. The main purpose of this research, which is planned from this point of view, is to determine the psychosocial problems and needs of individuals who grew up in institutional care, both before coming to the institution and starting from the process of being taken into institutional care, experienced both in institutional care and after leaving the institution. Thus, it was discovered through their eyes how the problems of these individuals in their past lives were reflected in their marriages. In addition, the focus of these reflections is to make a holistic evaluation from the perspective of social work in the light of the problems and needs to make suggestions to social policy makers and practitioners in this regard.

In this study, which was planned in a qualitative research design, the participants were determined by purposive sampling method. In the data collection process, in-depth interviews were conducted with a total of 20 participants, 10 women and 10 men, using a semi-structured interview form. The MAXQDA 2020 program was used in the analysis of the data.

As a result of this research, it has been determined that the past life experiences of individuals leaving institutional care before and in institutional care have effects on their meaning of marriage, their marital experiences, their marital life starting from the preparation for marriage and their parenting experiences in this process. The results of the current research have the potential to provide social policy planners and practitioners with an evidence base for interventions within the scope of marriage of individuals involved in institutional care.

Keywords: Institutional Care, Marriage Experience, Person Leaving Institutional Care, Parenting, Social Services

KAYNAKLAR

ANGHEL, R. (2011) 'Transition within transition: how young people learn to leave behind institutional care whilst their carers are stuck in neutral.' *Children and Youth Services Review*, 33, 12, 2526-2531.

AKHTAR, Z. (2012). Attachment styles of adolescents: Characteristics and contributing factors. Academic Research International, 2(2), 613.

AINSWORTH, M. D. S., BLEHAR, M. C., WATERS, E., & WALL, S. N. (2015). Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Psychology Press.

ALTUNIŞIK, R., BORA, B., & SARIKAYA, N. (2010). Alışveriş Çılgınlığı: Tüketici Gözüyle Alışveriş Çılgınlığı Olgusunun İncelenmesi Üzerine Bir Nitel Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi*, *15*, 50-59.

ARNAU-SABATÉS, L.,& GİLLİGAN, R. (2015). What helps young care leavers to enter the world of work? Possible lessons learned from an exploratory study in Ireland and Catalonia. *Children and youth services review*, *53*, 185-191.

ARGYLE, M.,& FURNHAM, A. (2013). The psychology of money. Routledge.

ARSLAN, C. (2009). Anger, self-esteem, and perceived social support in adolescence. *Social Behavior and Personality: an international journal*, *37*(4), 555-564.

AKTURAN, U., & ESEN, A. (2008). Fenomenoloji. *Nitel araştırma yöntemleri*.

ARINCORAYAN, C. D., APPLEWHITE, L., GARRIDO, M., CASHIO, V., & BRYANT, M. (2017). Resilience-enhancing relationships: what we can learn from those with a history of adverse childhood experiences. US Army Medical Department Journal, 25-33.

ATKİNSON, C., & HYDE, R. (2019). Care leavers' views about transition: a literature review. *Journal of Children's Services*.

BACANLI, H. (1999). Sosyal beceri eğitimi. *Nobel Yayın Dağıtım, Ankara*.

BEREJENA MHONGERA, P.,& LOMBARD, A. (2017). Who is there for me? Evaluating the social support received by adolescent girls transitioning from institutional care in Zimbabwe. *Practice*, *29*(1), 19-35.

BARTHOLOMEW, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. Journal of Social and Personal Relationships, 7, 147- 178.

BARTHOLOMEW, K.,& HOROWİTZ, L. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four category model. Journal of Personality and Social Psychology, 61, 226-241.

BART, R. P. (1990). On their own: The experiences of youth after foster care. *Child and Adolescent Social Work Journal, 7*(5), 419-440.

BARN, R. (2010). Care leavers and social capital: Understanding and negotiating racial and ethnic identity. *Ethnic and Racial Studies, 33*(5), 832-850.

BARN, R., ANDREW, L. AND MANTOVANİ, N. (2005) Life After Care: The Experiences of Young People from Different Ethnic Groups. York: Joseph Rowntree Foundation.

BURÇ, P. E. (2015). Popüler Kültür ve Annelik: Anneliğin Farkli Görünümleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi, Erişim adresi: http://www. sdergi. hacettepe. edu. tr/makaleler/Pinar-Ezgi-Burc-14Eylul2015. pdf*.

BURCK, C. (2005). Comparing qualitative research methodologies for systemic research: The use of grounded theory, discourse analysis and narrative analysis. *Journal of family therapy*, *27*(3), 237-262.

BARDYSHEVSKAYA, M.K. & LEBEDİNSKY, V. (2003). Diagnosis of emotional disturbances in children: a tutorial. Moscow: Moscow State University, 320 p.

BLAU, P. (2017). Exchange and power in social life. Routledge.

BRADBURY, T., ROGGE, R., & LAWRENCE, E. (2016). Reconsidering the Role of Conflict in Marriage. In Couples in conflict (pp. 89-112). Routledge.

BİEHAL, N.,& WADE, J. (1996). Looking back, looking forward: Care leavers, families and change. *Children and youth services review, 18*(4-5), 425-445.

BİEHAL, N., CLAYDEN, J., STEİN, M. & WADE, J. (1995) Moving on: Young People and Leaving Care Schemes. Her Majesty's Stationery Office, London.

BELLIS, M. A., HARDCASTLE, K., FORD, K., HUGHES, K., ASHTON, K., QUİGG, Z., & BUTLER, N. (2017). Does continuous trusted adult support in childhood impart life-course resilience against adverse childhood experiences-a retrospective study on adult health-harming behaviours and mental well-being. BMC psychiatry, 17(1), 110.

BEAULAURİER, R. L., & TAYLOR, S. H. (2001). Social work practice with people with disabilities in the era of disability rights. *Social Work in Health Care, 32*(4), 67-91.

BUTTERWORTH, S., SINGH, S. P., BIRCHWOOD, M., ISLAM, Z., MUNRO, E. R., VOSTANIS, P., ... & SIMKISS, D. (2017). Transitioning care-leavers with mental health needs:'they set you up to fail!'. Child and Adolescent Mental Health, 22(3), 138-147.

BURTHE, S. J., HENRYS, P. A., MACKAY, E. B., SPEARS, B. M., CAMPBELL, R., CARVALHO, L., & MAY, L. (2016). Do early warning indicators consistently predict nonlinear change in long-term ecological data?. Journal of Applied Ecology, 53(3), 666-676.

BAKERMANS-KRANENBURG, M. J., STEELE, H., ZEANAH, C. H., MUHAMEDRAHİMOV, R. J., VORRİA, P., DOBROVA-KROL, N. A., ... & GUNNAR, M. R. (2011). III. Attachment and emotional development in institutional care: characteristics and catch up. Monographs of the Society for Research in Child Development, 76(4), 62-91.

BEKER, J., & MAİER, H. W. (2014). Developmental group care of children and youth: Concepts and practice. Routledge.

BEE, H. VE BOYD, D (2009). Çocuk gelişim psikolojisi (1. Basım). (Çev. Gündüz, O.) İstanbul. Kaknüs Yayınları.

BARNARDOS,(2019). Online Erişim Tarihi:14.01.2019.

BUEHLER C, ORME, J. G, POST, J,ve PATTERSON, D. A. (2000). The long-term correlates of family foster care. *Children aBEUHnd Youth Services Review*, 22(8), 595-625.

BENEDICT, M. I., ZURAVIN, S., ve STALLINGS, R. Y. (1996). Adult functioning of children who Lived in kin versus nonrelative family foster homes. *Child welfare*, *75*(5), 529.

BRANIGAN, E., MALONE, J., MURPHY, J., MURRAY, S. (2008). Beyond the Home Gates: Life after growing up in Catholic institutions. A Report to MacKillop Family Services. Melbourne: RMIT University.

BUCHANAN, A., TEN BRINKE, J. (1997). What Happened when They Were Grown Up? Outcomes from Parenting Experiences. York Publishing Services.

BLOME, W. W. (1997). What happens to foster kids: Educational experiences of a random sample of foster care youth and a matched group of non-foster care youth. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *14*(1), 41-53.

BODUROĞLU, G. (2016).Kurum bakımından ayrılan bireylerin yaşamın düzenlenmesi ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve sosyal destek kaynakları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara; Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

BOZTİLKİ, M. (2016). Sivil toplum kuruluşlarının çocuk koruma uygulamalarındaki rolü ve dünyada kurum bakımına güncel yaklaşımlar. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, İstanbul.

BOWLBY, J. (1988). Secure base: Parent-child attachment and healthy human development. New York: Basic Books.

BIYIKLI, L.(1995). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S. O. S. Çocuk Köyleri. Özel Eğitim Dergisi, 1995, 2 (1), 3 – 10.

BROAD, B. (2005). Improving the health and well-being of young people leaving care. Lyme Regis: Russell House Publishing.

CAMERON, C. (2007). Education and self-reliance among care leavers. Adoption & Fostering, 31(1), 39-49.

CASHMORE, J. & PAXMAN, M. (1996). Wards Leaving Care: a Longitudinal Study. New South Wales: NSW Department of Community Services.

CANKURTARAN, Ö., & BEYDİLİ, E. (2016). Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamasının Gerekliliği Üzerine. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *27*(1), 145-160.

CALLAHAN, M., DOMİNELLİ, L., RUTMAN, D., & STREGA, S. (2003). Undeserving mothers: Lived experiences of young mothers in or from government care. In K. Kufeldt & B. McKenzie (Eds.), Child Welfare: Connecting Research, Policy, and Practice. Waterloo, Ontario: Wilfrid Laurier University Press.

CHASE, E., MAXWELL, C., KNİGHT, A. & AGGLETON, P. (2006). Pregnancy and parenthood among young people in and leaving care: what are the influencing factors, and what makes a difference in providing support? Journal of Adolescence, 29, 437-451.

CHİNNERY, S. A. (2016). Social work's fingerprint on the evolution of attachment theory: Some essential knowledge for care practice. *Aotearoa New Zealand Social Work*, *28*(3), 79.

CONNORS, C., & STALKER, K. (2007). Children's experiences of disability: Pointers to a social model of childhood disability. *Disability & Society*, *22*(1), 19-33.

COOK, R. J. (1994). Are we helping foster care youth prepare for their future? Children and Youth Services Review, 16, 213–229. doi:10.1016/0190-7409(94)90007-8.

CONNOLLY, J., HEİFETZ, M. & BOHR, Y. (2012). Pregnancy and Motherhood among Adolescent Girls in Child Protective Services: A Meta-Synthesis of Qualitative Research. Journal of Public Child Welfare, 6 (5), 614-635.

CROSBİE-BURNETT, M.,& LEWİS, E. A. (2009). Theoretical contributions from social and cognitive-behavioral psychology. In Sourcebook of family theories and methods (pp. 531-561). Springer, Boston, MA.

CLAYDEN, J.,& STEİN, M. (2005). Mentoring young people leaving care. *Someone for me'. York: Joseph Rowntree Foundation*.

CHAMBERS, J. (2014). *The experience and influence of positive relationships in care leavers* (Doctoral dissertation, Cardiff University).

CASHMORE, J. (2014). Children in the out-of-home care system. Families, policy and the law: Selected essays on contemporary issues for Australia, 143-150.

CATHCART-RAKE, W., & ROBİNSON, M. (2018). Promoting Scholarship at Regional Medical Campuses. Journal of Regional Medical Campuses, 1(1).

CLUVER, L., GARDNER, F., & OPERARİO, D. (2007). Psychological distress amongst AIDS orphaned children in urban South Africa. *Journal of child psychology and psychiatry*, *48*(8), 755-763.

CLARKE, J. (2015). It's not all doom and gloom for teenage mothers–exploring the factors that contribute to positive outcomes. International Journal of Adolescence and Youth, 20(4), 470-484.

CARTER, E. C., MCCULLOUGH, M. E., & CARVER, C. S. (2012). The mediating role of monitoring in the association of religion with self-control. Social Psychological and Personality Science, 3(6), 691-697.

COLLİNS, N. (1996). Working models of attachment: Implications for explanation, emotion, and behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 71(4), 810-832.

CONN, A. M., CALAIS, C., SZILAGYI, M., BALDWIN, C., & JEE, S. H. (2014). Youth in out-of-home care: Relation of engagement in structured group activities with social and mental health measures. Children and Youth Services Review, 36, 201-205.

CHUPROVA, M.A. (2007). Violations of interpersonal relationships and emotional development of children-orphans with no experience of life in the family. Moscow: Moscow City PsychologicalPedagogical University.

CM.(2019).https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/397649/CA1989_Transitions_guidance.pdf#page=21 Online Erişim Tarihi: 12.03.2019.

CILGA, İ. (1994). Gençlik ve Yaşam Niteliği. TC Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.

CHEUNG, C., LWIN, K., & JENKINS, J. M. (2012). Helping youth in care succeed: Influence of caregiver involvement on academic achievement. *Children and Youth Services Review*, *34*(6), 1092-1100.

CROCKENBERG, S. C., RUTTER, M., BAKERMANS-KRANENBURG, M. J., VAN IJZENDOORN, M. H., JUFFER, F., COLLİNS, W. A., & THE ST. PETERSBURG-USA ORPHANAGE RESEARCH TEAM. (2008). The effects of early social-emotional and relationship experience on the development of young orphanage children. Monographs of the Society for Research in Child Development, i-298.

COŞKUN, K. (2006). Genel Liselerde Mesleki Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi (Kayseri İli Örneği),Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yüksek Lisans), Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

CONSTABLE, R. (2016). Social Work and Family Therapy: Interdisciplinary Roots of Family Intervention. Naukı O Wychowanıu. *Studıa Interdyscyplınarne*, Numer 2016/2(3).

CONSTABLE R., LEE D. B. (2015) Social work with families: Content and process, 2nd edition, Chicago, Lyceum Books.

COYLE, A., & WRİGHT, C. (1996). Using the counselling interview to collect research data on sensitive topics. *Journal of Health Psychology*, *1*(4), 431-440.

ÇAKİR, Ö. (2002). Sosyal dışlanma. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 4(3).

ÇHGM. (2021). Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/data/544e2899369dc318044059c3/2017.pdf 15.05.2018, 15:07.

ÇOCUK KORUMA KANUNU. (2005). T.C. Resmi Gazete, 5395, 03.07.2005.

DAY, A. (2006). The power of social support: Mentoring and resilience. Reclaiming children and youth, 14(4), 196.

DAY, L., & LANGAN, M. (EDS.). (2002). *Women, oppression and social work: Issues in anti-discriminatory practice*. Routledge.

DEL VALLE, J. F., BRAVO, A., ALVAREZ, E., & FERNANZ, A. (2008). Adult self-sufficiency and social adjustment in care leavers from children's homes: a long-term assessment. *Child & Family Social Work*, *13*(1), 12-22.

DEMİR, O.Ö (2009). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Nitel Araştırma Yöntemleri. İçinde: Böke K (Editör), , 4. Baskı, İstanbul, Alfa Yayınları; 2009:285-318.

DUYAN, V. (2012). Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri, Sosyal Hizmet Uzmanları derneği yayın No: 20, Ankara.

DUSH, C. K., RHOADES, G. K., SANDBERG-THOMA, S. E., & SCHOPPE-SULLİVAN, S. J. (2014). commitment across the transition to parenthood among married and cohabiting couples. *couple and family psychology: research and practice*, *3*(2), 126-136.

DOZIER, M., ZEANAH, C. H., WALLIN, A. R., & SHAUFFER, C. (2012). Institutional care for young children: Review of literature and policy implications. Social issues and policy review, 6(1), 1-25.

DRISCOLL, J. (2013). Supporting care leavers to fulfil their educational aspirations: Resilience, relationships and resistance to help. Children & Society, 27(2), 139-149.

DOCKRELL, J. E., & HURRY, J. (2018). The identification of speech and language problems in elementary school: Diagnosis and co-occurring needs. Research in developmental disabilities, 81, 52-64.

DUMARET, A.-C., COPPEL-BATSCH, M. AND COURAND, S. (1997) 'Adult outcome of children reared for long-term periods in foster families', *Child Abuse and Neglect*, Vol. 20, pp. 911–27

DFE. (2010). The Children Act 1989 guidance and regulations, volume 3, planning transitions to adulthood for care leavers. London: Department for Education.

DIXON, J.(2008). Young people leaving care: health, well-being and outcomes. *Child and Family Social Work*, (13), 207-217.

DOYLE, A., MAYOCK, P. AND BURNS, K. (2012) Aftercare not Afterthought: Supporting Children in Care's Transition to Adulthood, In: Lynch, D. and Burns, K. (eds.), *Children's Rightsand Child Protection: Critical Times, Critical Issues in Ireland*, Manchester, Manchester University Press.

DAVİES, P. T.,& CUMMİNGS, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. Psychological bulletin, 116(3), 387.

DOMİNELLİ, L., STREGA, S., CALLAHAN, M., & RUTMAN, D. (2005). Endangered children: Experiencing and surviving the state as failed parent and grandparent. British Journal of Social Work, 35, 1123–1144.

DOMİNELLİ, L., & CAMPLİNG, J. (2002). *Anti oppressive social work theory and practice*. Macmillan international higher education.

DÜNDAR, M. (2018) İslam'a Göre Çocuğun Eğitilecek Yönleri. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *6*(6), 809-818.

DUNCALF, Z. (2010). *Listen up! Adult care leavers speak out: The views of 310 care leavers aged 17-78*. Care Leavers' Association.

DUTTA, S. (2016). Institutional care in India: Investigating processes for social reintegration. *Children and Youth Services Review, 66*, 144-153.

DUTTA, S. (2017). Life after leaving care: Experiences of young Indian girls. *Children and Youth Services Review, 73*, 266-273.

DUTTA, S. (2017). Experiences of young Indian girls transiting out of residential care homes. *Asian Social Work and Policy Review, 11*(1), 16-29.

ESPOSITO, E. A., & GUNNAR, M. R. (2014). Early deprivation and developmental psychopathology. In Handbook of developmental psychopathology (pp. 371-388). Springer, Boston, MA.

EIN-DOR, T., & HIRSCHBERGER, G. (2016). Rethinking attachment theory: From a theory of relationships to a theory of individual and group survival. Current Directions in Psychological Science, 25(4), 223-227.

EKŞİ, A. (2004). Koruma altında çocuklar; Dünyada beş kıtanın çeşitli ülkelerinden örnekler- Koruma Altındaki Çocuklar-Şubat 2004 (Yayına hazırlayan Runa Uslu). Ankara Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları, Yayın no: IX. Ankara Üniversitesi Basımevi, 9–24.

ELÇİN, Ş. A. (2013). Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocukların İstihdamı Üzerine Bir Araştırma, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ELİUZ U. (2011). Cinsel Kimlik Paniği: Kadın Olmak. Panic Of Sexual Idenıty: Beıng A Woman. Turkish Studies, 6(3),221-232.

ELMACI, D.,& MİLLİGAN, I. (2020). Examination of the career and work adaptability levels of care leavers. *Sosyal Çalışma Dergisi*, *4*(1), 1-11.

ELLİOTT, R., FİSCHER, C.T., & RENNİE, D. L. (1999). Evolving guidelinesfor publication of qualitative research studies in psychology and related fields. British Journal of Clinical Psychology, 38, 215–229.

ELLİS, B. H., FİSHER, P. A., & ZAHARİE, S. (2004). Predictors of disruptive behavior, developmental delays, anxiety, and affective symptomatology among institutionally reared Romanian children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *43*(10), 1283-1292.

ELİAS, V. L., FULLERTON, A. S., & SİMPSON, J. M. (2015). Long-term changes in attitudes toward premarital sex in the United States: Reexamining the role of cohort replacement. The Journal of Sex Research, 52(2), 129-139.

EATOUGH, V., & SMİTH, J. A. (2008). Interpretative phenomenological analysis. *The Sage handbook of qualitative research in psychology*, *179*, 194.

EBENUWA-OKOH, E. E. (2011). Environmental factors as predictors of marital adjustment among married persons in Delta state of Nigeria: Implication for counselling practices. Journal of Psychology, 2(1), 29-35.

ERGENE, T. (2011). The relationships among test anxiety study habits achievement motivation and academic performance among Turkish secondary school students. *Egitim ve Bilim*, *36*(160), 320.

ERBAY, E., & ÇELİK, M. A. (2018). Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Kamu Kurum ve Kuruluşlarında İstihdam Edilenlerin Yaşam Kalitesi: Ankara ili örneği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *22*(4), 845-874.

EVERYCHİLD (2012). Making social work, work: Improving social work for vulnerable families and children without parental care around the world. Retrieved from http://www.york.ac.uk.

FORAN, H. M., WHISMAN, M. A., & BEACH, S. R. (2015). Intimate partner relationship distress in the DSM-5. Family process, 54(1), 48-63.

FEENEY, B. C., & COLLINS, N. L. (2015). A new look at social support: A theoretical perspective on thriving through relationships. Personality and Social Psychology Review, 19(2), 113-147.

FRİMPONG MANSO, K. A. (2012). Preparation for young people leaving care: The case of SOS Children's Village, Ghana. *Child Care in Practice*, *18*(4), 341-356.

FRATTER, J. (1996). *Adoption with Contact: Implications for policy and practice*. British Agencies for Adoption and Fostering.

GOLDBERG, S. (2014). Attachment and development. Routledge.3. 127, 137-140, 185-196.

GODBOUT, N., BRIERE, J., SABOURIN, S., & LUSSIER, Y. (2014). Child sexual abuse and subsequent relational and personal functioning: The role of parental support. Child abuse & neglect, 38(2), 317-325.

GARZA, C. M. (2017). Foster youth aging out of foster care and their relationships with caregivers (Doctoral dissertation).

GREENSON, R. R. (2016). The technique and practice of psychoanalysis: A memorial volume to Ralph R. Greenson. Karnac Books.

GEURTS, E. M., BODDY, J., NOOM, M. J., & KNORTH, E. J. (2012). Family-centred residential care: the new reality?. Child & Family social work, 17(2), 170-179.

GEE, D., GABARD-DURNAM, L., FLANNERY, J., GOFF, B., HUMPHREYS, K., TELZER, E., HARE, T., BOOKHEİMER, S. & TOTTENHAM, N. (2013). Early developmental emergence of human amygdala-prefrontal connectivity after maternal deprivation. Retrieved May, 18, 2021, from http://www.kathrynhumphreys.com/uploads/4/3/0/6/43065295/gee_2013_pnas.pdf.

GURMAN, A. S.,& FRAENKEL, P. (2002). The history of couple therapy: A millennial review. *Family process*, *41*(2), 199-260.

GROVER, S., NEHRA, R., & THAKUR, A. (2017). Bipolar affective disorder and its impact on various aspects of marital relationship. Industrial psychiatry journal, 26(2), 114.

GROARK, C. J., MUHAMEDRAHİMOV, R. J., PALMOV, O. I., NİKİFOROVA, N. V., & MCCALL, R. B. (2005). Improvements in early care in Russian orphanages and their relationship to observed behaviors. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, *26*(2), 96-109.

GABRIEL, K. C., CHEBOSWONY, M., & KODERO, H. M. (2009). The self-concept and academic performance of institutionalized and non-institutionalized HIV/AIDS orphaned children in Kisumu municipality. *Educational Research and Reviews*, *4*(3), 106-110.

GRİFFİN, D., & BARTHOLOMEW, K. (1994). Models of self and other: Fundamental dimensions underlying measures of adult attachment. Journal of Personality and Social Psychology, 67(3), 430-445.

GLYNN, N. (2021). Understanding care leavers as youth in society: A theoretical framework for studying the transition out of care. *Children and Youth Services Review*, *121*, 105829.

GWENZİ, G. D. (2020). Constructing the meaning of "family" in the context of out-of-home care: An exploratory study on residential care leavers in Harare, Zimbabwe. *Emerging Adulthood*, *8*(1), 54-63.

GILLIGAN, R., & ARNAU-SABATÉS, L. (2017). The role of carers in supporting the progress of care leavers in the world of work. Child & Family Social Work, 22(2), 792-800.

GILLIGAN, R. (2004). Promoting resilience in child and family social work: Issues for social work practice, education and policy. *Social Work Education*, *23*(1), 93-104.

GILLIGAN, R. (2008) Promoting resilience in young people in long-term care - the relevance of roles and relationships in the domains of recreation and work, in: Journal of Social Work Practice, vol. 22 (3), pp. 37-50.

GUTIERREZ, L. M., PARSONS, R. J., COX, E. O. (1998). Empowerment in Social Work Practice. A Sourcebook. Brooks/Cole Publishing Co.

GİORGİ, A. (2005). The phenomenological movement and research in the human sciences. *Nursing science quarterly*, *18*(1), 75-82.

GÖKÇEARSLAN ÇİFCİ, E., YÜCEER KARDEŞ, T., YANARDAĞ, M. Z., AKGÜN, R. (2016). Türkiye'de kurum bakımı deneyimi olan bireylerin iş ve yaşam doyumlarının incelenmesi üzerine bir araştırma: Ankara ili örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi,* (37): 9-31.

HARDEN, B. J. (2004). Safety and stability for foster children: A developmental perspective. *The future of children*, 31-47.

HARTUP, W. W.,& RUBİN, Z. (2013). Relationships and development. psychology press.

HERAWATİ, N. (2016). The influence of couple harmony and marital adjustment to marital happiness.

HERAWATİ, T.,& ENDAH, N. Y. (2016). The Effect of Family Function and Conflict on Family Subjective Well-being with Migrant Husband. *Journal of Family Sciences*, *1*(2), 1-12.

HALLAÇ, S.,& ÖZ, F. (2014). Aile kavramına kuramsal bir bakış. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 6(2), 142-153.

HAİGHT, W., FİNET, D., BAMBA, S., & HELTON, J. (2009). The beliefs of resilient African American adolescent mothers transitioning foster care to independent living: A case–based analysis. Children and Youth Services Review, 31, 53–62.

HILES, D., MOSS, D., WRIGHT, J., DALLOS, R. (2013).Young people's experience of social support during the process of leaving care: A review of the literature. Children and Youth Services Review, 35, 2059-2071.

HİLL, M. (2005) Ethical considerations in researching children's experience. In Greene, S. & Hogan, D. (eds) Researching children's experience: Approaches and methods. London: Sage.

HILES, D., MOSS, D., THORNE, L., WRIGHT, J. DALLOS, R. (2014). "So what am I?" – Multiple perspectives on young people's experiences of leaving care. Children and Youth Services Review, doi: 10.1016/j.childyouth.2014.03.007.

HAYAT SENDE, (2014). Sosyal Duvarları Yıkalım Projesi Kapanış Toplantısı Basın Bülteni:(https://docs.google.com/document/d/1pycSKfhq_Iyw7Vnl5Qw8TdXGBY90f3YiPk 4GyXezrAo/edit. Online Erişim Tarihi: 06.11.2018.

HODGES, J., & TİZARD, B. (1989). IQ and behavioural adjustment of ex-institutional adolescents. *Journal of child psychology and psychiatry*, *30*(1), 53-75.

HOWARD, K., MARTIN, A., BERLIN, L. J., & BROOKS-GUNN, J. (2011). Early mother–child separation, parenting, and child well-being in Early Head Start families. Attachment & human development, 13(1), 5-26.

HOJER, I., & SJOBLOM, Y. (2014). Voices of 65 young people leaving care in Sweden:"There is so much I need to know!". Australian Social Work, 67(1), 71-87.

HERMENAU, K., HECKER, T., ELBERT, T., & RUF-LEUSCHNER, M. (2014). Maltreatment and mental health in institutional care—Comparing early and late institutionalized children in Tanzania. Infant mental health journal, 35(2), 102-110.

HAINES, E. L., DEAUX, K., & LOFARO, N. (2016). The times they are a-changing… or are they not? A comparison of gender stereotypes, 1983–2014. Psychology of Women Quarterly, 40(3), 353-363.

HARVEY, A., MCNAMARA, P., ANDREWARTHA, L., & LUCKMAN, M. (2015). Out of care, into university: Raising higher education access and achievement of care leavers. *Melbourne: LaTrobe University*.

HAZAN, C., & SHAVER, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. Journal of Personality and Social Psychology, 52, 511-524.

HÄGGMAN-LAİTİLA, A., SALOKEKKİLÄ, P., & KARKİ, S. (2018). Transition to adult life of young people leaving foster care: A qualitative systematic review. *Children and Youth Services Review*, *95*, 134-143.

IBRAHİM, R. W. (2016). Cast Out and Punished: The Experiences of Care Leavers in Jordan. In *Young People Transitioning from Out-of-Home Care* (pp. 389-408). Palgrave Macmillan, London.

IBRAHİM, R. W., & HOWE, D. (2011). The experience of Jordanian care leavers making the transition from residential care to adulthood: The influence of a patriarchal and collectivist culture. *Children and Youth Services Review*, *33*(12), 2469-2474.

ITZIN, C. (2018). Psychoanalytic psychotherapy after child abuse: The treatment of adults and children who have experienced sexual abuse, violence, and neglect in childhood. Routledge.

JACKSON, S. (2002). 'Promoting stability and continuity of care away from home', in D. McNeish, T. Newman and H. Roberts (eds) What Works for Children? Buckingham: Open University Press.

JOLLY, S., GRIFFITH, K. A., DECASTRO, R., STEWART, A., UBEL, P., & JAGSI, R. (2014). Gender differences in time spent on parenting and domestic responsibilities by high-achieving young physician-researchers. *Annals of internal medicine*, *160*(5), 344-353.

JUFFER, F., & SERIES, W. A. C. (2008). The effects of early social-emotional and relationship experience on the development of young orphanage children. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, *73*(3), 295.

KAĞITÇIBAŞI, Ç. ve ATACA, B. (2005). Value of Children and Family Change: A Three-Decade Portrait From Turkey. *Applied Psychology*, 54(3), 317-337.

KALAYCI, H. (2007). Yetiştirme Yurdundaki Çocuklarda Sosyal Dışlanma Riski (Tokat ve Turhal Örneği), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (Doktora Tezi), Sakarya; Sakarya Üniversitesi.

KAUR, R., VINNAKOTA, A., PANIGRAHI, S., & MANASA, R. V. (2018). A descriptive study on behavioral and emotional problems in orphans and other vulnerable children staying in institutional homes. Indian journal of psychological medicine, 40(2), 161.

KARNAUKH, I.S. (2006). Psychological characteristics of children's home of adolescent students: PhD Abstract. Moscow: Moscow State Regional University. 28.

KAY, C., & GREEN, J. (2013). Reactive attachment disorder following early maltreatment: systematic evidence beyond the institution. *Journal of abnormal child psychology*, *41*(4), 571-581.

KENNEDY, S.,& RUGGLES, S. (2014). Breaking up is hard to count: The rise of divorce in the United States, 1980–2010. Demography, 51(2), 587-598.

KNİGHT, A., CHASE, E. & AGGLETON, P. (2006). 'Someone of your own to love': experiences of being looked after as influences on teenage pregnancy. Children & Society, 20, 391 403.

KULDAS, S., HASHIM, S., & ISMAIL, H. N. (2015). Malaysian adolescent students' needs for enhancing thinking skills, counteracting risk factors and demonstrating academic resilience. International journal of adolescence and youth, 20(1), 32-47.

KUMAKECH, E., CANTOR-GRAAE, E., MALİNG, S., & BAJUNİRWE, F. (2009). Peer-group support intervention improves the psychosocial well-being of AIDS orphans: Cluster randomized trial. *Social Science & Medicine*, *68*(6), 1038-1043.

KUMSTA, R., KREPPNER, J., KENNEDY, M., KNIGHTS, N., RUTTER, M., & SONUGA-BARKE, E. (2015). Psychological consequences of early global deprivation. European Psychologist.

KOZLOVSKAYA, G.E. (2013). Mental deprivation and its role in psychogenic disorders of mental development and personality formation of children in the age aspect. Retrieved April, 18, 2021, from http://psyjournals.ru/files/63975/sbornik_psikhicheskaya_deprivatsia_detey.pdf, 7-14.

KOČOVSKÁ, E., WILSON, P., YOUNG, D., WALLACE, A. M., GORSKI, C., FOLLAN, M., ... & MINNIS, H. (2013). Cortisol secretion in children with symptoms of reactive attachment disorder. Psychiatry research, 209(1), 74-77.

KUMSTA, R., STEVENS, S., BROOKES, K., SCHLOTZ, W., CASTLE, J., BECKETT, C., ... & SONUGA-BARKE, E. (2010). 5HTT genotype moderates the influence of early institutional deprivation on emotional problems in adolescence: evidence from the English and Romanian Adoptee (ERA) study. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 51(7), 755-762.

KUŞ, E. (2012). Nicel-nitel Araştırma Teknikleri- Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri Nicel mi? Nitel mi?. Ankara: Anı Yayıncılık.

KNIGHT, R. (2013). Reading with Angels: Improving literacy among children in foster care. Children Australia, 38(2), 54-60.

KOŞAY, A. (2013). *Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması* (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

KOÇ, MUSTAFA (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(17), 231-238.

KOLTİNOVA, V.V. (2013). Mental deprivation of children in an institution for orphans and children left without parental care. Retrieved April, 18, 2016, from http://psyjournals.ru/files/63975/sbornik_psikhicheskaya_deprivatsia_detey.pdf, 158-163

LEE, E. J., & STONE, S. I. (2012). Co-occurring internalizing and externalizing behavioral problems: the mediating effect of negative self-concept. Journal of youth and adolescence, 41(6), 717-731.

LEVENSON, J. (2017). Trauma-informed social work practice. *Social Work*, *62*(2), 105-113.

LUTHAR, S. S., CİCCHETTİ, D., & BECKER, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child development*, *71*(3), 543-562.

LIONETTI, F., PASTORE, M., & BARONE, L. (2015). Attachment in institutionalized children: A review and meta-analysis. Child abuse & neglect, 42, 135-145.

LIABO, K., MCKENNA, C., INGOLD, A., & ROBERTS, H. (2017). Leaving foster or residential care: a participatory study of care leavers' experiences of health and social care transitions. Child: care, health and development, 43(2), 182-191.

LİLLY, M. M.,& VALDEZ, C. E. (2012). Interpersonal trauma and PTSD: The roles of gender and a lifespan perspective in predicting risk. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, *4*(1), 140.

LUNDBERG, S., POLLAK, R. A., & STEARNS, J. (2016). Family inequality: Diverging patterns in marriage, cohabitation, and childbearing. Journal of Economic Perspectives, 30(2), 79-102.

MARCHETTA, F.,& SAHN, D. E. (2016). The role of education and family background in marriage, childbearing, and labor market participation in senegal. Economic Development and Cultural Change, 64(2), 369-403.

MAKVANA, S. M. (2014). Marital adjustment among serving and non-serving married couples. The International Journal of Indian Psychology, 1(3), 6-14.

MARKOVİĆ, Z. (2000). Psychoanalytic conceptions of marriage and marital relationships. FACTA UNIVERSITATIS-Philosophy, Sociology, Psychology and History, (07), 379-389.

MAXWELL, A., PROCTOR, J. & HAMMOND, L. (2011) 'Me and my child' Parenting experiences of young mothers leaving care. Adoption & Fostering, 35 (4), 29-40.

MASCHİ, T. & YOUDİN, R. (2012). Social worker as researcher: Integrating research with advocacy. Pearson, Boston.

MASTEN, A. S., & COATSWORTH, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. American psychologist, *53*(2), 205.

MASTEN, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. Child Development, 85(1), 6-20. doi: 10.1111/cdev.12205.

MENDES, P., MICHELL, D., & WILSON, J. Z. (2014). Young people transitioning from out-of-home care and access to higher education: A critical review of the literature. Children Australia, 39(4), 243-252.

MİRBLOUK, F., ASGHARNİA, M., SOLİMANİ, R., FAKOR, F., SALAMAT, F., & MANSOORİ, S. (2016). Comparison of sexual dysfunction in women with infertility and without infertility referred to Al-Zahra Hospital in 2013-2014. International Journal of Reproductive Biomedicine, 14(2), 117.

MİROWSKY, J. (2017). Education, social status, and health. Routledge.

MİKHAYLOVA, YU. (2004). Development of emotional regulation in pupils of children's home from birth to 4 years. Thesis. Moscow: Moscow Lomonosov State University Lomonosov.

MURRAY, A. & ROCK, M. (2005) The enduring legacy of growing up in care in 20th century Australia. Paper presented to the Annual Conference of the Australasian Society for the Traumatic Stress Studies: The impact of childhood trauma across the lifespan: Historical denial- current challenges. 15-18 September 2005: Hyatt Regency, Perth. Retrieved from: http://nma.gov.au/blogs/inside/files/2011/11/Enduring-Legacy-ofChild-Abuse-Article_2.pdf.

MUHAMEDRAHİMOV, R. J., AGARKOVA, V. V., VERSHNİNA, E. A., PALMOV, O. I., NİKİFOROVA, N. V., MCCALL, R. B., & GROARK, C. J. (2014). Behavior problems in children transferred from a socioemotionally depriving institution to St. Petersburg (Russian Federation) families. *Infant Mental Health Journal*, *35*(2), 111-122.

MELGOSA, J., & MELGOSA, A. D. (2011). *Positive mind: A practical guide for any situation*. Editorial Safeliz.

MELKMAN, E. P., & BENBENİSHTY, R. (2018). Social support networks of care leavers: Mediating between childhood adversity and adult functioning. *Children and Youth Services Review*, *86*, 176-187.

MORGAİNE, K., & CAPOUS-DESYLLAS, M. (2014). *Anti-oppressive social work practice*. Sage.

MORROW, V. (1998). *Understanding families: Children's perspectives*. London: National Children's Bureau Enterprises.

MORROW, S. L., & SMİTH, M. L. (2000). Qualitative research for counseling psychology.

MEVLÜT, K. A. Y. A. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *9*(9), 193-204.

MWOMA, T., & PİLLAY, J. (2015). Psychosocial support for orphans and vulnerable children in public primary schools: Challenges and intervention strategies. *South African Journal of Education*, *35*(3).

MILOT T, ETHIER LS, ST-LAURENT D VE ARK. (2010) The role of trauma symptoms in the development of behavioral problems in maltreated preschoolers. Child Abuse Negl, 34:225-34.

MELKMAN, E. P., & BENBENISHTY, R. (2018). Social support networks of care leavers: Mediating between childhood adversity and adult functioning. Children and Youth Services Review, 86, 176-187.

NAGİNGTON, M., DİCKİNSON, T., HİCKS, S., & PİLLİNG, M. A. (2017). Collaboratively setting the priorities for health and social care research for older lesbian, gay, bisexual and trans* people. The British Psychological Society.

NUYTİENS, A., LUYTEN, I., CHRİSTİAENS, J., & DUMORTİER, E. (2018). Voicing young and older adult care-leavers in Belgium: How the experience of being in care shapes narratives of the self. *Longitudinal and Life Course Studies*, *9*(1), 80-100.

NEWMAN, T. ve BLACKBURN, S. (2002). Transitions in the Lives of Children and Young People: Resilience Factors. Edinburgh: Scottish Executive.

NEWTON, J. A., HARRIS, T. O., HUBBARD, K., & CRAIG, T. K. J. (2017). Mentoring During the Transition from Care to Prevent Depression: Care Leavers' Perspectives. Practice, 29(5), 317-330.

NATIONAL CHILDREN'S BUREAU, (2008).Healthy Care Briefing June 2008: Promoting the health of young people leaving care. London: National Children's Bureau.www.wecanandmustdobetter.org/download_file/36/169/ Online Erişim Tarihi: 11.01.2019.

OKİTİKPİ, T., & AYMER, C. (2009). *Key concepts in anti-discriminatory social work*. Sage.

O'CONNOR, T. G., BREDENKAMP, D., RUTTER, M., & ENGLİSH AND ROMANİAN ADOPTEES (ERA) STUDY TEAM. (1999). Attachment disturbances and disorders in children exposed to early severe deprivation. *Infant mental health journal*, *20*(1), 10-29.

O'CONNOR, T. G., MONK, C., & FITELSON, E. M. (2014). Practitioner review: maternal mood in pregnancy and child development–implications for child psychology and psychiatry. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 55(2), 99-111.

OGLE, C. M., RUBİN, D. C., & SİEGLER, I. C. (2013). The impact of the developmental timing of trauma exposure on PTSD symptoms and psychosocial functioning among older adults. Developmental psychology, *49*(11), 2191.

ÖZBESLER, C., & DUYAN, V. (2010). Okul ortamlarında sosyal hizmet. *Eğitim ve Bilim*, *34*(154).

ÖZTÜRK, MUALLA. (2001). Ruh Sağlığı ve Bozuklukları içinde "Çocukluk Çağı Ruhsal Sorunları ve Bozuklukları", Yenilenmiş 8.Basım, Nobel Tıp Kitapevleri, Ankara.

ÖZDEMİR, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1).

QUINTON, D. RUTTER, M. (1984). Parents with children in care: current circumstance and parenting skills. Journal of Child Psychology and Pschiatry, 25; 211-230.

QUINTON, D., RUTTER, M., LIDDLE, C. (1984). Institutional rearing, parenting difficulties and marital support. Psychological medicine, 14(1), 107-124.

PRYCE, J.M. & SAMUELS, G.M. (2010) Renewal and risk: the dual experience of young motherhood and ageing out of the child welfare system. Journal of Adolescent Research, 25 (2), 205-230.

PECORA, P. J. (2012). Maximizing educational achievement of youth in foster care and alumni: Factors associated with success. *Children and Youth Services Review*, *34*(6), 1121-1129.

PINKERTON, J., & ROONEY, C. (2014). Care leavers' experiences of transition and turning points: Findings from a biographical narrative study. Social Work & Society, 12(1).

PINKERTON, J. (2011). Constructing a global understanding of the social ecology of leaving out of home care, in: Children and Youth Services Review, vol. 33, pp. 2412-2416.

PRYCE, J. M., JONES, S. L., WİLDMAN, A., THOMAS, A., OKRZESİK, K., & KAUFKA-WALTS, K. (2016). Aging out of care in Ethiopia: Challenges and implications facing orphans and vulnerable youth. *Emerging Adulthood*, *4*(2), 119-130.

PROSELKOVA, M.O. (2013). Clinical manifestations of deprivation "abandonment syndrome" in infants. Retrieved April, 18, 2016, from http://psyjournals.ru/files/63975/sbornik_psikhicheskaya_deprivatsia_detey.pdf., 73-79.

PHILIP, K., SHUCKSMITH, J. AND KING, C. (2004) Sharing a laugh? Aqualitative study of mentoring interventions with young people York,Joseph Rowntree Foundation.

PEARS, K. C., BRUCE, J., FISHER, P. A., & KIM, H. K. (2010). Indiscriminate friendliness in maltreated foster children. Child maltreatment, 15(1), 64-75.

ROBERTS, L. (2017). A small-scale qualitative scoping study into the experiences of looked after children and care leavers who are parents in Wales. *Child & Family Social Work*, *22*(3), 1274-1282.

REFAELI, T. (2017). Narratives of care leavers: What promotes resilience in transitions to independent lives?. Children and Youth Services Review, 79, 1-9.

REFAELİ, T., BENBENİSHTY, R., & ZEİRA, A. (2019). Predictors of life satisfaction among care leavers: A mixed-method longitudinal study. *Children and Youth Services Review*, *99*, 146-155.

RAO, A. H. (2017). Stand by your man: Wives' emotion work during men's unemployment. *Journal of Marriage and Family*, *79*(3), 636-656.

RAJALEKSHMI J, (2017) "Social Adjustment Problems Of Adolescent Orphans In The Classroom," Working papers 2017-06-04, Voice of Research.

ROUSE, K. A. G. (2001). Resilient students' goals and motivation. *Journal of adolescence*, *24*(4), 461-472.

RUTMAN, D., STREGA, S., CALLAHAN, M., & DOMİNELLİ, L. (2001). Young mothers in/from care project. Victoria, Canada: Child, Family and Community Research Program.

ROZARİO, H. (2021). Social Work with Family. Indira Gandhi National Open University, New Delhi.

ROLFE, A. (2008). 'You've got to grow up when you've got a kid': Marginalized young women's accounts of motherhood. Journal of Community & Applied Social Psychology, 18, 299–314.

RUTTER, M. (2000). Psychosocial influences: Critiques, findings, and research needs. *Development and psychopathology*, *12*(3), 375-405.

RUTTER M, QUİNTON D, HİLL J (1998). Adult outcome of institution-reared children: males and females compared. In- Robins L, Rutter M. (Eds) *Straight and Devious Pathways from Childhood toAdulthood* Cambridge: Cambridge University, 1990, 135-57.

RUTTER, M., QUINTON, D. (1984). Long-term follow-up of women institutionalized in childhood: Factors promoting good functioning in adult life. *British Journal of Developmental Psychology*, *2*(3), 191-204.

REST, E. R., WATSON, K. W. (1984). Growing up in foster care. *Child Welfare*, 63, 291-306.

SAÇAN, S., & ŞİMŞEK, Z. (2014). Kurum bakımından aile yanına döndürülen 6-18 yaş çocukların duygusal ve davranış sorunları. *Qualitative Studies*, *9*(2), 1-18.

SADAK, E., & YILDIRIM, F. (2020). Kurum bakımından ayrılan bireylerin toplumsal yaşama uyum sorunlarının "sosyal hizmetler" bağlamında değerlendirilmesi. *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *13*(2), 169-191.

SANDERS, M. G. (2013). Schooling students placed at risk: Research, policy, and practice in the education of poor and minority adolescents. Routledge.

SARGIN, N. (2015). Çocuklarda Ruh Sağlığı. Basım yeri: Konya, Eğitim Yayınevi,

SAVKOVA, E.A. (2013). Family identity of orphans and children left without parental care. Retrieved May, 18, 2021, from http://psyjournals.ru/files/63975/sbornik_psikhicheskaya_deprivatsia_detey.pdf, 14-16.

SENCHAK, M.,& LEONARD, K. E. (1992). Attachment styles and marital adjustment among newlywed couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, *9*(1), 51-64.

SVOBODA, D.V., SHAW, T.V., BARTH, R.P. & BRİGHT, C.L. (2012) Pregnancy and parenting among youth in foster care: A review. Children and Youth Services Review, 34 (5), 867-875.

SİNHA, R. (2019). The cultural adjustment of Asian lone mothers living in London. Routledge.

STANGLER, G.,& SHİRK, M. (2004). On their own: What happens to kids when they age out of the foster care system.

SCRIMA, F., DI STEFANO, G., GUARNACCIA, C., & LORITO, L. (2015). The impact of adult attachment style on organizational commitment and adult attachment in the workplace. Personality and Individual Differences, 86, 432-437.

SLOUTSKY, V. M. (1997). Institutional care and developmental outcomes of 6-and 7-year-old children: A contextualist perspective. *International journal of behavioral development*, *20*(1), 131-151.

SMİTH, J. A., JARMAN, M., OSBORN, M. (1999). Doing interpretative phenomenological analysis. Qualitative health psychology: Theories and methods, 218-240.

SMİTH, J. A., OSBORN, M. (2007). Interpretative Phenomonological Analysis. In Smith, J. A. (Eds.), Qualitative psychology: A practical guide to research methods (2nd ed). London, UK: Sage Publications.

SMİTH, J. A.,& SHİNEBOURNE, P. (2012). *Interpretative phenomenological analysis*. American Psychological Association.

SMİTH, J. A., & OSBORN, M. (2015). Interpretative phenomenological analysis as a useful methodology for research on the lived experience of pain. *British journal of pain*, *9*(1), 41-42.

SİLLİMAN, B., & SCHUMM, W. R. (1999). Improving practice in marriage preparation. *Journal of Sex & Marital Therapy*, *25*(1), 23-43.

SİMPSON, J. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. Journal of Personality and Social Psychology, 59(5), 971-980.

SİLVERMAN, W. K., ORTİZ, C. D., VİSWESVARAN, C., BURNS, B. J., KOLKO, D. J., PUTNAM, F. W., & AMAYA-JACKSON, L. (2008). Evidence-based psychosocial treatments for children and adolescents exposed to traumatic events. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *37*(1), 156-183.

SULİMANİ-AİDAN, Y., BENBENİSHTY, R., DİNİSMAN, T., & ZEİRA, A. (2013). Care leavers in Israel: What contributes to better adjustment to life after care?. *Journal of Social Service Research*, *39*(5), 704-718.

SULIMANI-AIDAN, Y. (2015). Do they get what they expect?: The connection between young adults' future expectations before leaving care and outcomes after leaving care. Children and youth services review, 55, 193-200.

SULIMANI-AIDAN, Y. (2014). Care leavers' challenges in transition to independent living. Children and Youth Services Review, 46, 38-46.

SULİMANİ-AİDAN, Y. (2018). Present, protective, and promotive: Mentors' roles in the lives of young adults in residential care. *American Journal of Orthopsychiatry*, *88*(1), 69.

SULİMANİ-AİDAN, Y.,& MELKMAN, E. (2018). Risk and resilience in the transition to adulthood from the point of view of care leavers and caseworkers. *Children and Youth Services Review*, *88*, 135-140.

STEIN, M.,& MUNRO, E. (Eds.) (2008). Young people's transitions from care to adulthood: International research and practice. London: Jessica Kingsley Publishers.

STEIN, M. (2006) Young people ageing out of care: the poverty of theory. Children and Youth Services Review, 28, 422-434.

STEIN, M. (2006). Research review: young people leaving care. *Child and Family Social Work*, *11*, 273-279.

STEIN, M., CAREY, K. (1986). Learning cure. New York: Basil Blackwell.

STEIN, M. (2008). Resilience and young people leaving care. *Child Care in Practice*, *14*(1), 35-44.

STEIN, M., DUMARET, A. C. (2011). The mental health of young people aging out of care and entering adulthood: Exploring the evidence from England and France. *Children and Youth Services Review*, *33*(12), 2504-2511.

STEİN, M., & DİXON, J. (2006). Young people leaving care in Scotland. *European Journal of Social Work*, *9*(4), 407-423.

STEIN, M, VERWEIJEN-SLAMNESCU, R .(2012) (Eds) When Care Ends, Lessons from Peer Research, insights from young people on leaving care in Albania, the Czech Republic, Finland and Poland, Austria, SOS Children's Villages International.

STEELS, S., & SİMPSON, H. (2017). Perceptions of children in residential care homes: A critical review of the literature. *The British Journal of Social Work*, *47*(6), 1704-1722.

SCHOENMAKER, C., JUFFER, F., VAN IJZENDOORN, M. H., VAN DEN DRIES, L., LINTING, M., VAN DER VOORT, A., & BAKERMANS-KRANENBURG, M. J. (2015). Cognitive and health-related outcomes after exposure to early malnutrition: the Leiden longitudinal study of international adoptees. Children and Youth Services Review, 48, 80-86.

SHEFTALL, A. H., SCHOPPE-SULLIVAN, S. J., & BRIDGE, J. A. (2014). Insecure attachment and suicidal behavior in adolescents. Crisis.

SHVETS, S.A. (2011). The development of subjectivity orphanage adolescent inmates. Moscow: Moscow Open Social Academy.

SHULGA, T. (2013). Social and psychological problems of orphanage graduates and children left without parental care. Bulletin of the Moscow State Regional University. Series Psychology, 3, 68-75.

SMYKE, A. T., ZEANAH, C. H., GLEASON, M. M., DRURY, S. S., FOX, N. A., NELSON, C. A., & GUTHRIE, D. (2012). A randomized controlled trial comparing foster care and institutional care for children with signs of reactive attachment disorder. American Journal of Psychiatry, 169(5), 508-514.

SMYKE AT, DUMİTRESCU A, ZEANAH CH (2002) Attachment disturbances in young children. I: The continuum of caretaking casualty. Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry. 41:972–982. doi: 10.1097/00004583-200208000-00016

SCHWARTZ, S. E., RHODES, J. E., SPENCER, R., & GROSSMAN, J. B. (2013). Youth initiated mentoring: Investigating a new approach to working with vulnerable adolescents. American Journal of Community Psychology, 52(1-2), 155-169.

SARIALTIN, D.M (2017). Kurum bakımındaki çocuklara ilişkin sistemin sosyal refah çalışanları gözüyle değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SHÇEK (2018). Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu. T.C. Resmi Gazete, 20.11.2018.

SHK. (1983). 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu, 27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete.

SHÇEK, (2010).Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü 2010/08 No'lu Genelgesi. 18.Mayıs 2010.

SPENCER, L., RİTCHİE, J., LEWİS, J., & DİLLON, L. (2003). Quality in Qualitative Evaluation: A framework for assessing research evidence. London: Government Chief Social Researcher's Office.

ŞİMŞEK, D. (2013). Ergenlik döneminde çocukların evden kaçma nedenlerinin incelenmesi: İstanbul ilinde kurum bakımında olup evden kaçma geçmişi bulunan ergenler üzerinden bir değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, İstanbul.

ŞİMŞEK H. (2011). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Üreme Sağlığına Etkisi: Türkiye Örneği. DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 25(2), 119-126.

ŞİMŞEK, Z., EROL, N., ÖZTOP, D., & ÖZCAN, Ö. Ö. (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Turk Psikiyatri Dergisi*, *19*(3).

TORR, B. M.(2011). The changing relationship between education and marriage in the United States, 1940–2000. Journal of family history, 36(4), 483-503.

TYRER, P., CHASE, E., WARWİCK, I. & AGGLETON, P. (2005) 'Dealing with it': Experiences of young fathers in and leaving care. British Journal of Social Work, 35, 1107-1121.

TAYLOR, R. D., OBERLE, E., DURLAK, J. A., & WEISSBERG, R. P. (2017). Promoting positive youth development through school-based social and emotional learning interventions: A meta-analysis of follow-up effects. Child development, 88(4), 1156-1171.

THAPA, A., COHEN, J., GUFFEY, S., & HIGGINS-D'ALESSANDRO, A. (2013). A review of school climate research. Review of educational research, 83(3), 357-385.

THOMPSON, N. (2017). *Promoting equality: Challenging discrimination and oppression*. Macmillan International Higher Education.

TAUKENI, S. G. (2015). Orphan adolescents' lifeworlds on school-based psychosocial support. *Health Psychology and Behavioral Medicine*, *3*(1), 12-24.

THE ST. PETERSBURG –USA ORPHANAGE RESEARCH TEAM (2008). The effects of early social emotional and relationship experience on the development of young orphanage children. Monographs of the Society for Research in Child Development. 2008;73,1–262.

TAYLOR. B, VINER. RM (2005). Adult health and social outcomes of children who have been in public care*: Population-based study*. Pediatrics, 115 (4); 894-899.

TOTTENHAM, N, HARE, T.A., MİLLNER, A., GİLHOOLY, T., ZEVİN, J.D. & CASEY, B.J. (2011). Elevated Amygdala Response to Faces Following Early Deprivation. Developmental Science, 14(2),190- 204.

TEKİN, H. (2006). Nitel araştırma yönteminin bir veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme. *Sosyoloji dergisi*, *3*(13), 101-116.

TUCKER, J., & ANDERS, S. (1999). Attachment style, interpersonal perception accuracy, and relationship satisfaction in dating couples. Personality and Social Psychology Bulletin, 25(4), 403-412.

TUNCER, B., ERDOĞAN, T. (2016). Korunmaya muhtaç çocuklar ve korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Uluslararası bilimsel araştırmalar dergisi* (ıbad), 3(2), 515-527.

TURGUT, Ş, A, (2018). Türkiye'deki kurum bakımında büyümüş bireylerin psikolojik dayanıklılık (yılmazlık) düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TRASK, B. (2009). *Globalization and families: Accelerated systemic social change*. Springer Science & Business Media.

TURGUT A. VE ÖZKAN Y. (2019). Kurum bakımından ayrılmiş bireylerin sosyodemografik özellikleri ile kurum bakımı sonrası yaşadıkları sorunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 24(3), 748-763

UCEMBE, S. (2013). Exploring the nexus between social capital and individual biographies of "care leavers" in Nairobi, Kenya: A life course perspective. *Unpublished Master's thesis, ISS, Hague, The Netharlands*.

ÜSTÜN, B. (2008). Yetiştirme yurdu deneyimi olan genç yetişkinlerin çocuklarının duygusal ve davranışsal sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

VAN BREDA, A. D.,& DİCKENS, L. (2017). The contribution of resilience to one-year independent living outcomes of care-leavers in South Africa. *Children and Youth Services Review*, *83*, 264-273.

VAN IJZENDOORN, M. H., PALACIOS, J., SONUGA-BARKE, E. J., GUNNAR, M. R., VORRIA, P., MCCALL, R. B., & JUFFER, F. (2011). I. Children in institutional care: Delayed development and resilience. Monographs of the Society for Research in Child Development, 76(4), 8-30.

VAN IJZENDOORN MH, BAKERMANS-KRANENBURG MJ, JUFFER F J DEV BEHAV PEDIATR. (2007) Plasticity of growth in height, weight, and head circumference: meta-analytic evidence of massive catch-up after international adoption. Aug; 28(4):334-43.

VAN IJZENDOORN MH, LUIJK M, JUFFER F.(2008) IQ of children growing up in children's homes: A meta-analysis on IQ delays in orphanages. Merrill-Palmer Quarterly. 2008;54: 341–366. doi: 10.1353/mpq.0.0002.

VANDERWERT, R. E., ZEANAH, C. H., FOX, N. A., & NELSON III, C. A. (2016). Normalization of EEG activity among previously institutionalized children placed into foster care: A 12-year follow-up of the Bucharest Early Intervention Project. Developmental cognitive neuroscience, 17, 68-75.

VENTA, A., SHMUELI-GOETZ, Y., & SHARP, C. (2014). Assessing attachment in adolescence: A psychometric study of the Child Attachment Interview. Psychological Assessment, 26(1), 238.

VAROL, B.(2017). Kurum bakımı deneyimi olan yetişkinlerin iş yaşamına uyumları, Yüksek Lisans Tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü.

WİLLİAMS, C. & VİNES, S.W. (1999). Broken past, fragile future: Personal stories of high-risk adolescent mothers. JSPN, 4 (1), 15-23.

WADE, J. (2008). The ties that bind: Support from birth families and substitute families for young people leaving care. British Journal of Social Work, 38, 39-54.

WADE, J. AND MUNRO, E. (2008). United Kingdom. In M. Stein and E. Munro (Eds.) Young People's Transitions from Care to Adulthood: *International research and practice*, Jessica Kingsley (pp. 209-224).

WADE, J.,& DİXON, J. (2006). making a home, finding a job: investigating early housing and employment outcomes for young people leaving care. *child & family social work*, *11*(3), 199-208.

WİLLİAMS, B. K., SAWYER, S. C., & WAHLSTROM, C. M. (2012). Marriages, families, and intimate relationships. Pearson Higher Ed.

WANG, H.,& AMATO, P. R. (2000). Predictors of divorce adjustment: Stressors, resources, and definitions. Journal of Marriage and Family, 62(3), 655-668.

WOODHEAD, M. (2015). Psychology and the cultural construction of children's needs. In Constructing and reconstructing childhood(pp. 54-73). Routledge.

WEBB, N. B. (2018). Social work practice with children. Guilford Publications.

WEBB, L., COX, N., CUMBERS, H., MARTIKKE, S., GEDZIELEWSKI, E., & DUALE, M. (2017). Personal resilience and identity capital among young people leaving care: enhancing identity formation and life chances through involvement in volunteering and social action. Journal of Youth Studies, 20(7), 889-903.

WEILER, L. M., HADDOCK, S. A., ZIMMERMAN, T. S., HENRY, K. L., KRAFCHICK, J. L., & YOUNGBLADE, L. M. (2015). Time-limited, structured youth mentoring and adolescent problem behaviors. Applied developmental science, 19(4), 196-205.

WELCH, V. (2018). Talking back to 'family','family troubles', and 'the looked-after child'. *Sociological Research Online*, *23*(1), 197-218.

WETSON, J. L. (2013). Care leavers' experiences of being and becoming parents.

WHO (1993). The health of young people: A challenge and a promise, Geneva,1993.

WARD, H. (2008). Legal and Policy Frameworks in Young People's Transitions from Care to Adulthood: International Research and Practice, London, Jessica Kingsley Publishers, pp258-278.

WİLLİNG, C. (2001). Introducing qualitative research in psychology: adventures in theory and method. Milton Keynes: Open University,

YOLCUOĞLU, İ.G. (2009). Türkiye'de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi, Aile ve Toplum Dergisi, 5 (18):43-57.

YARNELL, L. M., NEFF, K. D., DAVIDSON, O. A., & MULLARKEY, M. (2018). Gender Differences in Self-Compassion: Examining the Role of Gender Role Orientation. Mindfulness, 1-17.

YARDLEY, L. (2000). Dilemmas in qualitative health research. Psychology and Health, 15, 215–228

YENDORK, J. S., & SOMHLABA, N. Z. (2014). Stress, coping and quality of life: An exploratory study of the psychological well-being of Ghanaian orphans placed in orphanages. *Children and Youth Services Review*, *46*, 28-37.

YEUNG, W. J. J.,& Mİ, Z. (2019). Migration and marriage in Asian contexts.

YILDIRIM, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, *23*(112).

YILDIRIM, A. ŞIMŞEK, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, 9. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YILMAZ, A. (2001). Eşler arasındaki uyum: kuramsal yaklaşımlar ve görgül çalışmalar. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, Cilt: 1 Sayı:4.

YALÇIN, A.(2011). Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Korunmaya Muhtaç Çocukların Kaygılarının İncelenmesi (Afyonkarahisar Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2011.

YAZICI, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9: (18):500-524.

YAZICI, E. (2013). Türkiye'de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler: Kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YURDAKUL, A. (2016). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi (Master's thesis, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

YÜCEER, T. (2012). Kurum Bakımı Deneyimi Olan Bireylerin Evlilik Uyumları, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

YÜCEER, KARDEŞ T. (2018).Çocukluk çağında kurum bakımı deneyimi olan evli bireylerin bağlanma stillerinin ve aile ilişkilerinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.

YÜKSEL, Z. (2016). Kurum bakımında kalmış yetişkinlerde bağlanma biçimleri ve ruhsal sorunlar. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

ZEIRA, A., ARZEV, S., BENBENISHTY, R., & PORTNOY, H. (2014). Children in educational residential care: A cohort study of Israeli youth. Australian Social Work, 67(1), 55-70.

ZEANAH, C. H., CHESHER, T., BORIS, N. W., WALTER, H. J., BUKSTEIN, O. G., BELLONCI, C., ... & HAYEK, M. (2016). Practice parameter for the assessment and treatment of children and adolescents with reactive attachment disorder and disinhibited social engagement disorder. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 55(11), 990-1003.

ZEANAH, C. H., & GLEASON, M. M. (2015). Annual research review: Attachment disorders in early childhood–clinical presentation, causes, correlates, and treatment. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 56(3), 207-222.

ZEANAH CH, SMYKE AT, KOGA SF, CARLSON E (2005) Attachment in institutionalized and community children in Romania. Bucharest Early Intervention Project Core Group Child Dev. 2005 Sep-Oct; 76(5):1015-28.

ZEANAH, C. H., & SMYKE, A. T. (2015). Disorders of attachment and social engagement related to deprivation. *Rutter's child and adolescent psychiatry*, 793-805.

EKLER

Ek-1. GAYADER İzin Belgesi

Ek-2. Etik Kurul İzin Belgesi

Ek-3. Veri Toplama Aracı

1. SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Cinsiyetiniz?
2. Yaşınız?
3. Kaç defa evlilik yaptınız? Bahseder misiniz?
4. Kaç yıldır evlisiniz?
5. Çocuğunuz var mı/ Kaç çocuğa sahipsiniz?
6. Eğitim Durumunuz?
7. Mesleğiniz? Kaç yıldır görev yapıyorsunuz?
8. Kurum bakımına giriş yaşınız?

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

A) Evlilik Öyküsü

1. Kendinizden biraz bahseder misiniz?

2. Kurum bakımına alınma nedeninizden ve kurum bakımı sürecinizden bahseder misiniz?

3. Koruma altında olduğunuz dönemde, kök(en) ailenizle görüşmeye devam ettiniz mi? Kısaca bahseder misiniz?

4. Evlilik hakkındaki düşünceleriniz neler? Sizce bir insan neden evlenmeli?

5. Eşinizden bahseder misiniz? Nasıl tanıştınız?

6. Kendi evliliğinizden bahseder misiniz? Sizce neden evlendiniz?

7. Evliliğin sizin için olumlu ve zorlu yönleri nelerdir?

B) Evlilik sorunları ve baş etme yolları

8. Sizce evliliğiniz nasıl gidiyor? Bahseder misiniz?

9. Geçmişte yaşadığınız herhangi bir şeyin evliliğinize yansıdığı oldu mu? Nasıl, biraz bahseder misiniz?

10. Evliliğiniz sürecinde karşılaştığınız önemli sorunlar neler, bu sorunlarla nasıl başa çıkıyorsunuz/çıktınız? Bu sorunlar evliliğin hangi aşamasında olmuştu?

11. Evlilik yaşamınızda profesyonel destek aldınız mı? Ne tür destek bahseder misiniz? misiniz?

12. Bu desteklerin size ya da evliliğinize nasıl katkısı oldu?

13. Bu süreçte yaşadığınız şeyleri kısaca anlatabilir misiniz? (duygusal, psikolojik vb)

14. Eşinizle ilişkilerinizi ne(ler) etkiledi? Ya da etkiliyor?

15. Geçmişte yaşadığınız (olumlu ya da olumsuz) deneyimlerinizin eşiniz ile ilişkilerinize yansıdığı oldu mu? Nasıl, bahseder misiniz?

16. Eşinizle ilişkinizin nasıl olduğunu düşünüyorsunuz? (bağlanma stilleri)

C)Ebeveynlik Deneyimi

17. Ebeveyn olmak sizce ne demek? Çocuğunuz varsa ilk doğduğunda ne hissettiniz? Kısaca bahseder misiniz?

18. Ebeveynliğin anlamı ve bireysel katkılarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

19. Çocuk yetiştirme deneyiminizden bahseder misiniz? Sizce iyi bir anne ya da baba nasıl olur anlatabilir misiniz?

20. Kendinizi nasıl bir ebeveyn olarak görüyorsunuz?

D) Bakım deneyiminin evliliğe yansımaları

21. Kurum bakım deneyiminin evlilik yaşamınıza yansımaları oldu mu? Biraz bahsedebilir misiniz?

Ek-4. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda Doktora Tez Çalışması olarak yürütülmekte olup, "Kurum Bakımından Ayrılan Bireylerin Evlilik Yaşamları Üzerine Nitel bir Araştırma" konusunun incelenmesi amacıyla planlanmıştır.

Bu araştırmaya sizin de katılımınızı bekliyoruz. Görüşme sürecinde alınan tüm bilgiler yalnızca bu araştırmada kullanılacak, isim belirtilmeden kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. İsminiz ve diğer isimler onayınız olmadan kullanılmayacak, takma isimler kullanılacaktır. Araştırma sürecinde verilerin güvenirliğini sağlamak amacı ile ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Verilerin yazımı sürecinde kimlik bilgilerinizi ortaya çıkaracak ayrıntılara yer verilmeyecektir. Bütün araştırma sürecinde alınan bilgiler araştırma dışında başka bir amaçla kullanılmayacaktır.

Görüşmenin ortalama bir saat süreceği düşünülmektedir. Bu araştırma Doktora tezi olarak yayınlanacak ve bilimsel yayınlar olarak paylaşılacaktır. Araştırma sonucunun doğruluğu açısından soruları içten ve tarafsız olarak yanıtlamanız uygun olacaktır. Bu araştırmaya katılımınız ve soruları içtenlikle cevapladığınız için teşekkür ederim.

Katılımcı Rızası:

Araştırma öncesi bilgilendirme formunu okudum. Araştırma ile ilgili açıklamaları dinledim. Bu durumda söz konusu araştırmaya herhangi bir baskı ve zorlama olmadan kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının: Araştırmacının adı soyadı

Adı-Soyadı: Telefon: İmza Adı-Soyadı: Telefon: İmza

ÖZGEÇMİŞ